

**CAN GÖKNİL'İN ÇOCUK KİTAPLARININ
BİÇİM VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ**

Muhammet GÜRBÜZ
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL
Ağustos, 2024
Afyonkarahisar

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

CAN GÖKNİL'İN ÇOCUK KİTAPLARININ
BİÇİM VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ

Hazırlayan
Muhammet GÜRBÜZ

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL

AFYONKARAHİSAR 2024

ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Can Göknil’in Çocuk Kitaplarının Biçim ve İçerik Özellikleri**” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilen eserlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

27/08/2024

İmza

Muhammet GÜRBÜZ

T.C.
AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ENSTİTÜ ONAYI

Öğrencinin	Adı-Soyadı	Muhammet GÜRBÜZ
	Numarası	2200648007
	Anabilim Dalı	Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı
	Programı	Türkçe Eğitimi
	Program Düzeyi	☒ Yüksek Lisans ☐ Doktora ☐ Sanatta Yeterlik
Tezin Başlığı		Can Göknil'in Çocuk Kitaplarının Biçim ve İçerik Özellikleri
Tez Savunma Sınav Tarihi		27.08.2024
Tez Savunma Sınav Saati		15.00

Yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez, Afyon Kocatepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek ☒ oy birliği – ☐ oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. H. İbrahim DELİCE
MÜDÜR

Bu tez, Enstitü Müdürlüğünce kontrol edilerek, elektronik imza kullanılarak onaylanmıştır.

ÖZET

CAN GÖKNİL’İN ÇOCUK KİTAPLARININ BİÇİM VE İÇERİK ÖZELLİKLERİ

Muhammet GÜRBÜZ

AFYON KOCATEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

Ağustos, 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL

Çocuklar için okuma alışkanlığı, okul döneminde geliştirilmesi gereken, Türkçe eğitimi açısından son derece önemli bir kazanımdır. Bu dönemde çocukların nitelikli edebî eserlerle tanışması büyük önem taşır. Bu noktada çocuk edebiyatı önemli bir işleve sahiptir. Çocuk edebiyatı alanında eser veren yazarlardan biri de Can Göknil’dir. Bu çalışmada Can Göknil’in çocuk kitaplarının biçim ve içerik özellikleri incelenmiştir. Can Göknil, 1974’te yayımladığı ilk resimli çocuk kitabı olan *Kirpi Masalı*’ndan günümüze, elli yıldır çocuk edebiyatına katkı sağlamaktadır. Yazarın eserlerinde mitolojiden, astrolojiden, masallardan, bilmecelerden, tekerlemelerden, güncel hayattan beslendiği görülmektedir. Özellikle okul öncesi için yayımladığı resimli kitaplarda hedef kitlesi olan çocukları harfler, sayılar, hayvanlar, bitkiler, eş ve zıt kavramlar gibi farklı konularla eğitmeyi amaçlamıştır. Sanatçı yazarlığının yanı sıra yurt içinde ve dışında, dünyanın farklı ülkelerinde pek çok sergi açmış, ödüller almış başarılı bir ressamdır. Yazdığı çocuk edebiyatı eserlerini resimlediği gibi başka yazarların eserlerinin de illüstratörüdür. Uzun yıllardır çocuk edebiyatına eserler kazandırmaya devam eden Can Göknil’in çocuk kitaplarının biçim ve içerik açısından incelendiği bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde çocuk edebiyatı üzerine literatür taraması yapılmış; çocuk edebiyatının tanımı, amacı, tarihi gelişimi üzerinde durulmuş, çocuk edebiyatı ürünlerinin biçim ve içerik yönünden inceleme kriterleri ele alınmıştır. Bölümün sonunda çocuk edebiyatı türleri ve değerler eğitime yer verilmiştir. İkinci bölümde Can Göknil’in hayatına, ressamlığına, edebî kişiliğine ve eserlerine değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise araştırmanın bulgular kısmı yer almaktadır. Bulgular kısmında araştırmanın örneklemini oluşturan Can Göknil’in yirmi çocuk edebiyatı eseri, biçim ve içerik açısından incelenmiştir. Dördüncü bölümde bulgulardan yola çıkılarak sonuçlara ulaşılmış, önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk edebiyatı, okul öncesi dönem, resimli çocuk kitapları, Can Göknil.

ABSTRACT

CAN GÖKNİL'S CHILDREN'S BOOKS FORMAT AND CONTENT FEATURES

Muhammet GÜRBÜZ

**AFYON KOCATEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES
DEPARTMENT OF TURKISH AND SOCIAL SCIENCES EDUCATION**

August, 2024

Advisor: Assist. Prof. Dr. Bilal UYSAL

Reading habits for children are an extremely important acquisition in terms of Turkish language education, which should be developed during the school period. In this period, it is of great importance for children to be introduced to quality literary works. At this point, children's literature has an important function. One of the authors who has produced works in the field of children's literature is Can Göknil. In this study, the form and content features of Can Göknil's children's books are examined. Can Göknil has been contributing to children's literature for fifty years, from his first illustrated children's book, Kirpi Masalı, published in 1974 to the present day. It is seen that the author draws from mythology, astrology, fairy tales, riddles, nursery rhymes, and daily life in his works. In particular, in the illustrated books he published for preschoolers, he aimed to educate his target audience, children, with different subjects such as letters, numbers, animals, plants, synonyms and antonyms. In addition to being an artist, he is a successful painter who has opened many exhibitions in different countries of the world, both at home and abroad, and has won awards. He illustrates the works of children's literature he has written, as well as being the illustrator of other authors' works. This study, which examines the children's books of Can Göknil, who has been contributing works to children's literature for many years, in terms of form and content, consists of four sections. In the first section, a literature review on children's literature was conducted; the definition, purpose, and historical development of children's literature were emphasized, and the criteria for examining children's literature products in terms of form and content were discussed. At the end of the section, children's literature genres and values education were included. In the second section, Can Göknil's life, painting, literary personality, and works were discussed. The third section includes the findings of the research. In the findings section, Can Göknil's twenty children's literature works, which constitute the sample of the research, were examined in terms of form and content. In the fourth section, conclusions were reached based on the findings and suggestions were made.

Keywords: Children's literature, preschool period, children's picture books, Can Göknil.

ÖN SÖZ

Milletler geleceklerini teminat altına almak, çağa ayak uydurup dünyada söz sahibi olmak istiyorlarsa eğitime önem vermek mecburiyetindedirler. Geleceğimizin mimarları, bugünün küçükleri, yarının büyükleri olan çocuklarımıza iyi bir eğitim vermek için nitelikli bir çocuk edebiyatına ihtiyaç duyulmaktadır. Çocuk edebiyatı, çocukların duygu düşüncelerine, anlama ve kavrama becerilerine katkı sağlamalı, çocukta estetik duygusu geliştirmeli, onları sanata yöneltmeli, yaratıcı düşünmeyi destekleyerek çocukların hayal dünyalarını genişletmeli, çocuğun dil becerisini, kendisini ifade etme yeteneğini geliştirmeli, bilişsel olarak gelişimini sağlamalıdır. Çocukları gerçek hayata ve geleceğe hazırlamalıdır.

Teknoloji ve bilimin zirveye ulaştığı yüzyılımızda bilgi sürekli yenilenmekte ve gelişmektedir. Bireyin olduğu gibi toplumun ihtiyaçları ve yönelimleri de değişmektedir. Bu değişimle çocuk edebiyatının muhteviyatı, çocuğa yaklaşım, ortaya konulan ürünler dünden bugüne gelişerek devam etmektedir. Bu çalışmada Can Göknil'in çocuk edebiyatı eserleri dış yapı özelliklerinin yanı sıra içerik olarak da incelenmiş, eserlerde yazım ve noktalama yönünden yanlışlar tespit edilmiştir. Eserlerde verilen değerler ve iletiler çocuğa görelilik ve pedagojik açıdan değerlendirilmiş ve sonuç bölümünde tavsiyelerde bulunulmuştur.

Öğrenim hayatımın her aşamasında olduğu gibi tez sürecinde de maddi manevi her koşulda ve her kararında yardımlarını esirgemeyen ebeveynlerim Mukadder ve Ahmet GÜRBÜZ'e, kardeşlerim Hüseyin ve Abdullah GÜRBÜZ'e teşekkür ediyorum.

Ders ve tez dönemlerinde bana her türlü kolaylığı sağlayan, insanlığıyla örnek teşkil eden değerli müdürüm Hilmi FIRIN'a teşekkürü borç bilirim.

Ders döneminde çocuk edebiyatına bakış açımı değiştiren, her türlü sorumu alçakgönüllülükle cevaplayan ve yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Erhan AKDAĞ'a teşekkürlerimi sunarım.

Derslerinde bulunmaktan zevk aldığım, tanıdığım ilk andan itibaren bilgi birikimiyle, millî ve manevî duruşuyla beni etkileyen, tez sürecinde bana tüm olanakları sunan ve benden yardımını esirgemeyen kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL'a sonsuz teşekkür ediyorum.

Birlikte yola revân olduğum iki kapılı handa, en büyük destekçim, hayat ortağım, kıymetli eşim Medine GÜRBÜZ'e en kalbî duygularıyla teşekkür ediyorum.

Muhammet GÜRBÜZ
2024, Afyonkarahisar

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ETİK VE BİLİMSEL İLKELER SORUMLULUK BEYANI	ii
ENSTİTÜ ONAYI	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
RESİMLER LİSTESİ	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. ÇOCUK EDEBİYATI.....	5
1.1. ÇOCUK EDEBİYATININ TANIMI	5
1.2. ÇOCUK EDEBİYATININ AMACI	6
1.3. ÇOCUK EDEBİYATININ TARİHİ GELİŞİMİ.....	7
1.4. ÇOCUK KİTAPLARININ BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ	9
1.4.1. Kâğıt.....	9
1.4.2. Ciltleme.....	10
1.4.3. Boyut.....	10
1.4.4. Kapak.....	10
1.4.5. Sayfa Düzeni.....	11
1.4.6. Yazı Boyutu	11
1.5. ÇOCUK KİTAPLARININ İÇERİK ÖZELLİKLERİ	12
1.5.1. Konu.....	12
1.5.2. Tema	13
1.5.3. İleti	13
1.5.4. Karakter	14
1.5.5. Plan	15
1.5.6. Dil ve Anlatım	16
1.6. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ	16
1.7. ÇOCUK EDEBİYATINDA DEĞERLER EĞİTİMİ	23

İKİNCİ BÖLÜM

CAN GÖKNİL'İN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

1. CAN GÖKNİL'İN HAYATI	26
2. CAN GÖKNİL'İN EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ.....	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

1. ORMANDAKİ ARKADAŞ	31
1.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	32

1.1.1. Kapak.....	32
1.1.2. Resimler	33
1.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	34
1.2.1. Yazım ve Noktalama	35
1.2.2. İleti ve Değerler.....	36
2. KOKUŞUK ARKADAŞ.....	38
2.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	38
2.1.1. Kapak.....	39
2.1.2. Resimler	40
2.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	41
2.2.1. Yazım ve Noktalama	41
2.2.2. İleti ve Değerler.....	42
3. MANDOLİN ÇALAN PANGOLİN.....	44
3.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	44
3.1.1. Kapak.....	45
3.1.2. Resimler	45
3.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	46
3.2.1. Yazım ve Noktalama	47
3.2.2. İleti ve Değerler.....	48
4. BURÇLAR KUŞAĞI.....	50
4.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	54
4.1.1. Kapak.....	54
4.1.2. Resimler	55
4.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	56
4.2.1. Yazım ve Noktalama	57
4.2.2. İleti ve Değerler.....	57
5. DEV TAVŞAN	58
5.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	59
5.1.1. Kapak.....	59
5.1.2. Resimler	60
5.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	61
5.2.1. Yazım ve Noktalama	61
5.2.2. İleti ve Değerler.....	62
6. GÖKYÜZÜ SİRKİ	63
6.1. Dış Yapı Özellikleri	64
6.1.1. Kapak.....	64
6.1.2. Resimler	65
6.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	66
6.2.1. Yazım ve Noktalama	67
6.2.2. İleti ve Değerler.....	68
7. ÇATLAK HASAN	70
7.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	70
7.1.1. Kapak.....	71
7.1.2. Resimler	71
7.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	72
7.2.1. Yazım ve Noktalama	73
7.2.2. İleti ve Değerler.....	75
8. KEÇECİ BAYRAM VE ANKA KUŞU	77
8.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	77
8.1.1. Kapak.....	78

8.1.2. Resimler	79
8.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	79
8.2.1.Yazım ve Noktalama	80
8.2.2. İleti ve Değerler.....	81
9. ZİLLİ TİLKİ İLE ÇANLI GONCOLOZ	83
9.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	83
9.1.1. Kapak.....	84
9.1.2. Resimler	85
9.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	86
9.2.1. Yazım ve Noktalama	87
9.2.2. İleti ve Değerler.....	88
10. KİRPİ MASALI.....	89
10.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	90
10.1.1. Kapak.....	90
10.1.2. Resimler	91
10.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	92
10.2.1. Yazım ve Noktalama	93
10.2.2. İleti ve Değerler.....	94
11. DENİZ MASALI	95
11.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	95
11.1.1. Kapak.....	96
11.1.2. Resimler	96
11.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	97
11.2.1.Yazım ve Noktalama	98
11.2.2. İleti ve Değerler.....	98
12. GÜLFİDAN ÇİFTLİKTE.....	99
12.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	100
12.1.1. Kapak.....	101
12.1.2. Resimler	101
12.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	102
12.2.1. Yazım ve Noktalama	103
12.2.2. İleti ve Değerler.....	104
13. BABASININ BAŞKA EVİ VAR	105
13.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	105
13.1.1. Kapak.....	106
13.1.2. Resimler	107
13.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	108
13.2.2. Yazım ve Noktalama	108
13.2.2. İleti ve Değerler.....	109
14. KARDEŞİM	110
14.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	111
14.1.1. Kapak.....	112
14.1.2. Resimler	112
14.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	113
14.2.1.Yazım ve Noktalama	113
14.2.2. İleti ve Değerler.....	114
15. RENKLİ ÖCÜLER	115
15.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	115
15.1.1. Kapak.....	116
15.1.2. Resimler	117

15.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	118
15.2.1. Yazım ve Noktalama	118
15.2.2. İleti ve Değerler.....	120
16. BENİ ANNEM YAVRULADI.....	121
16.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	121
16.1.1. Kapak.....	122
16.1.2. Resimler	122
16.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	123
16.2.1. Yazım ve Noktalama	124
16.2.2. İleti ve Değerler.....	124
17. BİLMECELER İLE ABC.....	126
17.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	127
17.1.1. Kapak.....	127
17.1.2. Resimler	128
17.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	128
17.2.1. Yazım ve Noktalama	129
17.2.2. İleti ve Değerler.....	129
18.KURTÇUĞUN HAYVAN BİLMECELERİ.....	130
18.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	130
18.1.1. Kapak.....	131
18.1.2. Resimler	131
18.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	132
18.2.1. Yazım ve Noktalama	133
18.2.2. İleti ve Değerler.....	133
19. KİMİ UÇAR KİMİ KOŞAR	134
19.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	134
19.1.1. Kapak.....	135
19.1.2. Resimler	136
19.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	137
19.2.1. Yazım ve Noktalama	138
19.2.2. İleti ve Değerler.....	138
20. HATIRALARI SAKLAMA SANDIĞI.....	138
20.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ.....	139
20.1.1. Kapak.....	140
20.1.2. Resimler	140
20.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ	142
20.2.1. Yazım ve Noktalama	143
20.2.2. İleti ve Değerler.....	145
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	149
KAYNAKÇA.....	158

RESİMLER LİSTESİ

Sayfa

Resim 1. Ormandaki Arkadaş'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)	32
Resim 2. Ormandaki Arkadaş'tan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	34
Resim 3. Kokuşuk Arkadaş'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	38
Resim 4. Kokuşuk Arkadaş'tan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil).....	40
Resim 5. Mandolin Çalan Pangolin'in Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)	44
Resim 6. Mandolin Çalan Pangolin'den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	46
Resim 7. Burçlar Kuşağı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)	54
Resim 8. Burçlar Kuşağı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	55
Resim 9. Burçlar Kuşağı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	56
Resim 10. Dev Tavşan'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)	59
Resim 11. Dev Tavşan'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	60
Resim 12. Gökyüzü Sirkî'nin Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	64
Resim 13. Gökyüzü Sirkî'nden Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	66
Resim 14. Çatlak Hasan'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	70
Resim 15. Çatlak Hasan'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	72
Resim 16. Keçeci Bayram ve Anka Kuşu'nun Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	77
Resim 17. Keçeci Bayram ve Anka Kuşu'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil).....	79
Resim 18. Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz'un Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	84
Resim 19. Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil).....	85
Resim 20. Kirpi Masalı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)	90
Resim 21. Kirpi Masalı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	91
Resim 22. Kirpi Masalı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	93
Resim 23. Deniz Masalı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	95
Resim 24. Deniz Masalı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	97
Resim 25. Gülfıdan Çiftlikte'nin Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	100
Resim 26. Gülfıdan Çiftlikte'den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil).....	102
Resim 27. Babasının Başka Evi Var'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)	106
Resim 28. Babasının Başka Evi Var'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Deniz Khushaimi)	107
Resim 29. Kardeşim'in Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	111
Resim 30. Kardeşim'den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	112
Resim 31. Renkli Öcüler'in Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	116
Resim 32. Renkli Öcüler'den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil).....	117
Resim 33. Beni Annem Yavruladı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)	121
Resim 34. Beni Annem Yavruladı'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	123
Resim 35. Bilmeceleler ile ABC'nin Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	127
Resim 36. Bilmeceleler ile ABC'den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil).....	128
Resim 37. Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleleri'nin Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)	130
Resim 38. Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleleri'nden Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil).....	132
Resim 39. Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleleri'nden Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil).....	132
Resim 40. Kimi Uçar Kimi Koşar'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)	135
Resim 41. Kimi Uçar Kimi Koşar'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	136
Resim 42. Kimi Uçar Kimi Koşar'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)	137

Resim 43. Hatıraları Saklama Sandığı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil).....	139
Resim 44. Hatıraları Saklama Sandığı'ndan Örnek Bir Görsel	141
Resim 45. Hatıraları Saklama Sandığı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil).....	142

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

akt.	: Aktaran
BABC	: Bilmeceleler ile ABC
BAY	: Beni Annem Yavruladı
BBEV	: Babasının Başka Evi Var
BK	: Burçlar Kuşağı
bt.	: Bilinmeyen Tarih
ÇH	: Çatlak Hasan
DM	: Deniz Masalı
DT	: Dev Tavşan
ed.	: edebiyat
GÇ	: Gülfidan Çiftlikte
GS	: Gökyüzü Sirki
GTS	: Güncel Türkçe Sözlük
HSS	: Hatıraları Saklama Sandığı
is.	: İsim
K	: Kardeşim
KA	: Kokuşuk Arkadaş
KBAK	: Keçeci Bayram ve Anka Kuşu
KHB	: Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleleri
KM	: Kirpi Masalı
KUKK	: Kimi Uçar Kimi Koşar
MÇP	: Mandolin Çalan Pangolin
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
OA	: Ormandaki Arkadaş
RÖ	: Renkli Öcüler
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
TDÖP	: Türkçe Dersi Öğretim Programı
TTKB	: Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: ve saire
yy	: yüzyıl
ZTÇG	: Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz

GİRİŞ

Çocuk edebiyatı hedef kitlesinin duygu düşüncelerini, hayallerini, zihinsel ve ruhsal yönden geliştirmeyi hedefleyen eserlerden oluşan müstakil bir alandır. Çocuk edebiyatı eserleri çocuğun seviyesine göre iletiler vermeli, çocuğun anadilini, eleştirel düşünmesini, hayal dünyasını geliştirici nitelikte olmalıdır.

Türkiye’de çocuk edebiyatı serüveni Batı’dan yapılan çevirilerle Tanzimat Dönemi’nde başlamıştır. Zamanla gelişen ve ilerleyen çocuk edebiyatı Cumhuriyet Dönemi’nde zirveye ulaşmış, birçok yazar çocuk edebiyatı üzerine nitelikli eserler ortaya koymuştur. Bu yazarlardan biri de Can Göknil’dir. Bu çalışmada yazarın çocuk edebiyatına kazandırdığı eserleri biçim ve içerik açısından incelemek ve çıkarımlarda bulunmak amaçlanmıştır. Birinci bölümde kuramsal çerçeve içerisinde literatür taraması yapılmış; çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatı tarihî gelişimi, çocuk edebiyatı eserlerinin biçim ve içerik özellikleri, çocuk edebiyatı türleri incelenmiştir. İkinci bölümde Can Göknil’in hayatı, ressamlığı ve edebî kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde Göknil’in çocuk edebiyatı eserleri biçim ve içerik olarak incelenip bulgulara ulaşılmıştır. Dördüncü bölümde bulgulardan yola çıkılarak tartışma ve sonuçlara yer verilmiştir.

Problem Durumu

Kitapla tanışmak okumayı öğrenmemiş olsa dahi her çocuk için gereklidir. Okul öncesi için tasarlanan resimli kitaplar, küçük yaştaki çocukların dil gelişimine ve sosyalleşmesine katkı sağlar. Çocukta estetik zevk geliştirir, keyifli zaman geçirmesine olanak tanır. Resimli kitaplar, çocuğun zihninde kavramlara yönelik imgelerin oluşmasını sağlar. Kavramları tanıma, sıralama, sınıflandırma, ayırt etme gibi bilişsel becerileri geliştirir. Erken yaşta kitapla tanışan çocuk, ilerleyen süreçte okuma yazma öğrenmeye karşı olumlu tutum içerisinde olur. Bu nedenle okul öncesi için hazırlanan çocuk edebiyatı eserleri önemsenmelidir.

Çocuklar için özellikle küçük yaş grubuna yönelik eserler ortaya koymanın kolay olduğu yanılgısı vardır. Hâlbuki çocuk için eser kaleme almak, yetişkinler için eser kaleme almaktan zordur. Çünkü çocuk edebiyatı yazarlarının bir dizi sorumlulukları ve dikkat etmesi gereken hususlar bulunmaktadır. İyi bir çocuk kitabı, çocuğu bilişsel ve ruhsal olarak beslemeli, çocuğa zarar verecek içerikten ve söylemden uzak olmalıdır. Sevgi, dostluk, hoşgörü, yardımlaşma gibi değerleri aşılmalı, aile

bağlarını güçlendirmeli, doğaya ve hayvanlara karşı bilinçli bireyler olmaya özendirmelidir. Kısaca çocuğa yönelik olarak kaleme alınan eser, iyi insan olma kılavuzu niteliği taşımalıdır.

Can Göknil, özellikle okul öncesi çocuklarına yönelik birçok eser kaleme almış, önemli bir çocuk edebiyatı yazarıdır. Bu çalışmada Göknil'in çocuklar için kaleme aldığı eserler yukarıda bahsi geçen bağlamlar çerçevesinde incelenecektir.

Problem Cümlesi

Can Göknil'in çocuk edebiyatı eserleri biçim ve içerik açısından çocuk edebiyatı kriterlerine uygun mudur?

Alt Problemler

1. Can Göknil'in çocuk edebiyatı eserleri iç yapı unsurları bakımından çocuk edebiyatı temel ilkelerine uygun mudur?
2. Can Göknil'in çocuk edebiyatı eserleri dış yapı unsurları bakımından çocuk edebiyatı temel ilkelerine göre oluşturulmuş mudur?
3. Can Göknil'in çocuk edebiyatı eserleri pedagojik açıdan uygun mudur?

Araştırmanın Amacı

Can Göknil'in çocuk edebiyatı eserlerini biçim ve içerik açısından incelemek, çocuk edebiyatına uygunluğunu ve çocuk eğitime olan katkısını belirlemek, inceleme sonucu çocuk edebiyatına dair çıkarımlarda bulunmak bu araştırmanın amacıdır.

Araştırmanın Önemi

Bu araştırma Can Göknil'in eserleri, çocuklara ve ebeveynlere tanıtılması açısından önem arz etmektedir. Can Göknil'in çocuk edebiyatı eserlerinin biçim ve içerik açısından incelenmesi de literatüre katkı sağlayacaktır.

Ayrıca Göknil'in çocuk edebiyatı eserleri üzerine yapılan ilk akademik çalışmalardan olması da araştırmanın önemini artırmaktadır.

Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bütünce, Can Göknil'in çocuk kitaplarını çocuk edebiyatı ve eğitimi çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır, çalışma Can Göknil'in yalnızca yirmi çocuk kitabıyla sınırlandırılmıştır. İncelenen eserler aşağıda sıralanmıştır:

1. *Ormandaki Arkadaş*
2. *Kokuşuk Arkadaş*
3. *Mandolin Çalan Pangolin*
4. *Burçlar Kuşağı*
5. *Dev Tavşan*
6. *Gökyüzü Sirki*
7. *Çatlak Hasan*
8. *Keçeci Bayram ve Anka Kuşu*
9. *Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz*
10. *Kirpi Masalı*
11. *Deniz Masalı*
12. *Gülfidan Çifilikte*
13. *Babasının Başka Evi Var*
14. *Kardeşim*
15. *Renkli Öcüler*
16. *Beni Annem Yavruladı*
17. *Bilmeceler ile ABC*
18. *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri*
19. *Kimi Uçar Kimi Koşar*
20. *Hatıraları Saklama Sandığı*

Araştırmanın Yöntemi

Çalışma nitel araştırma yöntemiyle oluşturulmuş, betimsel nitelikli tarama yönteminden faydalanılmıştır. “Nitel araştırma yaklaşımı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır” (Yıldırım ve Şimşek, 2003: 19). Nitel yaklaşıma göre yirmi çocuk kitabı doküman analizi yöntemiyle incelenmiş, tespit edilen bulgular başlıklar altında sunulmuştur.

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini Can Göknil'in çocuklar için yazdığı eserler, örneklemi ise yazarın basit seçkisiz yöntemle belirlenen yirmi çocuk kitabı oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Can Göknil'in çocuk kitaplarını çocuk edebiyatı ve eğitimi çerçevesinde incelemeyi amaçlayan bu çalışmada, nitel araştırma metotlarından betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma, temelde Göknil'in eserlerinin çocuk edebiyatı ve eğitimi bakımından uygunluğunun tespit edilmesine dayanmaktadır. Çocuk edebiyatı ilkeleri doğrultusunda betimsel tarama yöntemiyle elde edilen veriler belli ölçütlere göre düzenlenmiş, bu bilgiler doğrultusunda elde edilen veriler yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

İnsanoğlu bebek olarak geldiği dünyada hayatı boyunca edindiği deneyimleri, hissettiği duyguları, hayata dair her şeyi sanatsal olarak yansıtmaktadır. Sanatsal yansımalar müzik, heykel, resim, şiir, roman gibi farklı şekillerde olabilmektedir. Sanatın yazılı ve sözlü ürünleri edebiyatın kapsamındadır. Edebî eserler diğer sanatsal eserler gibi insana hitap ettiği için tüm yaş grupları edebiyatın hedef kitlesini teşkil etmektedir, ancak yetişkin bir insanla bir çocuğun beklentileri aynı olmadığı için çocuğa, yaşına ve beklentilerine hitap edecek bir edebiyat olmalıdır. Bu sebeple çocuğa müstakil bir çocuk edebiyatı gereklidir. Ural, yetişkin edebiyatından ayrılan çocuk edebiyatını şu şekilde ifade etmektedir: “Ben çocuk edebiyatı ile büyükler için yazılan edebiyatı birbirinden ayırıyorum. Gerçi aynı sanat dalının iki dalı da olsalar, bir gövde ile dal kadar fark var arada. Yetişkin yazınında sanatçı daha geniş bir yazma özgürlüğüne sahip. Sözcük seçme, kısa cümleler kullanma gibi bir zorunlulukları yok. Bir de eğitimsel ve pedagojik zorunlulukları da sayarsak, oldukça belirgin ayrıcalıkların olduğunu ve bu ayrıcalıkların da yazma konusunu şekillendirdiğini düşünürsek iki ayrı edebiyatın varlığının kendiliğinden ortaya çıktığını çok iyi görürüz” (1987: 353).

1. ÇOCUK EDEBİYATI

Bu başlık altında çocuk edebiyatının tanımı, amacı, tarihsel gelişimi; çocuk kitaplarının biçimsel özellikleri ve içerik özellikleri incelenecektir. Bu bağlamda kuramsal bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

1.1. ÇOCUK EDEBİYATININ TANIMI

Çocuk edebiyatı söz konusu olduğunda iki kelimeyi yakından bilmek gerekmektedir: Çocuk ve edebiyat. Çocuk, Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlük'te (GTS): “Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız; yavru, bala, uşak, velet” olarak tanımlanmaktadır. Edebiyat içinse “1. Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı; yazın, 2. Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi, literatür” tanımları yer almaktadır. O hâlde çocuk ve edebiyatı aynı potada eritmek gerekirse çocuk edebiyatı için “Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak çocuğa göre, çocuğun dünyasına hitap edecek biçimde ele alan sanat türüdür” denilebilir.

Çocuk edebiyatı üzerine literatürde çeşitli tanımlar yer almaktadır. “Çocuk edebiyatı (yazını) erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever, 2006: 9). Alaylıoğlu ve Oğuzkan “1. Usta yazarlar tarafından özellikle çocuklar için yazılmış olan ve üstün sanat nitelikleri taşıyan eserlere verilen genel ad. 2. Türlü konular üzerinde yazılmış olup çocukların zevkle ve ilgiyle okudukları eserlerden meydana gelen edebiyat. 3. Çocukların faydalandığı her türlü yayını kapsayan edebiyat” (1976: 52-53) olarak tanımlarken, Yalçın ve Aytaş'a göre “çocuk edebiyatı, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayallerine, duygularına, düşüncelerine, yeteneklerine ve zevklerine hitap eden, eğitirken eğlenmelerine katkıda bulunan sözlü ve yazılı verimlerin tamamıdır” (2005: 17). Dilidüzgün'e göre ise “çocuk edebiyatı 4-12 yaşları arasındaki çocuklara yönelik yazılan, edebî ve fikri altyapısı bulunan kitaplar veya bu kitapların meydana getirdiği edebiyattır” (2002: 18).

Çocuk edebiyatı çocuğun dünyasına açılan bir penceredir. Hedef kitlesi olan çocuğa yönelik nitelikli ürünlerden oluşmaktadır. Şirin'e (2007: 16) göre çocuk edebiyatının temel kaynağı çocuktur. Çocuk edebiyatı çocuğun hayallerine, duygu düşüncelerine, ilgilerine hitap eden; çocuk gerçekliğine uygun, çocuğun anlayacağı düzeyde yalın ve içten; ona okuma alışkanlığı kazandıracak; sanatsal ve estetik yönden onu geliştirecek aynı zamanda çocuğu yetişkinliğe hazırlayacak nitelikte olmalıdır.

1.2. ÇOCUK EDEBİYATININ AMACI

Eğitim öncelikle ailede başlar, temeli ailede atılan eğitimin ikinci adresi ise içinde bulunulan sosyal çevredir. Bir sonraki aşamada kitaplar devreye girmektedir. Nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri çocuğun kişiliğinin oluşmasında etkili olmasından dolayı çocuk edebiyatının önemi büyüktür. Çocuğuna iyi birer kılavuz olmak isteyen ebeveynler, çocuklarına yaş ve ihtiyaçları doğrultusunda kitaplar sunmalı; duygu, düşünce ve hayallerinin zenginleşmesine yardımcı olmalıdır.

Nitelikli çocuk edebiyatı eserleri çocuklara okuma arzusu ve alışkanlığı kazandırmalıdır. “Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukların nitelikli metinlere yönelmelerini başarabilen ve onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir” (Sever, 2008: 19). Bu eserler, çocukların düşünme yetilerini geliştiren,

onlara estetik duygular kazandıran eserler olmalıdır. Çocuğa yönelik eserler gerçek hayattan kesitler sunarak çocuğun empati yapabilmesine olanak sağlar, içinde bulunduğu toplumu daha yakından tanınmasına yardımcı olur. İletişim becerilerini geliştirdiği gibi soyut kavramları somutlaştırarak algılamasını sağlar. Doğan’a (2015: 10) göre çocuk edebiyatı eserleri çocuğun öğrenme alanlarını zenginleştirir, aynı zamanda boş zamanlarını değerlendirir. Sosyal hayatta edineceği zararlı alışkanlıklara karşı korunmasını, çocuğun eğlenceli zaman geçirmesini sağlar. Bu durum çocuğu sosyal ve ruhsal yönden desteklemektedir.

Çocuk edebiyatının bir amacı da çocuğu dil yönünden geliştirmektir. Çocuk, okuduğu eserlerden anadilini doğru öğrenebilmeli, dilin kurallarını sezebilmeli, kendini rahatça ifade edebilmelidir. “Çocuk edebiyatı demokratik ve bilimsel eğitime katkı sağlamalıdır” (Aslan, 2017: 26).

Çocuk edebiyatının amaçlarına hizmet edecek eserlerin taşınması gereken özellikler şu şekilde sıralanmıştır:

- “1. Edebiyat hazzını ve estetiğini taşıyabilecek ve aktarabilecek hüviyete sahip olmalıdır.
2. Çocuğun duygu ve düşünce yapısını içerebilmeli ve bu yönde amaçlar geliştirmelidir.
3. Çocuğu küçük, basit ve yetişkin biblosu olarak görmemelidir.
4. Çocuğun, yeteneklerini keşfetmesine yardımcı olmalıdır.
5. Edebiyatın sözlü ve yazılı bütün ürünlerinden faydalanabilmelidir.
6. Çocuğa seçici ve eleyici olma niteliklerini kazandırmalıdır.
7. Bireyin ve toplumun tecrübelerini yansıtabilmelidir.
8. Kültür aktarımı sağlamalı ve çocuğun evrensel değerleri tanımına yardımcı olmalıdır.
9. Diğer disiplinlerle iş birliği içinde olmalıdır.
10. Çocuğa okur hüviyeti kazandırmalıdır.
11. Çocuğun *ana dil bilincini* kazanmasında örnek ve etkin olmalıdır.
12. Çocuk edebiyatının, bireyin çocukluk dönemi ile yetişkin olma süreci arasında kalan ve bir nevi *tutuşma dönemi* olan gençlik çağına hitap eden *gençlik edebiyatına* da zemin hazırlayabilmesi önemlidir” (Baş, 2015: 6-7).

1.3. ÇOCUK EDEBİYATININ TARİHİ GELİŞİMİ

Yazının icadından önce sözlü edebî eserler, toplumun her kesimi tarafından dinlenmiş ve kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Sözlü edebî eserler içinde ninni ve masal çocuğa daha yakın olsa dahi çocuğa yönelik bir edebiyat söz konusu değildir. Yazının icadından sonra sözlü edebî ürünler yazıya geçirilmiştir. Ancak çocuğa özgü eserler toplumların bilinçlenmesi ve çocuğa verilen önemin artmasıyla ortaya çıkmıştır. Bu

alandanda öncölük eden ölke İngiltere olmuştur. “İlk çocuk kütüphanesini de 1748’de onlar kurarlar. İngilizler, sadece ulusal balatlardan, çocuk şarkı ve tekerlemelerinden yararlanmamışlar; çocuğun toplumsal değişimine uygun çocuk kitaplarında da değişimler gerçekleştirmişlerdir” (Göleryüz, 2006: 59). Daniel Defoe’nın yazdığı *Robinson Cruose* ve Jonathan Swift’in *Guliver’in Seyahatleri* İngiliz edebiyatına ait önemli örneklerdir. 18. yüzyıla gelindiğinde Jean Jacques Rousseau’nun *Emile* isimli eseri “Çocuğun Keşfi” düşüncesiyle bu alanın fikrî alt yapısının oluşmasına öncölük etmiştir.

Fransızlara ait çocuk edebiyatının ilk örnekleri *Kırmızı Başlıklı Kız*, *Uyuyan Güzel*, *Kül Kedisi*, *Çizmeli Kedi* gibi masallar ve La Fontaine’in fabllarıdır. Almanlar ise çocuk edebiyatındaki atılımı 1800’lü yılların başında Grimm Kardeşler’in derleyip kaleme aldıkları masallarla gerçekleştirmiştir.

Dünya edebiyatında kendilerine yer edinmiş ve kendinden sonraki yazarlara yol gösterici nitelikteki bazı çocuk klasikleri şu şekilde sıralanabilir:

“William Caxton, *Aisopos Masalları* (15. yy); Miguel De Cervantes, *Don Qiuxote* (17. yy); La Fontaine fablları (17.yy); Charles Perrault *Uyuyan Güzel*, *Kırmızı Başlıklı Kız*, *Çizmeli Kedi*, *Külkedisi* (17.yy); Daniel Defoe, *Robinson Crosue* (18.yy); Jonathan Swift, *Gulliver’in Gezileri* (18.yy); Grimm Kardeşler’in masalları (19.yy); Hans Christian Andersen’in masalları (19.yy); Robert Louis Stevenson, *Define Adası*, *Kaçırılan Çocuk* (19. yy); Howard Pyle, *Robin Hood* (19.yy); Jules Verne, *Balonla Beş Hafta*, *İki Yıl Okul Tatili*, *80 Günde Devri Âlem*, *Esrarlı Ada*, *Dünyanın Merkezine Yolculuk*, *Kaptan Grant’in Çocukları*, *Denizler Altında 20.000 Fersah*, *On Beş Yaşında Bir Kaptan*, *Ay’a Seyahat* (19.yy); Mark Twain *Tom Sawyer* (19.yy); Charlotte Bronte, *Jane Eyre* (19.yy); Charles Dickens, *Oliver Twist*, *David Copperfield*, *Büyük Umutlar* (19.yy); L. May Alcott, *Küçük Kadınlar* (19.yy); Johanna Spyri, *Heidi* (19.yy); Lewis Carrol, *Alice Harikalar Diyarında* (19.yy); Carlo Collodi, *Pinokyo* (19.yy); Emondo de Amicis, *Çocuk Kalbi* (19.yy); Elanor Emily Hodgman. Porter, *Pollyanna* (20.yy); Antoine de Saint-Exupery, *Küçük Prens* (20.yy)” (Karabudak, 2015: 8-9).

Edebiyatımızın ilk çocuk eserleri Nabi tarafından yazılan *Hayriyye* ve Sünbülzade Vehbi tarafından yazılan *Lütfiye-i Vehbi*’dir. Bu iki eserin müellifleri eserlerini oğullarına öğüt vermek, onların şahsında bütün çocuklara yol göstermek için kaleme almışlardır. “Nabi, oğlu Mehmet’in şahsında örnek bir insan tipi ortaya çıkarma arzusundadır” (Şirin, 2014: 21). Nabi oğlu Mehmet’in özelinde okuyucusuna idealize edilmiş gençlik çerçevesi çizmeyi amaçlamıştır. Şirin’e göre (2019: 28) Türkiye’de modern çocuk edebiyatının başlangıcı olarak Tanzimat Dönemi kabul edilmektedir. Bu dönemde Batı’dan çocuklara uygun olduğu düşünülen eserler dilimize tercüme edilmeye başlanmıştır. “Ahmet Midhat, Şinasi ve Recaizade Mahmut Ekrem, Fransızcadan manzumeler ve ahlaksal öyküler çevirdiler. Aynı dönemde Robinson

Crusoe, Gülliver'in Seyahatleri ve Jules Verne'nin kitapları da Türkçeleştirildi” (Ana Britannica, 1994: 185). Yine bu dönemle birlikte çocuklara yönelik dergi ve gazeteler çıkarılmaya başlanmıştır. Çıkla'nın (2005: 96-97) tespitine göre ilk çocuk dergisi *Mümeyyiz* (1869-1870) ile sonrasında çıkan *Arkadaş* (1876), *Çocuklara Talim* (1887), *Çocuk Bahçesi* (1904) bu döneme ait 49 çocuk dergi ve gazetesinden bazılarıdır.

Tevfik Fikret'in çocuklar için yazdığı *Şermin* Servet-i Fünûn döneminde çocuklar için yazılmış önemli bir eserdir. Meşrutiyet Dönemi'nde de şiir ön plandadır. Alaettin Gövsa'nın *Çocuk Şiirleri* ve Ali Ulvi Elöve'nin *Çocuklara Neşideler* adlı şiir kitapları edebiyatımızda önemli bir yere sahiptir.

Cumhuriyet Dönemi'nde edebiyatta farklı akımlar, yönelimler ve gruplar bulunmaktadır. Cumhuriyet Dönemi'nde çocuk edebiyatı Şirin'e (2019: 35) göre üç farklı evreden oluşmaktadır. 1970'lere kadar devam eden birinci evrede; didaktik otoriter, dogmatik, tek tipleştirici ve çocuk modernleşmesi tasarımı öncelik veren bir anlayışın egemen olduğu evre; 1970'ten 1980'lerin ortalarına kadar farklı görüşteki yazarların güdümlü, ideolojik, kurtarıcı ve sosyal içerikte çocuk kitapları yazmaya yöneldiği evre; üçüncü evre ise 1980 sonrasında “çocuk gerçekliğine” dayalı ve “çocuğa göre” örneklerin yazılmaya başlandığı “yenilikçi çocuk edebiyatı” evresidir. Tarihi gelişimi içinde çocuk edebiyatı günden güne gelişerek ilerlemeye devam etmektedir.

1.4. ÇOCUK KİTAPLARININ BİÇİMSEL ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde çocuk kitapları biçimsel yönden (kâğıt, ciltleme, boyut, kapak, sayfa düzeni ve yazı boyutu) ele alınmıştır.

1.4.1. Kâğıt

Çocuk kitaplarında kullanılan kâğıt türleri yaşlara göre farklılık gösterir. Çocuk kitaplarının baskısı kaliteli ve dayanıklı olmalıdır. Millî Eğitim Bakanlığı'na (MEB) (2013: 64) göre 1-2 yaş grubundaki çocuklara verilecek olan kitapların daha sağlam ve dayanıklı olması adına sayfalarında bez tercih edilmesi daha faydalıdır. Bu yaş grubundaki çocuklar eşyaları ağızlarına götürme eğiliminde oldukları için bez sayfaların temizlenmesi mümkündür. 2-3 yaş grubundaki çocuklara yönelik kitapların sayfalarının kartondan olması çocuğun sayfaları rahatça çevirebilmesine olanak sağlayacaktır. İleriki yaş gruplarında kullanılacak olan kâğıt, birinci kalite hamurdan gözü yormayan, pürüzsüz, resimleri ışıktan parlamayacak nitelikte olmalıdır. Kitaptaki resimlerin iyi görülebilmesi için sayfaların renk tonları iyi ayarlanmalıdır. Beyaz sayfaların fazla

parlak olması gözü yoracağından kirli beyaz olması faydalıdır. Kâğıt ağırlığı 90 gr. altına düşmesi hâlinde dayanıklılık azalacaktır.

Resimli çocuk kitaplarında sayfalardaki resimlerin daha belirgin olması adına sayfalar renkli olmamalıdır. “Resimli hikâye kitaplarının kâğıtları sağlam olmalı ve parlak değil mat olması tercih edilmelidir. Kâğıdın mat özelliği göz sağlığını etkiler. Küçük yaştaki çocukların kâğıtları yıpratması söz konusu olacağı içinde sağlam olması çabuk yıpranmasını önleyecektir. Bunlar sağlandığında şekil olarak da güzel bir görüntü elde edilir” (Demiray, 1953).

1.4.2. Ciltleme

Basılı her türlü yayının kâğıtlarının sayfa sıralarına göre bir araya getirilip dağılmaması için kapakla birlikte tutturulması işlemine ciltleme denir. Doğru ciltlenmiş bir kitap dayanıklıdır ve uzun süre kullanılır. Ciltleme tekniği olarak tel veya iplik dikiş tercih edilmekte, iplik dikişle tutkallanan ciltler daha dayanıklıdır. İyi ciltlenmeyen kitaplarda kenar kesimlerinin yanlış yapılması, kapağın eğri yapıştırılması, sayfaların kolayca dağılması gibi problemlerle karşılaşmaktadır.

1.4.3. Boyut

Okul öncesi dönemde çocukların ilgisini kitaplara çekebilmek için değişik ebatlarda kitaplardan yararlanılmalıdır. Sever’e (2006: 45) göre çocuğun gelişim dönemine göre kitaplar hacim ve ağırlık yönünden çocuklara sorun teşkil etmemelidir. El yapısına uygun olmalı, rahatça taşıyabilmelidir.

Küçük yaştaki çocukların kaba motor becerileri tam olarak gelişmediği için o yaş grubuna yönelik tasarlanan kitaplar çocuğun rahatlıkla kavrayabileceği boyutlarda olmalıdır. “Ana sınıflarında kitaplar A4 (21 x 29), diğer sınıflarda B5 (14 x 21) boyutunda olabilir. Hacim ve ağırlık bakımından da çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun olmalıdır” (Güleryüz, 2006:160).

Çocuk kitapları çocuğun kolaylıkla kavrayabileceği ve taşıyabileceği boyutlarda olmalıdır. “Çocukların yaşlarına göre kitap boyutları farklılık göstermekte olup genellikle en ideal boyut 16 x 23 cm olan kitaplardır” (Yüce ve Nuhoğlu, 2007: 78).

1.4.4. Kapak

Bir ürünün pazarlamasında göze çarpan ilk izlenim dış görünüştür. Kitapta okuyucuyu karşılayan dıştaki unsur kapaktır. “Kitap kapağındaki tasarımın yeteri

kadar dikkat çekmemesi, yanlış ya da abartılı tasarımı, kitabın içeriği iyi de olsa, ilk bakışta kitabın itici olmasına neden olabilir. Özellikle okul öncesi çocuklarda kitaplara karşı ilgi uyandırma, okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandırmada iyi bir kapak tasarımı etkileyici bir başlangıç olur” (Şimşek, 2014: 94).

Kapak albenisiyle çocuğun ilgisini uyandıracak nitelikte olmalıdır. Kapaktaki resim; çocuğu kendine çekmeli, karmaşık olmamalıdır. Aynı zamanda kapaktaki resmin başlık ve içerikle uyumlu olması gerekmektedir. Kapağın malzemesinin sağlam olması, karton kapak kullanılması yırtılmalara ve yıpranmalara karşı dayanıklı olması önemlidir. Dış kapakta olduğu gibi iç ön ve arka kapakta da resme yer verilmesi kaliteyi yükseltecek, kitaba yönelik ilgiyi artıracaktır.

1.4.5. Sayfa Düzeni

Kitabın sayfa düzeni okuyucunun algılamasını zorlayan, karmaşık bir yapıda tasarlanmamalıdır. “Metinlerin alt-üst kenar boşlukları çocuğun rahatlıkla okuyabileceği gerektiğinde not alabileceği ölçülerde bırakılmalıdır. Satır aralıkları yaş düzeyine göre sık olmamalı ve ilk üç sınıf için paragraflar kısa olmalı, uzun olmamalıdır” (Gürel, 2007: 35).

Resimli çocuk kitaplarında görsel ile metin aynı sayfada bulunmalıdır. Küçük yaş grubundaki çocuklar için tasarlanan kitaplardaki görseller sayfanın dörtte üçü, metinler ise dörtte biri oranında olmalıdır. Görsellere ait metinlerin yerleştirilmesine, yazım / imlâsına dikkat edilmelidir. “Aynı zamanda, görsel metin ile dilsel metin arasındaki bölümler belirginleştirilmeli, satırlar sıkışık olmamalıdır” (Yurttaş, 1997: 59).

1.4.6. Yazı Boyutu

Çocuk kitaplarındaki yazı boyutları çocukların yaşlarına göre farklılık göstermektedir. Bu farklılık yaş düzeyine göre 12-36 punto arasında olabilir. “Punto harf karakterinin boyutunu ve harf tipinin çizgileri arasındaki boşluğu ölçmek için kullanılır. Bir inçte 72 punto (nokta) vardır ve 1 inç 2.54 cm’dir. Okul öncesi veya okumaya yeni başlayan çocuklar için 36 punto kullanılabilir. Daha büyük çocuklar için 12 punto normal sayılır” (Güleç ve Geçgel, 2006: 169).

T.C. MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı (TTKB) çocuğun düzeyine göre yazı boyutu uygunluğunu şu şekilde belirlemiştir:

“Okuma uzaklığının 25-30 cm olması durumunda;

- İlkokul birinci sınıflar: 16-18 punto
- İlkokul ikinci ve üçüncü sınıflar: 12-14 punto
- Dördüncü ve beşinci sınıflar ve üzeri: 10-12 punto
- Yetişkinler için en az 9 punto en çok 12 punto (2021: 53) olarak belirlemiştir.

Satırların okunabilir uzunlukta olması için belirlenen ölçüler ise şu şekildedir:

- Standart ölçü: 18-24 cm
- Metin yazısı 9-12 punto olduğunda her satırdaki sözcük sayısı 10-12 arasında olmalı. Her satırda 60-70 karakter yer almalı.
- Metin yazısı 10-12 punto ise satırda 35-40 karakter yer almalıdır.
- İlkokullarda 24 cm geçmeyen satır uzunluğu tercih edilmelidir.
- İlkokul ders kitaplarında tek sütun tercih edilmeli. İleri sınıf düzeylerinde iki sütun kullanılacaksa genişlik 12,5 cm olmalı” (TTKB, 2021: 53).

1.5. ÇOCUK KİTAPLARININ İÇERİK ÖZELLİKLERİ

Bu bölümünde konu, tema, ileti, karakterler, plan, dil ve anlatım başlıkları ele alınacaktır.

1.5.1. Konu

Kitaptaki en önemli unsurlardan biri konudur. “Konu, bir yazıyı oluşturan, üzerinde söz söylenen, düşünce belirtilen olay, olgu, durum veya sorundur” (Özdemir, 2002: 20). Konu, olay, kişi, yer ve zaman unsurlarını bütünleştirerek okuyucuyu isteklendirir. Eserde işlenen konu çocukların hoşlanacağı türden olmalıdır. Aksiyon öğeleriyle çocuğun ilgisini diri tutmalı, özgün olmalı, taklitten kaçınmalı, çocuk gerçekliğine uygun, akla yatkın olmalı ve iyi kurgulanmalıdır. “Çocukların yüreklerinde ve belleklerinde sevgi, dostluk ve barış anlayışının gelişmesine katkı sağlamalıdır” (Sever, 2008: 121).

Yetişkinler için önemli olan bir konunun çocuk gerçekliğinde bir karşılığı olmayabilir. Bu yüzden çocuk için yazılacak eserde konunun çocuğun ilgi ve ihtiyaçları göz önünde bulundurularak belirlenmesi gerekmektedir. Aksi hâlde çocuğun isteği kırılacak, bu nedenle çocuk kitaptan uzaklaşacaktır. Hayata çocuk gözünden bakılmalı, çocuğa göre ve çocuk gerçekliğiyle konu belirlenip işlenmelidir. “Çocuk gerçekliği çocuklaşmak demek değildir. Çocuk gerçekliği çocukların gerçekmiş gibi alımladıkları, fakat hiç de nesnel olmayan alımlama farklarının yakalanmasıdır... Çocuk bakışının en önemli öğelerinden biri, çocukların yaşamında ilk kez karşılaştığı gerçeklerin onların

dünyasına sokulmasıdır... Gerçek bir yazın ve sanat eğitiminde karşımızda hammadde olarak duran çocuğun gerçeklerini kavramak önemlidir” (Dilidüzgün, 2004: 66).

İyi bir konu seçimi kadar yazarın konuyu işlemedeki ustalığı da önemlidir. Konuyu açık, anlaşılır ve akıcı biçimde ele almalı, meraklandırmalı, dikkatleri olaya çekmelidir. Eserde ele alınan çatışmalar rastlantısal değil, kurgusal olmalıdır. Çocuk çatışmalara karşı muhakeme yeteneği ve hayal gücünü kullanarak yaratıcı çözümler bulmalıdır.

1.5.2. Tema

Tema, diğer adıyla izlek, yazarın konu ile okuyucuda uyandırmak istediği durumun soyut hâlidir. “Çocuk edebiyatı ürünleri, hedef kitlesi olan çocuğun yaşamını zenginleştirmek, estetik zevkini geliştirmek ve ona pek çok konuda önemli bilgiler ve farkındalıklar sağlamak amacıyla ortaya çıkar” (Akdağ ve Uçan, 2020: 597). Ortaya çıkan eser biçimsel olarak bir iskeleti teşkil etmektedir. İçerik bu bedenin ruhuna karşılık gelmektedir. Metinde ele alınan sevgi, saygı, dostluk, adalet, yardımlaşma vs. olgular içeriğin geliştirilmesine kılavuzluk eden tema unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tema, konu ile bütünleşik olmalı, birbirini desteklemelidir. Kitapta ele alınan tema; çocuğun düzeyine uygun olmalı, çocuk tarafından keşfedilmeli, eğitici ve öğretici niteliğiyle ders vermelidir. İşlenen tema çocukta yanlış davranışlar meydana getirmemeli, sosyal ve toplumsal değerlere ters düşmemelidir.

1.5.3. İleti

İleti okuyucuya ulaştırılmak istenen ana düşünce, ana duygu olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocuk kitapları çocuğu eğlendirmeli, ona hoşça vakit geçirtmelidir. Ancak bunun yanında çocuğa bir değer kazandırmalı, onu eğitmeli ve öğretici nitelikte olmalıdır. Çocuk kitaplarındaki bu görevi ileti üstlenmektedir. Karatay’a (2011:112) göre ileti metnin türüne göre açıktan verilebileceği gibi sezdirilerek de verilir. Eğer metnin türü didaktikse ileti açıktan okura verilebilir, edebî bir eserde ise ileti okuyucunun sezmesi için örtük biçimde verilmelidir. Çünkü çocuklar edebî bir eser içinde açıktan ders verilmesinden, kendilerine neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğinin söylenmesinden hoşlanmazlar; keşfetmek, hayal kurmak, yaratıcılıklarını kullanmak isterler.

Sever’e göre çocuk edebiyatı eserinde iletiye yöneltilecek sorular şu şekildedir:

- “1. İncelenen metin hangi özellikler taşıyor? Öğretici mi, yazınsal mı?
2. Öğretici nitelikli bir metin ise metnin temel iletisi nedir, yan iletileri nelerdir? Yazar, metinde temel iletiyi hangi yollarla (tanımlama, örneklendirme, karşılaştırma, tanık gösterme, bilimsel verilerden yararlanma vb.) geliştirmiştir?
3. Yazınsal nitelikli bir metin ise çocukla paylaşılacak istenen iletiler yazınsal bir kurgu içinde sunulmuş mu? Çocuğun duymasına, düşünmesine, düş kurmasına olanak sağlıyor mu?
4. Yazınsal iletiler, kitabın seslendiği yaş grubunun anlam evrenine (çocuğun yaşamı ve insanı anlama yetisine ve duyarlılığına) uygun mu?
5. Yazınsal ileti ya da iletiler çocuklarda insana ve yaşama ilişkin duyarlılık oluşturabilecek nitelikte mi?
6. Yazınsal iletiler, kurgulanan olayın içine sindirilmiş mi? Okura sezdiriliyor mu? Yoksa birer yargı ya da önerme biçiminde mi aktarılıyor?
7. İletiler, yazarın kendi düşüncesini ya da ideolojisini, çocuğa kabul ettirme amacı taşıyor mu? vb.” (2015:135).

1.5.4. Karakter

Karakter “edebî eserlerde geçen bir kişiyi benzerlerinden ayıran temel özelliklerin tümü, olaylarda kişinin davranışlarına yol gösteren ve onda hak edileni belirleyen davranış ve tutum biçimi” (Gencan vd. 1974: 78) olarak tanımlanır. Kahraman ise, “is. ed. roman, hikâye, tiyatro vb. edebiyat türlerinde yüksek nitelikleri veya örnek alınacak davranışları dolayısıyla okurların hayranlık duyduğu başkışı” (GTS) olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk okuduğu kitaptaki kahramanla özdeşim kurarak onun yerine kendini koyacak, problemlerle baş edecek, mücadele verecektir. Kahramandan kendine pay çıkaracak, kendi kişiliğini şekillendirecektir. Metindeki diğer karakterleri çözümleyecek, hayatta karşılaşılabileceği kişiler hakkında düşünce sahibi olacaktır. Model alınan kahraman ve gözlemlenen karakterler çocuğun kişilik gelişimini olumsuz etkileyecek nitelikte olmamalıdır.

Kahraman zorluklarla yılmadan mücadele eden, yardımlaşmayı seven, dürüst, sevgi ve saygıya önem veren, çevresine duyarlı kişiler olmalıdır. Ancak kahraman idealize edilirken de kusursuz biri olarak çocuğa sunulmamalıdır. Eksik yönleri bulunmalı, yeri geldiğinde yanlış yapabilmeli ve bu yanlışlardan ders alabilmelidir. Aksi hâlde çocuk gerçek hayatta karşılaştığı başarısızlıklar karşısında hayal kırıklığına uğrayabilir.

Masal, fabl gibi türlerde kahramanlar olağanüstü özelliklere sahip cin, peri, dev, bitki, hayvan vb. türlerden seçilmektedir. Özellikle küçük yaş gruplarında bu karakterler zevkle okunmakta, çocukların yaratıcılıklarını geliştirmektedir. Ancak cin, çocuk yiyen

canavar, cadı gibi karakterler metinlerde korku unsuru olarak yer almamalı, çocuğun gelişimini olumsuz etkilememelidir. “Günlük hayatta çocuğun uyması gereken toplumsal kurallar ve yükümlülükler uygulamada çocuk için soyut genellemelerden öteye geçemez. Sözlü olarak telkin edildiğinde çocuklar bunları dikkate almayabilirler. Doğru veya yanlış bir davranışın olumlu veya olumsuz taraflarını sözlü olarak telkin etmek yerine, önyükleyici eserde bunun yararlarını veya zararlarını öykü kahramanlarının kişiliğinde çocuğa göstermek, değer olarak iyi-kötü, doğru-yanlış vb. bir davranış olduğunu göstermek daha etkilidir” (Karatay, 2011: 1404).

Kahraman üzerinden vatandaşlık, vergi, adalet, hukuk gibi soyut olan toplumsal roller ve kurallar çocuğa kazandırılmakta, çocukta ödev ve sorumluluk bilinci uyandırılmaktadır.

Sever’e göre çocuk kitaplarında yazarların geliştirdiği, yarattığı karakterlere yönelik belirlemelerin yapılabilmesi için aşağıdaki sorulara cevap aranması gerekir:

“Metindeki kahraman (başkişi) kimdir? Yan kişiler kimlerdir?

Karakter nasıl geliştirilmiştir (davranış ve eylemleriyle, konuşmalarıyla, fiziksel özellikleriyle diğer karakterlerin yorumlarıyla, yazarı yorumuyla)?

Karakter, açık (geliştirilmiş) ya da kapalı (geliştirilmemiş) özelliklerden hangisini taşıyor?

Kahraman, kişilik özelliği olarak devingen mi, durağan mı? Diğer bir söyleyişle kahraman öykünün başından sonuna değin bir değişim yaşıyor yaşamıyor mu?

Karakter, devingen bir özellik gösteriyorsa, yaşadığı değişim ya da değişimler inandırıcı mı?

Yazar, kahramanın kişiliği ve yaşadığı olaylar ile değişim olgusu arasında kabul edilebilir, bir ilişki kurabilmiş mi?

Karakter bütün olarak çocuğun özdeşim kurabileceği özellikler taşıyor mu?” (Sever, 2006: 49)

1.5.5. Plan

Plan metne bir güzergâh çizip ona yol gösteren, metnin sınırlarını belirleyen yapıdır. İyi bir plan; eserin temasının, konusunun, ana fikrinin okuyucunun belirlemesine yardım eder. Eserdeki olaylara, kahramanlara yol haritası çizer; kargaşayı, gereksiz tasviri, detayı önler. Plan kitabın hitap ettiği yaşa göre küçük yaşlarda basit, ilerleyen yaşlarda daha detaylı tasarlanmalı; okuyucuda merak duygusu uyandırmalıdır.

Plan metnin serim, düğüm, çözüm bölümlerini belirginleştirir ve bölümler arasında geçiş yapılmasını sağlar. “Bir sonraki adımda ne olacağını merak etme, kitapta geçen olaylara ilgi duyma çocukta kitap okuma isteğini daha da artırır. Çocukların ilgi

alanlarına giren konu, kahramanlar ve olaylar iyi kurgulanırsa okuma ilgisi canlı tutulabilir” (Şimşek, 2012:107).

1.5.6. Dil ve Anlatım

Çocuk kitaplarının sahip olması gereken en önemli özelliklerinden biri dil ve anlatımın çocuğa uygun olmasıdır. Çocuğun seviyesinden aşağı bir dil kullanılmışsa çocuk eseri sıradan bulacak, seviyesine göre ağır bir dil kullanılmışsa okuduğunu anlayamadığı için eserden uzaklaşacaktır. Küçük yaş grubu için yazılan eserler çocuğu anadiliyle tanıştıran, onların dil gelişimini destekleyen kaynaklardır. Uzun ve karmaşık cümleler yerine yalın, duru, sade ve kısa cümleler tercih edilmelidir. Çocukların anlayamayacağı söz kalıpları ve deyimlerden kaçınılmalıdır. Çocuğun anlamını bilmediği kelimelere fazla yer verilmemeli ya da yer verilen sözcüğün anlamı çocuk tarafından tahmin edilebilir bir bağlamla sunulmalıdır.

Yazım ve noktalama kurallarına uyulmalı, çocuğa örnek olacak biçimde doğru kullanılmalı, yanlış yer verilmemelidir. Cümlelerde yapısal bozukluklar ve dilin güzelliğine aykırı kullanımlar bulunmamalıdır. “Anlatıma sadelik kazandırmak için edilgen çatılı fiillerin yerine etken çatılı fiiller tercih edilmelidir” (Oğuzkan, 1977: 310).

İyi bir anlatıma sahip olan kitap, okuyucunun olaylara hâkim olmasını kolaylaştırır, okuyucuya keyif verir. Kitabın iyi bir dil ve anlatıma sahip olması için bazı kriterleri taşıması gerekmektedir. Sever’e (2006: 49-50) göre çocuk kitabının anlatımı Türkçenin zenginliğiyle beslenip çocuğun seviyesine uygun biçimde kurgulanmalı, sözcükler metinde güncelliğini korumalıdır. Anlatılan döneme, konuya hâkim olmalıdır. Dil, çocuğun kavramsal gelişimini ve söz dağarcığını destekler nitelikte kullanılmalıdır. Çocuğa yönelik yazılan bir şiir kitabında dizeler çocuğun hayal gücünü harekete geçirmeli, imgeleme gücünü artırmalıdır. Dizeler yalın, kısa, akılda kolayca kalacak şekilde olmalıdır. Şiirdeki seslerin uyumu, ahengi çocukta şiir dinleme ve okuma isteği uyandırmalıdır.

1.6. ÇOCUK EDEBİYATI TÜRLERİ

Çocuk edebiyatı türleri, kendine özgü yeni bir tür olmaktan ziyade edebî türlerin çocuğun yaş ve düzeyine özgü biçimde ele alınarak yazılmasıdır. Ancak bu yazma eylemi Dilidüzgün’e göre hiç de kolay değildir: “Bugün artık çocuklar için yazmak, bir zamanlar geçerli olduğu gibi hafife alınacak bir eylem değildir. Her zaman

söylenilegelen bir şeyi burada yinelemekte yarar var: Çocuklar için yazmak yetişkinler için yazmaktan daha güçtür” (2006:160).

Çocuk edebiyatı türleri iki grupta sınıflandırılabilir. Birinci grup mit, efsane, destan, masal, fıkra, tekerleme, bilmece ve ninni gibi sözlü edebiyat türleridir. İkinci grup ise hikâye, roman, tiyatro, biyografi, otobiyografi, anı, günlük, gibi yazılı edebiyat ürünleridir.

Çocuğun sürekli aynı türleri okuması yerine farklı türlerde okuma yapmaya yönlendirilmesi gerekmektedir. Böylelikle çocuğun okuma kültürü gelişecek, çocuk farklı öğrenmelere açık olacak, çocukların okumaya ilgi ve istekleri artacak, merak duygusu çocuğu yeni okumalara yöneltecektir. Çocuk farklı metinlerde geçen olayları analiz edecek, çıkarımlarda bulunacak, metinler arası karşılaştırma yapacaktır.

Çocuğun tanıştığı ilk edebî tür ninnidir. Ninniyle tanışma anne ile bebek arasında ilk aylarda başlar. Anneyle bebek arasında güçlü bir bağ oluşturan ninniye Çelebioğlu şu şekilde tanımlamaktadır: “Ninniler iki üç aylıktan üç dört yaşına kadar annenin çocuğuna, onu kucağında, ayağında veya beşikte sallayarak daha çabuk ve kolay uyutmak veya ağlamasını susturmak için hususi bir beste ile söylediği ve o anki hâlet-i ruhiyesini yansıttır mahiyette, umumiyetle mani türünde bir dörtlükten meydana gelen bir nevi türkülerdir” (1987: 79). Bebeği sakinleştiren, uyutan ninni; anne bebek arasındaki bağı güçlendirirken diğer yandan erken yaşta bebeğe müzikal bir alt yapı oluşturur.

Çocuğun dil gelişimine katkı sağlayan aynı zamanda ona hoşça vakit geçirten tekerlemeler, birbirine uyumlu ses ve sözcüklerin art arda yinelenmesiyle oluşmaktadır. Çocuk oyunlarında ebe belirleme yöntemlerinden biri tekerleme saymacalarıdır. Tekerlemeler kendi başlarına söylenmekle birlikte diğer türler içerisinde de -masallarda, manilerde, destanlarda, halk hikâyelerinde- yer almaktadır.

Bilmeceler “Bir şeyin adını anmadan niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun; muamma” (GTS) anlamına gelmektedir. Boratav’a göre, “Bilmeceler insan, hayvan, bitki, cansız maddeler, tabiat olayları ve öğeleri gibi somut nesnelerden tutun da akıl, uyku, rüya, vb. gibi soyut kavramlara kadar çok çeşitli konuları kapsa(maktadır)” (1973:121).

Verilen ipuçlarından yola çıkarak bilinenden bilinmeyene ulaşma gayreti çocukta heyecan ve merak uyandırmaktadır. Bilmecelerle keyifli vakit geçiren çocuk,

farklı tür ve içerikte kafiyeli dizelere sahip bilmeceleri ezberleyerek hafızasını güçlendirmekte, bilmecelelere cevap ararken muhakeme yeteneğini geliştirmektedir. Bilmeceler çocuğun kıvrak zekâsını ilerletmesine, hızlı düşünmesine olanak sağlamaktadır.

Hiç kuşkusuz çocukların en çok hoşuna giden türler arasında fıkra gelmektedir. Genellikle yoğun mizah unsuru barındıran fıkralar, çocukları güldürürken düşünmeye yöneltir. Kısa hikâyelerden oluşması, fazla ayrıntıya yer vermeyişi, karmaşık olaylar bulunmayışı, okunmasını kolaylaştırmaktadır. Nasreddin Hoca, Karadeniz ve Bektaşî fıkraları kültürümüzün önemli değerleridir.

Mitler dünyanın oluşumu ve tabiat olayları hakkında bilgi veren, insanlığın kökenini araştıran eserlerdir. Ortaya çıktıkları dönemde kutsal kabul edilen, evrenin yaratılışı ve tanrılara yönelik anlatılardır. Efsane ise GTS’de “Eski çağlardan beri söylenegelen, olağanüstü varlıkları, olayları konu edinen hayalî hikâyeye; söylence” olarak tanımlanmıştır. “Efsaneler, bir tarife göre mitlerin modernleşmiş şekli olarak ifade edilmekte, çok eski hikâyeler olduğu söylenmektedir” (Seyidoğlu: 1997: 22). Dilden dile aktarılan anonim ürünler olan efsanelerin dili sadedir. Toplumsal değerlerin, gelenek göreneklerin yeni kuşaklara aktarılmasında efsaneler önemli bir yere sahiptir.

Çocukta millî kimlik oluşturmada, kültürünü ve tarihini öğrenmede, vatan ve millet sevgisi kazandırmada destanlar önem arz etmektedir. Elçin’e göre, “Destan (epos), bir boy, ulus (kavim) veya millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsullerinden biridir” (1993: 72). Destan; bir millete özgü olma, millî kimlik oluşturma, tarihî olaylarda birleşme gibi yönleriyle efsanelerden ayrılmaktadır.

Masal “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” (GTS) olarak tanımlanmaktadır. Masallar tekerleme ile başlayıp dilek bölümüyle sona eren, döşeme bölümünde olayların geçtiği, kahramanlarının olağanüstü özelliklere sahip olduğu, olağanüstü olayların yaşandığı, yer ve zamanın belirsiz olduğu, iyilerin daima kazanıp kötülerin cezalandırıldığı, anonim metinlerdir. Masallar dinî ve millî unsurlar içermez; sevgi, dostluk, yardımlaşma, adalet vb. evrensel değerler içerir. Masallar olağanüstü kişi ve olaylar barındırdığı için çocuğun hayal dünyasını rahatça kullanabildiği, maceralara atılabildiği

bir türdür. İyilerin daima kazandığı, kötülerin kaybettiği masallar küçük yaşlardaki çocuklar için uygundur. Edebiyatımızda Keloğlan ve Anadolu masalları önemli bir yere sahiptir. Boratav'ın masal tür ve konularına göre sınıflandırması şu şekildedir:

“Hayvan masalları
Hayvan ve insan masalları
Hayvan veya bir ruh bir insana yardım eder
Tabiatüstü bir ruh veya hayvanla evlenme
İyi ruhla ve evliyalarla yaşama
Kaderin hâkimiyeti
Rüya
Kötü ruhlarla yaşama
Sihirbazlar
Bir kız sevgili bulur
Bir erkek sevgili bulur
Fakir bir kız zenginle evlenir
Kıskançlık ve iftira
Hor görülen koca kahramandır
Zina ve baştan çıkarma
Acayip icraat ve olaylar
Acayip davalar
Realist masallar
Acayip tesadüfler
Komik hikâyeler
Aptal ve tembel erkek ve kadınlar
Hırsız ve dedektif
Akıllı, hilekâr veya cimri erkek ve kadınlar” (Boratav’dan akt: Arıcı, 2009: 17-18).

Masala benzerlik gösteren fabl türünün kahramanları genellikle hayvanlar, bitkiler veya cansız varlıklardan oluşmaktadır. Fablların sonlarında okuyucuya öğüt verilmesi bu türün didaktik yönünü ön plana çıkarmaktadır. Okuyucu kıssadan hisse çıkartarak neden bu davranışı yapması / yapmaması gerektiğini düşünür. İnsana ait özelliklerin hayvan, bitki veya cansız varlıklar üzerinden verildiği fabllarda çocuk, söz sanatlarını keşfetmektedir.

Hikâye yaşanmış ya da yaşanması mümkün olayların kişi, yer, zaman unsurlarıyla birlikte ayrıntıya girmeden verildiği eserlerdir. “Belli bir zaman ve yerde birkaç kişinin başından geçen gerçeğe uygun bir olayı anlatan veya birtakım kimselerin karakterlerini çizen ve çoğu kez ancak birkaç sayfa tutan kısa yazılara hikâye denir”

(Oğuzkan, 2013: 98). Romansa hikâyeye göre daha hacimli, ayrıntının fazla olduğu, karakterlerin derinlemesine ele alındığı, mekân sayısının fazla olduğu bir edebî türdür. İki tür de hayatta insanın başına gelebilecek olayları konu edinir.

Hikâye ve romanlarda olaylar serim, düğüm ve çözüm bölümlerinden oluşmaktadır. Serim bölümünde karakterler tanıtılır, yer betimlemeleri yapılır, olaya giriş yapılır. Düğüm bölümünde olaylar çetrefilleşir, karmaşık hâl alır. Heyecan ve merakın arttığı bu bölüm eserin en uzun bölümüdür. Çözüm bölümünde olaylar sonuca bağlanır, tüm sorular cevaplara ulaşır. Hikâyelerdeki olay kurgusu romana göre yüzeyseldir. Romanda birden fazla olay bulunabilir. Başarılı bir roman ya da hikâyede olaylar iyi kurgulanmalı, rastlantısallığa, mantıksal yanlışlara yer verilmemelidir.

Olayların başından geçtiği kişiler karamanlar ya da karakterlerdir. Hikâyelerdeki kişi sayısı sınırlıyken romanlarda kişi sayısı fazladır. Romandaki kişi betimlemeleri derinlemesine yapılırken hikâyedeki betimlemeler yüzeyseldir. Çocuk kitaplarının karakterleri fazla olmamalı, derin betimlemelerle çocuk sıkılmamalıdır.

Olayın geçtiği yer unsuru çocuğun hayal dünyasında canlanacak biçimde betimlenmelidir. İyi betimlenen mekânda çocuk olaya hâkim olacak, kahramanla yakın ilişki kuracaktır. Zaman unsuru hikâye ve romanda belirgindir. Hikâyede zaman dar kısmen dar iken romanda daha uzundur. Olayların kronolojik zamanda verilmesi çocuklar için daha uygundur. Çocuk kitaplarında zaman atlamaları, zamanda geriye doğru hareket etme teknikleri çocuğun algılamasını zorlaştırdığı için küçük yaş gruplarında roman uygun değildir.

Hikâye türü olay ve durum hikâyesi olarak ikiye ayrılır. Olay hikâyesinde aksiyon macera ağırlıkta olduğu için çocuklar tarafından anlaşılması kolaydır. Durum hikâyesinde bir kesit ele alınıp betimlendiği için durağandır. Durum hikâyeleri küçük yaştaki çocuklar için sıkıcı olabilmektedir.

Roman, birçok aksiyon barındıran macera romanı, kaynağını geçmişten alan tarihî roman, toplumsal ve insani ilişkileri ele alan sosyal roman, kişinin iç dünyasını anlatan psikolojik roman, kişilerin hayatlarını anlatan biyografik roman, hayal dünyasının ürünleriyle beslenen fantastik roman, farklı yerleri tanıtan egzotik roman gibi türleri bulunmaktadır.

Çocuklar için yazılan hikâye ve romanlarda aşağıdaki özellikler bulunmalıdır:

“a. Çocukların ilgilerine, hayat tecrübelerine ve kavrayış güçlerine uygun konu.

b. Özellikleri iyi anlatan, gerçekliğe uygunluğu bakımından hiç kuşku vermeyen kişiler.

c. Kısa cümle ve paragraflar ile kısa, bol ve canlı konuşmalara dayalı sürükleyici bir anlatım.

d. Çocukların seviyesine uygun basit ruh çözümlemeleri.

e. Çocuk düşüncesine aykırı olmayan sade ve gerçekçi bir plan.

f. Mantıklı sonuçlarla biten hareketli olaylar.

g. Somut doğru, fakat dikkati dağıtmayan ayrıntılar” (Oğuzkan, 2006: 111).

Anı, kişinin başından geçen yahut tanık olduğu önemli bir olayı üzerinden belli bir zaman geçtikten sonra aktardığı türdür. Bir olayın anı olarak hatırlanması için sıradan olmayan kayda değer önemli bir olay içermelidir. Bu önemli olayın zaman süzgecinden geçmesi gerekmektedir. Üzerinden belli bir zaman geçtiği hâlde hatırlanmaya değer nitelikte olmalıdır. Anı; içten, samimi bir üslupla yazılır, çocuklara başkalarının başından geçen olaylardan ders alma, eleştirel düşünme, empati yapma, muhakeme etme gibi yararlar sağlar.

Tarihte önemli kişilerin başından geçen olayların anlatıldığı anı kitapları tarihî belge niteliği taşırlar. Devlet yöneticileri, halklara önderlik eden liderler, siyasetçiler, sanatçılar vs. anılarını kaleme alırken gerçekten sapmamalı; tarafsız bir şekilde olayları olduğu gibi anlatmalıdır.

Günlük, diğer adıyla günce, kişinin yaşadığı olayları günü gününe kaleme aldığı metinlerdir. Günlük, duyguların dile getirildiği, yaşanmış gerçek olayların kaleme alındığı eserler olduğu için kurgusal değildir. Günlük tutmak çocuğun yazma becerisini geliştirir, çocuğa planlı olma, duygularını rahatça ifade edebilme, kendini tanıma olanağı sağlar.

Otobiyografi -öz yaşam hikâyesi- kişinin kendi hayatını kaleme aldığı metinlerken biyografi -yaşam hikâyesi- kişinin hayatının başka biri tarafından kaleme alınmasıdır. Otobiyografik eserler, biyografik eserlere göre öznedir çünkü kişi kendi hayatını istediği biçimde sunmaktadır.

Biyografi türü çocuklara farklı zaman ve coğrafyada yaşamış ve yaşamakta olan bireyleri tanımada yardımcı olur. “Çocuklara örnek alınacak insanlar, üstün kişilikler sunabilmek için biyografi türünden yararlanılabilir. Çocuk edebiyatında biyografiler,

model insan arayışına cevap oluşturacak metinlerdir” (Şimşek, 2018: 295). Rol model alınan futbolcuların, müzik gruplarının, aktörlerin, sanatçıların, tarihteki liderlerin yaşamları çocuklar tarafından merakla takip edilip keyifle okunmaktadır.

Biyografik eser seçiminde dikkat edilmesi gereken husus kurguya dayalı biyografik eserlerin içerikleridir. Yüzyıllar önce yaşamış, hayatı hakkında sınırlı bilgi bulunan kişilerin hayatı yazar tarafından aktarılırken biyografik unsurlardan uzaklaşp kurgu eser biçiminde sunulmaktadır. Anı türü gibi biyografik eserlerin de tarihi belge niteliği taşıdığı unutulmamalıdır.

Mektup “Bir şey haber vermek, sormak, istemek veya duyguları bildirmek için birine çoğunlukla posta yoluyla gönderilen, zarfa konulmuş yazılı kâğıt; name” (GTS) olarak tanımlanmıştır. Resmi, iş ve özel mektuplar olarak ayrılır. Özel mektuplar iki kişi arasında iletişim kurmak, karşılıklı duygu düşüncelerini aktarmak için yazılan metinlerdir. Mektup zarfının ve metin kısmının kendine özgü yazım kuralları bulunmaktadır. İçerikte ise muhataba göre hitap ve kapanış cümleleri bulunmaktadır.

Müstakil mektuplardan oluşan eserler olduğu gibi hikâye ve roman içerisinde de mektup kullanılmaktadır. Eser içindeki mektuplarla olaya merak unsuru katılmakta ya da merakla beklenen sorulara cevap verilebilmektedir. Mektup yazmanın çocuğa kendini ifade edebilme, iletişim becerisini geliştirebilme, dostluk kurabilme ve ilerletebilme gibi faydaları bulunmaktadır.

Tiyatro sahnede canlandırıldığı için diğer türlerden ayrılan, çocuk tarafından sevilen bir türdür. Çocuğun özgüvenini artırır, empati yeteneğini geliştirir. Çocukların canlandıracağı tiyatro metinlerinin dili yalın, cümleler kısa ve açık olmalıdır. Çocuğun yaşına uygun, ilgisini çekici bir içeriği bulunmalıdır. Tiyatro çocuğun yaşına göre algılamada zorlandığı değerleri somutlaştırır. Tiyatroda müzik, dans unsurlarına yer verilmeli; çocuğun ritim becerisi ve estetik duyguları geliştirilmelidir. İdeolojik öğeler bulunmamalı, hiçbir kültürü, inancı yerecek konular bulunmamalıdır.

Tiyatro çalışmalarının çocuğa pek çok yararı bulunmaktadır. “Son zamanlarda okullarda yapılan drama çalışmaları ile çocuklara bazı bilişsel, duyuşsal ve devinişsel beceriler kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu durum, tiyatronun çocuk eğitiminde ne denli önemli olduğunu göstermektedir” (Şimşek, 2018: 317). Tiyatro, drama çalışmaları görüldüğü gibi çocuğu hem zihinsel hem psikolojik hem de motor beceriler bakımından geliştirmektedir.

Şiir, duyguları ifade etmenin en etkili yollarından biridir. “Bir düşüncenin, bir duygunun ölçülü bir dille, heyecanlı bir biçimde anlatılması sanatı diyebileceğimiz şiir, çocuk edebiyatımızın en verimli ve zengin bir türüdür” (Gökşen, 1985: 32). Hem kulağa hoş gelen hem de ruha dokunan şiir; ahenk, ses uyumları, kafiye, durak gibi özellikleriyle ritim kazanır.

Şiir çocuğun dil gelişimine olumlu katkı sağlar. Türkçenin akıcılığına, inceliklerine, saflığına şiirle erişilebilir. Şiir ezberlemek çocuğu bilişsel yönden geliştirir. Şiir çocuğun duygularını tanımasına, kendini keşfetmesine olanak sağlar.

Çocuk şiirlerinde aranacak nitelikleri Gövsa şu şekilde sıralamıştır:

- a) Duraklar az hece sayısından meydana gelmelidir. Yani 6+5’li yerine 4+4+3 vezinli şiirler kullanılmalıdır.
- b) Mısralar pek uzun olmamalıdır.
- c) Duraklar belirli olmalıdır.
- d) Her mısra veya beyit ayrı bir cümle olmalı, yani beyit ile anlam da bitmiş olmalıdır. Böylece şiir, çabuk anlaşılmalıdır.
- e) Kafiye sıklığı ve belirli olmalı. Kafiye mısralar birbirlerinden uzaklaşır veya kafiye hafif, yarım olursa çocuğun ilgisi azalmış olur.
- f) Hayaller çok belirgin olmalı. Tasvirler tamam ve kesin yapılmalıdır; anlatım mecazlı ve kapalı olmamalıdır.
- g) Duyguların çözümünden çok, olaylara yer verilmeli ve bunlar da sınırlı bilgiye ve basit denemelere dayanmalıdır...
- h) Konuları vatan ve millet olan şiirler tavsiyeye değer. Siyasi ve karamsar şiirleri belletmek hem haksızlık hem de yanlış olur” (Gövsa’dan akt: Gökşen, 1985: 147-148).

1.7. ÇOCUK EDEBİYATINDA DEĞERLER EĞİTİMİ

Toplumsal birlikteliği sağlayan en önemli unsurların başında ortak değerler gelir. Değer “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık; fehamet, kadir (I), kıymet” ve “Bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” (GTS) olarak tanımlanmaktadır.

Toplumu bir arada tutan pek çok değer yüzyıllar boyunca kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Bu değerler toplumsal ilişkileri düzenlemiş, ortak bir yaşam alanı oluşturmuştur. Toplumsal bozulmaları engelleyip arzulanan ülkelere ulaşmada insanları kanalize etmiştir.

Değerlerin çocuğa kazandırıldığı ilk yer ailedir. Çocuk ailesinden gördüğü sevgi, saygı, sabır, yardımlaşma, sorumluluk gibi birçok değeri yaparak, yaşayarak

içselleştirir. İçinde bulunduğu sosyal çevrenin de çocuğun değer ediniminde önemli bir yeri vardır. Şayet çocuğun içinde yetiştiği çevre kötü ise istenmeyen değerler edinmesi kaçınılmazdır. Teknolojinin hızla geliştiği çağımızda değerler internet, televizyon gibi kitle iletişim araçlarıyla insanlara ulaştırılmaktadır. Olumlu etkilerinin olduğu kadar televizyondaki bazı programlar, internetteki bazı site ya da sosyal medya platformları olumsuz değer aktarımlarına da sebebiyet vermektedir.

Değerler bireyi toplum kurallarına uymaya yönlendirir, yanlış olan davranıştan uzaklaştırır. Kişiyi cesaret verir, onu isteklendirir ve sosyal yönden kendini gerçekleştirmesine yardımcı olur. Değerler bireyi geliştirmenin yanı sıra topluma da katkı sağlar.

Toplumsal değerlerin gelecek nesillere aktırılması eğitimin temel amaçlarından biridir. Toplumun bütünleşmesinde önemli bir etkisi olan değerler kişiye huzurlu bir yaşam olanağı sunar. Kişiyi düşen ödev toplumun değer yargılarını bilmesidir, aksi hâlde kişiyle toplum arasında çatışma çıkması kaçınılmazdır.

Değer aktarımının sistemli bir şekilde yapıldığı yerlerin başında okullar gelmektedir. Eğitim kurumlarında istendik yönde davranış değişikliği gerçekleştirme, kimlik kazandırma ve kişilik oluşturmada değerler eğitiminden faydalanılmaktadır. Okullarda öğrencilere aktarılmak istenen değerler TDÖP’de “kök değerler” başlığı altında verilmiştir. “Öğretim programlarında yer alan ‘kök değerler’ şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır” (MEB, 2019: 4). MEB’in 2022’de değerler eğitime yönelik yayınladığı etkinlik kitabı, içindeki örnek etkinlik ve çalışmalarla değerlerin nasıl kazandırılması gerektiğine dair kılavuzluk etmektedir.

TTKB on kök değere yönelik tutum ve davranışları şu şekilde belirlemiştir:

“Adalet: Adil olma, eşit davranma, paylaşma...

Dostluk: Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...

Dürüstlük: Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...

Öz Denetim: Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...

Sabır: Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...

Saygı: Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhababının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...

Sevgi: Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...

Sorumluluk: Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...

Vatanseverlik: Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...

Yardımsverlik: Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma” (TTKB 2017: 24).

İKİNCİ BÖLÜM

CAN GÖKNİL'İN HAYATI, EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Bu bölümde Türkiye'nin ilk resimli çocuk kitabı yazarlarından Can Göknil'in hayatı, yazarlığı, ressamlığı, sergileri, almış olduğu ödülleri ve eserleri üzerine bir değerlendirme yapılacaktır.

1. CAN GÖKNİL'İN HAYATI

Ressam ve çocuk edebiyatı yazarı olan Göknil, 3 Ağustos 1945'te Ankara'da dünyaya geldi. Tam adı Abide Didar Can Göknil olan sanatçı Fatma Nezihe Hanım ile tüccar Abdürrahman Çiftçi'nin kızıdır. Lise eğitimini Ankara Koleji ve Arnavutköy Amerikan Kız Koleji'nde tamamlayan Can Göknil, daha sonra resim eğitimi için ABD'ye gitmiştir. 1968'de Illinois'de Knox Koleji Resim Bölümü'nden, 1969'da New York Üniversitesi Yüksek Resim Bölümü'nden mezun olmuştur. 1969-73 arasında Amerika'da, 1974'ten beri de Türkiye'de pek çok kişisel resim sergisi açmış; karma sergilere katılmıştır. Uluslararası Plastik Sanatlar Derneği, Resim Heykel Müzesi Derneği ve Doğal Hayatı Koruma Derneği üyesidir. İstanbul'da yaşamakta olan sanatçı; evli, bir çocuk annesidir (Türk Edebiyatçılar, bt.).

Göknil'in hayatı, almış olduğu eğitim ve sanat hayatındaki üretimleri göz önüne bulundurulduğunda sanatçı olarak onun ressamlığının ağır bastığı görülmektedir. Resimlerinin konularını ise mitoloji ve Şamanizm'den seçtiği gözlemlenmektedir. “Can Göknil, Orta Asya ve Anadolu efsanelerinin dünyasına girip onları resim diline dönüştüren bir sanatçıdır. Anadolu'nun zengin kültür katmanlarında oluşan inançları, Orta Asya topluluklarının Şamanizm bağlamında oluşturdukları yaratılış efsanelerini, tanrı ve tanrıçaların öykülerini titizlikle araştırıyor. Bu konularla ilgili yazılı metinleri sabırlı bir araştırmacı kimliğiyle inceliyor, sözü geçen kültürleri özümseyor, ardından bunları çağdaş ve özgün yorumlarıyla resim diline aktarıyor” (Özgür, 2006: 64).

Göknil'in ABD, İngiltere, Japonya, Bulgaristan gibi ülkelerde bulunan koleksiyonlarda ve müzelerde çeşitli eserleri bulunmaktadır. Göknil gerek Türkiye'de gerek dünyanın farklı ülkelerinde birçok resim sergisi açmıştır.

“1971 M.I.T. Cambridge, MA, A.B.D.

1972 First Natioal City Bank, New York, NY, A.B.D.

1972 Total Media Galleries, New York, NY, A.B.D.

1973 Lynn Kottler Galleries, New York, NY, A.B.D.

1974 Melda Kaptana, İstanbul
1975 Amerikan Kültür Merkezi, İstanbul
1975 Baraz, İstanbul
1977 Artisan, Ankara
1982 Lebriz, İstanbul
1983 Urart, İstanbul
1986 Urart, İstanbul
1988 Kile, İstanbul
1990 Türk-Amerikan Derneği, İzmir
1991 Urart, Ankara
1994 Garanti, İstanbul
1994 Urart, Ankara
1997 Yapı Kredi Kazım Taşkent, İstanbul
1997 Yapı Kredi İzmir, İzmir
1997 Yapı Kredi Kemal Satır, Adana
1999 Milli Reasürans, İstanbul
2000 Selvin, Ankara
2001 Gabrovo Mizah Müzesi, Gabrovo, Bulgaristan
2001 PG Art, İstanbul
2001 15. Uluslararası Gabrovo Bienali çerçevesinde Altın Aesop sahibi olarak kişisel sergi
2002 Yapı Kredi Kazım Taşkent, İstanbul
2003 2003 Selvin, Ankara
2003 2003 Chihiro Müzesi, Tokyo
2004 Milli Reassürans, İstanbul (Özgür, 2006: 165)
Göknıl'ın resim alanında aldığı ödüllerden bazıları şunlardır:
1967 Bender Exhibit, Galesburg, IL, A.B.D.(İkincilik Ödülü)
1974 8.DYO Resim Yarışması, İzmir, Ankara (Jüri Özel Onörü)
1984 “Günümüz Sanatçıları” 5.İstanbul Sergisi, İstanbul (Jüri Onur Ödülü)
1985 19.DYO Resim Yarışması, İzmir, Bursa, Ankara, İstanbul (Mansiyon)
1999 14.Gabrovo Bienali, Gabrovo, Bulgaristan (Büyük Ödül-Altın Aesop)”
(Özgür, 2006: 166).

Göknıl resmin yanı sıra heykel ve çeşitli objelerden eserler ortaya koyup sergi açmıştır. Bu eserlerde tarih öncesi dönemlerden faydalandığı, Anadolu ve Orta Asya coğrafyasından beslendiği görülmektedir.

2. CAN GÖKNİL’İN EDEBÎ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

Göknıl'ın yetişkinlere eser vermesinin yanında çocuğun dünyasına inmeyi başarabilmesinin kaynağı “Yaşımı aldıkça içim çocuk kaldı. Kendimi iki tarafa da yakın hissediyorum” (Göknıl, 2007: 16) sözünde açığa çıkmaktadır. Destegüloğlu'na (2018)

göre Göknil, ressamlığını yazdığı kitaplara aktararak hem kendi eserlerinin hem de başka yazarlara ait kitapların illüstratörlüğünü yapmıştır. 1990'da merkezi İstanbul'da bulunan Çocuk Vakfı'nın Okul Öncesi Edebiyatı Ödülü'nü almıştır. Göknil, 2010 yılında Hans Christian Andersen Ödülü için Türkiye Çocuk ve Gençlik Yayınları Derneği tarafından çocuk edebiyatına katkılarından dolayı aday gösterilmiştir.

Göknil sanat hayatına ressamlığın yanı sıra okul öncesi çocuklar için yazıp resimlediği eserlerle devam etmiştir. İlk çocuk edebiyatı eserini elli yıl önce yazdığı *Kirpi Masalı* ile okuyucusuna sunmuştur. Özellikle okul öncesi çocuklar için yazdığı eserlerle edebiyatımızın önde gelen isimlerinden olma başarısını yakalayan Göknil eserlerinde aile içi ilişkiler, doğum, boşanma, arkadaşlık, hayvan sevgisi, mitoloji gibi farklı konuları ele almıştır.

“Hedef kitlesinin özelliklerinin farkında olan Göknil, kitaplarını bu hassasiyetle kurgular. Okul öncesi dönemin merak duygusunun bilincinde olan yazar, genellikle çocuk okurun merak edebileceği şeylere cevap niteliğinde anlatılar kaleme almıştır. Özlemek, arkadaşlık kurmayı istemek, yardımlaşmak, oyun oynama isteği anlatıların olmazsa olmazıdır. Anlatılarda merak ettikleri pek çok şeyi büyüklere sorular yönelterek öğrenmeye çalışan birçok karakter okura sunulmaktadır. Bu karakterler gerçek hayatta karşılaşılabilecek sadelikte kurgulandığı için çocuk okurun karakterin yerine kendini rahatlıkla koyabilmesi açısından oldukça önemlidir. Para kazanmak için anne-babaların çocuklardan ayrı kaldığı, onlarla vakit geçiremediği kurgularda, günümüz şartlarında ebeveynlerin ikisinin de çalıştığı ve çocuklarla büyükanne-büyükbabanın ilgilendiği gerçeğine yer verilmesi oldukça yerinde bir tavidir. Eserlerde çocuk karakterlerin karşılaştıkları sorunları bazen büyükanne-büyükbabalarının yardımıyla bazen de arkadaşlarının yardımıyla çözdüğü görülmüştür. Kitaplarda aileler problemle karşılaşan çocuklara akıl veren rolünde, arkadaşlar ise akıl vermekten ziyade problemin çözümü için kişisel çaba gösteren karakter rolünde resmedilmiştir” (Destegüloğlu, 2018).

Göknil'in eserlerin kahramanları çoğunlukla oyunu seven, ailesiyle hoşça vakit geçiren, meraklı, soran ve sorgulayan, çevreye duyarlı, hayvanları seven çocuklardır. Yazar eserlerinde hayvanlara ayrı bir önem vermekte, onlarla dostluk kurmaktadır. Pangolin, kivi kuşu, karıncayiyen, tembel hayvan gibi coğrafyamızın yabancı olduğu hayvanları kahraman olarak seçen yazar, böylelikle çocukta esere yönelik merak uyandırmaktadır.

Yazar resimde olduğu gibi edebî eserlerinde de masal, efsane, mit unsurlarına yer vermektedir. Eserlerinde olağanüstü özellikler, yer zaman belirsizliği, mutlu sonla bitiş görülmektedir.

Göknil, eserlerinde çocuğun kolaylıkla anlayabileceği açık bir dil kullanmıştır, anlatımı yalındır. Destegüloğlu'na (2018) göre Göknil, çocuğun her zaman

karşılaşamayacağı hayvanlara yer vererek o hayvanları tanıtmaktadır. Bu tanıtımı kurguyu bozmadan başarmaktadır. Hayvanlarla yakın dostluk kurarak çocuklarda hayvan sevgisi oluşturmaktadır.

Ayrıca yazar çocuklara uygun bir dille anlatılması gereken hassas konuları da ustaca ele almıştır. Örneğin ele alınması zor olan boşanma konusunu yazar, çocuk duyarlılığına uygun bir şekilde okuyucuya sunmaktadır. Aynı zamanda eserlerinde çocuğun algılamada zorlandığı doğum gibi konuları somutlaştırıp anlaşılır kılmaktadır.

Can Göknil'e ait çocuk edebiyatı eserleri şunlardır:

- “Kirpi Masalı, 1974
- ABC, 1974; Bir, İki, Üç, 1976
- Hayvanları Tanıyalım, 1975
- Doğayı Koruyalım, Televizyon Oyunu, 1977
- Çiçek Kopartmak Yasaktır, 1977
- Böcekleri Tanıyalım, 1979
- Bir Kulübe, Bir Ev, 1979
- Zıt Kavramlar, 1980
- Ailem, 1980
- Çocuk Tekerlemeleri, 1983
- Bilmeceler ile Alfabe; Şekiller, 1990
- Mevsimler, 1990
- Sayılar, 1990
- Nerede, 1990
- Büyük Küçük, 1990
- Renkli Öcüler, 1990
- Fiti Fiti Tek Başına, 1991
- Kardeş Kardeşe, 1991
- Cesur Korkak, 1992
- Uslu Yaramaz, 1992
- Çalışkan Tembel, 1992
- Mutlu Mutsuz, 1992
- Temiz Kirli, 1992
- Kuyruksuz, 1997
- Küçük Olmak, 1982
- Gelincik Tarlası ve Dumanlı Canavar, 1982
- Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri, 1988
- Dünya Sevgiyle Yaşar, 1992

- Deniz Masalı, 2006
- Beni Annem Yavruladı, 2007
- Gölfdan Çiftlikte, 2008 (Türk Edebiyatçılar, bt.).
- Çatlak Hasan, 2010
- Babasının Başka Evi Var, 2011
- Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz, 2011
- Keçeci Bayram ve Anka Kuşu, 2012
- Ormandaki Arkadaş, 2015
- Gökyüzü sirki, 2016
- Kokuşuk Arkadaş, 2016
- Mandolin Çalan Pangolin Mavi Kabuklu Bir Arkadaş, 2017
- Dev Tavşan, 2017” (Destegüloğlu, 2018).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

Çalışmanın bu bölümünde Can Göknil'in çocuklara yönelik yazdığı yirmi çocuk kitabı, çocuk edebiyatı biçim ve içerik özellikleri esas alınarak incelenmiştir. İncelenen her eserin öncelikle özetine yer verilmiş, arkasından dış yapı incelemesinde kitabın künye bilgileri ve kapak fotoğrafı, kâğıt türü, ciltlemesi, boyutu, sayfa düzeni gibi unsurlar ele alınmıştır. Kapak ve resimler alt başlık altında incelenmiştir. Kitabın iç yapı incelemesinde ise konu, tema, karakterler, olaylar ele alınmış, yazım ve noktalama ile ileti ve değerler ise alt başlıkta incelenmiştir.

Eserlerden alınan cümleler tırnak içinde italik olarak yazılmış, parantez içinde alıntı yapılan eserin kısaltmasına ve sayfa numarasına yer verilmiştir. Her bulgu için varsa en fazla üç örnek cümle verilmiş, üç ve üç örnekten aşağı örneklerin tamamı verilmiştir. Yazım ve noktalama işaretlerinde tespit edilen yanlış kullanımlar kalın olarak gösterilmiştir.

İncelenen kitaplar kaynakça bölümünde ayrı olarak verilmiş, aynı yıl basılmış eserler alfabetik olarak sıralanmıştır.

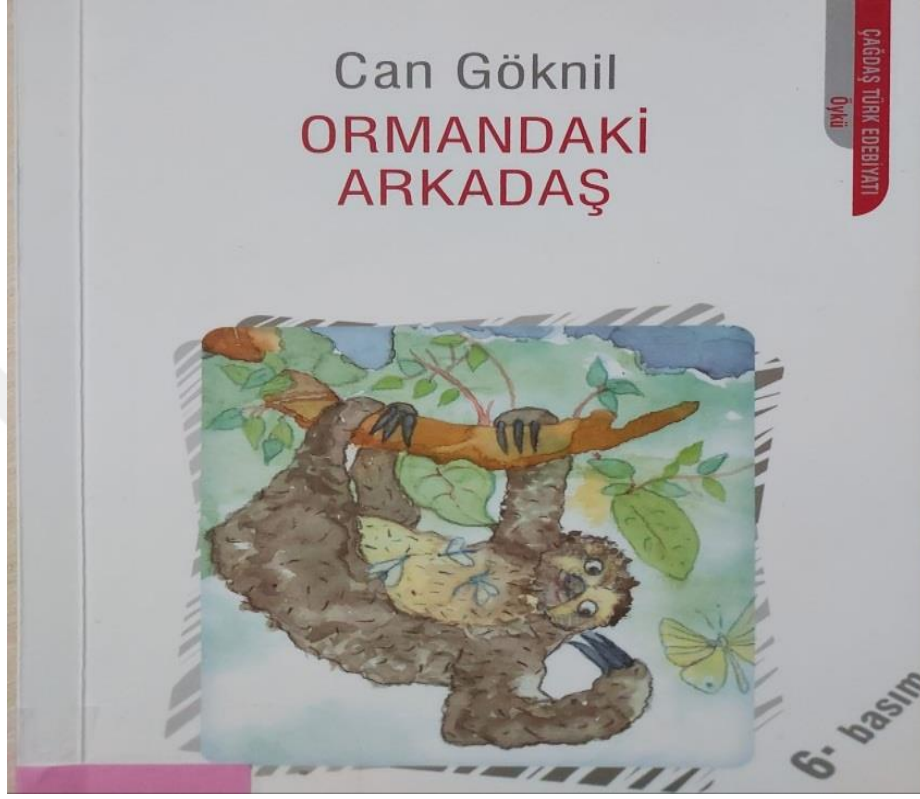
1. ORMANDAKİ ARKADAŞ

Uzak ülkelerin birinde As isminde bir kız, ormandaki kırmızı kulübede orman bekçisi dedesi ve örgü ustası ninesi ile birlikte yaşamaktadır. Anne babası iş bulmak için uzak diyarlara gitmiştir. Okula gidemeyen As, nine ve dedesiyle mutlu bir yaşam sürmektedir. Ninesi ördüklerini satmak için köy pazarına gittiğinde As, dedesiyle birlikte ormana gitmektedir. Ormanda tembel hayvanla tanışır ve arkadaş olurlar. As, sık sık arkadaşını görmek ister. Dedesi evden erken çıktığı için ormana tek başına gider. Ormanda yolunu bulmak için ninesinin kırmızı ip yumağını kullanır. Evden itibaren kırmızı yumağı açmaya başlar ve tembel hayvanın yanına ulaşır. Tembel hayvan As'a kırmızı ipten tırnaklarıyla bir külah örür ve As'a hediye eder. Birlikte oynarlar eve dönüş zamanı gelince As, kalan kırmızı ipi takip ederek yola koyulur. Ancak ip nehrin kenarında biter. Nehri yüzerek geçmeye karar veren As, sulara kapılır. Tembel hayvan boğulmakta olan As'ı görür, hemen yardımına yetişir. Yüzerek As'ın hayatını kurtarır. İki dost tekrar buluşmak üzere vedalaşırlar.

1.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2020). *Ormandaki Arkadaş* (Altıncı Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 1. Ormandaki Arkadaş'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Ormandaki Arkadaş 43 sayfalık bir hikâyedir. Kitabın metin kısımlarında sayfa numaraları yer alırken resimli sayfalar numaralandırılmamıştır. Kitap boyut olarak (12.5 x 19.5 cm) çocukların rahatça kavrayabileceğı büyüklüktedir. Kitabın arka kapağında hedef kitle olarak 5-7 yaş gösterilmiştir. Ciltleme tutkalla yapılmıştır. 2. hamur kitap kâğıdıyla yazılmıştır, gözü yormamaktadır. Yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklı değildir. 14 punto olan metinler TTKB'nin belirlediğı yazı büyüklüğüne göre ilkokul birinci sınıflar için uygun değildir, ancak ikinci sınıf ve diğerleri için uygun büyüklüktedir.

1.1.1. Kapak

Kitabın kapağı yumuşak karton kapaktır, beyaz bir zemin üzerine tasarlanmıştır. Beyaz zemin resmin ve başlığın öne çıkmasını sağlamaktadır. Dikkati dağıtacak renkler bulunmamaktadır. Küçük harflerle yazarın adı kapağın üst kısmında, hemen altında ise hikâyenin adı tamamı büyük harflerle yazılmıştır. Ön kapakta metnin türü (hikâye), alt kısmında kaçınıcı baskı olduğu ve yayınevinin adı belirtilmiştir.

Kapağı resimleyen kitabın yazarı Can Göknil'dir. Görselde uzun tırnaklarıyla daldan sarkan tembel hayvan, onun üzerinde ve etrafında kelebeğe benzer canlılar görülmektedir. Okuyucu kitabın başlığından yola çıkarak ormandaki arkadaşın rahatlıkla tembel hayvan olduğu tahmininde bulunabilmektedir.

Arka kapakta yazar ve kitap adı, altında küçük bir görsel yer almaktadır. Görselde bir kız çocuğu, başında şapka bulunan tembel hayvanı öpmektedir. Görselin altında eserden alınmış birkaç cümleye yer verilmiş, böylece okuyucuya içerik hakkında kesit sunulmuştur.

Ön iç kapakta da arka kapakta da resme yer verilmiştir. Ayrıca yazarın kendi ağzından otobiyografisi bulunmaktadır. Arka iç kapakta ise kitapla ilgi görüşleri bildirmeleri için okuyucuya sayfa ayrılmış olması kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir.

1.1.2. Resimler

Kitaptaki görseller Göknil tarafından resmedilmiştir. 43 sayfalık kitabın 27 sayfasında resim bulunmaktadır. Bu da eserin görsel olarak doyurucu olduğunu göstermektedir. Göknil olayları resmederken eşya veya canlıları doğada bulundukları şekilde değil, kendi hayal dünyasında yoğurarak resmetmiştir. Böylelikle resmi gören okuyucu, resme kendince bir yorum katacaktır. Kitaptaki görseller bazı sayfalarda iki sayfa, bazı sayfalarda tek sayfa, bazı sayfalarda ise sayfanın yarısı veya üçte ikisini kaplayacak şekilde resmedilmiş; altlarında veya yanlarında metinlere yer verilmiştir. Bazı resimler asimetriktir. Resimlerin farklı konumlarda verilmemesi tekdüzeliği önlemektedir. Bazı resimlerin yanında verilen metinler, geniş başlamış ancak sayfa altlarına doğru daralmıştır.

Kitapta yer alan bazı resimler olayla ilgili değildir, durum betimlemesine yönelik resmedilmiştir. Örneğin sayfa 32'de yer alan görselde As, yatay biçimde kollarını açmış uçuyor yahut yüzerken resmedilmiştir. Ancak olayda As, kırmızı yumağa ip sararak ormandan eve dönmektedir. Bazı görseller ise olaylardan sonra verilmiştir. Sayfa 11'de As ve dedesi kulübeden çıkar, ormana varırlar, orada As tembel hayvanla tanışır. Okuyucunun zihninde yeni sahneler canlanmasına rağmen arka sayfada ise bir önceki sahne olan As ve dedesinin kulübeden çıkış görseli bulunmaktadır. Görsel ve olayın eş zamanlı ilerlememesi okuyucunun merak ögesini olumsuz etkilemekte, esere ilgiyi azaltmaktadır.

Resim 2. Ormandaki Arkadaş'tan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Resim 2’de görsel ve olay eş zamanlıdır. As tembel hayvandan ayrılıp bir hayli yol aldıktan sonra nehre ulaşır. Yüzerek karşıya geçecektir ancak sulara kapılır. Ağacın tepesinden durumu gören tembel hayvan, As’ı kurtarmak için hareket eder. Metinde tembel hayvan; ormanın derinliklerinden nehir kenarına gelir, görselde ise tembel hayvanın bulunduğu ağaç, nehrin yanındaymış gibi resmedilmiştir. Resim 2’de gözlemlendiği üzere görsellerde uzaklık yakınlık algısı bulunmamaktadır. Üstelik nehir ve yüzme eylemi açık bir şekilde seçilememektedir.

1.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Yazar, bir üçleme kaleme almıştır, bu üçlemenin ilk kitabı *Ormandaki Arkadaş*, ikinci kitabı *Kokuşuk Arkadaş*, üçüncü kitabı ise *Mandolin Çalan Pangolin*’dir. Üçlemenin odağında hayvanlarla kahraman As’ın dostluğu vardır. Her kitapta yeni bir hayvanla tanışıp dost olmaktadır.

Ormandaki Arkadaş’ın teması hayvanlarla dostluk kurmaktır. Konu As’ın tembel hayvanla arkadaş olmasıdır. Eserin kahramanları As, dede, nine ile tembel hayvandır. As, dede ve ninesi ile ormanda kulübede yaşayan bir kızdır. Hayvanları sever, çevresine karşı duyarlıdır. Dedesi orman bekçisidir, ormanı ve içindekileri korur. Torununun hayvan sevgisi muhakkak dedesinden gelmektedir. Torununu ormana götürmekte, hayvanlarla arkadaş olmasını sağlamaktadır. As’ın ninesi el becerisi yüksek, çeşit çeşit el işi ürünler ortaya koyan bir örgü ustasıdır. Torununa saymayı, dans etmeyi ninesi öğretmiştir. Tembel hayvan; yavaş hareket eden, arkadaş canlısı bir varlıktır. As’la arkadaş olduktan sonra onunla ormanda buluşup birlikte hoş vakit geçirmektedir.

Metindeki mekân kırmızı kulübe ve ormandır. Ancak ormanın yeri belirsizdir. Eser bir masal mekânı biçiminde gizemli şekilde verilmiştir: “*Gizemli ormanlarıyla bilinen uzak ülkelerin birinde As adında bir çocuk yaşarmış*” (OA, 7). Aynı şekilde zaman da belirsizdir.

Kitapta olay üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır. Eserin dili yalın, duru ve açıktır. Anlamı bilinmeyen kelimeler bulunmamaktadır. Metinde pekiştirmelere, ikilemelere, deyimlere yer verilirken atasözü bulunmamaktadır. Yazar genellikle kısa cümleler kullanmıştır. Ancak durum betimlemeleri yaptığı bazı bölümlerde uzun cümleler kullandığı da görülmektedir:

“*As’a gelince ninesinin ona ördüğü külâhı başından eksik etmeden bebekleriyle oynar, oynamadığı zamanlarda uzun uzun uyur, bir yandan da gülümsermiş*” (OA, 9).

1.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitapta yazımı yanlış olan kelime bulunmamaktadır.

Eserde yansıma kelime olan *hım* vurguyu güçlendirmek için üç m harfiyle (hımmm) yazılmıştır (OA, 10, 23).

Metinde noktalama yanlışlarına sıklıkla rastlanmaktadır. En sık rastlanan noktalama yanlış tırnak işareti içinde verilen konuşma cümlelerinin sonuna nokta yerine virgül kullanılmasıdır. Kitapta 26 kez (9, 10, 11, 16, 17, 19, 23, 24, 29, 30, 36, 41. sayfalarında) bu yanlış kullanım tespit edilmiştir:

“ ‘*Her çocuk bir **olmaz**,*’ diye eklemiş ninesi” (OA, 9).

“ ‘*Bu tırnaklarla Toprak üstünde koşmam çok zor ama az ötedeki nehre ulaşırsam insan olsun, hayvan olsun, herkesten daha hızlı **yüzebilirim**,*’ diye böhürlenmiş Yavaş Hayvan” (OA, 16).

“ ‘*Küçücük boyun var, türlü türlü huyun, **var**,*’ demiş az hayranlıkla” (OA, 29).

Ancak yukarıda yanlış kullanımı verilen noktalamanın bazı sayfalarda doğru kullanıldığı da gözlemlenmektedir. Doğru ve yanlış kullanımın bir arada yer alması çocuğu ikileme düşürmekte; hangisinin doğru hangisinin yanlış kullanım olduğu konusunda kargaşa yaratmaktadır.

Kitapta rastlanan noktalama yanlışlarından birisi de ünlem işaretinin gereksiz kullanımıdır. Ünlem cümlesi olmamasına rağmen kitabın çeşitli sayfalarında ünlem işareti kullanılmıştır:

“Yavaş Hayvan sudan çıkınca yeşermiş! Yani yemyeşil olmuş! Ormanın papağanlarıyla aynı **renk!**” (OA, 39).

“ ‘Yeşil bile olsan,’ demiş As, ‘çok güzelsin. Hem de baban kadar iyi yüzücüsün!’ ” (OA, 41).

Bu cümlede ünlem işaretinin yanlış kullanımının yanı sıra tırnak işaretiyle verilen konuşma cümlesi küçük harfle yazılarak da yazım yanlış yapılmıştır.

1.2.2. İleti ve Değerler

Metinde verilen ileti; hayvanlarla dost olmak, doğal çevreyi korumak gerekir. Orman hayvanların evidir, bu yüzden orman korunmalıdır.

Kitaba konu olan hayvan, okuyucunun pek de aşına olmadığı bir tür olan tembel hayvandır. Yazar ansiklopedik bilgi verircesine okuyucuya tembel hayvanın fiziksel özellikleri, nerede yaşadığı, hareket biçimi vs. (OA, 11-16) hakkında bilgi verir. Bu nedenle kitabın didaktik bir yönü de vardır.

As, yaşı yedi olmasına rağmen henüz okula başlamamıştır. Ninesi ve dedesi torunları okula gidemediği için tasalanmaktadır (OA, 9). Okuyucuya okula gitmemenin rahatsız edici bir durum olduğunu sezdirmekte, bu yönüyle olumlu değer aktarımı söz konusudur.

Yazar *tembellik* ve *yavaşlık* kavramlarını karşılaştırır. İkisinin farklı olduğunu belirtir, yavaş olmanın tembellik olmadığını ileri sürer. Bu yüzden tembel hayvan nitelendirmesini doğru bulmaz, bunun yerine As arkadaşını yavaş hayvan olarak niteler.

“ ‘Dedem benden şikâyetçi, yavaş yani tembel olduğumu düşünüyor bazen. Sen tembel misin?’

‘Yo, sadece yavaşım. Yavaş başka, tembel başka’

‘Tembellikten değil de neden yavaşsın?’

‘Dostluk için,’ demiş Yavaş Hayvan. “Kanatlı dostlarımın rahatını bozamam ki!’

‘Ben de hayallerim bozulmasın diye yavaşım. Acele edersen hayal kuramıyorum’ ” (OA, 15-16).

Yazar tembel hayvanın yavaş olmasını dostlarını rahatsız etmeme endişesine bağlamış, dostluğa verdiği önemi göstermiştir. As'ın yavaş olmasını ise hayal kurmasına bağlamaktadır.

“ ‘Ona armağan vermeliyim,’ diye düşünmüş çünkü arkadaşını kutlamak istiyormuş. Başka bir şey bulamayınca ninesinin ona ördüğü çok sevdiği külahını başından çıkararak yüzücü dostuna hediye etmiş. Yavaş Hayvan da anında onu kafasına geçirmiş. Teşekkür edencesine As’a gülümsüyormuş” (OA, 16-17).

Arkadaşlıkları pekiştirmenin yollarından biri hediyeleşmektir. Yazar da yeni tanışan As ile tembel hayvanın arkadaşlığının pekişmesi adına hediyeleşmeye dikkat çekmiştir. Hikâyenin devamında tembel hayvanın da As’a hediye vermesiyle karşılıklı hediyeleşme ve insanların birbirini olumlu yönde etkilemesi örneklendirilmiştir.

As'ın dedesi işe geç kalmamak için torununun uyanmasını beklemeden ormandaki işine gitmesi (OA, 19), okuyucuda görev bilinci uyandırmaktadır. Dedenin doğru davranışıyla okuyucuya, görevimizi zamanında ve layıkıyla yapmamız gerektiği iletişi sezdirilmektedir.

Kitapta As, ormanda yolunu bulmak için kulübeden tembel hayvanın yanına kadar kırmızı yumak kullanır. Geçtiği yollarda ipi taşlarla sabitler, dönüşte yumağı sararak yolunu bulur (OA, 19-24). Bu kurgu, metinler arası karşılaştırma yapıldığında akıllara Grimm Kardeşler'in *Hansell ve Gratel* masalını getirmektedir. *Hansell ve Gratel* masalında Hansell, ormandan evine dönmek için yolunu çakıl taşlarıyla işaretlemektedir.

Ebeveynler, çocuklar için en önemli rol modellerdir. Çocuklar onları gözlemleyerek, onlar gibi davranarak hayata hazırlanırlar. Yazar kitapta tembel hayvan üzerinden okuyucuya ebeveynlerini model almayı, onların tecrübelerinden faydalanmayı sezdirmektedir. Tembel hayvan, babası gibi yüzme şampiyonu olmak istemektedir. Babası gibi ağaçların en tepelerine çıkarak en taze yaprakları yemektedir (OA, 34-36).

Kitapta As yalnız başına ormana gider ve dönüşte nehirden yüzerek geçmeye çalışırken boğulma tehlikesi atlatır. Yazar çocuklara, kahramanın başından geçen olumsuz pekiştirmeye orman, deniz, nehir gibi tehlikeli yerlerde yalnız olmamak gerektiği iletişini sezdirmektedir.

As, tembel hayvanın yanından ayrılır, ormanda epey ilerledikten sonra nehre varır. Karşıya geçmek için nehre girince boğulmaya başlar. Bu durumu gören tembel hayvan, As'ı kurtarır. Ancak eserde tembel hayvanın oldukça yavaş olduğu belirtilmektedir. Özellikle karada hareket etme konusunda zayıftır. Okuyucunun aklına “tembel hayvan As boğulmadan bu kadar uzun bir mesafeyi nasıl kısa sürede katetti” sorusunu getirmektedir. Bu durum göz önüne alındığında aradaki mesafe ve zaman kavramlarının örtüşmemesi kurgusal çelişkiyi göstermektedir.

2. KOKUŞUK ARKADAŞ

As, ormanda arkadaşı tembel hayvanı görmek için heyecanla evden çıkar. Ancak aceleyle evden çıktığı için mutfak penceresini açık unuttur. Üstelik ninesine söz verdiği gibi kahvaltı masasını da toplamamıştır. Ormana varınca yaprakların arasında garip bir hayvanla karşılaşır. Hayvan, korkudan kötü bir koku salgılar. As hayvanın karıncayiyen olduğunu öğrenir, tanışır ve arkadaş olurlar. Birlikte tembel hayvanın yanına varırlar. As, karıncayiyenle tembel hayvanın uzaktan akraba olduğunu öğrenir. Biraz sohbet ettikten sonra As, karıncayiyenle birlikte geri döner, ancak kulübeye girince her yeri börtü böcek sardığını fark eder. Kapının önüne çıkar ağlamaya başlar. Karıncayiyen As'ın yardımına yetişir, uzun diliyle evdeki bütün böcekleri yer. Akşam olunca As'ın ninesi ve dedesi gelir. O gece karıncayiyen Aslarda misafir olur, geceyi birlikte geçirirler. As kokuşuk arkadaşını çok sevmektedir.

2.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknıl, C. (2019a). *Kokuşuk Arkadaş* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 3. Kokuşuk Arkadaş'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknıl)

Kokuşuk Arkadaş 43 sayfalık bir hikâyedir. Metin kısmında sayfa numaraları alt kenarlarda yer alırken resimli sayfalar numaralandırılmamıştır.

Kitap, boyut itibarıyla (12.5 x 19.5 cm) hedef kitlesi çocuklar tarafından rahatça kavranabilecek ebattadır. Kitabın arka kapağında yaş grubu olarak 5, 6 ve 7 yaş gösterilmiştir. Buradan kitabın hitap ettiği sınıf düzeyinin ilköğretim birinci sınıf olduğu anlaşılmaktadır ancak ikinci, üçüncü sınıflar için de uygundur. Ciltleme tutkalla yapılmıştır. Kâğıt türü 2. hamur kitap kâğıdıdır, gözü yormamaktadır. Yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklı değildir. 14 punto olan metinler, TTKB'nin belirlediği yazı büyüklüğüne göre ilköğretim birinci sınıflar için uygun değildir, ancak ikinci sınıf ve diğerleri için uygun büyüklüktedir. Kitap, Can Çocuk yayınları ile basılmıştır.

2.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağı bulunmaktadır. Beyaz zemin üzerine tasarlanan kitabın görseli ve başlığı kolaylıkla algılanmaktadır. Kapakta dikkati bozacak renkler bulunmamaktadır. Yazarın adı kapağın üst kısmında, hemen altında ise hikâyenin adı kırmızı renkli ve tamamı büyük harflerle yazılmıştır. Ön kapakta metnin türünün hikâye olduğu, alt kısmında yayınevinin adı ve 3. baskı olduğu bilgisi verilmiştir. Kitabın hangi yaş grubuna hitap ettiği ise (5-7) arka kapakta belirtilmiştir.

Kapağın görseli Göknil tarafından çizilmiştir. Görselde karıncayı koku salmakta, kız çocuğu ise burnunu tutmaktadır. Kitap başlığı (*Kokuşuk Arkadaş*) ile görsel örtüşmektedir.

Arka kapakta yazar ve eser adına yer verilmiştir. Başlığın altında kafesler içinde üç papağan görseli yer almaktadır. Ancak içerikte bu görsele yönelik bir olaya yer verilmemiştir. Okuyucunun ilk olarak kapaktaki görsellerle karşılaşacağı düşünüldüğünde seçilen görselin içerikle uyumsuz ve okuyucu üzerinde etkisinin zayıf olduğu görülmektedir. Görselin altında eserin birkaç cümlelik özeti bulunmaktadır.

Ön iç kapakta görsellere ve yazarın kendi ağzından otobiyografisine yer verilmiştir. Arka iç kapakta ise üçleme olan bu serinin birinci ve üçüncü kitabının görselleri ve tanıtım yazılarının bulunuşu okuyucunun diğer kitaplardan haberdar olması açısından önemlidir.

2.1.2. Resimler

Eserdeki görseller, Can Göknil tarafından çizilmiştir. Eserde 22 sayfada görsel bulunmaktadır. Sayfa 8 ve 28'deki görseller *Ormandaki Arkadaş* kitabındaki görselle aynıdır. İlk kitapla aynı resimlere yer verilmesi görsel açıdan tekrara düşüldüğünü göstermektedir.

Göknil, görselleri resmederken oran orantı, uzaklık derinlik algısına riayet etmemiş; görselleri gerçek hayatta bulundukları şekilde resmetmemiştir. Kitaptaki görseller sayfalarda farklı ebatlarda, metinler ise görsellerin altında, üstünde veya yanında yer almaktadır.

Resim 4. Kokuşuk Arkadaş'tan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Görselde As'a misafir olan karıncayiyenin kendisi için hazırlanan yatağı beğenmeyip çamaşır makinesi içinde uyuması verilmiştir. Görsele bakıldığında çamaşır makinesinin ve kapağının olağandan büyük oluşu göze çarpmaktadır. Diğer yandan çamaşır makinesi üzerinde oturan As'ın olağandan küçük oluşu görselde oran orantıya önem verilmediğini göstermektedir.

Kitaptaki bazı görsellerde çevrenin betimlenişi soyuttur. Sayfa 14-15'te karıncayiyenle As konuşurken bulundukları mekân yeşil tonlarla betimlenmiş, sayfa 20-21'de ise mavi tonlarla betimlenmiş, bu betimlemeler okuyucunun zihninde herhangi bir mekân canlandırmamaktadır. Kitapta bazı görsellerin olaydan bağımsız olması veya olay bittikten sonra verilmesi görsel ile içerik uyumsuzluğuna sebep olmuştur.

2.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kokuşuk Arkadaş'ın teması hayvanlarla dostluk kurmaktır, konusu ise As'ın karıncayiyenle arkadaş olmasıdır. As ormandaki hayvan dostlarını sevmekte, ormana karşı duyarlı davranmaktadır.

Eserin kahramanları As, dede, nine, karıncayiyen ve tembel hayvandır. Dedesi ve ninesiyle ormandaki kulübede yaşayan As, doğayla iç içe yaşadığı için mutludur. As'ın dedesi işi gereği ormana, ninesi ise el ürünlerini satmak için pazara gider. Yalnız kalan As, ormandaki hayvanlarla arkadaşlık kurar. Hikâyede mekân net değil, orman ve kırmızı kulübedir. Mekân gibi zaman da belirsizdir, olay bir gün içinde yaşanmıştır.

Kitapta kullanılan dil sade, duru ve açıktır. Olaylar kısa cümlelerle ifade edilmiştir. Metinde atasözü bulunmazken deyimlere yer verilmiştir. Anlamı bilinmeyen kelimeler bulunmamaktadır. Eser üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır.

2.2.1. Yazım ve Noktalama

Eserde cins isim olan *karıncayiyen* kelimesi büyük harfle yazılmıştır. Bu kelime dışında eserde yazımı yanlış kelimeye rastlanmamıştır.

*“As verdiği sözü yerine getiremediği için üzülüyordu. Kapı önüne oturmuş hüngür hüngür ağlıyordu. Derken yüzünde yapışkan bir dilin dolaştığını duyumsadı. **Karıncayiyen** onun gözyaşlarını silmeye çalışıyordu.” Ağlama küçük insan, derdini söyle, sana yardım edeyim,” dedi (KA, 33).*

Eserin 26. sayfasında *çok* kelimesi üç o harfiyle (çooook), sayfa 31'de *vız* yansıma kelimesi ise beş z harfiyle (vızzzzz) yazılmıştır.

Metinde en sık rastlanan noktalama yanlışı tırnak işareti içinde verilen konuşma cümlelerinin sonuna nokta yerine virgül kullanılmasıdır. Kitapta 22 yerde (9, 13, 17, 18, 21, 22, 26, 27, 33, 36, 37, 39, 41 ve 43. sayfalar) nokta yerine virgül kullanılmıştır.

“Nihayet, ‘O ihtiyar dediğin benim dedem. Kendisi bu bölgenin orman bekçisidir,’ diye açıkladı” (KA, 17).

“ ‘Ağlama küçük insan, derdini söyle, sana yardım edeyim,’ dedi” (KA, 33).

*“ ‘Bir karıncayiyen ormanda daha mutlu **olur**,’ dedi dedesi” (KA, 39).*

Eserde rastlanan noktalama yanlışıdan biri ünlem işaretinin gereksiz kullanımıdır.

“ ‘Nasıl yaptın **bunu!**’ diye sordu As” (KA, 17).

“ ‘Karıncalar hadi neyse, karınları doyunca yuvalarına dönerler. Kötü olan **sivrisinekler!**’ diye tasalandı As” (KA, 31).

Eserde yazarın gençlik yıllarında imlâ olarak yanlış olmayan bağlaçlar ve zarf fiillerden sonra kullanılan virgüller, günümüzde ise kullanılmamaktadır:

“As yarı yola **geldiğinde**, ninesine vermiş olduğu sözü anımsadı” (KA, 12).

“Buralarda o ihtiyardan başka insan görmeye alışkın değilim **de**, seni karşımda bulunca çok korktum. Korkunca, ister istemez şu pis kokuyor salıyorum” (KA, 16).

“As arkasına **baktıkça**, yeni arkadaşının biraz da sakın dostu Yavaş Hayvan’a benzediğini düşünüyordu” (KA, 22).

Metinde vurgulanmak istenen kelime tek tırnak işaretiyle belirtilerek noktalama yanlışlığı yapılmıştır:

“As ‘**beş bin**’ böceğin miktarını kestiremeyince, konuyu değiştirdi” (KA, 21).

2.2.2. İleti ve Değerler

Metinde okuyucuya ulaştırılmak istenen ileti, hayvan ve doğa sevgisidir. Metnin kahramanı As; hayvanları seven, onlarla dostluk kuran, yeri geldiğinde hayvanlar için endişelenen biridir. Dedesi orman bekçisi olduğu için ormana aşına olan As, doğayı korur.

Üçlemenin ilk kitabı *Ormandaki Arkadaş* gibi *Kokuşuk Arkadaş*’ta da kitaba konu olan hayvan, coğrafyamızda çok bilinmeyen bir tür olan karıncayiyendir. Yazar okuyucuya karıncayiyenin dış yapısı, nerede yaşadığı, nasıl beslendiği vs. (KA, 13-22) hakkında bilgi verir. Bu da kitabın didaktik yönüdür.

Çocuklarda sorumluluk bilinci geliştirmek için küçük yaşlarda onlara görev verilmelidir. Yazar kahramana, nine ve dedesine ev işlerinde yardım etmesi sorumluluğunu yüklemiştir.

“ ‘Evden ayrılmadan her şeyi kaldırırım nineciğim,’ demişti. Nine ve dede çalıştıkları için As’a evde minik görevler düşüyordu” (KA, 9).

Verilen sözü tutmak, dürüst insanların özelliğidir. Kişi verdiği sözü muhakkak yerine getirmelidir. Yazar okuyucuya bunu sezdirmek için kahramanın verdiği sözü yerine getiremediğinde pişmanlık duyduğunu, üzüldüğünü aktarır.

“As verdiği sözü yerine getiremediği için üzüliüyordu. Kapı önünde oturmuş hüüngür hüüngür ağlıyordu” (KA, 33).

Metinde As ve karıncayıyen ilk kez karşılaştıklarında karıncayıyen korkar ve kötü bir koku salgılar. Yazar bu bölümde karıncayıyenin yaratılış özelliğini tabiata bağlamıştır. Yazar yaratılışın nedenselliğini doğa olarak görmektedir.

“ ‘Buralarda o ihtiyardan başka insan görmeye alışkın değilim de, seni karşımda bulunca çok korktum. Korkunca, ister istemez şu pis kokuyor salıyorum. Kendimi korumam için tabiat beni böyle koşullandırmış. Kusura bakma lütfen’ ” (KA, 16).

Yazar nezaketi, kahramanın dedesini nazik, başkalarını rahatsız etmeyen biri olması üzerinden vurgulamıştır. Okuyucu As’ın dedesi üzerinden özdeşim kurarak nazik biri olmak gerektiği çıkarımına ulaşacaktır.

“ ‘O ihtiyar dediğın benim dedem. Kendisi bu bölgenin orman bekçisidir,’ diye açıkladı.

‘Deden nazik biri zaten, beni hiç rahatsız etmez...’ ”(KA-17).

Yazar karıncayıyenin günde beş bin böcek yediğini söyler. As ise beş bin sayısının ne kadar büyük olduğunu düşünmeye çalışır (KA, 19-20). Yazar hayvanları tanıtırken kahraman üzerinden karıncayıyenle tembel hayvanı mukayese eder, hayvanların birçok benzer yönü olduğu, onların uzaktan akraba olduğunu sezdirir (KA, 23-26).

Yardımlaşma, en önemli kök değerlerden biridir. Metinde yazar iki yerde yardımlaşmayı örneklendirir. Birincide As, tembel hayvana karıncayıyene karşı kelebek dostlarını korumasında yardım eder. Yazar burada arkadaşlığa verilen değere de değinir. (KA, 23-26). İkincisinde karıncayıyen As’a evi böceklerden temizleme konusunda yardım eder. Yardımlaşmayla arkadaşlıkları pekişir (KA, 33-36).

Üçlemenin ortak konularından biri de hayvan kaçakçılığıdır. Kitapta zorbaca çalınıp kafeslere konulan hayvanların başka ülkelerde satılmasından bahsedilir. Hayvanlar ormanda hayvan kaçakçılarının korkusuyla yaşar.

“ ‘Etrafta kaçakçılar dolanıyor. Kaçak hayvan ticareti yapan kötü insan bunlar. Arkadaşını uyurken yakalarsa, kafese koyup satarlar. En iyisi bu akşam bizimle kalsın, yarın ormana götürürsün,’ dedi As’ın dedesi” (KA, 37-39).

Yazar herkesin ait olduğu yerde mutlu olacağını belirtiyor. Bir orman hayvanının yerinin orman, evcil hayvanının yerinin ev olduğunu belirtiyor (KA, 39).

3. MANDOLİN ÇALAN PANGOLİN

As, ninesi ve dedesiyle ormanda yaşamaktadır. Okula gitmemesine rağmen nine ve dedesinden okumayı, sayıları, mandolin çalmasını, öğrenmiş; çevreye duyarlı bir çocuktur. Hayvanlarla arkadaşlık kuran As'ın karıncayiyen, tembel hayvan gibi arkadaşları vardır. Anne babası şehirde iş bulunca As'ı yanlarına alırlar, As okula başlar. Arkadaşları tarafından sevilen As, onlara orman hayatını, hayvan arkadaşlarını ve dedesinin hayvan kaçakçılara karşı verdiği mücadeleleri anlatır. Bir gün sirke gitmek isteyenlere duyuru yapılır, ancak As hayvanlara eziyet edildiği için gitmeyi istemez. Ancak öğretmenin telkiniyle gitmeyi kabul eder. Sirkte çeşitli gösteriler sergilenir, sıra pangoline gelir. Pangolin As'ın ninesiyle yaptığı gibi küçük kurbağa şarkısını mandolinle çalmaya başlayınca As dayanamayıp sahneye girer. Pangolinle konuşurken hıçkırıklara boğulur, ortalık karışır, sirkte gösteri sona erer. Ertesi gün anne babası ile sirke gelen As, pangolinle konuşur. Pangolin As'a ormandan nasıl çalındığını, kendine yapılan kötölükleri anlatır. As pangolini ormana götürmeyi teklif eder ancak pangolin bu hayata alıştığını ve ormana gitmek istemediğini belirtir. El sıkışıp vedalaşırlar.

3.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknıl, C. (2017a). *Mandolin Çalan Pangolin*. İstanbul: Can Çocuk.

Resim 5. Mandolin Çalan Pangolin'in Kapağı (Resimleyen: Can Göknıl)

Mandolin Çalan Pangolin 53 sayfadan oluşan bir hikâyedir. Metinlerin bulunduğu sayfalar numaralandırılmış, resimli sayfalar ise numaralandırılmamıştır.

Kitap çocukların rahatça kavrayacağı (12.5 x 19.5 cm) boyutlardadır. Kitabın arka kapağında yaş grubu 5-7 yaş olarak gösterilmiştir. Kitabın hitap ettiği sınıf düzeyi ilkokulun ilk sınıflarıdır. Ciltleme tutkalla yapılmıştır. Kâğıt türü 2. hamur kitap kâğıdıdır, gözü yormamaktadır, yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklı değildir. 14 punto olan metinler, TTKB'nin belirlediği yazı büyüklüğüne göre ilkokul birinci sınıfa uygun değildir ancak ikinci sınıf ve diğerleri için uygun büyüklüktedir.

3.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağı bulunmaktadır. Kapağın beyaz bir zemin üzerine tasarlanması resim ve başlığın kolaylıkla algılanmasını sağlamaktadır. Kapağın üst kısmında küçük harflerle yazarın adı, soyadı; hemen altında kırmızı renkte ve tamamı büyük harfle başlık bulunmaktadır. Ana başlığın altında daha küçük puntıyla yazılmış “*Mavi Kabuklu Bir Arkadaş*” alt başlığı yer almaktadır. Hikâye olduğu belirtilen kitabın alt kısmında yayınevinin adı bulunmaktadır.

Kapakta mavi kabuklarıyla dikkat çeken pangolin görseli Göknil'e aittir. Görselde pangolin, başlıktan mandolin olduğu anlaşılan müzik aletini çalmaktadır. Kitabın başlığı ile kapak görseli örtüşmektedir.

Arka kapakta yazarın adı, soyadı ve eser adına yer verilmiş; altına küçük bir görsel konulmuştur. Gölgeleştirilmiş, buğulu bir formdaki görselin altında eserin içeriği hakkında kesit sunularak okuyucuda merak uyandırılmıştır.

Ön iç kapakta görsellere ve yazarın otobiyografisine yer verilmiştir. Arka iç kapakta ise kitapla ilgi görüşleri bildirmeleri için okuyucuya sayfa ayrılması kitap tasarımı açısından olumludur.

3.1.2. Resimler

Göknil tarafından resmedilen eserin 27 sayfasında resim bulunmaktadır. *Ormandaki Arkadaş* kitabının 8, 13, 14, 15 ve 38. sayfaları ile *Kokuşuk Arkadaş* kitabının 16, 17, 31 ve 39. sayfalarında yer alan görsellere *Mandolin Çalan Pangolin* kitabında tekrar yer verildiği gözlemlenmiştir. Olayların değişmesine rağmen resimlerde tekrara düşülmesi okuyucuyu olumsuz etkilemekte, okuyucu ilgisini azaltmaktadır.

Üçlemenin önceki kitaplarındaki 9 ortak resim çıkarıldığında *Mandolin Çalan Pangolin*'e özgü 18 görsel bulunmaktadır.

Kitaptaki görseller iki sayfa, tek sayfa, sayfanın üçte ikisi veya yarısı büyüklüğünde resmedilmiştir.

Resim 6. Mandolin Çalan Pangolin'den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Görselde As, evi saran çeşitli böceklerle karşılaşmıştır. As'ın yüz ifadesi ve jestleri endişeden ziyade sevinçtir ve içerikle örtüşmemektedir. Görseldeki böceklerin oran orantısı gerçek hayatla örtüşmemektedir.

Metindeki görsellerle içerik birbirini tamamlamalı, merak uyandırmalıdır. Metin görselle aynı sayfada yer almalı yahut önce görsel verilip ardından olay açıklanmalıdır. Ancak Resim 6'da yer alan görsel, içerikten sonra verilmiş ve olay değişip farklı bir olaya geçildiğinden görselin okuyucuda yarattığı etki azalmıştır. Kitaptaki diğer görsellerde de aynı durum gözlenmekte, kimi görsellerse içerikten bağımsız olarak resmedilmektedir. Bu durum görsel içerik uyumu açısından zayıf olduğunu göstermektedir.

3.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Mandolin Çalan Pangolin'in teması hayvanları korumak, onlarla dostluk kurmaktır. Konu As'ın hayvan sevgisidir.

Eserin kahramanı As, hayvanları seven, onlarla dostluk kuran, çevresine karşı duyarlı, büyüklerine karşı saygılı biridir. As'ın hayvan sevgisinde muhakkak dedesinin payı büyüktür. Ormanın ve orman hayvanlarının güvenliği dedesinin sorumluluğundadır. Ninesi As'a sayı saymasını, mandolin çalmasını, dans etmesini öğretmiştir. Eserde anne, baba, öğretmen, müdür gibi kişiler bulunmaktadır fakat bu

kişiler üzerinde fazla durulmamıştır. Eserin varlık kadrosunda tembel hayvan, karıncayiyen gibi birkaç hayvan karşımıza çıkmaktadır. Bu hayvanlar As'ın ormandan arkadaşıdır. Eserin son bölümünde okuyucunun karşısına çıkan pangolin ise ormandan çalınmış, çalışmaya zorlanmıştır.

Eser, ormandaki kulübe ve şehirde geçmektedir. Mekân betimlemeleri bulunmamaktadır. Zaman yaz sonu ve okulun açıldığı dönemdir. Yazar eseri üçüncü kişi ağzından anlatmış, çocukların rahatlıkla anlayabileceği bir dilde kaleme almıştır. Cümleler kısa, açık ve durudur. Metinde atasözleri bulunmazken deyimler sınırlı sayıdadır:

“... yerlerde debelenen palyaço da son atın kuyruğunu yakalayarak gözden kayboldu” (MÇP, 39).

3.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitabın genelinde yazım yanlışları gözlenmemiştir. Yalnız “*karıncayiyen*” sözcüğü ayrı ve büyük harflerle yazılmıştır (MÇP, 16, 17, 24, 53).

“*As ona böyle yapmamasını öğütse de, **Karınca Yiyen** korkunca kokusunu içinde saklayamıyordu*” (MÇP, 17).

Eserde noktalama yanlışlıkları bulunmaktadır. Yazarın eski imlâ alışkanlığı olan bağlaçtan sonra virgül kullanımı yine eserin birçok yerinde tespit edilmiştir:

“**Hem** kira ödemiyoruz, **hem de** işe giderken yollarda zaman kaybetmiyoruz” (MÇP, 23).

“Sesi titrese **de**, ağlamadan konuşmayı başardı”(MÇP, 32).

“...Orman hayvanları ormanda mutlu olurlar...’ dese **de**, sözlerini bitiremedi” (MÇP, 32).

Eserde sık karşılaşılan noktalama yanlışlarından biri de zarf fiillerden sonra virgül kullanımıdır.

“*As ormana arkadaşlarıyla vedalaşmaya **gittiğinde**, dedesiyle ninesi ona eşlik ettiler*” (MÇP, 17).

“Ormandaki dostlar nineyle dedenin sözlerini dikkatle **dinleyince**, As’la güle oynaya vedalaştılar” (MÇP, 19).

“Atlar sahneden **çekilirken**, yerlerde debelenen palyaço da son atın kuyruğunu yakalayıp gözden kayboldu” (MÇP, 39).

Kitapta tırnak işareti içinde verilen konuşma cümlelerinin sonunda nokta yerine virgül kullanılması sık karşılaşılan yanlışlardan biridir.

“ ‘Oralarda sakın üşütme **kendini**,’ diye fısıldarken sesi titriyordu” (MÇP, 10).

“ ‘Arkadaşlar birbirinin kusurlarını **hoş görmeli**,’ derdi As’a ninesi” (MÇP, 17).

“ ‘Tamam, ama kendimizi göstermeden seni izleyeceğiz. Gözümüzün seni görebileceği bir yerde Pangolin’i ziyaret **edebilirsin**,’ dediler” (MÇP, 48).

Metinde karşılaşılan diğer noktalama yanlışları: üç nokta, ünlem, tek tırnak işaretinin gereksiz kullanılması ve cümle sonunda nokta kullanmamasıdır.

“ ‘Aralarında şakalaşan, güldürü ustası **palyaçolar!..**’ ” (MÇP, 41).

“Hayvan başıyla ‘**hayır**’ işareti yaparken, As’a bacaklarını gösterdi” (MÇP, 49).

“ ‘En **iyisi**. Zaten maviler yakıştı bana. Hem mandolinin sesini de çok **seviyorum**’ ” (MÇP, 53).

Eserde özel isime getirilen +Cik yapım eki kesme işareti kullanılarak noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“ ‘Hadi neşelenelim, **As’cığım**,’ der” (MÇP, 10).

3.2.2. İleti ve Değerler

Kitabın genelinde verilen değer hayvan sevgisi kazandırmak, hayvan haklarını korumak, çevreye karşı duyarlı olmaktır. Yazar hikâyede doğayı mahvedenlere karşı mücadele vermektedir. Kitabın kahramanı As, hayvanlarla yakın dostluk kurmuş, onların hakkını savunmak için elinden geleni yapmış, çevreye karşı duyarlı, yeşili, ormanı seven biridir.

Yazar As’ın dostlarını günlük hayatta karşılaşılamayacağımız hayvanlardan seçmiştir. Okuyucuya As’ın dostlarını tanıtırken bu hayvanlar hakkında bilgiler vermektedir. Onların anatomik özelliklerini öğretirken olay akışını bozmadan hikâye içerisinde bütünleşik bir biçimde sunmuştur.

“As Karınca Yiyen adlı hayvanla da güzel dostluk kurmuştu. Karınca Yiyen arkadaşın gözleri ve kulakları çok ufaktı ama burnu ve kuyruğu pek uzundu. Dişsiz ağzından uzayan yapışkan bir dili vardı. Tırnakları ise Yavaş Hayvan’ınkilere çok benziyordu. Zaten akraba olduklarını söylemişlerdi” (MÇP, 16-17).

“Oysa toprağa basmayı hiç sevmezdi. O nedenle, ağaçtan inip kakasını toprağa yapmak için bile bir hafta beklerdi. Belki bu nedenle ona ‘Tembel Hayvan’ da derlerdi. Genelde uçuşan kelekleri ile ağaç tepelerinde yaşardı” (MÇP, 13-15).

Yazar arkadaşlığa, dostluğa önem vermektedir. Dostluğun korunabilmesi için karşısındakinin kusurlarını görmezden gelinmesi gerektiğini belirtir.

“As ona böyle yapmamasını öğütlesede, Karınca Yiyen korkunca kokusunu içinde saklayamıyordu. Aslında çok önemli değildi bu. ‘Arkadaşlar birbirinin kusurlarını hoş görmeli,’ verdi As’a ninesi” (MÇP, 17).

Okula yeni başlayan çocuklar için uyum dönemi zorlu bir süreçtir. Öncelikle okulun neden gerekli olduğunu belirten yazar; çocuğa okulun önemini, niçin okula gidilmesi gerektiğini şu şekilde belirtmiştir:

“Dede, As’ın hayvan dostlarına, çocuklar için okula gitmenin ne kadar büyük önem taşıdığını anlatmaya koyuldu. Dedi ki, ‘Bugünün çocukları yarın, öbür gün büyüdüklerinde, Bu koca dünyayı idare edecekler. Okula gitmeleri çok önemli. Doğayı mahveden insanlara karşı da dünyamıza iyi bakmak için bilgili olmaları, pek çok şeyi öğrenmeleri gerek’ ” (MÇP, 17-19).

Hikâyenin ana kahramanı As, özgüveni yüksek, azimli, zorluklar karşısında mücadeleyi seven bir kız çocuğudur. Yazar okuyucuya model olacak ideal bir kahraman tablosu çizmektedir.

“Okuluna ve kent yaşamına alışmak küçük bir kız için zor olsa bile, As kendine güveniyordu. Zorlukları aşacaktı” (MÇP, 26).

Yazar yalan söylemenin ne kadar yanlış olduğunu, zor durumda kalınsa dahi doğru söylemek gerektiğini As üzerinden okuyucuya iletmektedir.

Yazar metinde sirki çocuk gözüyle sorgulamış, sirke karşı olduğunu belirtmiştir. Kente sirk gelir ve okul sirke gezi düzenler. As, hayvanların aç bırakıldıkları, hatta dövüldükleri gerekçesiyle sirke katılmak istemez ve gözyaşlarına boğulur (MÇP, 31-

32). As, pangoline sirk zamanı dövülmesi, aç bırakılması üzerine sorular sorar. Ortalık karışır ve sirk sona erer. (MÇP, 43-46).

“ ‘Ne oldu bacaklarındaki kabuklara?’ diye sordu As.

Pangolin, ağlamaklı, ‘Söktüler kabuklarımı para ediyor diye!’ dedi. ‘İnsanlara ilaç falan yapıyormuş bizim kabuklarımızdan. Ne çok acımişti bacaklarım, o hırsızlar kopardıkça kabuklarımı!’

‘Sirkte mandolin çalmasını öğretirken mi söktüler kabuklarımı?’ diye sordu As.

‘Hayır, hayır. Sirkten çok önceydi memleketteki hırsızlar soydu bacaklarımı. Çok kan kaybetmiştim. Sonra hâlime acıdılar da beni bu sirke sattılar. Onlar da kalan kabuklarımı maviye boyadılar, sahnede yakışıklı olayım diye’ ” (MÇP, 51).

“Bağırtı bağırtı sökerler kabuklarımı. Çıplak kalırım, çok korumasız...” (MÇP, 51).

Metinde pangolinin başından geçenler, olayların verilişi hitap ettiği kitle düşünüldüğünde pedagojik açıdan uygun değildir. Kabukları para ediyor diye hayvan kaçakçıları tarafından ormandan çalınması, kabuklarının zorla sökülüp bacaklarının kana bulanması ve kalan kabuklarının sirkte maviye boyanması okul öncesi ve ilkökul çocuklarının duygusal/ruhsal gelişimi açısından uygun içerikler değildir. Şiddet, kan ve işkencenin bulunmaması gerekmektedir.

Hikâyenin sonunda pangolin, As’ın ormana götürme teklifini korunmasız olma, çabucak yakalanıp tekrar işkence görme korkusundan dolayı kabul etmez. Sirkte kalmayı tercih eder (MÇP, 49-53). Pangoline yapılan onca kötü muameleye karşı pangolinin sirkte kalışı yapılan haksızlıkları kabullenıştır. Oysaki okuyucu, yapılan haksızlıkların cezalandırılmasını, pangolinin mutlu bir hayata kavuşmasını beklemektedir. Pangolinin ormandaki mutlu hayatına dönmeyip sirkte gösterilere devam etmesi okuyucuda hayal kırıklığı yaratmıştır.

4. BURÇLAR KUŞAĞI

Göknil *Burçlar Kuşağı*’nda okuyucuya burçlara yönelik on iki mit sunmaktadır. Burçların varoluş hikâyelerini anlatan yazar; burçların hangi gruba dâhil olduğunu, ne tür özelliklere sahip olduğunu mitolojiden beslenerek okuyucusuna aktarmıştır.

Göknil kitabına Koç burcuyla başlamıştır. Burçlar kuşağı içinde olan Koç, dünyadan pembe burunlu bir koyuna âşık olur. Dünyaya gitmek için Dolunay’a yalvarır,

Dolunay sadece yarım günlüğüne izin verir. Koç, Dolunay'a vazifesinin başına kısa zamanda döneceği sözünü verir ancak sevgilisinin yanındayken verdiği sözü unuttur; geri dönmek istemez. Koç'un yokluğunda doğal dengeler bozulur. Bunun üzerine dünyanın koruyucu melekleri Koç'u görevinin başına getirir. Burçlar Kuşağı'nda her şey eski düzenine girer.

Tanrılar, kendilerine hizmet etsin diye çamurdan insan yaratır. Kibre kapılan insanlar zamanla tanrıları öfkeliendirmeye başlar ve tanrılara hizmeti aksatır. Tanrılar da insanları cezalandırmak için bir tufan gönderir. Her yer sular altında kalınca Nuh peygamber, inşa ettiği gemiye her canlıdan birer çift bindirir. Gemiye binenler tufandan kurtulup tekrar çoğalır. İnsanlar yağışlar bahar aylarına denk geldiği için tufandan Boğa burcunu sorumlu tutarlar, hatta Boğa'nın fırtına tanrısı olabileceğine inanırlar.

Kayra Han yeryüzü ve insanları yaratıp otuz üç kat göğe dinlenmeye çekilmeden önce ikiz oğullarına görevlerini bildirir. Doğası gereği kötü olan büyük oğlu Erlik'e Yeraltı Hanı'nda kötü ruhları idare etme görevi verir. Erlik'in kızları Karakızlar da kötücül ve hilekârdır, insanlara zulmetmekten keyif alır. Kayra Han'ın diğer oğlu Ülgen ise doğası gereği iyi olduğu için mekânı gökler olur. Babası gibi iyi olan Akkızlar insanlara yol göstererek Erlik'in kötülüklerinden insanları korur. Başlangıçta görüldüğü üzere iyilik ve kötülük ikiz kardeşlerdir. İkizler burcunda doğan bebekler ise ruhları tertemizdir. Gökyüzünden alınan bebek ruhları kutlu kuşlar aracılığıyla Kuşlar Ağacı'na bırakılır. Burada vakti dolunca annesine ulaştırılır.

Zamanın başlangıcında o kadar çok yağmur yağar ki bütün yeryüzünü sel alır. Sular toprakla harmanlanınca çamurlu sular her taraftan akmaya başlar. Derken çamurlu sular doğanın merkezinde bir mağara keşfeder. Mağaranın içinde balçık kıvamındaki çamur beklemeye başlar. Güneş, Yengeç burcuna girince kara bulutlar dağılır. Günler uzayıp hava sıcaklığı arttıkça ortalık yeşillenmeye başlar. Mağaradaki çamur kurumaya, katılaşmaya başlar. Mağaradaki katılaşan çamurdan bir insan silueti meydana gelir. Su, toprak, ateş ve havanın can verdiği bu insan, mitolojide Ay-Atam adıyla bilinir.

Altay göklerinin yedinci katında Günana hüküm sürmektedir. Kozmik manada Güneş olduğuna inanılan Günana, aydınlığı temsil edip karanlığa karşı mücadele eder. Eski inanışlara göre zafer, kudret ve kuvveti temsil eden aslandır. Efsaneye göre aslan iyilik için savaşılan ak şaman, boğa ise kötülük adına savaşılan kara şamandır. Yeryüzündeki insanlar iyilik ve kötülükte bocaladığında bu şamanlara başvurmaktadır.

Aslanla boğa arasındaki savaşı aslan kazanır ancak yaralanır, kan kaybetmeye başlar. Aslan göklerden yardım isteyince Günana Aslan'a kanat gönderir. Kanatlı Aslan göğün üçüncü katındaki süt gölüne erişir, orada yaraları tedavi edilir. İyileşince aslanın içindeki ak şaman, yeryüzüne döner. Aslansa otuz iki yıldızıyla burçlar kuşağında parlamaya devam eder.

Ay-Atam doğduğu mağaranın çevresinde yaşamına devam etmektedir. Çok yalnızdır ve zaman hızla geçmektedir. Hava serinlemeye başlayınca yağmurlar tekrar yağar, seller meydana gelir. Seller Ay-Atam'ın mağarasına dolar. Güneş Başak burcuna geldiğinde çamurla dolan mağaradan bir kadın çıkar. Çamurdan şekillenen bu kadının adı Ay-Va Hatun'dur. Ay-Atam'la evlenir, kırk çocuğu olur. Çocukları, Ay-Va Hatun ile Ay-Atam'ı yaşlanıp öldüklerinde mağaraya gömerler. Çocuklar mağaranın ağzını altından kapıyla kapatıp her biri farklı yönlere dağılır.

Zamanın başlangıcında gökyüzünde kat kat çemberler döndüğüne inanılmaktadır. Kök-Lu adında bir ejder çemberlerin çevrilmesinden sorumludur. Çemberde iki tekerlekli araba yol almaktadır. O tekerlekler Ay ve Güneş'tir. Biri kaybolunca diğeri parlar, gökyüzü hiç ışısız kalmazken Güneş ve Ay tutulması olduğunda gökyüzü esmerlemektedir. Güneş ve Ay'ı korumak Terazi burcunun görevidir. Gece ve gündüz dengesini sağlamak için Terazi burcu uyku nedir bilmeden vazifesinin başında durur. Günün birinde Terazi'nin gözlerinden uyku akar. Kuşlar meclisinde Terazi'yi uyanık tutması için karga görevlendirilir. Burçlar kuşağında çirkin sesiyle ötmeye başlayan karga, Terazi'nin uykusunu kaçıır. O günden sonra karga Terazi burcunun çalar saati olur.

Eskiden dere, tepe, dağ ve taş tanrı, yardımcıları olan Yer-Su ruhlarının korumasındadır. Bu ruhlar yılan, örümcek, akrep gibi biçimler alır. Bulundukları yere bolluk refah getiren değerli talih taşlarını ise altlarında yaşayan akrep ruhlar korumaktadır. Şölenlerde, bayramlarda bu taşlar etrafında toplanıp dans edilmektedir, ince ruhlu akrepler de onlara eşlik etmektedir. Günün birinde ülkenin hakanı Çin prensesine sevdalanır. Prensesin babası, kızı karşılığında talih taşını ister; hakan kabul eder. Görevliler taşı kaldırmaya çalıştıklarında akrepler saldırıya geçer. Ateş yakıp akrepleri kaçırmaya, taşı da sirke ile parçalamaya karar verirler. Prenses kocasına ve babasına bu işten vazgeçmesi için yalvarır, onlar prensesi dinlemez. Prenses sarayı terk eder, akreplerle birlikte gökyüzü âlemine yerleşir. Prenses Çobanyıldızı olur. Akrepler ise Akrep burcunda doğanlara talih dileği gönderir.

Burçlar kuşağında geceleri sohbet koyulaşmaktadır. Burçlar arasında en konuşkan olanı Yay burcudur. Yay burcunun anlattığına göre Kayra Han yeryüzünü yarattığında Dünya Ağacı adında bir kayın yaratır. Dünyanın merkezinde büyüyen ulu kayın gökyüzü ve yeraltını birleştirir. Ağacın dibinde oturan Kam-Kadın avlara ya da savaşa giden yiğitlere ağaçtan ok, yay yapar. Kutlu ağacın kudretiyle ok ve yaylar tılsımlı olmaktadır. Yay, zamanında Kam-Kadın'ın köyünde kağanın atıdır. Kağan savaşta ölünce eyerdeki tılsımlı ok ve yay sahipsiz kalır. At bir sentora dönüşür, düşmanı yener. Dolunay sentoru göklere davet eder, ona otuz bir parlak yıldız hediye eder. O kadim savaşçı Yay burcu olur.

Dünya'yı sulayan kutsal Tola ve Selenge nehirleri arasında verimli ovalarda beslenen keçiler oğlaklar doğar. Nehirler arasında türeyen iki ağaç arasında bir tepe meydana gelir, büyümeye başlar. Tepenin zirvesine bir ışık iner, etrafı aydınlatır. Tepenin yamacından bir kapı açılır ve beş beşik görünür. Keçiler oğlaklarla birlikte doruğa tırmanıp beşikteki bebekleri emzirir. Kıştan bahara kadar keçiler oğlaklarla birlikte bebekleri emzirir. Bebekler ileride güçlü hakanlar olur.

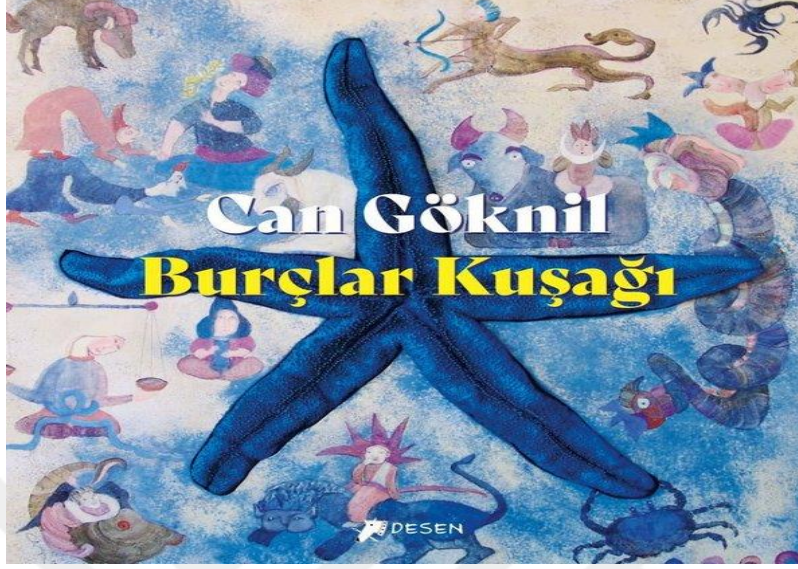
Kutlu kayına konan Kumay kuşu yere ayak basınca Umay Hatun'a dönüşür. Çevresindekilere dinginlik, huzur verir; onları uysallaştırır. Bebeklerin koruyucu meleği, savaşta yaralanan askerlerin şifacısıdır. Yardımcısı Ayısı ile yaşam öğelerini toplayıp yaşam özü olan kut yapar. Bebeklere ve yaralı askerlere kut üfleyerek can katar. Umay'ın Yayık, Suyla, Utkıçı, Karlık isimli yardımcıları da vardır. Yeraltındaki kötücül ruhlar mağaralardan ateş püskürterek yangın çıkarır. Yer, su, her yer ateş topuna döner. Umay kayın ağacına koşar, tekrar Kumay kuşu olur. Yardımcılarıyla Kova burcunu yardıma çağırır. Kova burcu kovasındaki kutsal suyu yeryüzüne dökerek yangınları söndürür.

Başlangıçta her yer suyla kaplıdır. Dünya balığın sırtında taşınmaktadır. Suların üzerinde uçan beyaz bir kaz (Kayra Han) yorulur, konacak yer arar. Sudaki Ak-Ana'dan yarat diye emir gelince Kayra Han, Er-Kişi'yi yaratır. Ona suya dalıp toprak çıkarmasını söyler. Er-Kişi söylenileni yapar ancak toprağın bir kısmını ağzında kendi için saklar. Kayra Han toprağı suyun üzerine serpip adalar oluşturur ve göklere çekilir. Er-Kişi'nin ağzındaki toprak büyüdükçe büyür, boğulacak gibi olur. Kayra Han ona tükürmesini söyler. Tükürmesiyle adalar üzerinde dağlar oluşur. Hilekârlığı yüzünden cezalandırılan Er-Kişi yerin yedi kat altına gönderilir, kötülükler tanrısı olur. O gün bugündür dünya, balığın sırtında oturan koruyucu melek Lusiya'nın kollarında taşınmaktadır.

4.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2021a). *Burçlar Kuşığı*. İzmir: Desen.

Resim 7. Burçlar Kuşığı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Burçlar Kuşığı 52 sayfalık, mit türünde yazılmış bir kitaptır. Sayfa numaraları bulunmayan kitabın boyutları 21 x 21 cm'dir. Dikiş ciltli kitap yıpranmalara karşı dayanıklıdır. Dördüncü, beşinci ve üzeri sınıf öğrenciler için okumaya uygun olan kitabın metinleri 11 punto basılmıştır. Metindeki yazılar arkalı önlü bir sayfada yer almaktadır. Ön sayfanın kenar boşlukları soldan 9, sağdan 3,5, üstten 6, alttan 5-7 cm'dir. Arka sayfadaki kenar boşlukları soldan 4, sağdan ve üstten 6,5, alttan 6-10 cm'dir.

4.1.1. Kapak

Kare biçiminde tasarlanan kitabın sert kalın karton kapağı; yıpranmaya, darbelere karşı dayanıklıdır. Kapak zemininde mavi ve krem renkler ağırlıktadır. Kitabın ortasında beyaz renkte yazarın adı soyadı, altında sarı renkte kitabın adı bulunmaktadır. Kapağın alt kısmında yayınevi logosu ve adı yer almaktadır. Bunların dışında yazı bulunmayışı sadelik yönünden göze çarpmaktadır. Kitabın yazarı tarafından resmedilen görselde ilk olarak göze mavi bir denizyıldızı çarpmaktadır. Mavi denizyıldızı kapağın ortasında ve geniş bir yer kaplamaktadır. Denizyıldızının çevresinde on iki burca ait görseller çizilmiştir. Burçlar takvim sırasına göre değil, karışık olarak resmedilmiştir. Başlangıçta yorumlamakta güçlük çekilen görseller, içerikle bağlantılı olarak değerlendirildiğinde anlam kazanmaktadır. Örneğin yay burcunun sentor olarak resmedilmesi, boğa burcunun hilalle resmedilmesi, aslanın

sırtındaki kişinin Günana oluşu görsellerin mitlerde verilen olayı destekler nitelikte çizildiğini göstermektedir.

Kitabın arka kapağı beyaz zemin üzeredir, görsel bulunmamaktadır. Yazar ve kitap bilgileri büyük puntıyla yazılmış, altında ise içerikle ilgili kısa bir açıklamaya yer verilmiştir. İç kapaklardaki görseller ciltleme için kullanılmış, kapağa tutkallanarak sayfalarla kapak birleştirmiştir.

4.1.2. Resimler

Kitapta on iki burcun miti bulunmaktadır. Yazar tarafından her bir burca yönelik iki, toplamda 24 görsele yer verilmiştir. Soldaki sayfanın ortasında, beyaz zeminde burca ait bir hayvan yahut nesne betimlemesi bulunmaktadır. Görselin sağında burca ait iki sayfalık anlatıya yer verilmiş, arka sayfanın sağında bütün sayfayı kaplayan bir görsel çizilmiştir. Bu görsellerde olaya yönelik bir betimleme söz konusudur.

Resim 8. Burçlar Kuşağı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Kitapta Resim 8'de olduğu gibi beyaz sayfa ortasında miti anlatılacak olan burca ait görsel verilmiştir. Akrep, yengeç, boğa, oğlak gibi hayvan resimleri olduğu gibi terazi, yay, kova gibi nesne resimleri de bulunmaktadır. Nesne resimlerinde nesneyi kullanan insan figürlerinden faydalanılmıştır. Başak ve ikizlere ait resimlerde de insan figürleri kullanılmıştır.

Resim 9. Burçlar Kuşağı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Resim 9’da yer alan görsel, mitin anlatısından sonra sağdaki sayfanın tamamını kaplayacak büyüklüktedir. Diğer on bir burçta da aynı tasarım mevcuttur. Görsellerde olaya ait betimleme bulunmaktadır, ancak mekâna ait bir bulgu bulunmamaktadır. Yukarıdaki görselde akrebin sırtında bir kadın ve elinde bir müzik aleti görülmektedir. İçerikte anlatıldığı üzere akrep tanrı yardımcısı olan Yer-Su ruhudur, kadınsa Çin prensesidir, elindeki müzik aleti ise çengdir. Olayları destekler nitelikteki görseller mitin somutlaştırılması açısından başarılıdır.

4.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Burçlar Kuşağı kitabında yazar burçların kökenine eğilmektedir. Doğu mitolojisinden faydalanarak on iki burcun mitsel anlatısını okuyucusuna ulaştırmaktadır. Mitlerde varoluşa, yaratılışa veya zamanın başlangıcına dair anlatılar mevcuttur. Burca konu olan kahramanlar; okuyucu karşısına tanrılar, evrenin düzenini sağlayan varlıklar olarak çıkmaktadır. Yahut yaratılışı meydana getiren olay olarak aktarılmaktadır.

Mitlerdeki olayların geçtiği yer, dünyanın yaratılıştaki hâli olarak verilir. Bir doğa olayından yola çıkarak veya bir tanrının yaratısıyla yaşamın başlama serüveni aktarılır. Diğer yer unsuru olarak yerin yedi kat altı ile göğün yedi kat üstü, iyilik ve kötülükle sembolize ederek okuyucuya sunulur. Yahut yer olarak gökyüzü, gezegenler, takımyıldızları gösterilmektedir. Bu mekânların gösterilmesinde tanrıların gökte olduğu inancı etkilidir.

4.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitaptaki bir cümleye küçük harfle başlanılarak yazım yanlış yapılmıştır.

“‘**gün** sonu Burçlar Kuşağı’nın başına döneceksin. Yoksa döngümüzü, dengemizi yitiririz’ ” (BK, 2).

Bunun dışında yazım yanlış rastlanmamıştır. Astrolojik terimler, tanrı, yıldız, gezegen isimleri bağlamına uygun biçimde büyük harfle yazılmıştır.

Kitapta yedi kez tırnak içinde alınan cümleler nokta ile bitirilmemiş, virgülle konularak noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“Bu hasrete fazla dayanamayan Koç, ‘Yıldızlarımın ömrü son bulmadan bir kez olsun çayıra **ineyim,**’ diye Dolunay’a yalvarmış. ‘İznin sadece yarım **gün,**’ demiş Dolunay” (BK, 2).

4.2.2. İleti ve Değerler

Yazarın mitoloji alanında uzun yıllar süren araştırmaları, çalışmaları sonucu kapsamlı bir bilgi birikime sahip olduğu görülmektedir. Yazar, Özgür’e (2006: 64-68) göre Batı mitolojisi yerine Doğu mitolojisine hatta Türk destanlarına yönelmiştir. Şamanist inançları yakından tanımış; tanrılar, tanrıçalar hakkında araştırmacı kimliğiyle bilgiler toplamıştır. Bu alanda birçok tabloları bulunan sanatçının çeşitli sergileri vardır. “Örneğin 1994-1997 tarihli ‘Yaratılış Efsaneleri’ ya da ‘Anadolu Tanrıçaları’ ve hatta 2003-2005 tarihli ‘Kader’ başlıklı resimlerinde bu kitabın izlerine rastlamak mümkün” (Usanmaz, 2021: 23).

Koç burcunun mitinde aşk, sevda ve söz vermek kavramları öne çıkmaktadır. Koç, sevgilisinin yanındayken verdiği sözü unuttur. Onu bulan koruyucu melekler, söz konusu sevda olduğu için onu hoşgörüyü karşılarlar.

Boğa burcu mitinde tanrılar tarafından tufanla cezalandırılan insanların kurtarıcısı olarak Nuh peygamber ve gemisi gösterilmektedir. Nuh peygamber anlatısı semavî dinlerde yer almaktadır. Kur’an-ı Kerim’e göre (Arâf, 59-64) Nuh peygambere iman etmeyen kavmi Allah tarafından tufanla cezalandırılır, iman edenlerse gemiyle kurtulur.

İkizler burcunda ele alınan iyilik ve kötülüğün kaynağının bir olduğu, başlangıçta kardeş oldukları belirtilir. Her şeyin zıddıyla kaim olduğu, yaşam sürdürükçe iyilikle kötülüğün mücadele edeceği bildirilir. İkizler burcundaki Kayra Han’ın oğlu

Ülgen ve Erlik, iyilik ve kötülüğün temsilcileridir. Biri yeryüzü ve göklerin tanrısı, diğer yeraltı dünyasının tanrısıdır. Bu mit, akıllara Yunan mitolojisinde gökyüzü tanrısı Zeus ile yeraltı tanrısı Hades'i getirmektedir. Benzer durum Yay burcu mitinde görülmektedir. Yay burcu mitinde kağana ait atın gövdesinin insana dönüşmesi akıllara Yunan mitolojisindeki sentorları getirmektedir.

Oğlak burcunun anlatısı Uygurlara ait Göç Destanı ile benzerlik göstermektedir. İkisinde de yer olarak Tuğla ve Selenge Nehirleri geçmekte, ikisinde de gökten inen ilahi bir ışıkla hamile kalma söz konusudur. Göç Destanı'nda bebekler ağaçtan doğup ağaçtaki emziklerle beslenmektedir (Banarlı, 1998: 28), Oğlak burcu mitindeyse iki ağaç arasındaki tepeden doğmaktadır ve oğlaklar tarafından beslenmektedir.

Göç Destanı ile benzerlik gösteren diğer mit, Akrep burcudur. Türklerin göç etme sebebi prensese karşılık çeyiz olarak kutlu taşın Çinlilere verilmesidir (Banarlı, 1998: 28). Olay ve kurgusu aynı olan Akrep burcu mitinin farkıysa kutlu taşın koruyucuları akrep biçimindeki Yer-Su ruhları oluşudur. Balık burcunun mitinde Altaylara ait Yaratılış Destanı'ndan esinlenilmiştir.

Kitaptaki mitler incelendiğinde kaynak olarak Doğu mitolojisi ve Türk Destanları görülmektedir. Bununla birlikte Batı mitolojisi ve dini kaynaklardan da faydalanılmıştır.

5. DEV TAVŞAN

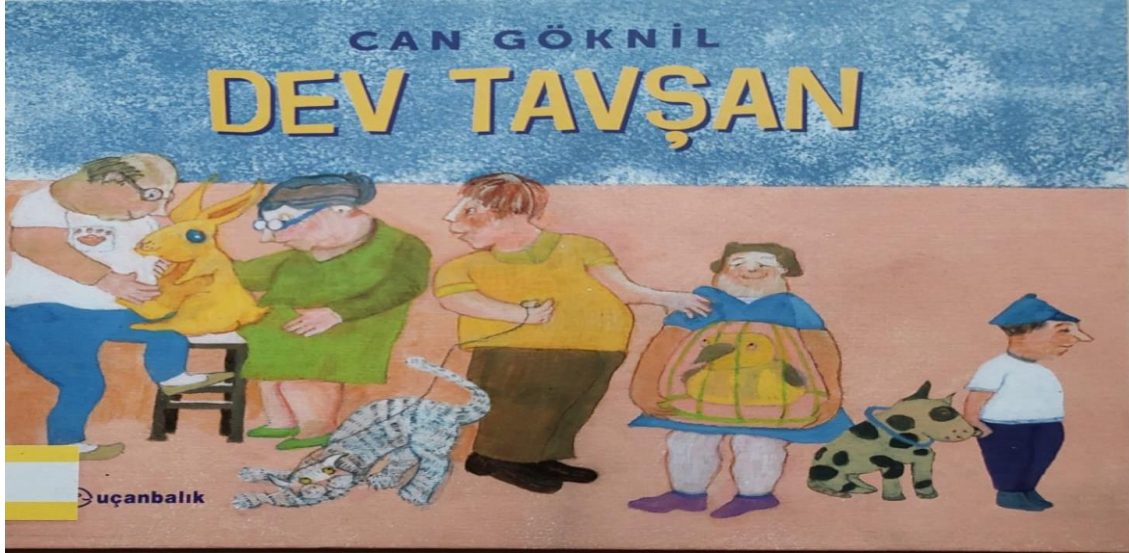
Emine nine, pek iştahlı olan sarı tavşanı Ballı ile bir adada yaşamaktadır. Ballı sürekli bir şeyler yer, yedikçe de büyür. Emine nine, bir kuzu büyüklüğüne ulaşınca Ballı'yı veterinerine götürür. Veteriner Ballı'nın cinsinin böyle olduğunu, hatta dev kadar olabileceğini söyler. Ballı gittikçe irileşir, Emine nine ona bakamaz hâle gelince Ballı çareyi evden ayrılmakta bulur. Ayrılırken Emine nine Ballı'ya kendini ve anlattığı masallarını unutmamasını söyler. Ballı'nın aklına Emine ninenin anlattığı Gökkuşağı Masalı gelir. Masala göre gökkuşağının altından geçenin dileği, üstünden geçenin ise dileğinin tersi gerçekleşir. Ballı gökkuşağının altından geçerek küçülmeyi dileyip eve dönmeyi planlar. Ballı karnı acıkınca bir köye varır. Ballı'yı gören köylüler tavşandan korkar, kendilerine zarar vermesin diye onu beslemeye başlar. Ballı yedikçe güçlenir, büyür, dev büyüklüğüne ulaşır. Artık kendini kral gibi görmeye başlar ve hep böyle kalmak ister. Gökkuşağı çıkınca dileğini bu yönde kullanmaya karar verir. Bir gün gökkuşağı çıkar ancak ters durmaktadır. Bunu fark etmeyen Ballı büyük bir sıçrayışla

altından geçerken dev gibi kalmak istediğini söyler. Gökkuşağı ters olduğu için dileğin tersi gerçekleşir, tavşan küçülür, kendini Emine ninenin kucağında bulur. Herkes mutlulukla onun dönüşünü kutlar.

5.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2017b). *Dev Tavşan*. İzmir: Uçan Balık.

Resim 10. Dev Tavşan'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

32 sayfadan oluşan *Dev Tavşan* hikâye türünde yazılmıştır ancak masalsi bir içeriğe ve anlatıma sahiptir. Kitabın sayfa numaraları, yalnızca sol sayfalarda bulunmaktadır. 14-15. sayfalarda sayfa numarası bulunmamasının sebebi ise iki sayfa büyüklüğünde bir görsele yer verilmesidir. Kitaptaki yazılar sayfanın solunda dikdörtgen bir çerçeve içinde, birkaç cümleyle verilmiştir. Her sayfanın başındaki harf iki satır büyüklüğünde yazılmıştır.

Kitabın boyutları (26 x 21 cm) hedef kitlesi okul öncesi çocuklarının rahatça kavrayacağı büyüklüktedir. Ciltleme dikişle yapılmış, tutkalla sağlamlaştırılmıştır. Kalın, parlak, yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklı olan sayfalar, gözü yormayan 1. hamur kitap kâğıdıdır. Metinler 24 puntodur, altı yaş ve üzeri için uygundur.

5.1.1. Kapak

Kitabın ciltli, sert karton kapağında mavi ve pembe renkler kullanılmıştır. Kapağın üst kısmında yazarın adı, soyadı; hemen altında sarı renkte ve tamamı büyük harfle *Dev Tavşan* başlığı yazılıdır. Kitabın sol alt kısmında yayınevinin adı bulunmaktadır. Göknil'in resmettiği kapak görseli incelendiğinde bir adamla kadın arasında, tabure üzerinde sarı bir tavşan görülmektedir. Üniformasında pati olan adamın

veteriner, kadının ise tavşanın sahibi Emine nine olduğu anlaşılmaktadır. Yanlarında bir kedi ve meraklı gözlerle tavşanı inceleyen kedinin sahibi görülmektedir. Bir kız çocuğu, kucağında kuş kafesiyle gülümsemektedir. Sırtı dönük olan köpek ve çocuğun mutsuz olduğu görülmektedir. Emine ninenin tavşanını veterinerine götürdüğü bölüm, kapak fotoğrafı olarak seçilmiştir. Metinde tavşan dışında bir hayvan bulunmamasına rağmen yazarın kapak fotoğrafında dört farklı hayvana yer vermesi yazarın hayvanları ne kadar sevdiğini göstermektedir.

Arka kapakta alışılmışın dışında yazarın adı, soyadı ve eserin adı bulunmamaktadır. Kapağa yeşil bir fon seçilmiş; küçük bir bulut, iki küçük kuş bulunmakta ve yağmur damlaları göze çarpmaktadır. Kapağın ortasında içeriğe yönelik birkaç cümle bulunmaktadır. Arka iç kapakta ise yazarın biyografisine yer verilmiştir.

5.1.2. Resimler

Kitapta bulunan olaya dair 13 görselin 10'u tam sayfa olarak yer almaktadır. Diğer üçü ise her iki sayfanın üçte ikisi büyüklüğündedir. Yazılar soldaki sayfalarda yer almaktadır ve metinler dikdörtgen çerçevelerin içinde verilmiştir. Dikdörtgen çerçevelerin kenarında kitabın kahramanı Ballı'yı tasvir eden küçük resimler bulunmaktadır.

Resim 11. Dev Tavşan'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Görsel incelendiğinde başında külah olan tavşan, başlıkta belirtildiği üzere dev gibidir. Sanatçının diğer eserlerinde de kahramanlarının başına külah taktığı gözlemlenmiştir. Tavşana yiyecek getiren insanların iki büklüm itaat edişlerinden, yüz hatlarından mutsuz oldukları görülmektedir, ancak tavşan hâlden memnundur.

Görseldeki ağaçlar, çeşme, evler ve minare incelendiğinde mekânın köy olduğu anlaşılmaktadır. Kitaptaki diğer görseller de incelendiğinde sıcak ve canlı renkler seçildiği, görsellerin olayla örtüştüğü gözlemlenmiştir.

5.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Dev Tavşan'ın teması kibirli olmamak ve verilen sözü tutmaktır. Konu dev tavşanın gökkuşağı altından geçerek dilekte bulunmasıdır.

Eserin kahramanı Ballı, sürekli yer ve büyür. Emine nineye verdiği sözde durmaz. Dev gibi olunca kibre kapılır ve köylülere karşı buyurgan tavırlar takınır. Kahramanın bu yönleri olumsuzdur. Emine nine tavşanını seven, ona güzel masallar anlatan hayvan dostu biridir. Eserde komşular, veteriner ve köylüler bulunmaktadır, ancak bu kişilere yönelik ayrıntıya yer verilmemiştir.

Hikâye bir adada geçmektedir ancak mekân betimlemesi bulunmamaktadır. Zaman belirtilmemiştir. Yalnız “*Havalar soğumuş, yağmurlar yağmış*” (DT, 26) gibi belli belirsiz zaman geçişi bulunmaktadır.

Eser üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır. Yazar eserde çocukların kolayca anlayabileceği bir dil kullanmış, anlatım açık ve yalındır, cümleler kısadır. Metinde atasözü, deyim bulunmamaktadır. *Simsiyah* kelimesiyle pekiştirmeye; *top top*, *mutlu mesut*, *büyüdükçe büyüyor* kelime gruplarıyla ikilemeye yer verilmiştir (DT, 4, 10, 30).

5.2.1. Yazım ve Noktalama

Türk Dil Kurumu (TDK) yazım kılavuzuna göre (2019) isimden sonra gelen akrabalık isimleri küçük harfle yazılır. Kitapta Emine nine kelime grubunda “n” harfi (Emine Nine) 9 kez büyük yazılarak yazım yanlışlığı yapılmış, kelimeye gelen ekler kesme işareti ile ayrılarak noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“*Emine **Nine’nin** anlattığı masalların birinde, göklerde rengârenk bir köprü varmış*” (DT, 15).

Kitapta başka yazım yanlışlığına rastlanmamıştır.

Kitabın 8, 20 ve 24. sayfalarında tırnak içine alınan cümle virgülle bitirilerek noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“ ‘Öyle şey **olmaz,**’ demiş komşular” (DT, 8).

“ ‘Karnım **aç,**’ deyip bir köye varmış Ballı” (DT, 20).

“ ‘Gökkuşağını bulursam, o ışık köprüsünün altından geçerken dev kalmayı dilerim, **olur biter,**’ demiş ballı” (DT, 24).

Kitapta ünlem cümlesi olmamasına rağmen beş kez (18, 26 ve 28. sayfalarda) ünlem işareti kullanılarak noktalama yanlışı yapılmıştır.

“Adanın her yanı **deniz!** Su sevmez ki **tavşanlar!**” (DT, 18).

5.2.2. İleti ve Değerler

Metinde okuyucuya ulaştırılmak istenen ileti, söz verildiğinde sözün yerine getirmesi gerektiğidir. Verilen sözler unutulmamalıdır, sözün ardında durulmalıdır. Diğer ileti ise ne kadar güçlü olursa dahi kendinden zayıflara karşı kibar olunmalıdır. Elde bulundurulan güç, kötüye kullanılmamalıdır. Yazar metinde tavşan üzerinden bu iki hususu olumsuz pekiştirmiştir. Ballı; Emine nineye verdiği sözü unuttur, kendisinden korkan köylülere karşı zorbaca davranır, onların korkularından faydalanır.

“Ertesi gün köy halkı, Ballı’yı beslemeye koyulmuş. Çünkü ona yem olmaktan korkmuşlar.

Ballı da yedikçe güçlenmiş, güçlendikçe kendini kral sanmış. Bu durumdan hoşlanmış. Hep böyle kalmak istemiş” (DT, 22).

Tavşan bu olumsuz durumu devam ettiremez, başlangıçtaki hâline döner. Böylelikle okuyucuya bu durumun yanlış olduğu sezdirilir.

Metinde Emine ninenin tavşanını çok sevmesi, veterinerine götürmesi, onunla ilgilenmesi, ona masallar anlatması okuyucuda hayvan sevgisi uyandırmaktadır.

Yazar eserini masallara zenginleştirmektedir. Gökkuşağı masalı üzerine hikâyesini kurgulayan yazar, gökkuşağı altından geçenlerin dileğinin gerçekleşeceğini, üstünden geçenlerin dileğinin tersi gerçekleşeceğini belirtir.

Yazarın olay akışı içerisinde olarak gökkuşağının nasıl oluştuğuna dair dolaylı bilgi vermesi didaktiktir. Yazar kitabın sonunda dolaylı olarak değil, dipnot biçiminde doğrudan bilgi vermeyi tercih etmiştir.

“Güneş batıyormuş ya... Güneş, huzmelerini ancak bulutların dibine değdirebiliyormuş. Bulutun içindeki su damlacıklarından, sadece en dipte olanlar ışığı yakalarsa gökkuşağı ters dururmuş. Güneş tepedeyse, gökkuşağı alıştığımız biçimde olurmuş” (DT, 30).

Metnin yazı tipinden ve boyutundan farklı olarak altta yer alan bu bilgiyle yazar, okuyucusuna ansiklopedik bilgi sunmaktadır.

Bir insanla hayvanın kurduğu mutlu bir dostlukla başlayan hikâyenin, macera sonrası yine başladığı gibi mutlu bir dostlukla bitmesi eğitsel yönden olumludur.

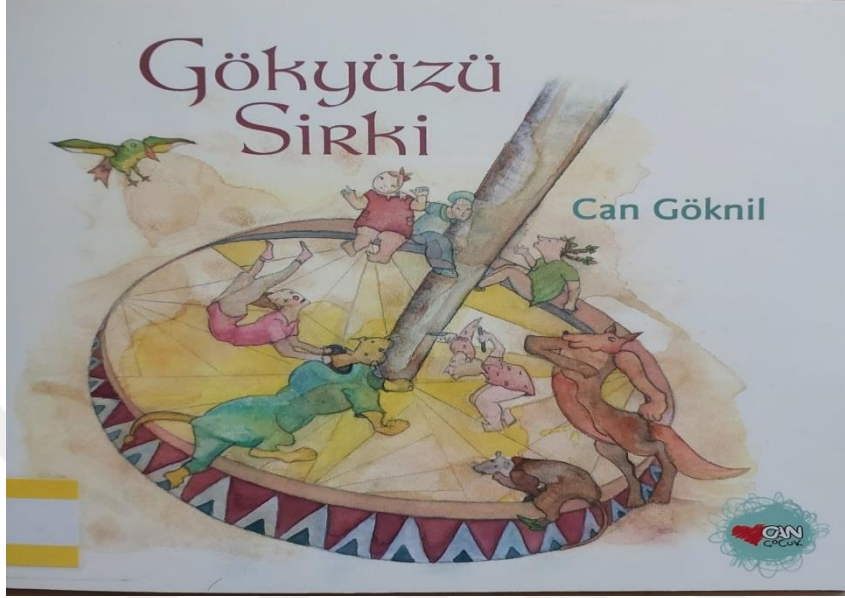
6. GÖKYÜZÜ SİRKİ

Ninni söyleyen dedesine torunu bu ne biçim ninni diye sorunca dede, ninninin masalını anlatmaya başlar. Gökyüzünde çadırının uçları Kaf Dağı'na kadar ulaşan bir sirk vardır. Sirkin tavanında dönen çemberler gök kubbeyi temsil etmektedir. Kök-Luu adında bir ejder çemberleri çevirir. Ejderin üstündeki çemberde iki tekerlekli bir araba yol alır, durmadan birbirlerini kovalayan iki tekerlek Güneş ve Ay'dır. Çemberlerle dönen yıldızlar ışıyınca sirk aydınlanır. Sirkin sahibi Kayra Han, emekli olunca çadırı oğlu Ülgen Han ve gelini Umay Hatun'a bırakır. Ülgen ve Umay'ın dokuz erkek ve iyiliği temsil eden dokuz kız (Akkızlar) çocuğu vardır. Sirk çadırının altındaki mağaradan yeraltı dünyasına geçilmektedir. Yeraltı dünyasının hükümdarı olan Erlik Han kötü ruhları, canavarları, cadıları idare eden kötülük tanrısıdır. Hiç izleyicisi olmayan Gökyüzü Sirk'i'ne Ülgen Han, çamurdan kukla yapıp sahneye yerleştirmeye karar verir. Fırtınaya başvurur, sel olur, mağarada çamurlar birikir, rüzgâr ve güneşin de yardımıyla çamurdan bir adam oluşur, adı Ay-Atam'dır. Sirkin ilk izleyicisi o, olur. Tek izleyici olmayacağı düşüncesiyle Ülgen Han, tekrar fırtınaya başvurur; bu kez Ay-Va Hatun isimli kadın oluşur. Ay-Atam ile birbirlerini severler, kırk çocukları olur, hep birlikte sirk'i izlemeye gelirler. Sirkteki cambazlar, palyaçolar pek yeteneklidir. İçlerinden Kam-Çocuk türlü türlü dans eder, şarkı söyler, izleyiciyi eğlendirir. Sirkin olmadığı zamanlarda Kaf Dağı'na giden Kam – Çocuk, doğanın koruyucu ruhları olan Yer-Su ruhlarıyla dost olur. Yer Sular, Kam-Çocuk'a yakında tufan olacağını söyler ve korunmak için iki tokmaklı bir davul verir. Sirkin başarısı gün geçtikçe artınca yeraltı dünyası bu durumu kıskanır. Erlik Han sirk'i yıkmak için kötü ruhlarını, canavarlarını sirke gönderir. Kam-Çocuk canavarlara türlü hareketler yapar, canavarlar şaşırıp kalır. Ülgen ve Umay yardıma yetişir, Kam Çocuk'un davulunu gemiye dönüştürür. Tufan çıkar, tüm sirk çalışanı ve izleyiciler gemiye biner. Kötü ruhlar ve canavarlar sele kapılır, gemidekiler kurtulur. Uzun zaman denizde yol alan gemi sonunda karaya ulaşır ve gemidekiler burada yeni bir yaşama başlarlar. Masal bitince anlatıcı dedesine kendilerinin belki de Kam-Çocuk'un torunu olabileceğini söyler.

6.1. Dış Yapı Özellikleri

Kitabın Künyesi: Göknıl, C. (2022a). *Gökyüzü Sirki* (Dördüncü Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 12. Gökyüzü Sirki'nin Kapağı (Resimleyen: Can Göknıl)

Gökyüzü Sirki masal türünde yazılmıştır, ancak yazar masal türünü modern bir tarzda yorumlamıştır. Doğrudan masala başlamak yerine bir dedenin torununa masal anlatması biçiminde tasarlamıştır. 30 sayfadan oluşan kitabın sayfa numaraları yazıların bulunduğu sayfalarda alt kenarlarında yer almaktayken resimlerin bulunduğu sayfalar numaralandırılmamıştır.

Kare şekle yakın olan kitap (21.5 x 20 cm) çocukların rahatça kavrayacağı boyutlardadır. Kitabın arka kapağında yaş grubu olarak 6-8 yaş gösterilmiştir. Kitabın hitap ettiği sınıf düzeyi bir, iki ve üçüncü sınıflardır. Ciltleme zımbayla yapıldığı için sayfaların dağılması olasıdır, yıpranmaya dayanıksızdır. Kâğıt türü gözü yormayan 1. hamur kitap kâğıdıdır, yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır. 16 punto yazılan metinler TTKB'nin belirlediği yazı büyüklüğüne göre hitap ettiği yaş grubuna uygun büyüklüktedir.

6.1.1. Kapak

Kitabın ince karton kapağı bulunmaktadır. Açık bir zemin üzerine tasarlanan kapakta resim ve başlık kolaylıkla algılanmakta, dikkat bozacak renkler bulunmamaktadır. Kapağın üst kısmında koyu renkte *Gökyüzü Sirki* başlığı yer almakta, yazarın adıyla daha küçük puntıyla sağ tarafta bulunmaktadır. Kitap ve yazar adı

görsel göre konumlandırılmış olup simetrik değildir. Kitabın alt kısmında yayınevinin adı ve logosu bulunmaktadır.

Göknil'e ait görselde ortasından direk uzanan bir zeminde hayvanlar ve insanlar eğlenmektedir. Hayvanların kıyafetli olduğu, palyaçoların hayvanlarla birlikte akrobatik hareketler ettiği görülmektedir. Başlıktan hareketle görselin Gökyüzü Sirki olduğu tahmin edilmektedir.

Arka kapakta yazarın adı, soyadı ve eser adına yer verilmiştir. Başlığın altında bulutlar arasında bir güneş görseli bulunmakta, görselin altında büyük puntıyla masalın ilk cümlesi yer almaktadır. Bu cümlemin altında daha küçük puntuyla içeriğe yönelik bir paragrafa yer verilmiştir.

Ön iç kapakta yazara ait şu teşekkür cümlesi bulunmaktadır: “*Orta Asya söylencelerinden esinlenerek yazdığım bu masalda düşlerime düş katan Cirque du Soleil'e teşekkür ederim. C.G.*” (GS). Yazarın eserde ele aldığı sirk gösterilerinde Kanada merkezli sanat topluluğu olan Cirque du Soleil'den faydalandığı görülmektedir. Arka iç kapakta ise kitapla ilgili görüşlerini bildirmeleri için okuyucuya sayfa ayrılmış olması kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir.

6.1.2. Resimler

Göknil tarafından resmedilen eserde olaya yönelik 16 görsel bulunmaktadır. Bazı sayfalarda içerikte anlatılan kişiye yönelik küçük resimlere de yer verilmiştir. Sayfa 21'de ön kapak, sayfa 14'te arka kapak görseline yer verilmiştir. Görsellerdeki kişiler gerçek boyutları ile orantılı resmedilmemiştir. Kitaptaki görseller sayfalarda farklı büyüklükte ve konumlarda yer almakta, metinler ise görsellerin altında, üstünde veya yanında bulunmaktadır.

Eserde canavarlar, cadılar, zebaniler, koruyucu ruhlar, mitolojik varlıklar gibi türlerin görselleri vardır. Küçük yaştaki çocuklar için canavarlar, cadılar, zebaniler korku unsurudur ancak kitaptaki bu varlıkların görselleri korkutucu biçimde verilmemiştir. Yeraltı dünyasını tasvir eden görseller, gökyüzüne ait görsellerdeki gibi açık tonlarda resmedilmiştir. Canlı ve sıcak renkler kullanılan görseller içeriği zenginleştirmektedir.

Resim 13. Gökyüzü Sirki'nden Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Resim 13 incelendiğinde iki sayfada görsele yer verildiği görülmektedir. Görselde yeraltı dünyasından gelen kötü varlıkların Gökyüzü Sirki'ni yakıp yıkmak için geldiği resmedilmiştir. Canavarlar beyaz sayfada bulunmaktadır, yandaki olay içinde resmedilmemiştir. Oysa görsel sirk ve canavarların bulunduğu âna aittir. Alışılmışın dışında figürlere sahip olan canavarların ürkütücü olduğu söylenemez. Sirkte dans eden çocuğun Kam-Çocuk olduğu anlaşılmaktadır. Sirk kitapta anlatılanın aksine küçük ve gösterişsiz resmedilmiştir. Sirk direği üzerindeki bulutlar, sirkin gökyüzünde bulunduğu iletisini vermektedir.

6.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Gökyüzü Sirki kitabında yazar Doğu mitolojisine, Orta Asya ve Türk efsanelerine yönelmiştir. Şamanizm'den izler taşıyan kitapta masalsı biçimde yaratılış, zamanın başlangıcına ait mitolojik kahramanlar ve olaylar yer almaktadır. Masaldaki sirkin sahibi, izleyicileri, sirki işletenler mitolojide karşılığı olan kahramanlardır. Yazar olay akışı içinde bu kahramanları okuyucusuna tanıtmaktadır. Kitabın konusu Gökyüzü Sirki'nin kurulması ve sirkte yaşanan olaylardır.

Kahramanları ortak olan *Gökyüzü Sirki*, *Burçlar Kuşağı*'yla içerik yönünden benzerdir. Yazar *Burçlar Kuşağı* didaktik bir anlatı sunmuş, *Gökyüzü Sirki*'nde ise masalı bir olay çevresinde kurgulamıştır. Okuyucu *Gökyüzü Sirki*'ni *Burçlar Kuşağı* 'ndan sonra okuduğunda olaylara ve kahramanlara hâkim olabilmektedir.

Olayların geçtiği yer, gökyüzündeki hayali bir mekândır. Sirkin yanında tanrıları tanıtırken Demir Kazık, Kızılsaksağan, Karacayılan, Kutup Yıldızı gibi yıldız isimlerine ve yeraltı dünyası, Kaf Dağı, gök kubbenin üstündeki altın işlemeli taht gibi hayali mekânlara yer verilmiştir. Eserin türü masal olduğu için zaman belirsizdir.

Kitaptaki kahramanlar Kayra Han, Ülgen Han, Umay Hatun, Erlik Han, Kök-Luu, Akkızlar, Ay-Atam, Ay-Va Hatun, Yayık, Suyla, Kam-Çocuk, Yer Su ruhları gibi tanrılar ve mitolojide yeri olan önemli kişilerdir. Bu kahramanlar dedenin torununa anlattığı masal içinde geçmektedir.

Kitapta yer alan kişi ve yer isimleri, italik olarak yazılmış; kitabın son sayfasında bunlara dair sözlükçeye yer verilmiştir. Sözlükçede yirmi beş kelime bulunmaktadır. Okuyucuya kahramanları tanıma ve olayları çözme olanağı sunan sözlükçe eser açısından olumlu bir niteliğe sahiptir.

Eserin dili açık, sade, yalındır; kolayca anlaşılmaktadır. Bilinmeyen kelimelere yer verilmemiştir. İkilemelerden, pekiştirmelerden, deyimlerden faydalanılmıştır. Eser üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır.

6.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitapta genel olarak yazım kurallarına uyulduğu görülmektedir. Birkaç kelime dışında yazım yanlışları bulunmamaktadır.

“ ‘Susss, kardeşin uyudu,’ diyor bana ” (GS, 5).

“*Kutupyıldızı’nın yanında yaşıyormuş*” (GS, 7).

Yukarıdaki cümlede *sus* kelimesi harf tekrarı yapılarak yanlış yazılmıştır. *Kutup Yıldızı* kelimesi ise bitişik yazılarak yanlış kullanılmıştır.

Cins isim olan *hava, güneş, çamur, ateş, toprak* ve *su* kelimelerinin kitapta büyük harfle (GS, 12) yazılmasının sebebi mitolojide insanın varoluşunda yer almalarıdır. Tırnak içinde verilen aşağıdaki cümle küçük harfle başladığı için yazım yanlışlığı yapılmıştır.

“ ‘Dede,’ demiştim, ‘o Kam Çocuk neden senin gibi dönerek dans ediyormuş?’ ” (GS, 29).

Kitapta beş kez (5, 10, 19 ve 29. sayfalarında) tırnak içinde verilen cümle nokta ile bitirilmeyip virgülle bitirildiği için noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“ ‘Kaf Dağları’nın ötesindeki, deniz kabaracak çünkü çok yağmur yağacak, Gökyüzü Sirki suların altında kalacak. Bu davul kurtuluşunuz olacak. Sözlerimiz kulağına küpe **olsun,**’ demişler” (GS, 19).

Eserin onuncu sayfasında alıntı cümle, tırnak içinde olmamasına rağmen tek tırnak işaretiyle yazılarak noktalama yanlışı yapılmıştır.

“Çadırın patronu olan Ülgen, ‘Seyircisiz sirk olmaz,’ diye düşünmüş” (GS, 10).

Kitapta üç kez (5, 12 ve 22. sayfalarında) ünlem cümlesi olmamasına rağmen ünlem işareti kullanılarak noktalama yanlışı yapılmıştır.

“Sonunda mağaranın kapısındaki taşlar çökmüş. Yeryüzünün ışığı içeri **sızıvermiş!**” (GS, 22).

Yazarın gençlik yıllarında imlâ olarak yanlış olmayan zarf fiillerden sonra kullanılan virgüller, günümüzde ise kullanılmamaktadır. Kitapta on üç kez (5, 12, 19, 20, 22, 26, 28 ve 29. sayfalarında) zarf fiillerden sonra virgül kullanılmıştır.

“Diğer çemberlerle dönen gezegenler ve takımyıldızları da **ışyınca**, sirk çadırı aydınlanırmış” (GS, 5).

“ ‘Ay-Va Hatun! Ay-Va Hatun!’ diye çağrıldığını **duyunca**, doğruca sirk çadırına gitmiş, Ay-Atam’ın yanına oturmuş” (GS, 12).

“Annesi, babası, kardeşleri ve hayvanlar tekneye **doluşurken**, Kaf Dağları’ndan gelen fırtınanın uğultusu kötü yaratıkları büsbütün şaşkına çevirmiş” (GS, 26).

Kitapta dört kez (5, 16, 22 ve 29. sayfalarında) bağlaçlardan sonra virgül kullanılarak noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“ ‘Bilemeyiz **ki**, belki de atamız,’ ” (GS, 29).

6.2.2. İleti ve Değerler

Eserde kötülüğe karşı iyiliğin verdiği mücadele yer almaktadır. Kötülüğe karşı iyiliğin kazanması birliktelik ve yardımlaşmayla mümkündür.

Kitapta bazı cümleler hitap ettiği yaş grubuna göre uzundur.

“Gök çemberlerinin birinden diğerine doğru havada taklalar atıyor, sonra bir sıçrayışta çamur ailesinin yanına varıyor, onların dileklerini dinliyor, tekrar yükseğe zıplayarak bu istekleri Ülgen Han’a iletiyormuş” (GS, 16).

Mitolojik unsurlarla bezeli olan eser, Türklerin eski inançlarına ait izler taşımaktadır. Çeribaş (2021: 1185) eski Türk Devletleri’nde Gök Tanrı inancına göre tanrısal gücün seçilmiş olan kişilere verildiğini belirtmektedir. Buna kut inancı denilmektedir. Kutun “uğur, baht, talih, mutluluk” (GTS) gibi anlamları da bulunmaktadır. Eserde kut inancına, Tanrı Umay’ın çamurdan oluşan Ay-Atam ve Ay-Va Hatun’a kut üfleme biçiminde yer verilmiştir. Üflenen kutla çamurdan insanlar ruh bulur ve canlanırlar (GS, 12). Kitabın sözlükçesinde kutun tanımına “insan ruhu” (GS, 30) olarak yer verilmiştir.

Yazar eserini bir dedenin torununa ninni söylemesi ve masal anlatması üzerine kurgulamıştır. Masal ve ninnilerin nesilden nesile anlatılacağı sözlü edebiyat unsuru olması ve kültür taşıyıcılığı yapmasından dolayı yazarın olayları bu iki tür üzerinden vermesi olumludur.

Yazar eserde iki yerde yardımlaşma değerine yer vermiştir. İlkinde Tanrı Ülgen’in çamurdan kukla yapmak için fırtınadan yardım istemesi ve fırtınanın yardımda bulunmasıdır (GS, 10). İkinciye kötü ruhların sirke baskın verdiğinde Ülgen Han’ın Kam-Çocuk’un davulunu gemiye dönüştürerek sirktekilere yardım etmesidir.

Kitapta dünyayı sular altında bırakan bir tufana ve tufandan kurtulmak için gemiye yer verilmiştir. Bu iki unsur; efsanelerde, mitlerde, dini kaynaklarda yer alan Nuh Tufanı’nı anımsatmakta olup yazarın kurguda Nuh Tufanı’ından esinlendiği göstermektedir.

Eserde sirkteki cambazlar ve palyaçolar kıvrak danslar etmekte, şarkılar söylemektedirler. Öyle ki sirkin izleyicilerine de dans etmeyi öğretip birlikte şarkı söylerler (GS, 16). Eserin diğer bölümlerinde Kam Çocuk’un büyüleyici dansıyla izleyicileri etkilemesi tasvir edilmektedir. Böylelikle dans etme ve şarkı söyleme sezgisel olarak okuyucuya sevdirmek, olumlu olarak pekiştirilmektedir.

Kitapta dans etmediği günler Kaf Dağına giden Kam-Çocuk’un oradaki hayvanlar ve koruyucu ruhlarla arkadaş olması ve dostluk kurması üzerinden arkadaşlık değerine yer verilmiştir. Kitapta yeraltı dünyası varlıkları üzerinden kıskançlık, öfke, kötülük gibi kavramlara yer verilmiş ancak kitapta kötülerin kaybetmesi üzerine bu davranışlar olumsuz pekiştirilmiştir (GS, 22-26).

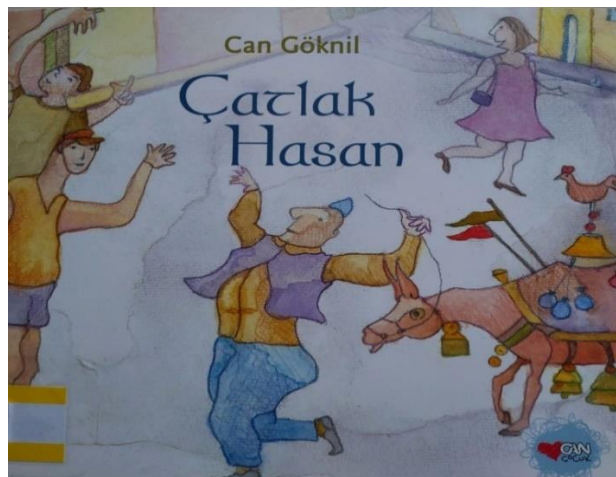
7. ÇATLAK HASAN

Evvel zaman içinde Aslı Yok Mahallesi'nde keçi berber, karatavuk çöpçü, eşek çiçekçi, baykuş yargıç, horoz müezzin, sinek padişah'tır. Mahalledeki tek insan olan Çatlak Hasan'ın bekârlık canına tak eder. Çatlak Hasan, evlenecek eş bulmak için başka bir köye gitmeye karar verir, yola koyulur. Az gider, uz gider; bir değirmene ulaşır. Burada gökten yağmur yerine leblebi yağmaktadır. Değirmencinin heybetli kedisi leblebileri öğütüp un diye satmaktadır. Müşteriler kediden korktuğu için ses edemezler. Çatlak Hasan değirmenden ayrılır, bir karpuz tarlasına ulaşır. Karpuzu keseyim derken çakısını karpuzun içine düşürür. Çakısını bulmak için karpuzun içine giren Çatlak Hasan, kırk devesini kaybeden kervancıyla karşılaşır. Kervancıyla birlikte lokantaya giderler, karınlarını doyururken Çatlak Hasan'ın boğazına bir tüy takılır. Hasan tüyü asılır, tüyle birlikte boğazından birbirine bağlı kırk deve çıkar. Kervancı sevinirken Çatlak Hasan'a bir tekme atar, Hasan karpuzun dışına fırlar ancak Çatlak Hasan'ın kafası kopar. Gövde kafayı kovalar, kafa birleşmek istemez ve yargıç baykuşa giderler. Topaçlarla oynayan yargıç baykuş, kırk basamaklı merdivenden düşerken elinden kaçırdığı topaçlar Hasan'ın kafasına isabet eder. Kafa acıyla zıplarken gövdeye geri döner. Yola devam eden Çatlak Hasan bir kahveye ulaşır. Kahveciye evlenmek istediğini söylemesi üzerine kahveci kızını Çatlak Hasan'a verir. Çatlak Hasan gelinin çok çirkin olduğunu görünce düğünden kaçır. Artık evlenmekten vazgeçen Çatlak Hasan, bir iş sahibi olmak ister. Ancak hangi işe girse başarısız olur. Sonunda masalcı olmaya karar verir ve masal anlatmaya başlar.

7.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2022b). *Çatlak Hasan*. İstanbul: Can Çocuk.

Resim 14. Çatlak Hasan'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Masal türünde yazılan *Çatlak Hasan* 30 sayfadır. Kitapta sayfa numaraları metinlerin bulunduğu sayfalarda alt kenarlarda yer almaktayken resimlerin bulunduğu sayfalar numaralandırılmamıştır.

Kare şekle yakın olan kitap (21.5 x 20 cm) çocukların rahatça kavrayacağı boyutlardadır. Kitabın arka kapağında yaş grubu olarak 6, 7 ve 8 yaş gösterilmiş, hitap ettiği sınıf düzeyi bir, iki ve üçüncü sınıflardır. Ciltleme zımbayla yapıldığından sayfaların dağılması kolaydır, yıpranmaya karşı dayanıksızdır. Kâğıt türü gözü yormayan 1. hamur kitap kâğıdıdır, yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır. Metinler 16 puntodur ve hitap ettiği yaş grubuna uygun büyüklüktedir.

7.1.1. Kapak

Kitabın kapağı yumuşak kartondur. Kapağın üst kısmında yeşil renkte yazarın adı soyadı, hemen altında mavi renkte büyük puntolarla kitabın adı yer almaktadır. Kitabın alt kısmında yayınevinin adı bulunmaktadır.

Göknil'e ait kapak görseline, kitabın son görseli olarak da yer verilmiştir. Olayın çözüme ulaştığı bölüme ait görselde Çatlak Hasan'ın dans etmekte olduğu ve çevredeki insanların da dansa eşlik ettiği görülmektedir. Eşegin üzerindeki ziller ve çeşitli süsler dikkat çekmektedir.

Arka kapakta yazarın adı, soyadı ve eser adına yer verilmiş; altına Çatlak Hasan'ın karpuzun içine düştüğü küçük bir görsel konulmuştur. Görselin altında “*Evvel zaman kalbur saman, Aslı-yok Mahallesi'nde bir Çatlak Hasan!*” (ÇH) tekerlemesine yer verilerek okuyucu güdülenmiştir. Tekerlemenin altında esere yönelik bir paragrafa yer verilmiştir.

Ön iç kapakta yer alan teşekkür bölümünden yazarın *Çatak Hasan* kitabının oluşumunda Pertev Naili Boratav'ın tekerlemelerinden faydalandığını öğrenmekteyiz. Arka iç kapakta ise kitapla ilgili görüşleri bildirmeleri için okuyucuya sayfa ayrılmış olması kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir.

7.1.2. Resimler

Kitaptaki görseller Göknil tarafından resmedilmiştir. 30 sayfa olan kitapta 20 resme yer verilmesi, eserin görsel ağırlıklı olduğunu göstermektedir. Kitaptaki ilk görsel, Aslı Yok Mahallesi'ne aittir. Mahallede kubbeli evler, minare ve cami görülmektedir. Sonraki beş görselde masalın giriş tekerlemesindeki hayvanların

meslekleri gösterilmektedir: keçinin berberliği, guguk kuşunun terziliği, baykuşun yargıçlığı, horozun müezzinliği, sineğin padişahlığı.

Kitaptaki görseller çeşitli büyüklüktedir ve metinler görsellerin farklı yerlerine konumlandırılmıştır. Gerek yazıların farklı yerlerde konumlandırılmasıyla gerek görsellerin çeşitli büyüklükte olmasıyla tekdüzeliğin önüne geçilmiştir. Görseller ve olay, eş zamanlı ilerlemektedir ve renkler canlı, betimlemeler güçlüdür.

Resim 15. Çatlak Hasan'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Resim 15'te soldaki görselde kervancının tekmesiyle Çatlak Hasan'ın karpuzun içinden çıkarken kafasının kopması resmedilmiştir. Sağdaki görselde Hasan'ın kafası ve gövdesinin yargıç baykuşun huzuruna çıkması resmedilmiştir. Masallarda olağanüstü olaylar olmasına karşı şiddet unsuruna yer verilmemelidir. Hitap ettiği yaş aralığı altı ile sekiz yaş olan bir kitabın görselinde kopan bir baş ve gövdenin resmedilmesi pedagojik açıdan doğru değildir. Çocuğun bu sahneyi hayal dünyasında bir korku unsuru olarak canlandırması mümkün olduğu için şiddeti anımsatacak görsellere yer verilmemelidir.

7.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Çatlak Hasan kitabının teması kararlılıktır. Alınan kararlara ulaşmada azimli olunmalı, mücadeleye devam edilmelidir. Konu Çatlak Hasan'ın çıktığı yolculukta başına gelen olaylardır.

Yazar okuyucuya kitabın kahramanı Çatlak Hasan'ı "*Kafadan kontaktır biraz, yarımıdır aklı...*" (ÇH) biçiminde tanıtır. Hasan yalnızlıktan usanır, evlenmeyi kafasına koyar ve bu amaçla macera dolu bir yolculuğa çıkar. Eserde değirmencinin kedisi

azametli, korkutucu bir varlık olarak tanıtılır. Müşteriler hile yapan değirmencinin kedisinden korktukları için ses çıkartamazlar. Kitapta tanıtılan kahveci ise çıkarıcı biridir, dürüst davranmaz; çirkin olan kızını evlendirebilmek için Hasan'ı kandırır.

Masaldaki yerler hayal ürünüdür. Çatlak Hasan Aslı Yok Mahallesi'nde yaşamaktadır. Çatlak Hasan yeri gelir anahtar deliğinden geçer, yeri gelir bir karpuzun içine girer. İçine girdiği karpuz öylesine büyüktür ki içinde lokantalar bulunur, kervanlar geçer. Masal evvel zaman içinde tekerlemesiyle başlar, zaman belirsizdir.

Masal üçüncü kişi ağzından, görülen geçmiş zaman kipinde yazılmıştır. Yazar eseri çocukların rahatlıkla anlayabileceği bir dille, kısa cümlelerle kaleme almıştır. Anlatım deyimler, ikilemeler, kelime tekrarları, düz yazıdaki ses benzerlikleri gibi çeşitli yöntemlerle zenginleştirilmiştir.

“ ‘Kafamsın!’

‘Artık değilim!’

‘Kafamsın!’

‘Artık değilim!’ ” (ÇH, 20).

“ ‘ Genç bir kızım var. Eladır gözü, şirindir sözü’ ” (ÇH, 22).

Kitaba zenginlik katan en önemli unsurlardan biri yazarın Pertev Naili Boratav'dan faydalanmış olduğu tekerlemelerdir. Kitapta döşeme, masal içi, olay ve diyaloglarda geçen farklı türde tekerlemeler bulunmaktadır.

“Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, Aslı-yok Mahallesinde, keçi berber, karatavuk çöpçüymüş” (ÇH, 4).

“Az gitmiş, uz gitmiş. Biraz da düz gitmiş” (ÇH, 22).

“Konaraktan, göçerekten; lale sümbül biçerekten; susuz yerde kavun, karpuz yiyerekten kaçmış” (ÇH, 26).

Kitapta masallarda bulunan kırk motifi, birbirine bağlı kırk deve, kırk sayfa kâğıt, kırk kalem, kırk basamaklı merdiven gibi sıklıkla kullanılmıştır (ÇH, 17-21).

7.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitapta genel olarak yazım kurallarına uyulduğu görülmektedir. Birkaç kelime dışında yazım yanlışı bulunmamaktadır.

Kitapta *Aslı-yok Mahallesi* biçiminde sayfa 4, 10 ve 28’de yazılarak yazım yanlış yapılmıştır (ÇH).

“**Hasanla** kafası gitmişler, kırk sayfa kâğıt almışlar, kırk tane de kalem” (ÇH, 21). Cümlesinde özel isme gelen çekim eki bitişik yazılarak yazım yanlış yapılmıştır.

“ ‘**Afferin** be oğlum!’ ” (ÇH, 18) cümlesinde f harfi iki kez kullanılmıştır.

“**Padişaha gelince;** o da bir sinekmiş” (ÇH, 9).

Yukarıdaki cümlede virgül yerine noktalı virgül kullanılarak noktalama yanlış yapılmıştır.

Yazarın gençlik yıllarında imlâ olarak yanlış olmayan bağlaçlardan sonra kullanılan virgüller, günümüzde ise kullanılmamaktadır. Kitapta altı kez (10, 12, 17 ve 25. sayfalarında) bağlaçtan sonra virgül kullanımı tespit edilmiştir.

“*Bekârlık öylesine canına tak etmiş **ki**, aklı kıt da olsa, kafasını biraz olsun çalıştırabilmiş ve bir karar vermiş*” (ÇH, 10).

“*Hasan çakıdan ümidini kesmiş, **ama** midesinde çalan zilleri susturamamış*” (ÇH, 17).

“*Bizim Çatlak Hasan güvey olmuş olmasına, **ama** duvağı açıp da gelini görünce şaşırmış, kalmış*” (ÇH, 25).

Kitabın 15, 22 ve 26. sayfalarında tırnak işareti içinde verilen konuşma cümleleri virgülle bitirilerek noktalama yanlış yapıldığı tespit edilmiştir.

“ ‘Bari birini keseyim de **yiyeyim**,’ derken çakısını karpuzun içine düşürmüş” (ÇH, 15).

“Çırağına, ‘Galiba benim cadı kıza talip **çıktı**,’ demiş” (ÇH, 22).

“ ‘Kalan aklımı da yitirmeden gideyim **buradan**,’ diyen Çatlak Hasan iki atla bir anahtar deliğinden geçmiş” (ÇH, 26).

Yazarın gençlik yıllarında imlâ olarak yanlış olmayan zarf fiillerden sonra kullanılan virgüller, günümüzde ise kullanılmamaktadır. Kitabın 14, 20 ve 21. sayfalarında zarf fiilden sonra virgül kullanıldığı tespit edilmiştir.

“Develerine **kavuşunca**, sevinçten Çatlak Hasan’ı bir tekmede karpuzun dışına fırlatmış” (ÇH, 20).

“Yargıç merdivenden inerken bir düşmüş, topladığı topaclar elinden **fırlayınca**, bir tanesi kafaya isabet etmesin mi!” (ÇH, 21).

Yukarıdaki cümle soru cümlesi olmasına rağmen ünlem işareti kullanılmıştır, bu noktalama yanlışına başka sayfalarda da rastlanmaktadır:

“Düşmemiş mi karpuzun **içine!**” (ÇH, 17).

Kitaptaki bazı cümlelerde nokta ya da üç nokta kullanılması gerekirken ünlem işareti kullanılmasından kaynaklı noktalama yanlışları bulunmaktadır.

“Tüyyün sapında bir zincir, zincirin ucunda bir **ip!**” (ÇH, 18).

“İpin devamında birbirine boyunlarından bağlı kırk **deve!**” (ÇH, 18).

“Gel gör ki tam bu sırada Hasan'ın kafası **kopmuş!**” (ÇH, 20).

Kitaptaki bazı cümlelerde üç nokta yerine nokta kullanımından kaynaklı noktalama yanlışları bulunmaktadır.

“Çakıyı aramak için elini karpuzun içine sokmuş. Sonra **kolunu.**” (ÇH, 15).

“O yanına bakmış, eğri büğrü yollar; bu yanına bakmış, **kervancılar.**” (ÇH, 17).

“Hasanla kafası gitmişler, kırk sayfa kâğıt almışlar, kırk tane de **kalem.**” (ÇH, 21).

Kitabın 27. sayfasında tek tırnak işareti kullanımından kaynaklı noktalama yanlışlığı yapıldığı tespit edilmiştir.

“Yol boyunca çokça düşünmüş: ‘Yuva kuramadım, bari bir iş tutayım.’ ” (ÇH, 27).

7.2.2. İleti ve Değerler

Kitapta okuyucuya ulaştırılmak istenen ileti, kararlı olmak ve alınan kararlar için mücadele etmektir. Metnin kahramanı Çatlak Hasan, evlenme kararı alır ve bu uğurda macera dolu bir yolculuğu çıkar.

Kitap içinde çeşitli tekerlemeler, kelime tekrarları, uyaklı söyleyişler bulunmaktadır. Dil gelişimine katkı sağlayan bu unsurlar, aynı zamanda okuyucuyu eğlendirmektedir. Tekerlemelerle ilgili kitabın son sayfasında “Tekerlemeler Hakkında” başlığıyla didaktik bir paragrafa yer verilmiştir:

“Tekerlemeler, dil cambazlarının kuşaktan kuşağa sözlü olarak aktardıkları, mizah yüklü, yaşam bilgisi ve deneyimi içeren deyişler. Masal başlarında, ortalarında ve sonlarında söylenen bu kalıp sözlerde veya dizelerde anlatılan fantastik öyküler halk düşüncesinin zenginliğini şiirsel biçimde ortaya koyarken, dinleyenleri gülümsetiyor. Tekerlemeler, sözlü halk edebiyatımızın nineden toruna ulaşmış olan en eğlenceli örnekleri” (ÇH).

Masalın başında, ortasında ve olaylar içinde tekerlemeye ver yerilirken masalın dilek bölümünde kalıplaşmış dua, dilek tekerlemesi bulunmamaktadır. Çünkü kitap alışlagelmiş masal türünde kurgulanmamış, sonuç bölümü başlangıçla bütünleştirilmiştir. Masalın sonunda Çatlak Hasan, masalcı olmaya karar verir ve kitabın başlangıcında verilen tekerlemeyle masal anlatmaya başlar.

Masal türünde yazılan *Çatlak Hasan*’da karpuzun içine girme, boğazından kırk deve çıkarma, anahtar deliğinden atla geçme gibi olağanüstü olaylar okuyucuya sunulmuştur. Olağanüstü olaylar okuyucunun dikkatini çekmekle birlikte onların hayal gücünü de beslemektedir. Ancak masalda Çatlak Hasan’ın yediği tekme sonucu kafasının kopması, gövdenin kafayı kovalaması, ikisinin anlaşamayıp yargıca gitmesi pedagojik yönden kitapta bulunmaması gereken unsurlardır. Kitap fantastik öğeler barındırsa dahi kafa kopması çocuklarda korku unsuru olarak olumsuz çağrışımlar yaratacaktır.

“Değirmencinin kedisi toplanan leblebileri değirmen taşında eziyor, leblebi tozunu un diye satıyormuş. O kedideki göz, o kedideki kaş, o burun, o kuyruk öyle heybetliymiş ki, müşteriler ondan korktukları için seslerini çıkartamıyorlar, şikâyetlerini dile getiremiyorlarmış” (ÇH, 12).

Değirmencinin kedisi halkı kandıran aynı zamanda dış görüntüsüyle onları korkutan olumsuz bir örnek olarak okuyucuya sunulmuştur. Kitabın kahramanın yolu değirmene düşer ancak bu olumsuz durum karşısında bir şey yapmaz, değirmenden ayrılır. Bir diğer olumsuz örnek olan kahveci, Çatlak Hasan’a kızının güzel olduğu yalanını söyleyip Çatlak Hasan’ı kandırır. İki olumsuz örnekte yazar olaylar karşısında mücadele etmek yerine çözümü kaçmakta bulması okuyucuya olumsuz örnek teşkil etmektedir.

8. KEÇECİ BAYRAM VE ANKA KUŞU

Annesi Zeliha ile köyde yaşayan Bayram, baba mesleği olan keçecilik yapmaktadır. Bayram türlü keçeler, kilimler, örtüler, terlikler yapar; annesi Zeliha koyun, keçi otlatır. Onların yünlerini keser, yıkar, oğlu için dokumaya hazır hâle getirir. Zeliha hangi rengin ne kullanılarak elde edildiğini bilir. Anne ve oğul komşularının oğlu Ali için üzülür. Ali, küçük yaşta anne babasını kaybetmiştir. Bu nedenle Ali içki içer, avarelik eder, çalışmaz. Anne oğul, ona yanlarında çalışmasını teklif eder ancak Ali kabul etmez.

Bayram rengârenk resimli keçeler yapmakta ustadır. Özellikle kuş motiflerini çok seven Bayram'a annesi Anka kuşunun masalını anlatır. Kuşların başı olan Anka kuşu ölümsüzdür, kanatlarından çıkan alevle yanar ancak küllerinden tekrar doğar. Bayram, Anka kuşu masalını çok sever ve Anka kuşlu bir keçe yapar. Çok güzel olan bu keçeyi dükkânına asar ve kimseye satmaz. Ali, Bayram'ın ustalığını kıskanır, bir gece dükkâna hırsızlığa girer. Anka kuşlu keçe olmak üzere birçok keçeyi çalıp evine götürür. Gece elinde sigarayla uyuyakalınca yangın çıkar, evi yanan Ali canını zor kurtarır. Evde her şeyin yanmasına rağmen Anka kuşlu keçe yanmaz. Ali yaptığından pişman olur, Bayram ve Zeliha'dan özür diler. Anne oğul Ali'yi affeder. O günden sonra Ali, anne oğulun çobanlığını yapar; Zeliha'ya ev işlerinde, Bayram'a keçe dükkânında yardım eder.

8.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2012). *Keçeci Bayram ve Anka Kuşu*. İstanbul: Can Çocuk.

Resim 16. Keçeci Bayram ve Anka Kuşu'nun Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Keçeci Bayram ve Anka Kuşu kitabının türü kapakta masal olarak belirtilmiştir, ancak kitap incelendiğinde hikâye türünde yazıldığı anlaşılmaktadır. 30 sayfadan oluşan kitabın sayfa numaraları yazıların bulunduğu sayfalarda alt kenarlarda verilmiş, resimlerin bulunduğu sayfalarda ise sayfa numarası verilmemiştir.

Kitap çocukların rahatça kavrayabileceği 21.5 x 20 cm boyutlardadır. Ciltleme zımbayla yapılmıştır, yıpranmalara karşı dayanıksızdır. Kitabın arka kapağında yaş grubu olarak 8, 9, 10 yaş gösterilmiştir. Kitabın hitap ettiği sınıf düzeyi 3, 4 ve 5. sınıflardır. Kâğıt türü 1. hamur kitap kâğıdıdır, gözü yormamaktadır. Yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır. Metinler 16 puntodur, hitap ettiği yaş grubu için uygun büyüklüktedir.

8.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağı bulunmaktadır. Kapağın üst bölümünde pembe renkte tamamı büyük harfle kitap adı, hemen altında küçük puntolarla yazar adı yazılmıştır. Başlığın yazı stili ile sayfa numaralarının yazı stili aynıdır. Kitabın alt kısmında yayınevinin adı ve logosu bulunmaktadır.

Göknil tarafından resmedilen kapağın görseline sayfa on altıda da yer verilmiştir. Anka kuşunu tasvir eden görselde kuşun tüyleri rengârenktir, geniş kanatları, çatal bir kuyruğu vardır.

Arka kapakta eser adına, yazarın adı ve soyadına yer verilmiş; yanına küçük bir görsel yerleştirilmiştir. Görselin altında içerikle ilgili birkaç cümleye yer verilerek okuyucuda merak duygusu uyandırılmıştır. Arka kapakta ve ön iç kapakta bir enstitü adı verilerek klinik psikolog tarafından bu kitabın çocuk ruh sağlığı ve gelişimi açısından sekiz yaş ve üstü için uygun bulunduğu dair görüş belirtilmiştir.

Kitabın sonunda referanslara yer verilmiştir. Referansta belirtildiği üzere yazar kitabın yazımı için İzmir Tire’de Keçeci Arif Cön ile görüşme yapmış, keçecilikle ilgili birinci elden bilgi toplamıştır (KBAK, 30). Arka iç kapakta ise kitapla ilgi görüşleri bildirmeleri için okuyucuya sayfa ayrılmış olması kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir.

8.1.2. Resimler

Can Göknil tarafından resmedilen kitapta 18 resim bulunmaktadır. Kitapta yer alan doğa, köy ve hayvan betimlemeleri başarılıdır. Kitaptaki görseller sayfalarda farklı büyüklüktedir, metinler ise görsellerin altında, üstünde veya yanında yer almaktadır.

Kitaptaki görseller olaylarla bağlantılı, okuyucunun zihninde olayı canlandırmaya yardımcı olmaktadır. Ancak bazı görseller gerçek hayatta mümkün olmayacak şekilde çizilmiştir. Kitabın beşinci sayfasındaki görselde Bayram'ın sırtı annesine dönük olmasına rağmen yüzü ona bakmaktadır (KBAK, 5). Anatomik olarak mümkün olmayan durum okuyucu tarafından olumsuz karşılanmaktadır.

Resim 17. Keçeci Bayram ve Anka Kuşu'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Kitabın 14. sayfasındaki görselde Bayram'ın keçeci dükkânı tasvir edilmiştir. Masa üzerinde Bayram'ın işlemiş olduğu çanta, yelek, hırka, terlikler görülmektedir. Ürünlerin üzerinde hayvan, kuş ve farklı şekiller içeren motifler vardır. Bayram elindeki kuş motifli keçeyi rulo yaparak toplamaktadır. İçerikle uyumlu olan görsel, okuyucunun zihninde keçeci dükkânını ve Bayram'ın çalışmasını canlandırmaktadır.

8.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Keçeci Bayram ve Anka Kuşu kitabının teması alın teri ile çalışmaktır. Boş gezip avarelik etmemek, bir işi hakkıyla yerine getirmek gerekir. Konu Keçeci Bayram'ın mesleğini severek yapması, Ali'nin Bayram'ın mallarını çalmasıdır.

Kitabın kahramanı Bayram, baba mesleği keçecilik yapmaktadır. İşini severek yapan Bayram, annesinden dinlediği masallardan beslenerek çeşitli ürünler ortaya

koyar. El becerisi yüksektir, annesini seven biridir. Zeliha oğluyla yaşamaktadır, koyun, keçi otlatır, onların yünlerini dokumaya hazır hâle getirir. Doğal boya yapımında uzmandır, hangi rengin hangi üründen yapıldığını bilir. Bayramların komşusu olan Ali, küçük yaşta kimsesiz kalmıştır. Çalışmayı sevmeyen, içki sigara içen, kıskanç ve kötü niyetli biridir.

Kitaptaki olaylar bir köyde keçeci dükkânı ile ev arasında geçmektedir. Zamana yönelik bir bulgu tespit edilmemiştir. Kitabın türü kapakta masal olarak belirtilmesine rağmen hikâye'dir. Yazar olayı üçüncü kişi ağzından aktarmıştır.

Çocukların rahatlıkla anlayabileceği bir dille kaleme alınan kitap, açık ve yalın bir anlatıma sahiptir. Yazar kitabın genelinde devrik cümleler kullanmayı tercih etmiştir. İçerik deyimler, ikilemeler, pekiştirmeler gibi çeşitli yöntemlerle zenginleştirilmiştir.

8.2.1.Yazım ve Noktalama

Kitapta genel olarak yazım kurallarına uyulduğu görülmektedir. Ancak metinde “Zeliha ana” kelime grubundaki *ana* (KBAK, 8, 10, 11, 25, 29), “Anka kuşu” kelime grubundaki *kuş* (KBAK, 17, 25) ve “fes otu, alizarin otu” kelimeleri büyük harflerle yazılarak (KBAK, 12) yazım yanlışı yapılmıştır. Bir diğer yazım yanlışı ise “Kaf Dağı” kelimesinin bitişik yazılmasıdır (KBAK, 17). Kitapta didikleme, kabartmak anlamında kullanılan bir kelimedede ağız özelliği tespit edilmiştir:

*“Yünleşmiş tüyler puf puf, pamuk kadar yumuşak oluncaya kadar uğraşırdı. Zeliha Ana. Saatlerce **diderdi** yünleri”* (KBAK, 11).

Kitapta iki kez bağlaçtan sonra virgül kullanımından kaynaklı noktalama yanlışı tespit edilmiştir.

*“Mevsiminde ayva kabuğunu ve çekirdeğini ocağa koydu **mu**, oğlunun çok sevdiği gece lacivertini elde ederdi”* (KBAK, 13).

*“Dıştaki hasır **da**, keçe sargı da dayanıklıydı”* (KBAK, 15).

Kitapta altı kez (6, 10, 17, 18 ve 26. sayfalarında) tırnak işareti içinde verilen konuşma cümleleri virgülle bitirilerek noktalama yanlışı yapıldığı tespit edilmiştir.

*“ ‘Kralımız bu ölümsüz kuş **olsun**,’ demişler ve Anka'yı bulmak için Kafdağı'na doğru yol almışlar”* (KBAK, 17).

“Utancından, ‘Yer yarılsa da içine **girse**,’ diye tasalanıyormuş” (KBAK, 26).

“Bayram da ‘Ali abi, gel dükkâna **üç-beş** kuruş **kazanırsın**,’ dediği ama boşuna” (KBAK, 6).

Yukarıdaki *üç beş* ikilemesi arasına kısa çizgi kullanımı noktalama yanlışı teşkil etmektedir.

Yazarın gençlik yıllarında imlâ olarak yanlış olmayan zarf fiillerden sonra kullanılan virgüller, günümüzde ise kullanılmamaktadır. Kitabın 8, 10 ve 20. sayfalarında zarf fiilden sonra virgül kullanıldığı tespit edilmiştir.

“Hayvanlar duru ırmakları suyunu **içip**, taptaze otları yedikçe tüyleri güzelleşiyordu” (KBAK, 8).

“Keçiler cascavlak **kalinca**, ‘Pembe pembe oldu bebelerim,’ derdi Zeliha Ana” (KBAK, 10).

“Turistler resmini çekiyor, birbirlerine **gösterip**, ‘Phoenix’ diyorlarmış” (KBAK, 20).

Aşağıdaki cümlelerde kelimeleri virgülle ayrılan sıralı cümleler noktalı virgülle ayrılmayıp virgülle ayrıldığı için noktalama yanlışı yapılmıştır.

“Bayram keçeciliği meslek **edinmişti**, yünü annesinin koyunlarından, keçilerinden alırdı” (KBAK, 4).

“Babadan kalma tezgâhta gece gündüz demeden **çalışır**, duvar halılarını, şalları, yatak örtülerini, çantaları, terlikleri masal masal süslerdi” (KBAK, 5).

8.2.2. İleti ve Değerler

Kitapta okuyucuya ulaştırılmak istenen ileti yapılan mesleğin hakkı verilmelidir. Başkalarının başarıları kıskanılmamalıdır. Boş gezen olmak yerine bir işte sebat etmek gereklidir.

Göknil referans bölümünde belirtildiği üzere 2011 yılında Tireli Keçeci Arif Cön ustayla bir görüşme yapmış ve bilgi sahibi olmuştur (KBAK, 30). İçerikte keçecilikle ilgili bu birikim görülmektedir. Yazar kitabın 12-13. sayfalarında kökboyalarının hangi bitki ve köklerden elde edildiğinden bahseder. Köydeki bitkiler hakkında bilgi verir, meyve kabuklarından hangi renk elde edildiğini açıklar (KBAK). Yazar Bayram üzerinden keçeciliğin nasıl icra edildiğini anlatır. Kalıbın nasıl

kullanıldığı, desenlerin nasıl işlendiği hakkında okuyucu bilgilendirilir (KBAK, 15). Okuyucusuna kökboyası ve keçecilik hakkında bilgi veren kitabın bu bölümü didaktiktir.

Kitabın ilk cümlesinde anlatım bozukluğu bulunmaktadır:

“Bayram’la anası Zeliha güler yüzüyle bilinen bir köyde yaşıyorlardı” (KBAK, 4).

Köy kelimesi *güler yüz* sıfatıyla nitelendirilerek anlatım bozukluğu yapılmıştır. Cümle *güler yüzü insanlarıyla bilinen bir köy* biçiminde düzeltilebilir.

Kitabın kahramanı olan Bayram’ın işini severek yapması, işinde başarılı, çalışkan biri olması, okuyucuya olumlu bir örnektir. Bayram’ın zıttı olarak okuyucuya Ali karakteri verilmiştir. Ali, çalışmayı sevmeyen, avarelik eden, ele güne avuç açan, başkasının başarısını kıskanan biridir. Bu kıskançlık Ali’yi hırsızlığa sürüklemektedir. Bu yönleriyle Ali karakteri okuyucuya olumsuz bir örnektir.

“Komşuları Ali, Bayram’ın becerisini içine sindirememiş. Kıskanmış onu. Bir gece Bayram’ın dükkânına gizlice girmiş. En güzel keçeleri bohçaladığı gibi sırtına yükleyip kendi evine taşımış. Otuz kuşlu keçeyi de battaniye niyetine yatağına sermiş” (KBAK, 22).

Ali’nin sigara, içki içmesi okuyucuya olumsuz örnek teşkil etmektedir. İlkokul seviyesindeki çocuklar için yazılan bir kitapta içki içen karakter bulunması pedagojik açıdan uygun değildir.

“Delikanlı tek başına kalınca işi avareliğe vurmuş. Ele güne avuç açıyor. Bir iki gün ırgatlık edip helalinden para kazanırsa onunla da içiyor” (KBAK, 4).

“Ali kıpkırmızı bisikletin hayalini kurarken elinde sigarasıyla kirli yatağımda uyuyakalmış. O gece Ali’nin evinde yangın çıkmış. Öyle ki bir sigara yüzünden her şey kül olmuş. Ali canını zor kurtarmış” (KBAK, 22-24).

Kitapta Zeliha ana koyun ve keçelerini otlatmakta, onların bakımını yapmakta ve onları sevmektedir (KBAK, 8-11). Zeliha karakteri üzerinden hayvan sevgisi verilmesi okuyucu açısından olumludur.

Kitapta evi yanan Ali’ye komşular tarafından yardım edilmesi yardımlaşma değerini örneklemektedir (KBAK, 22-28).

Yapılan yanlışlardan pişman olma, özür dileme ve affetme erdemleri metinde örneklendirilmiştir.

“Ali’ye gelince çok pişmanmış. Utancından, ‘Yer yarılrsa da içine girsem,’ diye tasalanıyormuş. Gözleri yerde, Bayram’la anasından özür dilemiş.

‘Bir musibet bin nasihatten iyidir, oğul,’ demiş Zeliha.

Affetmişler Ali’yi” (KBAK, 26).

Can Göknil’in eserlerinde mitolojiden, efsanelerden, masallardan sıkça faydalandığı görülmektedir. Yazar *Keçeci Bayram ve Anka Kuşu* kitabının içeriği Anka kuşuna dair bir masalla zenginleştirmiştir. Anka kuşunun ölümsüz oluşu, küllerinden doğuşu, tüylerinin rengârenk oluşu metnin kurgusunu belirleyen bir unsur olmuştur.

9. ZİLLİ TİLKİ İLE ÇANLI GONCOLOZ

Soğuk bir gün tilkinin karnı acıkınca avlanmaya karar verir. Kuyruğunda bulunan zilleri ses yapmasın diye bir ağacın dalına asar, koca ninenin tavuğunu yer ve geri döner. Ağacın zilleri vermemesi üzerine tilki, baltaya ağacın dalını kesmesini söyler ama balta tilkinin sözünü dinlemez. Ateşe gider, baltanın sapını yakmasını ister. Ateş kabul etmez. Dereye gider ateşi söndürmesini ister, dere kabul etmez. İneğe gider, derenin suyunu içip bitirmesini söyler. İnek tilkiyi umursamaz. Goncoloz adında, kulaklarında çan bulunan bir canavar görür ve Goncoloz’a ineği yemesini, çanlarını almasını söyler. Goncoloz kabul etmez. Tilki çobana gider, Goncoloz’u köpeklerine kovalatmasını söyler. Çoban kabul etmez. Koca ninenin evine gider, farelere çobanın çarıklarını yemelerini söyler. Fareler kabul etmez. Kediye gider, fareleri kovalamasını söyler ancak kedi oralı olmaz. Tilki koca nineye kedinin kanepeye pislediğini söyler. Koca nine kediyi kovalar. Kedi fareyi, fare çobanı, çoban kendi köpeklerini, köpekler Goncoloz’u, Goncoloz ineği, inek dereyi, dere ateşi, ateş baltayı kovalar. Balta ağaç dalına fırlar, zilli dalı keser. Tilki olan bitenin şaşkınlığı içerisindeyken Goncoloz zilleri üzerine dolayıp gözden kaybolur.

9.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2016a). *Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz* (İkinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 18. Zilli Tilki ile anlı Goncoloz’un Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Zilli Tilki ile anlı Goncoloz 30 sayfadan oluşan masal kitabıdır. Kitapta sayfa numaraları metinlerin bulunduğu sayfalarda alt kenarlarda bulunmaktayken resimlerin bulunduğu sayfalar numaralandırılmamıştır. Kare biçiminde olan kitap (21.5 x 20 cm) ocukların rahatça kavrayacağı boyutlardadır. Kitabın arka kapağında yaş grubu olarak 7, 8 ve 9 yaş gösterilmiştir. Kitabın hitap ettiği sınıf düzeyi bir, iki ve üçüncü sınıflardır. Ciltleme zımbayla yapıldığı için sayfaların dağılması kolaydır, yıpranmaya dayanıksızdır. Kâğıt türü gözü yormayan 1. hamur kitap kâğıdıdır, yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır. Can ocuk yayınları tarafından basılan kitabın metinleri 16 puntodur ve hitap ettiği yaş grubuna uygun büyüklüktedir.

9.1.1. Kapak

Kırmızı bir zemin üzerine tasarlanan kitabın yumuşak karton kapağı bulunmaktadır. Kapak tasarımında sıcak renkler ağırlıktadır. Kapağın st kısmında yeşil renkte yazılı kitap adı, hemen altında kırmızı renkte yazarın adı, soyadı yazılıdır. Sağ st köşede kitabın masal türünde olduğu belirtilmiştir. Kitabın sağ alt kısmında ise yayınevinin adı bulunmaktadır.

Göknil tarafından resmedilen görselde bir kadın, uyuyan kedisini sevmektedir. Kadının solunda bir tilki görülmektedir. Kitabın başlığında yer alan Goncoloz’a ait görsel bulunmaması bir eksikliktir.

Arka kapakta eser ve yazar bilgisine yer verilmiş, altında kış canavarı Goncoloz ile kurnaz tilkinin karşılaşması nasıl sonuçlanır, hangisi kazançlı çıkar biçiminde güdüleyici bir metne yer verilmiş, okuyucuda merak uyandırılmıştır.

Kırmızı renkte ciltlenen iç kapakta kitabın sahibi ve kitap hakkında düşünceleriniz biçiminde bölümler bulunması kitap tasarımı açısından olumlu bir özelliktir.

9.1.2. Resimler

Göknil tarafından resmedilen kitapta olaylara dair 15 görsel bulunmaktadır. Bazı sayfalarda küçük boyutlarda hayvan veya nesne görselleri bulunmaktadır. Kitaptaki görseller tek sayfa, iki sayfa, her iki sayfanın üçte ikisi büyüklüğündedir. Metinlerse görsellerin sağında, solunda, altında ya da üstünde yer almaktadır.

Görseller çoğunlukla sarı kahverengi tonlardadır. Hayvanlar canlı ve başarılı bir şekilde resmedilmiştir. Görseller içerikle bağlantılıdır; olayı zenginleştirmekte, okuyucunun hayal kurmasına yardım etmektedir.

Resim 19. Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Görsel incelendiğinde tilki zillerin asılı bulunduğu ağacın altında Goncoloz ile karşılaşmıştır. Görselin sağında, arkada inek görülmektedir. Bir önceki sayfada tilki ve ineğin diyalogu bulunmaktadır, tilki ineğin yanından uzaklaştıktan sonra Goncoloz ile karşılaşmaktadır. Bu yönüyle görsellerin içerikle bağlantılı olduğu görülmektedir.

Goncoloz, okuyucuya canavar olarak tanıtılmasına rağmen ürkütücü biçimde resmedilmemiştir. Kulaklarında ve boynunda çanları olan Goncoloz'un görselinin çocuklar için bir korku unsuru olduğu söylenemez.

Metinler arası karşılaştırma yapıldığında Goncoloz'a ait görselin *Gökyüzü Sirki* kitabında da yer aldığı görülmektedir. Yazar *Gökyüzü Sirki*'nde yeraltı dünyasından

gelen kötü ruh ve canavarları betimlerken Goncoloz görselini kullanmıştır. Eserler karşılaştırıldığında yazarın belli başlı kalıpları olduğu ve bunları metinler arası kullandığı görülmektedir.

9.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz kitabının konusu tilkinin yitirdiği zillerine ulaşmak için çevresindekileri kullanmak isteğidir. Eserin varlık kadrosu tilki, Goncoloz, koca nine, kedi, fare, çoban, köpekler, inek, dere, ateş ve ağaçtır. Tilki kurnaz bir hayvandır ve çevresindekileri kullanmak ister. İstedğini elde edemeyince bir başkasına başvurmaktan çekinmez. Eserin diğer kahramanı Goncoloz ise kurnazlıkla tilkiyi alt ederek kitabın sonunda tilkiden önce zilleri alır. Diğer varlıkların karakteristik bir özelliği bulunmamaktadır.

Kitabın türü masaldır, zaman ve mekân belirsizdir. Evvel zaman içinde tekerlemesiyle başlayan masalda olaylar koca ninenin evinde, ağacın yanında ve tilki ve diğerlerinin bulunduğu mekânlarda geçmektedir. Kitapta olay üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır. Eserin dili açık, yalındır; anlamı bilinmeyen kelimeler bulunmamaktadır. Metinde yansıma kelimelere, ikilemelere, pekiştirmelere, deyimlere yer verilmiştir. Yazar genellikle kısa cümleler kullanmıştır. Ancak bazı betimlemelerin bulunduğu bölümlerde uzun cümleler kullandığı görülmektedir:

“Olana bitene tilki şaşa dursun, Goncoloz yere dökülen zilleri kapığı gibi üstüne başına dolamış, hepsini takıp takıştıınca süslü bir canavar oluvermiş” (ZTÇG, 27).

Masalın döşeme ve dilek bölümünde, masal içinde tekerlemeler bulunmaktadır. Çocukların dil gelişimi için önemli olan tekerlemeler, aynı zamanda anlatımı zenginleştiren ses tekrarlarıdır.

“Öylesi, şöylesi

Görölmüş mü böylesi

Benden söylemesi

Masaldır bunun adı

Söylemekle çıkar tadı”(ZTÇG, 28).

“Çin, çan, çin, çan, çin, çan, çan, çan diye çala oynaya gözden kaybolmuş” (ZTÇG, 28).

Kitapta genellikle devrik cümle kullanımı gözlenmektedir. Eserde kafiyeli söyleyişlerle şiirsel bir dil yakalanmıştır.

“Bir tilki çıktı karşıma.

Bir tilki ki hem de ne tilki,

Burnu kirli,

Ağzı dilli,

Kuyruğu zilli,

Aklı sivri!” (ZTÇG, 4)

9.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitapta iki kelime grubunun yazımında yanlış tespit edilmiş, bunlar dışında yazım yanlışına rastlanmamıştır. Kitapta dört kez *koca nine* kelimesi bitişik ve büyük harfle yazılarak yazım yanlışlığı yapılmıştır (ZTÇG, 7, 10, 18, 20).

Dilimizde kurallı birleşik fiiller bitişik yazılmaktadır. Ancak kitapta şaşmak fiili ve durmak süreklilik fiiliyle oluşturulan birleşik fiilin ayrı yazıldığı tespit edilmiştir. Tezlik fiili ise birleşik yazılmıştır.

“Olana bitene tilki şaşa dursun, Goncoloz yere dökülen zilleri kaptığı gibi üstüne başına dolamış, hepsini takıp takıştırınca süslü bir canavar oluvermiş” (ZTÇG, 27).

Kitapta sekiz kez (7, 9, 12, 14, 18 ve 20. sayfalarında) tırnak işareti içinde verilen konuşma cümleleri virgülle bitirilerek noktalama yanlışlığı yapıldığı tespit edilmiştir.

“ ‘Av yapayım da midem bayram etsin,’ demiş tilki” (ZTÇG, 7).

“ ‘Zillerimi almaya geldim,’ demiş” (ZTÇG, 9).

“ ‘Çoban uyurken şu ayağındaki çarıkları yiyiverin,’ demiş” (ZTÇG, 18).

Kitaptaki bazı cümlelerde nokta ya da üç nokta kullanılması gerekirken ünlem işareti kullanılmasından kaynaklı noktalama yanlışları bulunmaktadır.

“Bir tilki çıktı karşıma.

Bir tilki ki hem de ne tilki,

Burnu kirli,

Ağız dilli,

Kuyruğu zilli,

Aklı sivri!” (ZTÇG, 4)

“ ‘Git şu ineği ye! Onun çanları da senin olsun, boynundakilere eklersin. Sana çok yakışır’ ” (ZTÇG, 14).

“Taka tuka edip devirmiş zilli **dalı!**” (ZTÇG, 27).

9.2.2. İleti ve Değerler

Metinde okuyucuya ulaştırılmak istenen ileti, kimse menfaat ve çıkar için başkasını kullanmamalıdır. Bir diğer ileti ise ne kadar kurnaz olursan ol daima senden kurnazı vardır. Kitapta tilkinin menfaatleri adına başkalarını kullanmak için yaptığı kurnazlık denemeleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır.

Göknil *Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz*’da mitolojiden esinlenmiştir. Kitaba konu olarak seçilen Goncoloz, Oğuz’a (2020) göre çocukları korkutmak için anlatılan kış canavarı, öcü, umacı gibi bir varlıktır. Genellikle Karakocolos adıyla bilinse de Karacingolos, Karakoncalas, Karakoncoloz, Karakoncul, Karakura, Koncolos, Koncalas, Gancoloz, Goncalas, Congalas, Congulus, Conguluz, Congolos gibi adlandırmalar da mevcuttur. Kafkaslarda, Anadolu’da, Balkanlarda, özellikle Bulgaristan’da yaygın olan Goncoloz’un karakış, zemheri ve gücük aylarında ortaya çıktığına inanılmaktadır. Dış görünüşleri oldukça çirkin olan Goncolozlar boynunda çanlar olan kara, tüylü, postlu bir varlıktır. Goncoloz kışın sokaklarda dolaşır rastladıklarına sorular sorar, içinde kara kelimesi geçen cevaplar verenlere dokunmaz. Çocuklar ona sokakta yakalanmamak için kış günleri evden çıkmaz. Göknil kitabında Goncoloz’u mitolojideki korkunç şekliyle okuyucusuna sunmamıştır. Tilkinin Goncoloz’a ineği yemesini söylemesi üzerine et sevmeyip ot yediğini belirtmiştir (ZTÇG, 14). Korku unsuru olarak tanıtılmayan Goncoloz’un, tilki karşısında kurnazlığı öne çıkartılmıştır.

Yazar eserde şiirsel bir anlatım kullanmıştır. Başlangıçta ve sonda tekerlemeler dizelerle verilmiş, kitap ses tekrarlarıyla zenginleştirmiştir. Devrik cümlelerin ağırlıkta

olduğu metinde, bazı bölümlerde olaylar art arda soru cümleleri üzerinden okuyucuya aktarmıştır.

“Tilkinin kafası atmış mı?

Baltanın yanına varmış mı?

Demiş ki baltaya:

‘Kes şu ağacın dalını, alayım zillerimi’ ” (ZTÇG, 9)

Bazı bölümlerde ise olaylar aktarılırken anlatıma art arda zarf fiillerin ve şart cümlelerinin tekrarıyla ritim kazandırılmıştır.

*“Kuru soğuk **bastırınca**, karıncığı **acıkınca**, ‘Av yapayım da midem bayram etsin,’ demiş tilki. Çın çın **ederse**, avı **kaçarsa** diye zillerini çıkartmış, bir süreliğine ağacın dalına asmış” (ZTÇG, 7).*

Kitapta olaylar sebep sonuç ilişkisiyle zincirleme olarak birbirine bağlı gelişmektedir. Masallarda sıklıkla karşılaşılan bu kurguyla olaylar üst üste düğümlenmekte ve çözüm aynı hızla tersi yönde gerçekleşmektedir.

Eserde olayların çözüme ulaştığı noktada istediğini elde eden taraf, tilki değil Goncoloz olmuştur. Tilki çıkarları için önüne gelen herkesi kullanmak ister, bu uğurda yalan dahi söyler. İsteklerini reddedenlere zarar vermek ister ancak amacına ulaşamaz. Bu bağlamda okuyucuya “kötülük yaparak mutlu sona ulaşılmaz” iletisi verilmektedir.

10. KİRPİ MASALI

Yağmurun az yağdığı uzak ülkelerin birinde mor bir kirpi yaşamaktadır. Kirpi dikenli olduğu için hiç arkadaşı yoktur, arkadaş edinmek ister ancak hayvanlar onunla arkadaş olmak istemez, kirpiyi görünce ondan kaçır, gizlenirler. Tek başına kalan kirpi, üzgün bir hâlde yuvasına döner, gözüne uyku girmez. O yaz çok kurak geçtiği için göl kurumuştur. Filler serinlemek için ormana gider. Kurbağa suları kalmadığını, kuraklığa bir çare bulmaları gerektiğini söyler. Kirpinin aklına bir çözüm gelir. En yüksek dağa tırmanır ve zirveye ulaşınca dikenlerini sivriltilir. Bulutları delik deşik eder. Deliklerden yağmur yağmaya başlar. Yağmur günlerce sürer ve kuraklık sona erer. Orman suya kavuşunca herkes mutlu olur.

10.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2021b). *Kirpi Masalı (Beşinci Baskı)*. İstanbul: Can Çocuk.

Resim 20. Kirpi Masalı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Kirpi Masalı 29 sayfadan oluşan bir kitaptır. Kitapta sayfa numaraları yalnız dört sayfada bulunmaktadır. Resimlerin bulunduğu sayfalara numara verilmemiştir. Kitabın hitap ettiği sınıf düzeyi okul öncesidir. Çocukların rahatça kavrayacağı boyutlara (19,5 x 24 cm) sahiptir. Yazıları 18 punto olan kitap, zımbayla ciltlendiğı için dağılmalara karşı dayanıksızdır. Kâğıt türü gözü yormayan 1. hamur kitap kâğıdıdır. Kitabın sayfaları kalın, parlaktır; yırtılmaya, yıpranmaya karşı dayanıklıdır.

10.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağı bulunmaktadır. Kapakta yazarın adı, soyadı tamamı büyük harflerle ve kahverengi bir fonla verilmiş, altında mor renkte ve kelimelerin ilk harfleri büyük olarak kitap adı yer almaktadır. Başlığın daha büyük punto yazılması ve canlı renkte verilmesi başlığı öne çıkartmaktadır. Sağ altta yayınevi bilgisi vardır.

Göknil tarafından resmedilen kapakta üç maymun tarafından sevgiyle kucaklanan kirpinin mimiklerinden mutlu olduğu gözlemlenmektedir. Hayvanların ardındaki ağaçlar buğulu formda resmedilmiştir.

Arka kapakta yazarın adı, soyadı ve eser adına yer verilmiştir. Başlığın altında birbirine bakan iki kuşun küçük bir görseli bulunmaktadır. Başlık ve içerikle bu görselin

bir bağlantısı bulunmamaktadır. Görselin altında içeriğe yönelik tanıtım yazısı bulunmamaktadır. Dikkat çekmeye yönelik yazı, okuyucu açısından olumlu bir özelliğe sahiptir. Ön ve arkada mavi bulutlardan oluşan ikişer sayfalık iç kapaklara yer verilmiştir.

10.1.2. Resimler

Göknil tarafından resmedilen kitabın 24 sayfasında görsel bulunmamaktadır. Görseller sulu boya tekniğiyle resmedilmiş, resme konu olan varlığın çevresi ve iç dokusu noktalarla belirginleştirilmiştir. Resimlerde renklerin yoğun olduğu görülmektedir. Kuş, kaplumbağa, tilki, baykuş, yılan gibi görseli bulunan hayvanlar ayıt edici biçimde resmedilmemiştir. Bu görsellerin hangi hayvana ait olduğu ancak içerik yardımıyla anlaşılmaktadır. Doğaya ait betimlemelerde yoğun renklerin bulunuşu, bazı yerlerin soyut betimleniş görsel açıdan eksiklidir. Göknil resimlerde uzaklığı ve büyüklüğü nicel olarak ölçütlenmeden resmetmiştir. Kitaptaki görseller genellikle iki sayfa büyüklüğündedir. Bazı sayfalarda iki farklı olay yan yana resmedilmiştir.

Resim 21. Kirpi Masalı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Görselde sıcak renklerin yoğun biçimde kullanıldığı gözlemlenmektedir. Metinden çalılık olduğu anlaşılan mekânda belirgin bir bitki görülmemektedir. Noktalama tekniğiyle bu bölüme dolgu kazandırılmıştır. Tilki ve yılanla ait görsel gerçek hayattaki biçimlerini anımsatmamaktadır, bu hayvanların ne olduğu metin sayesinde anlaşılmaktadır. Güneşin kirpinin hemen üzerinde resmedilmesi görselde

uzaklık algısına dikkat edilmediğini göstermektedir. Bu bağlamdan incelendiğinde bazı görsel problemler vardır.

10.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kirpi Masalı'nın teması dostluk ve arkadaşlıktır. Konu mor kirpinin kendine arkadaş edinme çabasıdır. Kitaptaki olaylar üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır. Görsel ağırlıklı olan kitabın metinleri kısadır, genellikle sayfalarda metinler birer cümleden oluşmaktadır. Örneğin sayfa 10-11'de iki sayfalık görsele dair yazı "*Leopar, tilkiler ve yılan yakındaki çalılığa saklanmış*" (KM) olarak verilmiştir. Okul öncesine yönelik yazılan kitabın içeriğinin kısa, görselinin fazla olması olumludur.

Kitapta anlamı bilinmeyen kelimeler kullanılmamıştır. Dil açık ve anlaşılırdır, cümleler kısa ve yalındır. *Kitap "sıcaktan bunalmak, çare bulmak, aklına fikir gelmek, yola koyulmak, delik deşik etmek"* (KM, 17, 18, 20, 22) gibi çocukların kolaylıkla anlayabileceği seviyede deyimlerle zenginleştirilmiştir.

Kitabın isminde masal kelimesi geçmesine rağmen kitabın türü fabldır. Çünkü masala özgü döşeme ve dilek tekerlemeleri bulunmamaktadır. Masal türündeki gibi olağanüstü olaylara rastlanmamaktadır. Zaman ve mekân belirsizdir; olaylar uzak bir ülkedeki orman, göl, dağ gibi yerlerde geçmektedir. Bu yerler hakkında bilgi verilmemektedir.

Kitabın kahramanı olan mor kirpi; hiç arkadaşı olmayan, yalnızlık çeken bir hayvandır. Arkadaşlık kurmak ister ancak hayvanlar dikenlerinden dolayı ondan kaçarlardı. Kirpi dışında kitabın varlık kadrosunda maymun, zürafa, su aygırı, fil, leopar, tilki, baykuş, kurbağa, yılan, ördek, kaplumbağa bulunmaktadır. Görüldüğü üzere yazar varlık kadrosunu geniş bir hayvan grubundan oluşturmuştur. Birer cümle içinde bu hayvanlara yer verilip detaya inilmemiştir. Hayvanlar başlangıçta kirpiyi dikenlerinden dolayı dışlardı ancak kirpinin yardımından sonra onunla dostluk kurarlardı.

Kirpi Masalı'nın Göknıl'in edebî hayatındaki yeri ayrıdır çünkü *Kirpi Masalı* 1974'te yazarın kaleme alıp görsellerini çizdiği ilk çocuk kitabıdır.

Resim 22. Kirpi Masalı’ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Kitabın iç kapağında yer verilen Resim 22’deki görselde *Kirpi Masalı*’nın “Türkiye’deki resimli okul öncesi kitaplarının ilklerinden” (KM) olduğu belirtilmiştir. Redhouse tarafından yayımlanan kitabın tasarımı incelendiğinde kapağın sade, yalın olduğu görülmektedir. Görseldeki kirpi tasarımının güncel basımdaki şekline bir hayli uzak olduğu gözlemlenmektedir.

10.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitabın 9. sayfasında *su aygırı* kelimesinin bitişik yazılmasından kaynaklı bir yazım yanlışlığı tespit edilmiştir. Bu kelime dışında kitapta yazım yanlışlığına rastlanmamıştır.

Kitapta noktalama işaretlerinin genel anlamda doğru kullanıldığı tespit edilmiştir. Ancak iki kullanım yanlışlığı olduğu tespit edilmiştir. Birinci yanlışlık kullanım tırnak içinde verilen cümlelerin virgülle bitirilmesidir, kitapta dört yerde (8, 13, 14 ve 18. sayfalarında) bulunmaktadır.

“Ormanda dolaşmaya çıkmış, ‘Belki bir arkadaş **bulurum,**’ diye” (KM, 8).

“Baykuş, ‘Beni rahatsız etmeyin lütfen, uykum **var,**’ demiş” (KM, 13).

“ ‘Ben buldum **çareyi,**’ demiş sevinçle” (KM, 18).

Kitaptaki diğer noktalama yanlışlığı ise ünlem cümlesi olmamasına rağmen iki yerde (17 ve 18. sayfalarda) ünlem işareti kullanılmasıdır.

“Çare bulmalıyız bu kuraklığa. Hiç suyumuz **kalmadı!**” (KM, 17)

“Tam o sırada kirpinin aklına çok güzel bir fikir **gelmiş!**” (KM, 18).

10.2.2. İleti ve Değerler

Kitapta verilmek istenen ileti, insanlarla iyi ilişkiler kurup arkadaş edinmek gerektiğidir. Bir diğer ileti hiç kimseyi dış görünüşü ya da kusurları yüzünden dışlamamak gerekir. Hoşgörülü olunmalı; kişi, olduğu biçimde kabul edilmelidir.

Kitapta arkadaşlık değeri ön plana çıkartılmıştır. Kirpi eşi dostu olmayan, yalnız yaşayan bir hayvandır. Arkadaşlık kurmak için ormanda dolaşır ancak diğer hayvanlar onunla dikenleri olduğu için arkadaş olmak istemez. Ancak kirpinin kuraklığa çözüm bulmasıyla arkadaş olurlar. Kitapta kimseyi kusurlarıyla yargılamamak gerektiği sezdirilir.

Kitapta yardımlaşma değerine yer verilir. Kirpi kuraklığı bitirmek için hayvanlara yardım eder. Dikenleriyle bulutları deler ve yağmur başlar.

“Kirpinin yardımıyla başlayan yağmur hızlanmış, günlerce devam etmiş. Orman suya kavuşunca herkes mutlu olmuş” (KM, 27-29).

Yardımlaşmanın arkadaşlık ve dostluk kurmadaki önemi, görsel olarak okuyucuya sezdirilir. Kitabın sonunda diğer hayvanların kirpi ile arkadaş olduğu yazmamaktadır ancak son görselde maymunların sevgiyle kirpiye sarılmalarından dostluğun kurulduğu sezilmektedir.

Kitapta hayvanlar üzerinden kişileştirme ve konuşturma sanatlarına yer verilmiştir.

“O yaz çok kurak geçtiği için ördekler yüzemiyor, hüznle kuruyan göle bakıyormuş” (KM, 14).

“Geride kalan kaygılı bir kurbağa fillere seslenmiş: ‘Durun, gitmeyin abiler! Çare bulmalıyız bu kuraklığa. Hiç suyumuz kalmadı!’ ” (KM, 17)

Kitabın kapağında okuyucuya “Birlikte Okuyalım” başlığı altında bir paragrafla seslenilmiştir. Paragraf, kitabı çocuğa yüksek sesle okuyarak onunla keyifli zaman geçirileceğini, kitabın çocuğun kelime dağarcığını ve hayal dünyasını geliştireceğini, kitapla birlikte çocuğun yalnız edebiyatla değil resimle de tanıştırılacağını belirtmektedir. Bu bölüm, kitap açısından önemli bir nitelik taşımaktadır.

11. DENİZ MASALI

Günlerce yüzdükten sonra anne kaplumbağa doğduğu kıyılara ulaşır. Yumurtlamak için kumu kazar, yüzlerce yumurtayı kumsala bırakır, denize döner. Haftalar geçer, sıcaklar artar, insanlar sahile gelip denize girmeye başlar. İnsan ve hayvanların bulunduğu kalabalık sahil, anne kaplumbağayı tedirgin eder çünkü yavru kaplumbağalar yumurtalardan çıkmak üzeredir. Anne kaplumbağa yavrularının yumurtadan çıkınca denize ulaşamayacağından korkar. Kamp ışıklarının yavruların yolunu şaşırtacağını düşünür. Anne kaplumbağa yavrularını kurtarmak için balıklardan yardım ister, gece balıklarla birlikte yüzeye çıkar. Anne kaplumbağa Ay'dan da yardım ister. Ay gece boyu ışıklarını denizin yüzeyine gönderir. Yüzeyde toplanan balıkların pullarında Ay ışıkları parıltı oluşturur. Yumurtadan çıkan yavru kaplumbağalar parıltıya doğru ilerler ve denize ulaşırlar. Annelerine kavuşan yavru kaplumbağalar kocaman bir aile oluşturur ve birlikte denize açılırlar.

11.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2019b). *Deniz Masalı* (Sekizinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 23. Deniz Masalı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Deniz Masalı 27 sayfalık bir hikâyedir. Kitabın sayfa numaraları resim bulunan sayfalarda yer almazken yazıların bulunduğu sayfalarda alt kenarlarda verilmiştir.

Kitap çocukların rahatça kavrayacağı (19,5 x 24 cm) boyutlardadır. Kitabın hitap ettiği sınıf düzeyi okul öncesidir. Ciltleme zımbayla yapılmıştır, yıpranmaya karşı

dayanıksızdır. Kitabın parlak, kaygan kuşe kâğıdı, yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır. Metinler 18 puntodur ve hitap ettiği yaş grubuna uygun büyüklüktedir.

11.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağı kaygan pürüzsüz bir yapıdadır, resim ve yazılarda kabartmalar mevcuttur. Kapağın üstünde yazarın adı, soyadı tamamı büyük harflerle ve yeşil bir renkte; hemen altında mavi renkte ve kelimelerin ilk harfleri büyük olarak kitabın adı yazmaktadır. Denizi konu alan kitabın kapak tasarımında mavi renklere ağırlık verilmesi olumludur. Sağ altta yayınevi bilgisi vardır.

Göknil tarafından resmedilen kapakta deniz kaplumbağası mavilikler içinde yüzmektedir. İçerikte deniz kaplumbağasının yumurtlaması ve yavruların denize ulaşması anlatıldığından kapak içerikle bağlantılıdır.

Arka kapakta yazarın adı, soyadı ve eser adına yer verilmiştir. Kitap adının altında şemsiye altında güneşlenen insanlara ait görsel bulunmaktadır. Ön iç kapakta ve sayfa 19’da tekrar bu görsele yer verilmiştir. Görselin altında kumsalda kaplumbağa yumurtasıyla karşılaşılırsa ne yapmak gerektiğine dair bir paragraf bulunmaktadır. Bu paragraf doğrudan içeriğe yönelik bir yazı değildir.

İç kapaklarda balıkların bulunduğu denizi tasvir eden ikişer sayfalık görsellere yer verilmiştir. İç kapakta bulunan birlikte okuyalım bölümünde kitabın ebeveynler tarafından çocuğa yüksek sesle okunması gerektiği, böylelikle kitabın ne gibi faydalar sağlayacağı belirtilmiştir. Arka iç kapakta Göknil’in yayınevinde basılan diğer kitaplarının görsellerine yer verilmesi yazarın diğer kitapları hakkında okuyucunun bilgi sahibi olması bakımından olumlu bir özelliktir.

11.1.2. Resimler

Göknil tarafından resmedilen kitapta olaya dair 18 görsel bulunmaktadır. Metinlerin bulunduğu sayfalarda küçük boyutlarda kaplumbağa ya da denize dair görseller de vardır. Kitabın görselleri tek sayfa, iki sayfa, her iki sayfanın üçte ikisi büyüklüğündedir. Metinlere görsellerin sağında, solunda, altında ya da üstünde yer verilmiştir. Kitaptaki metinler bazı sayfalarda bir cümleyken bazı sayfalarda bir sayfa uzunluğundadır.

Kitapta deniz canlı bir şekilde betimlenmiş, kaplumbağalara, farklı türde ve renkte balıklara, deniz canlılarına yer verilmiştir. İçerikle bağlantılı olarak görsellere

hâkim olan renk mavidir. Kitabın görselleri rengârenktir, baskısı kalitelidir, okuyucunun ilgisini kitaba yöneltmektedir.

Resim 24. Deniz Masalı’ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Göknil görselde sahili canlı bir biçimde tasvir etmiş, kalabalık bir insan topluluğu görülmektedir. İnsanların kimi güneşlenmekte, kimi oyun oynamakta, kimi sohbet etmekte, kimi şnorkelle dalışa hazırlanmaktadır. Şemsiyeler, şezlong, çadır ve insanların rengârenk olması görseli canlı kılmaktadır. Kalabalık sahile doğru bakan deniz kaplumbağalarını yazar, içerikte yumurtaları için tedirgin olan anne kaplumbağalar olarak tanıtır. Anne kaplumbağalar kalabalıkta yumurtadan çıkan yavrularının denize ulaşamamalarından korkarlar. Görseller olayı okuyucunun zihninde canlandırılacak biçimde başarılı resmedilmiştir.

11.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Deniz Masalı’nın teması doğal yaşamı korumaktır. Kitabın konusu ise deniz kaplumbağalarının yavrularını denize ulaştırmak istemeleridir. Eserin varlık kadrosu kaplumbağalar, balıklar, ay ve sahildeki insanlardır. Anne kaplumbağa üremek için doğduğu sahile geri döner. Yavru kaplumbağalarının güvenle denize ulaşması için çaba sarf eder. Anne kaplumbağa dışında diğer varlıkların özellikleri öne çıkarılmamıştır.

Hikâyede zaman yaz aylarıdır, olay yavru kaplumbağaların yumurtadan çıkma sürecinde geçer. Yer kumsaldır. Olay üçüncü kişi ağzından anlatılmaktadır. Eserin dili açık, sadedir; kısa cümleler kullanmıştır. Kitapta anlamı bilinmeyen kelimeler

Yumurtanın üzerini kumlarla ört ve oradan uzaklaş. Kumun altında başka yumurtalar varsa kırılmasınlar diye” (DM).

Yazar eserle birlikte küçük yaştaki okuyucusunda nesli tükenmekte olan deniz kaplumbağalarına karşı duyarlılık geliştirmeyi amaçlamaktadır. Yazar kaplumbağaların yumurtlama alanlarının insanlar tarafından işgal edildiğine değinir. İnsanların yumurtalara zarar verdiğini, yavru kaplumbağaların yönlerini şaşırmasına sebep olduklarını belirtir (DM, 12, 18).

Eser deniz kaplumbağalarının üremeleri hakkında okuyucusuna olay akışı içerisinde didaktik bir şekilde bilgi vermektedir (DM, 6).

Kitapta yardımlaşma değerine yer verilir. Anne kaplumbağa yavrularını kurtarmak için balıklardan ve aydan yardım ister, onlar da anne kaplumbağayla iş birliği yapar.

“Balıklarla konuştu:

‘Yavrularımı kurtarmak için bana yardım edin,’ dedi” (DM, 20).

“Anne kaplumbağa Aydede’ye seslendi:

‘Bana yardım etmelisin. Yavrularımı kurtarmalıyız,’ dedi. Aydede ve balıklar yavru kaplumbağaların yaşaması için işbirliği yaptılar” (DM, 22).

Yazar eserin sonunda aile kavramına yer verir. Anne kaplumbağa yavrularını kurtarır ve mutlu bir aile olurlar (DM, 28).

Hayvanlara ve doğaya karşı duyarlı olan Göknıl, eserde sahilde kamp yapan insanların çevre kirliliğine sebep olduklarına değinmektedir.

“Gözden kaçan naylon torbalar denizde yüzmeye başladılar” (DM, 12).

12. GÜLFİDAN ÇİFTLİKTE

Gülfıdan bahçede duyduğu sesin kiraz yiyen yavru bir gelincikten geldiğini fark eder. Tavuk gelincikten korkar, kaçır. Kurbağalar tavuktan kaçır suya dalar. Balıklar kurbağadan ürker, sağa sola kaçırır. Uyumakta olan bir kaplumbağa patırtıya uyanır, yanlışlıkla arı kovanına çarpar. Uçuşan arılar koyunları korkutur. Gülfıdan bu kadar karışıklığa küçücük bir gelinciğin sebep olmasına şaşırır. Oysa Gülfıdan hayvanları çok sever, onların birbirleriyle dost olmasını ister, ancak bunu başarmak hiç de kolay değildir. Önceki gün evlenmeyi kafasına koyan bir tilki çiftliğe gelir, Gülfıdan'a ördekle

evlenmek istediğini söyler, Gülfidan kabul etmez. Tilki bu sefer tavşanla evlenmek ister, tavşanın peşine düşer. Sonra tavuğu görür, onunla evlenmek ister; ancak tavuk onunla evlenmek istiyorsa horoza benzemesi gerektiğini söyler. Tavuk tilkiden yarın güneş doğarken horoz gibi kümesinin damına çıkıp ötmesini, sesini beğenirse onunla evleneceğini söyler. Akşam yağmur yağar. Tilki sabah erkenden çiftliğe gelir, amacı çiftliktekileri kandırmaktır. Çiftliktekiler erken kalkar, kümesin önüne dizilir. Tilki kümesin damına tırmanır, ancak dam ıslak olduğu için ötmeden yere düşer. Tavuk tilkinin yanına gider, kendini kandıramayacağını ve cezasını bulduğunu söyler. Tilki utançla oradan uzaklaşır. Tavuklar kümese, Gülfidan yatağına geri döner.

12.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2016b). *Gülfidan Çiftlikte* (İkinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 25. Gülfidan Çiftlikte'nin Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Gülfidan Çiftlikte kitabı 37 sayfalık bir hikâyedir. Olay birinci kişi ağzından anlatılmıştır. Sayfa numaraları metin bulunan sayfalarda altlarda yer almaktadır. Kitabın altıncı sayfasından yirminci sayfasına kadar birer ikişer cümlelik metin bulunmakta, yirminci sayfadan sonra metinlerin uzunluğu artmaktadır.

Kitap çocukların rahatça kavrayacağı (19.5 x 24 cm) boyutlardadır. Kitabın hitap ettiği yaş düzeyi okul öncesi ve birinci sınıftır. Kitabın ciltlemesi tel zımbayla yapılmıştır, dağılmalara ve yıpranmalara dayanıksızdır. Sayfalarda kullanılan 1. hamur kâğıdı gözü yormamaktadır, yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır. Metinleri 18 punto büyüklüğünde olan kitap Can Çocuk yayınları tarafından basılmıştır.

12.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak ince karton kapağı, sarı tonlarda zemin rengine sahiptir. Yazarın adı ve soyadının zeminle aynı renkte seçilmesi ayırt edicilik açısından olumsuzdur. Yazarın adı soyadı tamamı büyük harflerle yazılmışken kitabın adında yalnız kelimenin ilk harfleri büyük yazılmıştır. Kitabın adı, yazar adına göre büyük puntuyla ve yeşil renkte verilmiştir. Sağ alt köşede yayınevinin adı bulunmaktadır.

Göknıl'e ait görselde Gülfıdan yeşil bir ördeğe sarılmaktadır. Gülfıdan'ın solunda büyük kulaklı bir tilki ve taş üzerinde bir tavuk görülmektedir. Başlıkta yer alan çiftlik kelimesi görsellerdeki hayvanlarla desteklenmektedir.

Arka kapakta yazarın adı, soyadı ve eser adına yer verilmiş; altındaki görselde Gülfıdan bir kediye süt vermiş, başını okşamaktadır. Hayvan sevgisi verilen görselin altındaki paragrafta kitabın yazılma serüvenine değinilir ve kitabın doğa sevgisi içeren duyarlı bir çiftlik masalı olduğu belirtilir.

Ön ve arka iç kapaklarda ikişer sayfa bal arısı görselleri yer almakta, devamında birlikte okuyalım, kitabın sahibi, kitabı puanlama gibi bölümler bulunmaktadır.

12.1.2. Resimler

Kitapta olaya dair 31 görsel bulunmaktadır. Görselleri gelinciğin ve tilkinin bulunduğu kısım olarak ikiye ayırmak mümkündür. Gelinciğin hikâyesinin anlatıldığı bölümde içerik kısa, görseller tam sayfadır. Bu bölümdeki görsellerde şekiller belirsizdir, hayvan betimlemeleri zayıftır. Renklerde uyumsuzluk ve kargaşa mevcuttur. Tilkinin hikâyesinin anlatıldığı bölümdeki görseller ise daha belirgindir. Betimlemelerde olaya dair detaylar bulunmaktadır. Görseller birer sayfadır, yandaki sayfaya geçilmemiştir. Sayfa 21'de Gülfıdan'a ait pencereden bakan bir görsel verilmiştir. Penceredeki geometrik şekiller, renklerin uyumu ve Gülfıdan'ın betimlenişi diğer resimlerden farklı olarak başarılı biçimde verilmiştir.

Resim 26. Gülfidan Çiftlikte'den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Yukarıdaki görsel kitabın 13. sayfasında yer almaktadır. Görselin beyaz bir zeminde resmedilmesi, olayın geçtiği mekânı soyutlamaktadır. Görseldeki hayvanların dış görünüşü kara kalemle çizilmiştir. Hayvanların gerçek hayattaki hâllerini anımsatmamaları olumsuzdur. Okuma bilmeyen, hayvanları ve doğayı yeni keşfetmekte olan hedef kitle için görsellerdeki hayvanı tahmin etmek zordur. Görselin altındaki metinde tavuktan kaçan kurbağaların suya daldığı belirtilmektedir. Ancak görselde su ya da suya dalma eylemine yönelik bir betimleme mevcut değildir. Kitaptaki diğer görseller incelendiğinde benzer durumların olduğu tespit edilmiştir.

12.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Gülfidan Çiftlikte kitabının teması hayvanlarla dostluk kurmaktır. Konu Gülfidan'ın çiftlikte gelincik ve tilkiyle karşılaşmasıdır. Gelincikle karşılaşma çiftlikte bir kargaşaya neden olur, bütün hayvanlar birbirinden korkar oysa Gülfidan'ın amacı hayvanlar arasında bir dostluk kurmaktır. Tilkiyle ilgili bölümde tilkinin kurnazlığı karşısında ona aldanmayan hayvanları görmekteyiz. Görsel ağırlıklı kitabın metinleri kısadır, anlatım birinci kişi ağzından yapılmaktadır. Kitapta anlamı bilinmeyen kelimeler bulunmamaktadır, dil açık ve anlaşılır, cümleler kısadır.

Kitapta “yem olmak, altını üstüne getirmek, küçük dilini yutmak, peşine düşmek, mideye indirmek, yolunu yutmak” (GÇ, 12, 19, 25, 29, 35) deyimlerine, “cup, patırtı, toslama, vızır vızır, ü ürü” (GÇ, 13, 15, 17, 28) yansıma kelimelerine, “yo yo, şaşkın şaşkın, vızır vızır, paldır küldür” (GÇ, 11, 15, 17, 35) ikilemelerine yer verilerek anlatım zenginleştirilmiştir.

Hikâyenin kahramanı Gülfidan’dır. Kitapta *Gülfidan* adı geçmemekte, yalnız başlıkta bu isim görülmektedir. Kitabın ilk bölümünde yer alan gelinciğe ait bir özellik verilmemiştir. İkinci bölümde olay tilki ve tavuk üzerinden şekillenmiştir. Tilki kurnaz ve çıkarıcıdır, tavuk akıllıdır. Bu hayvanlar dışında yazar varlık kadrosunu kedi, keçi, ördek, tavşan, baykuş, kurbağa, kaplumbağa, arı, koyun, horozla zenginleştirmiştir.

Olaylar, Gülfidan’ın bahçesinde ve kümeste geçmektedir. Ancak bahçe ve kümese yönelik bir betimleme bulunmaktadır. Zaman gelinciğin bahçeye geldiği ve tilkiyle karşılaşılın iki günü kapsamaktadır.

12.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitabın 28 ve 30. sayfalarında horoz ötmesi olan yansıma sözcük büyük harfle yazıldığı için yazım yanlış yapılmıştır. Bu kelimeler dışında kitapta yazım yanlışına rastlanmamıştır.

“Yarın güneş doğarken damın çatısına çıkacaksın ve ‘Ü ÜRÜ ÜÜ’ diye öteceksin” (GÇ, 28).

“O da acıya dayanamaz ‘Ü ÜRÜ ÜÜ’ diye öter” (GÇ, 28).

“Yo, yo, sadece yavru bir gelincik gelmiş bahçeme” (GÇ, 11). Cümlesinde ret bildiren yok kelimesi eksik yazılmıştır.

Kitapta sekiz kez (24, 25, 27, 27, 29, 31 ve 34. sayfalarında) tırnak içinde alınan cümle virgülle bitirilerek noktalama yanlışlığı yapıldığı tespit edilmiştir.

“Tilki de bize geldi. ‘Ördeği **istiyorum,**’ dedi” (GÇ, 24).

“Tilki, ‘Ben de tavşana varırım. Yavrularımız olur. Sonra da onları **yerim,**’ dedi ve düştü tavşanların peşine” (GÇ, 25).

“Sarı tavuğu çok beğendi: ‘Bana **bak,**’ dedi” (GÇ, 27).

Aşağıdaki cümlelerde ünlem cümlesi olmadığı hâlde ünlem işareti kullanılmasından kaynaklı noktalama yanlışlığı tespit edilmiştir.

“Arılar **ayaklandılar!**” (GÇ, 16).

“Küçük bir gelincik insana küçük dilini **yutturur!**” (GÇ, 19).

Aşağıdaki cümlede soru cümlesinin noktayla bitirilmesinden kaynaklı noktalama yanlışlığı bulunmaktadır.

“*Hem de nasıl getirir.*” (GÇ, 19).

Aşağıdaki cümlede nokta yerine üç nokta kullanımından kaynaklı noktalama yanlışlığı bulunmaktadır.

“*Korktular, kaçıştılar...*” (GÇ, 12).

Aşağıdaki eksilteli cümle noktayla bitirilerek noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“*Yere düşen kirazları yemek için.*” (GÇ, 11).

12.2.2. İleti ve Değerler

Kitapta verilmek istenen ileti doğa ve hayvanlar sevilmelidir, hayvanlarla dostluk kurulmalıdır. Kitabın kahramanı olan Gülfidan, hayvanları seven onlarla dost olan bir karakterdir. Gülfidan aynı zamanda hayvanların da dostluk içinde uyumla yaşamasını istemektedir.

Kitaptaki diğer iletiyse kurnazlık ve hileyle iş yapmanın sonu hüsrandır. Tilki zorbalıkla ve hileyle iş tutar, ancak amacına ulaşamaz.

Yazar hikâyeyi yaşadığı bir olaydan esinlenerek kaleme almıştır. Yayınevi bu olayı okuyucusuna kapakta şu satırlarla aktarmıştır:

“*Kiraz mevsimi. Yazarın bahçesine gelen bir gelincik yere düşen kirazları yemeye başlar. İlgiyle izlendiğini fark etmez bile. O karnını doyururken Can Göknil kâğıdı, kalemi eline alır ve hayvanın resmini, kiraz ağacını, kısacası bahçede gördüklerini çizer ve öykümüz başlar*” (GÇ).

Yukarıdaki tanıtım yazısından anlaşıldığı üzere kitabın kahramanı Gülfidan, Göknil’dir. Kitabın adı *Gülfidan Çiftlikte* olmasına karşın içerikte *Gülfidan* ismi ve *çiftlik* kelimesi geçmemektedir. Kitap adının içerikle uyumsuz olduğu görülmektedir.

Kitapta okuyucuya kazandırılmak istenen değerlerden biri hayvan sevgisidir. Yazar kahramanın dilinden hayvanları sevdiğini, sürekli onlarla birlikte olduğunu belirtmektedir.

“*Sabahtan akşama kadar hayvanların peşinde koşturuyorum. Onları çok seviyorum. Birbirlerini sevsinler, dost olsunlar istiyorum*” (GÇ, 20).

Kitaptaki tilki karakteri hileye başvuran, başkalarını kandırmak isteyen, saf çıkarıcı biridir. Öyle ki tavşanla evlenmek ister, tavşanla yavruları olunca onları yemeyi planlar (GÇ, 25). Tilkinin kendi yavrularını yeme düşüncesi olumsuz bir kurgudur.

Kitapta tavuk karakteri akıllı kişiyi temsil etmektedir. Tavuk, tilkinin hilelerine karşı ona iyi bir ders vermektedir.

Kitapta tilki ve baykuş özdeşleştikleri motifle verilmiştir. Tilki kurnazlığın, baykuş bilgelik ve zekânın temsilidir. Tilki hikâyede bir dizi kurnazlığa başvurur, baykuş ise tilkiye evlenme konusunda akıl verir (GÇ, 23).

13. BABASININ BAŞKA EVİ VAR

Çocuklar okul bahçesinde oynamakta, Fatoş ve İdil resim yapmaktadır. İdil iki ev çizer, birinin kendilerinin, diğerinin ninesinin evi olduğunu söyler. Fatoş da iki ev çizer; biri annesinin, diğeri babasının evidir. Ertesi gün kızlar birbirine iki diş fırçası, iki yatağı olduğunu söyler. Her şeyden ikişer tane vardır. Fatoş içinden bir evlerinin olmasını ve babasının da onlarla oturmasını geçirir. Babasının neden bir başka eve geçtiğini düşünür. Babası, annesiyle artık uymadıklarını, farklı evlerde rahat olacaklarını söylemiştir. Hafta içi annesinde, hafta sonu babasında kalmaya başlayan Fatoş yatağında ağlarken annesi Fatoş'un saçlarını okşar. Kızına bazen anne ve babaların birbirine uymadıklarını söyleyen anne, bu durumu açıklamak için geçen yaz aldıkları terlikleri kızına giymesini söyler. Fatoş'un ayakları büyüdüğü için terlikler, Fatoş'un ayağına uymaz. Fatoş terliklerinin ayaklarına uymaması gibi anne ve babasının da artık birbirlerine uymadığı sonucuna varır. Annesi uyuşma olmadığı için babasıyla farklı evlerde olduğunu söyler. Annesi farklı evlerde yaşasalar dahi Fatoş'u çok sevdiklerini ve bir aile olduklarını belirtir. Fatoş kendini iyi hisseder ve annemle babam komşu oldu diye düşünür.

13.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknıl, C. (2021c). *Babasının Başka Evi Var* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 27. Babasının Başka Evi Var'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Babasının Başka Evi Var 27 sayfadan oluşan bir hikâyedir. Kitabın sayfa numaraları metinlerin bulunduğu sayfalarda altta verilmiştir. Metinler 18 puntodur, TTKB'nin belirlediği kritere göre yazı boyutu ilkokul birinci sınıf için uygun büyüklüktedir.

Kitabın hitap ettiği sınıf düzeyi okul öncesi ve ilkokul birinci sınıftır. Kitap hitap ettiği yaş grubunun rahatça kavrayacağı boyutlara (19,5 x 24 cm) sahiptir. Ciltleme zımbayla yapılmıştır. Gözü yormayan 1. hamur kitap kâğıdı, yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır.

13.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak ince karton kapağı bulunmaktadır. Yazarın adı pembe renkte kapağın üst kısmında, hemen altında ise daha büyük puntolarla hikâyenin adı mavi renkte yazılmıştır. Sağ alt köşede yayınevinin adı verilmiştir.

Göknil'e ait görselde ağaç ve yeşilliğin bulunduğu okul bahçesi resmedilmiştir. Görselde resim yapan ve oyun oynayan çocuklar görülmektedir. Oyun oynayan çocukların ikisi birbirine sevgiyle sarılmakta, diğeri sevinçle ellerini yukarı kaldırmaktadır. Oturmakta olan çocukların biri resim yapmakta, diğeri onu seyretmektedir. Öğretmenin çocuklara bir şeyler söylediği, kapıdan bir kadının onları izlediği görülmektedir. Jest ve mimiklerden herkesin mutlu olduğu bir ortam olduğu sezilmektedir. Kapak görseli iç ısıtan başarılı bir görseldir.

Arka kapakta yazarın ve eserin adına yer verilmiş, altında oyuncaklarıyla oynayan bir çocuk görseli bulunmaktadır. Görselin altında “*Annesi ve babası neden ayrıldıkları konusunda Fatoş’u ikna edebilecekler mi?*” (BBEV) sorusuyla okuyucuda merak ögesi uyandırılmıştır. Ön ve arka iç kapaklarda yeşil tonlarla resmedilmiş ikişer sayfada kuş görselleri bulunmaktadır.

13.1.2. Resimler

Can Göknil tarafından resmedilen eserin 21 sayfasında görsel bulunmaktadır. Olaya dair 14 görsel bulunurken yazıların bulunduğu 7 sayfada ise küçük görsellere yer verilmiştir. Bunlar bir tabloya, oyuncağa, nesneye ya da Fatoş’a ait görsellerdir.

Göknil olayları mekânlar üzerinden betimleyerek aktarmıştır. Bu mekânlar okul, okul bahçesi, oyun odası, yatak odası, salon gibi yerlerdir. Kitaptaki görseller farklı büyüklükte, metinlerse görsellerin çeşitli yerlerinde bulunmaktadır.

Görsellerde kişilerin gülümsediği, mutlu olduğu gözlemlenmektedir. Özellikle çocukların okuldaki betimlemelerinde yardımlaşma, beraberlik, mutluluk, sevinç öne çıkmaktadır. Evdeki olaylara yönelik görsellerde ise çocukla ebeveynlerinin mutlu anları resmedilmiştir.

Resim 28. Babasının Başka Evi Var’dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Deniz Khushaimi)

Resim 28’deki görsel Deniz Khushaimi’ye aittir. Göknil çocuk kitaplarını kendi resmetmektedir, ancak kitapta Deniz Khushaimi’ye ait olan yukarıdaki görsele iç kapakta, 8, 16, 26 ve 27. sayfalarda dört kez yer vermiştir (BBEV). Görsel Fatoş’un yapıp İdil’e gösterdiği resmi temsil etmektedir. Pastel boyayla yapılan resimde yan yana

bir sarı, bir mavi ev, birbirine doğru uçan iki kuş, ağaç ve güneş bulunmaktadır. Görsele iç kapakta ve 16. sayfada aynı boyutta bir tuval üzerindeki tablo olarak yer verilmiştir. 8. sayfada bir sayfanın üçte ikisi büyüklükte, olay akışı içinde yer verilmiştir.

“Sonra İdil, Fatoş'un yaptığı resme baktı. Orada da iki tane ev var!

‘Aaa, sizde de iki ev mi var?’ diye sordu.

‘Annemin evi şu sarısı, öteki de babamın,’ diye yanıtladı Fatoş” (BBEV, 8).

Göknil görsele dördüncü kez 26 ve 27. sayfalarda iki sayfa büyüklüğünde yer vermiştir. Kitapta farklı boyutlarda, dört kez aynı görsele yer verilmesi, görsellerde tekrara düşüldüğünü göstermektedir. Okuyucunun aynı görselle karşılaşması kitap açısından olumsuzdur.

13.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Babasının Başka Evi Var kitabının teması ailedir. Aile içi ilişkilerin yönetilmesi, ebeveynlerin aldığı kararlardan çocukların etkilenmesi ele alınmıştır. Konu anne babasının ayrılması sonucu Fatoş’un yeni durumu anlaması ve kabullenmesidir.

Kitabın kahramanı Fatoş; resim yapmayı seven, kendini bu şekilde ifade eden biridir. Fatoş anne babasının ayrılmasını anlamlandırmaya çalışmakta, bu duruma üzülme, sebebi kendisinde dahi aramaktadır. Anne ve babası Fatoş’a ayrılmalarını yapıcı bir şekilde açıklar; Fatoş’u çok sevdiklerini, bir aile olmaya devam edeceklerini bildirirler. Fatoş’un arkadaşı olan İdil, Fatoş’la birlikte resim yapar, onunla sohbet eder. Olay okulda ve Fatoş’un evinde geçmektedir. Zaman anne babasının ayrı evlere taşındıkları günlerde geçmektedir.

Olay üçüncü kişi ağzından, görülen geçmiş zaman kipinde aktarılmıştır. Eserin çocukların rahatlıkla anlayabileceği açık, duru bir anlatıma sahiptir; cümleler kısadır. Kitapta deyim, yansıma sözcük gibi kelime ve kelime gruplarına yer verilmemiştir.

13.2.2. Yazım ve Noktalama

Kitapta genel olarak yazım yanlışına rastlanmamıştır. Kelimeler imla kurallarına uygun biçimde doğru yazılmıştır.

Kitabın 8 ve 21. sayfalarında şaşıрма ünlemi olan a harfi üç kez (aaa) yazılmıştır. Bu cümlelerin devamında ünlem işareti kullanımında yanlışlık yapılmıştır: 8. sayfada ünlem işareti kullanılmamıştır. 21. sayfada ünlem işareti ünlem kelimesinden

sonra kullanıldığı hâlde devamındaki cümlede tekrar ünlem işareti kullanılarak noktalama yanlışı yapılmıştır.

“ ‘**Aaa**, sizde de iki ev mi var?’ diye sordu” (BBEV, 8).

“**Aaa!** Fatoş’un ayakları **büyümüş!** Terliklere sığmıyor!” (BBEV, 21).

Aşağıdaki cümlede ünlem işaretinden kaynaklı bir noktalama yanlışı bulunmaktadır.

“Sonra İdil Fatoş’un yaptığı resme baktı. Orada da iki tane ev **var!**” (BBEV, 8).

Kitapta on altı kez (6, 8, 10, 12, 16, 18, 21, 22, 24 ve 26 sayfalarında) tırnak içinde verilen cümleler nokta ya da üç nokta yerine virgülle bitirilerek noktalama yanlışı yapıldığı tespit edilmiştir.

“ ‘Annemin evi şu sarısı, öteki de **babamın,**’ diye yanıtladı Fatoş” (BBEV, 8).

“ ‘Benim de diş fırçam iki tane. Hem babamın banyosunda hem de **annemin,**’ dedi Fatoş” (BBEV, 10).

“ ‘Keşke bir tane evimiz olsaydı da babam da bizimle **otursaydı,**’ diye düşünüyor” (BBEV, 12).

Aşağıdaki cümlede üç nokta yerine noktayla bitirildiği için noktalama yanlışı yapılmıştır.

“Haftanın sonuna kadar Fatoş annesinde kalacak, sonra **babasında.**” (BBEV, 18).

13.2.2. İleti ve Değerler

Metinde okuyucuya ulaştırılmak istenen ileti boşanmış olan anne babaların çocuklarına bu durumu anlayabilecekleri şekilde izah edebilmeleridir. Kitapta işlenen konu toplumsal duyarlılığı olan zorlu bir olgudur. Aile kavramı toplumun temelini oluşturan en önemli unsurlardandır. Aile birliğinin bozulması olan boşanma, çocuklar için hayli zorlu bir süreçtir. Küçük yaştaki çocukların bu durumu algılaması ve kabullenmesi kolay değildir. Yazar böylesi zor bir konuyu kitapta aşama aşama ele almıştır. Öncelikle Fatoş ayrılığın sebebini kendinde aramaktadır.

“Babası neden başka eve geçecek? Fatoş, babasının sözünü dinlememiş mi? Yoksa yaramazlık mı yapmış? Hayır, hayır! Babası Fatoş’u çok seviyor” (BBEV, 14).

Yazar boşanmadan dolayı çocuğun kendinde suçluluk duygusu hissetmesini ele almıştır. Ancak bunun doğru olmadığı kanısına varıp babasının kendini çok sevdiğini hissetmiştir. Ebeveynler çocuğa yapıcı bir üslupla söylem birliği yaparak durumu açıklamaktadır. Babası, kızına ayrılımlarının sebebini açıklamış, eski eşine yönelikse olumlu cümleler kurmuştur.

“Babası sadece annesinden ayrılmak istemiş. Eyvah! Annesini sevmiyor mu? ‘Anneni de seviyorum ama artık birbirimize uymuyoruz. Ayrı evlerde hepimiz daha rahat oluruz,’ demişti babası giderken” (BBEV, 14).

Anne soyut olan boşanma olgusunu ve gerekçesini çocuğa somutlaştırarak anlatmaktadır. Somutlaştırmayla çocuk çıkarımda bulunmakta ve sonuca varmaktadır.

“ ‘Bazen anne ve babalar ayrılır çünkü artık birbirlerine uymazlar’ Fatoş yaşlı gözlerle sordu annesine:

‘Nasıl yani?’

‘Bak dolabına,’ dedi annesi. ‘Geçen yaz aldığımız kırmızı terlikler var ya. Giy bakalım, ayağına uyacaklar mı?’

Aaa! Fatoş’un ayakları büyümüş! Terliklere sığmıyor! Parmaklarını sokunca kopukları dışarı taşıyor. ‘Çok zorlama, ayağın acır sonra. Bak, bunlar sana uymuyor,’ dedi annesi. Fatoş annesinin yüzüne baktı. ‘Sen de babamla uymuyorsun,’ dedi” (BBEV, 18-22).

Boşanma, çocuğa açıklanırken anne ve babanın söyledikleri birbirini destekler niteliktedir. Anne ve baba çocuğa değerli olduğunu hissettirmekte ve çocuğu sevdiklerini söylemektedir.

“ ‘Ayrı ayrı evlerde bile otursak ikimiz de seni çok seviyoruz. Biz bir aileyiz,’ dedi annesi. Fatoş kendini daha iyi hissetti. Annesine sokuldu. Gülümsedi” (BBEV, 24).

Yazar boşanmayı çocuk gerçekliğine uygun, başarılı bir şekilde ele almıştır. Gerek resimleriyle gerek çocuğa yaklaşımıyla *Babasının Başka Evi Var* okuyucu açısından başarılı bir kitaptır.

14. KARDEŞİM

Fiti Fiti’nin kardeşi olmadığı için canı sıkılmaktadır. Oyun oynayacak arkadaş bulamayınca babasından ördek ya da tavşan almasını ister ancak annesi bu fikre karşı

çıkar. Aylar sonra Fiti Fiti'nin kardeşi olur, adını Ali Murat koyarlar. Abla olan Fiti Fiti artık yalnız olmadığı için mutludur. Ali Murat biraz büyüyünce yaramazlık yapmaya başlar, ablasının oyuncaklarını kırar. Fiti Fiti kardeşini anne babasına şikâyet eder, ancak onlar Ali Murat'a kızmaz. Fiti Fiti'ye kardeşinin büyüyünce uslanacağını söylerler. Bir süre sonra Fiti Fiti'nin Memo adında bir kardeşi daha olur. Artık Ali Murat ağabey olmuştur. Memo büyüklerin peşinden koştururken Fiti Fiti ve Ali Murat bahçede oynamaktadır. Ali Murat bahçede yavru bir kuş bulur. Ablası ile birlikte onu yuvaya koyar, eve çıkıp birlikte pencereden kuşları seyretmeye başlarlar.

14.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2021d). *Kardeşim* (Beşinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 29. Kardeşim'in Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Hikâye 29 sayfadan oluşmaktadır. Kitabın sayfa numaraları yalnızca metinlerin bulunduğu sayfalarda yer almaktadır. Resimlerin bulunduğu sayfalarda birer, ikişer cümlelik metinler bulunmaktadır. Resim bulunmayan sayfalarda ise metinler uzundur ve sayfalar beyaz tonda tasarlanmamış; sarı, turuncu, mavi, yeşil gibi farklı renklerde.

Kitap boyut olarak (19,5 x 24 cm) çocukların rahatça kavrayacağı büyüklüktedir. Kitabın hitap ettiği yaş düzeyi okul öncesi ve ilkokuldur. Kitabın ciltlemesi zımbayla yapıldığı için yıpranmalara, dağılmalara karşı dayanıksızdır. 1. hamur kitap kâğıdı

kullanılmıştır, sayfalar gözü yormamaktadır. Metinleri 18 punto olan kitap Can Çocuk tarafından yayımlanmıştır.

14.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağı sarı tonlarda zemin rengine sahiptir. Yazarın adı ve soyadı yeşil renkte üstte, kitabın adıysa hemen altında mavi renkte yazılmıştır. Sağ alt köşede yayınevinin adı verilmiştir.

Göknil'e ait kapak görselinde Fiti Fiti ve ailesi bulunmaktadır. Fiti Fiti bankta oturmakta, kardeşi elinde topla ayaktadır. Bankın ardında ninesi, babası ve kucağında kardeşiyle bulunmaktadır. Herkesin yüzünün güldüğü mutlu bir aile tablosu resmedilmiştir. Kapak görseline kitabın 23. sayfasında da yer verilmiştir.

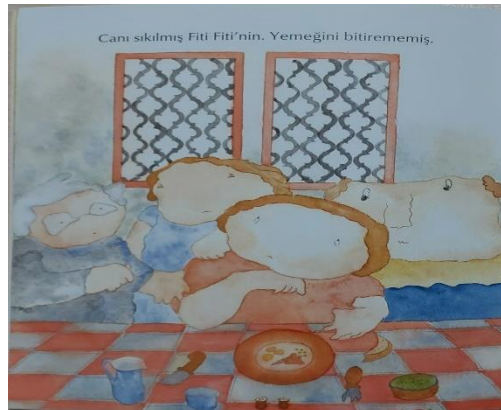
Arka kapakta yazar ve eser adı verilmiş; altına küçük bir görsel konulmuştur. Görselde iki kardeş, Fiti Fiti ve Ali Murat bulunmaktadır. Ön ve arka iç kapaklarda yer verilen görsellerde Fiti Fiti'nin kardeşiyle resim yapması, top oynaması, dondurma yemesi, dans etmeleri resmedilmiştir. Kapaktaki görseller içeriği destekler nitelikte başarılı bir tasarıma sahiptir.

14.1.2. Resimler

Göknil tarafından resmedilen kitapta olaya dair 19 resim bulunmaktadır. Göknil'in diğer eserlerinde metin yanlarında yer verilen küçük resimler *Kardeşim* kitabında bulunmamaktadır. Kitapta insanlara yönelik görseller gerçek hayatla bağdaşmayacak biçimde resmedilmiştir. Ancak ev, kapı, pencere, merdiven gibi mekân yönelik görsellerin başarılı biçimde resmedildiği görülmektedir.

Kitaptaki görseller bir sayfa büyüklüğündedir. Bazı görsellerde metin yer almazken bazı görsellerde birer ikişer cümle yer almıştır.

Resim 30. Kardeşim'den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Kitabın 8. sayfasında yer alan görselde yemek masasının başında Fiti Fiti, anne, baba ve ninesi bulunmaktadır. Fiti Fiti yetişkinlerle aynı boyutta çizilmiş, orantıya riayet edilmemiştir. Büyük yüzlerde küçük gözlerle yer verilmiştir. Ninenin gözlük çiftleri farklı şekillerde, babanın başı dikdörtgen biçimde çizilmiştir. Görseldeki insanlar incelendiğinde gerçek hayattaki insan tasvirine uygun resmedilmediği gözlemlenmektedir. Ancak penceredeki ve masadaki çizimler incelendiğinde simetriye uygun, geometrik olarak düzenli oldukları görülmektedir. Görseldeki mevcut durum kitaptaki diğer görsellerde de bulunmaktadır.

14.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kardeşim kitabının teması ailedir. Aile olmanın önemi, kardeş sevgisi ele alınmıştır. Konu Fiti Fiti'nin kardeşi olmasıdır. Kitabın kahramanı Fiti Fiti'nin yalnızlıktan canı sıkılır, kardeşi olunca onun yaramazlıklarından şikâyetçi olur. Ali Murat, ablasın eşyalarını kıran haylaz bir çocuktur, ancak büyüdükçe ablasıyla geçinmeyi öğrenecektir. İki kardeş dışında kişi kadrosunda anne, baba, nine ve Memo bulunmaktadır.

Hikâyedeki olaylar Fiti Fiti'nin evi ve çevresinde geçmektedir. Zaman Ali Murat ve Memo'nun doğup büyüdüğü birkaç yılı kapsamaktadır. Olay üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır.

Kitabın dili çocukların rahatlıkla anlayabileceği açık ve duru bir anlatıma sahiptir. Kitapta “*canı sıkılmak, altına kaçırmak, zaman geçmek, dert yanmak*” (K, 8, 9, 16, 20) deyimlerine yer verilmiştir. Kitap kahramanının adı ikilemeden oluşmaktadır, bunun dışında ikilemeye, pekiştirmeye ya da söz sanatlarına yer verilmemiştir.

14.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitapta yazım yanlışları bulunmamaktadır. Kitapta dokuz kez (7, 10, 13, 19 ve 25. sayfalarında) tırnak işareti içinde verilen konuşma cümleleri virgülle bitirilerek noktalama yanlışları yapıldığı tespit edilmiştir.

“ ‘Hem evimizi **pisletirler,**’ diye eklemiş ninesi” (K, 7).

“ ‘Fiti Fiti’nin hiç keyfi yok, zayıfladı sanki’ demiş annesi. ‘Artık oyuncaklarıyla **oynamıyor,**’ diye üzülmüş ninesi” (K, 10).

“ ‘Artık yalnız **değilsin,**’ demiş annesi. ‘Bir arkadaşın **var,**’ diye müjdelemiş ninesi” (K, 13).

Yazarın gençlik yıllarında imlâ olarak yanlış olmayan zarf fiillerden sonra kullanılan virgüller, günümüzde ise kullanılmamaktadır. Kitabın 6. sayfasında zarf fiilden sonra virgül kullanıldığı tespit edilmiştir.

“*Beraber oyun oynayacak arkadaş arıyormuş. **Bulamayınca**, ‘Bana ördek ya da birkaç tavşan alır mısın?’ diye sormuş babasına*” (K, 6).

Kitabın 13, 14 ve 23. sayfalarında ünlem işaretinin yanlış kullanıldığı tespit edilmiştir.

“ ‘Fiti Fiti, gel bak, kardeşin **oldu!**’ ” (K, 13).

“ ‘Abla oldun!’ demişler” (K, 14).

“*Baharın ilk günlerinde Ali Murat büyüüvermiş çünkü eve bir kardeş daha **gelmiş!***” (K, 23).

Aşağıdaki amaç sonuç cümlesinde birinci cümlede sonuç, ikinci cümlede amaç verilmiştir. Amaç bölümünün bulunduğu cümlede yüklem bulunmamaktadır ve cümle nokta ile bitirilmiştir. Cümledeki noktalama yanlışının giderilmesi için ya iki cümle birleştirilmelidir ya da ikinci cümle üç nokta ile tamamlanmalıdır.

“*Ablasının kalemlerini kapıp pencereden dışarı atıyormuş. Kuşları korkutup kaçırmak **için.***” (K, 17).

14.2.2. İleti ve Değerler

Kitabın iletisi insanın kardeşinin olmasının güzel bir duygu olduğudur. Kardeş insanın en yakın arkadaşdır. Kitapta verilen ana değer kardeş ve aile sevgisi kazandırmaktır. Fiti Fiti’nin kardeşi yokken canı sıkılmaktadır, yalnızlıktan usanmıştır. Kardeşi olunca can sıkıntısından kurtulur ancak bu kez onun yaramazlıklarından şikâyetçi olur. Zamanla kardeşiyle iyi geçinmeye başlar ve mutlu olur.

Fiti Fiti anne babasından evcil hayvan ister, ancak anne babası evcil hayvanın bakımını yapamayacaklarını, hayvanların evi pisleteceği söyler (K, 6-7). Okuyucuya hayvan bakımının belirli koşulları ve sorumlulukları olduğu verilmek istenmiştir.

İstediği olmadığı için canı sıkılan Fiti Fiti’nin davranışı okuyucuya olumsuz örnek olacak biçimde betimlenmiştir:

“*Canı sıkılmış Fiti Fiti’nin. Yemeğini bitirememiş. Tuvalete gitmeyi unutunca altına kaçırmış*” (K, 8-9).

Kitapta kardeş sevgisi ve bundan duyulan mutluluk verilmiştir.

“Fiti Fiti kardeşini kucığına alınca çok mutlu olmuş. Kardeşi var diye çok seviniyormuş. ‘Abla oldun!’ demişler” (K, 14).

Fiti Fiti’nin kardeşi Ali Murat sürekli yaramazlık yapmaktadır. Ablası onun yaramazlıklarından dolayı ailesine şikâyetle bulunmaktadır. Şikâyetler “kardeşi çöpe atma” gibi okuyucu açısından olumsuz örnek oluşturacak şekildedir:

“Babasına dert yanmış: ‘Bıktım artık bu kardeşimden. Onu çöpe atalım, her şeyimi bozuyor’ ” (K, 20).

Yazar eserde küçük olmayı yaramazlık yapmakla; büyümeyi abla, ağabey olmakla özdeşirmiştir.

“Aradan zaman geçmiş, Fiti Fiti’nin kardeşi biraz büyümüş ama çok değil çünkü hâlâ yaramazmış” (K, 16).

“Baharın ilk günlerinde Ali Murat büyüüvermiş çünkü eve bir kardeş daha gelmiş!” (K, 23).

Yazar eserini Fiti Fiti ve kardeşinin birlikte oynadıkları, hoş zaman geçirdikleri bir sonla bitirmiştir. Okuyucu kitabın sonunda kardeşlerin birbirini sevdiği sonucuna ulaşır. Yazar okuyucusuna ulaştırmak istediği ileti ve değerlerde başarılıdır.

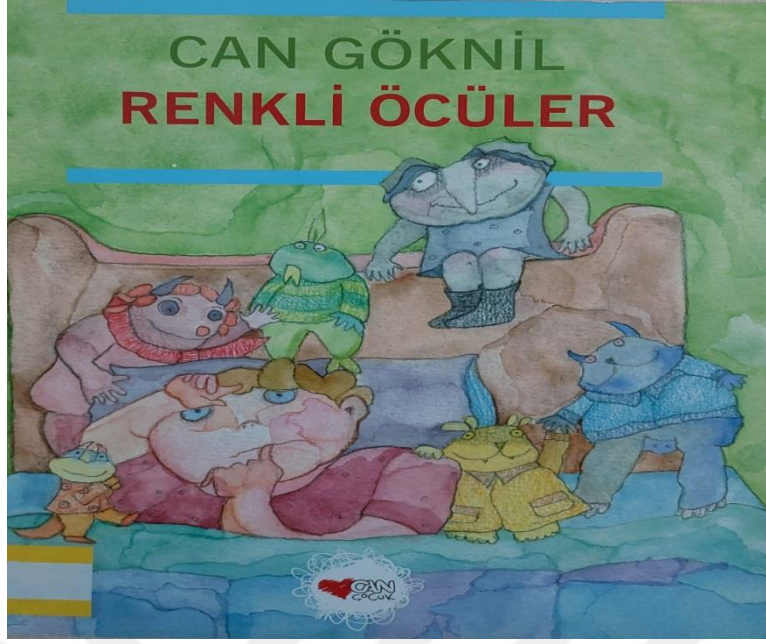
15. RENKLİ ÖCÜLER

Rengârenk kıyafetleri odanın farklı yerlerine dağılan Ali’ye, annesi odasını dağıttığı için kızar. Annesi Ali’ye odasını toplamasını söyler ancak Ali, annesinin sözünü dinlemez. Akşam olur, tam uyuyacağı sırada odasına öcüler dolar. Birbirini kovalayan öcüler karşısında Ali cesaretini toplar. Renkli öcülerini çekmeceye, dolaba, ayakkabı sandığına kapatan Ali; yorulur ve uyur. Sabah annesi geldiğinde Ali’nin tüm eşyaları yerli yerindedir, oda toplanmıştır. Annesi Ali’yi tebrik eder. Ali hepsini kovaladığını ve kendisinin kahraman olduğunu söyler.

15.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknıl, C. (2019c). *Renkli Öcüler* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 31. Renkli Öcüler'in Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Can Çocuk yayınları tarafından basılan *Renkli Öcüler* kitabı 19 sayfadan oluşan bir hikâyedir. Olay üçüncü kişi ağzından anlatılmıştır. Sayfa numaraları son sayfa dışında tüm sayfalarda altlarda yer almaktadır. Sayfa numaraları yazıya göre bir hayli küçüktür: metinler 24 punto, sayfa numaraları 12 puntodur.

Altıncı sayfadan başlayan görsel ağırlıklı kitapta metinler kısadır. Çocukların rahatça kavrayacağı boyutlara (21 x 27 cm) sahip olan kitap 4-6 yaş düzeyine uygundur. Kitabın ciltlemesi tel zımbayla yapıldığından dağılmaya karşı dayanıksızdır. Sayfalar kalındır, yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır. 1. hamur kitap kâğıdı gözü yormamaktadır.

15.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağı yeşil ton zemin rengine sahiptir. Zemin rengi ile kapağın üstünde yer alan yazar adının aynı renk olması ayırt ediciliği güçleştirmektedir. Yazarın adı gibi kitabın adı da tamamı büyük harflerle yazılmıştır ve kırmızı renktedir. Görselin altında yayınevinin logosu ve adı yer almaktadır.

Göknil'e ait görselde yataktaki çocuğun başında farklı şekillerde öcüler bulunmaktadır. Öcüler gülümsemektedir fakat çocuğun mimiklerine, el hareketlerine bakıldığında telaş ve korku gözlemlenmektedir. Kapakta korkmuş bir çocuk görseli bulunması ilk izlenim açısından olumsuzdur.

Arka kapakta yazar ve eser adı yan yana yazılmıştır. Beyaz renkte olan arka kapağa iki öcü ve dans eden bir çocuk resmedilmiştir. Arka kapakta kitaba yönelik birkaç cümle yer almaktadır.

“Odası çok mu dağınık? ‘odanı topla’, demek yerine çocuğunuzun hayal gücüne seslenin. O zaman yapılması gereken iş bir anda oyuna dönüşür. İzleyin...” (RÖ).

Ön ve arka iç kapaklarda ikişer sayfalık görsellerde çamaşır teline mandallanmış kıyafetler resmedilmiştir. İç kapakta bulunan bu görseller içerikle bağlantılıdır. Kitap okunduğunda bu resmin seçilme nedeni okuyucu tarafından anlaşılmaktadır.

15.1.2. Resimler

Kitapta bulunan 12 görsel olay akışına uygun olarak resmedilmiştir. Görseller içeriği destekler ve zenginleştirir niteliktedir.

Kitaptaki iki görsel ikişer sayfa, diğerleri tam sayfadır. Olay akışı dışında öcülere yönelik betimleme içeren yarım sayfalık görseller de mevcuttur. Metinler görsellerin farklı yerlerindedir. Görsellerde mekânlar sulu boya tekniği ile resmedilmiştir.

Yazarın resmettiği öcüler incelendiğinde benzer görsellere *Gökyüzü Sirki*, *Burçlar Kuşağı* kitaplarında rastlanmaktadır.

Resim 32. Renkli Öcüler’den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Resim 32 kitabın 8 ve 9. sayfalarında yer almaktadır. Görseldeki duvarlar, zemin, perdeler incelendiğinde sulu boyayla resmedildiği görülmektedir. Aynı nesnenin renk tonlarında farklılık bulunmaktadır. Eşyaların, kapının, pencerenin çizimleri geometrik olarak düzenli ve başarılıdır; görselde kitaplar, eşyalar, kıyafetler olmak üzere pek çok detaya yer verilmiştir.

Ali, odanın muhtelif yerlerinde bulunan farklı renklerdeki öcülere şaşkın bir şekilde bakmaktadır. Öcülerin kimi dolabın kapağından sarkmış, kimi çekmecenin üzerine çıkmış, kimi yatağın altında, kimi masanın üzerinde, kimi halı üzerindedir. Eşyalar incelendiğinde odanın dağınık olduğu gözlemlenmektedir. Görsel, içeriği destekler niteliktedir ve okuyucunun zihninde olayı canlandırmasına olanak sağlamaktadır.

15.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Renkli Öcüler kitabının teması sorumluluktur. Kişiye verilen ödev ve sorumluluklar zamanında yerine getirilmelidir. Konu Ali'nin dağınık olan odasını toplamasıdır. Ali başlangıçta odasını toplamak istemese de eğlenceli bir yolla annesi tarafından verilen görevi yerine getirmektedir.

Kitabın kahramanı Ali, annesinin ikazlarına rağmen dağınık olan odasını toplamamaktadır. Anne ise oğlunun düzenli olmasını istemektedir. Kitabın varlık kadrosunda yer alan öcüler rengârenktir, bunun sebebi öcülerin aslında Ali'nin farklı renkteki kıyafetleri olmasıdır. Ali hayal gücünü kullanarak kıyafetleri öcü olarak hayal etmiştir.

Hikâye Ali'nin odasında geçmektedir. Zaman annenin Ali'ye odasını toplamasını istediği akşam ve o akşamın sabahıdır. Olay üçüncü kişi ağzından anlatılmaktadır.

Kitabın dili çocukların rahatça anlayabileceği açık ve yalın bir anlatıma sahiptir. Kısa cümlelerden oluşan hikâyede, hareket ve devinim fazladır. Yazar kurallı cümlelerin yanı sıra devrik cümlelere de yer vermiştir.

15.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitapta “iteleyerek, zorla, aceleyle sokmak” (GTS) anlamındaki *tıkmak* sözcüğü kullanılmıştır.

“Yataktan fırladığı gibi turuncu öcüyü yakaladı, çekmeceye koydu. Yeşilini de onun yanına **tıkaladı**” (RÖ, 13).

Kitabın 18. sayfasında, özel isme küçültme anlamı katan yapım eki kesme işaretiyle ayrılarak yazım yanlışı yapılmıştır.

“ ‘Ortalıkta hiçbir şey kalmamış! Aferin **Ali’ciğim**, odanı çok güzel toplamışsın,’ dedi” (RÖ, 18).

Yukarıdaki yazım yanlışı dışında kitapta yazım yanlışı bulunmamakta, yazım kurallarına uyulduğu görülmektedir.

Kitapta dört kez (6, 17 ve 18. sayfalarında) tırnak işareti içinde verilen konuşma cümleleri virgülle bitirilerek noktalama yanlışı yapıldığı tespit edilmiştir.

“Annesi Ali’ye kızdı: ‘Şu odanın hâline **bak**,’ dedi” (RÖ, 6).

“ ‘Of be! **Yorulдум**,’ dedi” (RÖ, 17).

“ ‘Ortalıkta hiçbir şey kalmamış! Aferin Ali’ciğim, odanı çok güzel **toplamışsın**,’ dedi” (RÖ, 18).

Aşağıdaki eksiltili cümleler noktayla bitirilerek noktalama yanlışı yapılmıştır.

“Turuncu gömleği hâlâ yerde. Siyah çizmeler de kitapların **arasında**.” (RÖ, 7).

Kitabın 9 ve 18. sayfalarında ünlem işaretinin yanlış kullanıldığı tespit edilmiştir.

“Ama tam uyuyacağı sırada odası öcülerle **doldu!**” (RÖ, 9).

“Ortalıkta hiçbir şey **kalmamış!**” (RÖ, 18).

Birden çok yüklemi olan sıralı cümlelerde yüklemler arasına virgül ya da noktalı virgül kullanılmalıdır. Bu kurala uyulmamasından kaynaklı noktalama yanlışı yapılmıştır.

“Yeşil öcü ondan kurtuldu, **koştu koştu**” (RÖ, 11).

Yazarın gençlik yıllarında imlâ olarak yanlış olmayan zarf fiillerden sonra kullanılan virgüller, günümüzde ise kullanılmamaktadır. Kitapta zarf fiilden sonra virgül kullanıldığı tespit edilmiştir.

“Siyah öcü kırmızısını **kovalarken**, Ali tüm cesaretini topladı” (RÖ, 12-13).

15.2.2. İleti ve Değerler

Kitapta verilmek istenen ileti sorumluluklar zamanında yerine getirilmeli, kişi üzerine düşen ödevleri aksatmamalıdır. Kitapta Ali üzerinden okuyucuya düzenli olmak, dağınık olmamak gerektiği sezdirilir.

Yazar okuyucuya sorumluluk bilinci kazandırmak amacıyla Ali'ye annesi üzerinden seslenmektedir. Annesi Ali'ye eşyalarını odanın her yerine dağıttığı için kızar, kıyafetlerini toplamasını ister. Devamında şunları söyleyerek Ali'ye sorumluluğunu bildirir:

“Çabuk topla burasını. Artık koca çocuk oldun. Kendi odanı kendin toplamalısın” (RÖ, 6).

Ancak Ali annesinin sözünü dinlemez ve akşam odası öcülerle dolar. Çocuğa göre anne sözü dinlememek kötüdür. Ali de annesinin sözünü dinlemediği için öcülerle karşılaşmıştır. Öcü “çocukları korkutmak için uydurulmuş hayalî yaratık; umacı” (GTS) olarak tanımlanmaktadır. Bir çocuğun sorumluluklarını yerine getirmemesi sonucu öcülerle karşı karşıya kalması, çocuğa görelilik açısından olumsuz bir örnektir.

“Ali annesinin sözünü dinlemedi. Turuncu gömleği hâlâ yerde. Siyah çizmeler de kitapların arasında. Akşam oldu, yatma zamanı geldi. Ali başını yastığa yerleştirdi. Ama tam uyuyacağı sırada odası öcülerle doldu!” (RÖ, 7-9).

Öcülerle karşılaşan Ali karakteri üzerinden cesaret değerine yer verilmiştir. Ali cesaretini toplayıp odasında bulunan öcülerini teker teker yakalayıp çekmecelere, dolaplara kapatır (RÖ, 13-16).

Göknil, kitapta *öcüye* diğer eserlerindeki bağlamından farklı bir şekilde yer vermiştir. Kitaptaki öcüler Ali'yi korkutmak için gelmemiştir, aksine öcüler Ali'nin hayal dünyasının ürünüdür. Odasının farklı yerlerinde dağınık hâlde bulunan ceket, gömleği, atkısı, pabuçları birden öcüye dönüşür. Okuyucu başlangıçta öcülerin aslında kıyafet olduğunu anlamamaktadır. Kitabın çözüm bölümünde öcüler ve kıyafet arasındaki bağlantı okuyucu tarafından çözülmektedir.

“Sabah olunca annesi odasına geldi. Şaşıtı kaldı. ‘Ortalıkta hiçbir şey kalmamış! Aferin Ali’ciğim, odanı çok güzel toplanmışsın,’ dedi. Ali gülümsedi. ‘Ben bir kahramanım. Hepsini kovaladım, kaçtılar,’ dedi” (RÖ, 18).

Ali'nin sorumluluğunu yerine getirmesi üzerine annesi tarafından takdir edilmesi, istenilen davranışların pekiştirilmesi bağlamında okuyucuya olumlu bir örnek teşkil etmektedir.

16. BENİ ANNEM YAVRULADI

Çiftçi olan dedenin hayvanları ve yavruları vardır. Yazar dedesine keçiyi yeni mi aldığını sorunca dedesi, Alacalının yavruladığını söyler. Ördek yavrularını sorunca yumurtadan çıktıkları cevabını verir. Kendisinin yumurtadan mı çıktığını sorunca dedesi işi olduğunu, ninesine sormasını söyler. Ninesine kendisinin nasıl dünyaya geldiğini sorunca ninesi, annesinin karnından cevabını verir ve anlatmaya başlar. Anne ve babası birbirlerini çok sever ve evlenirler. Yeni evlerinde yiyip içer, karınları doyunca beraber yatarlar. Derken annesinin karnı şişer, dokuz ay sonra doğum gerçekleştirir. Annesi bebek doğunca çok mutlu olur, bebekle dans eder. Ninesi torununun dünyaya nasıl geldiğini anlatmayı bitirince torununu yanağından öper. Yazar büyüyünce evleneceğini ve kendine yavruları olsun diye karnı şişen bir kadın bulacağını söyler.

16.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknil, C. (2019d). *Beni Annem Yavruladı* (İkinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.

Resim 33. Beni Annem Yavruladı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Beni Annem Yavruladı 27 sayfadan oluşan bir hikâyedir. Kitabın sayfa numaraları küçük puntolarla sayfaların altlarında yer almaktadır.

Kitap, çocukların rahatça kavrayacağı boyutlarda (21 x 27 cm), 4-6 yaş düzeyine uygundur. Ciltleme zımbayla yapıldığı için yıpranma ve dağılmalara karşı dayanıksızdır. Kâğıt türü 1. hamur kitap kâğıdıdır, gözü yormamaktadır. Sayfalar kalın, parlaktır; yırtılmaya karşı dayanıklıdır. Metinler 24 puntodur, okul öncesi için uygun büyüklüktedir.

16.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağında yazar adı yeşil, kitap adı turuncu renkte ve tamamı büyük harflerle yazılmıştır. Görselin altında yayınevinin logosu ve adına yer verilmiştir.

Göknil tarafından resmedilen kapağın görselinde sıcak bir ev ortamı bulunmaktadır. Bir kadının kucağında oturan çocuk görülmektedir. Ninenin torununa dünyaya nasıl geldiğini anlattığı bölüme ait kapak görseline kitabın 13. sayfasında da yer verilmiştir.

Beyaz zemin rengine sahip arka kapakta yazar ve eser adı yan yana yazılmıştır. Altında el ele tutuşan gelin, damat ve bebek arabasında bulunan bir bebek görseli bulunmaktadır. Kapakta yazarın kitabı yazma gerekçesine yer verilmiştir. Ön ve arka iç kapaklarda ikişer sayfa yetişkin ve bebek ayak izleri resmedilmiştir. Görseller konuyla ilgili çağrışım yapmaktadır. İç kapakta birlikte okuyalım, kitabın sahibi, kitabı değerlendirme gibi bölümler bulunmaktadır.

16.1.2. Resimler

Kitapta olaya dair 12 görsele ve betimleyici 6 küçük görsele yer verilmiştir. Görseller olay akışına uygun olarak ilerlemektedir. Aynı zamanda içeriği destekleyen ve olayı okuyucunun zihinde canlandıran görsellerdir.

Kitaptaki olaya yönelik görseller tam sayfadır. Görsellerde mavi, yeşil, pembe, sarı gibi canlı renkler kullanılmış, mekânlar sulu boya tekniği ile resmedilmiştir. Metinler genellikle görsellerin solundadır. Bazı sayfalarda bir cümlelik kısa metinler görselin altında yer almıştır.

Kitaptaki kimi görseller çıplaklık içermektedir. Kitabın 12. sayfasında anne, 17. sayfasında yatakta anne ve baba, 19. sayfasında boy aynası karşısında hamile olan anne,

21. sayfasında doğumhanede doğum yapan anne çıplak olarak resmedilmiştir. 27. sayfada bir kadının karnında dört bebeğin el ele tutuşması ve kadının göğüsleri belirgin olarak resmedilmiştir. Hedef kitlesi okul öncesi ve ilkokul olan kitapta yer alan bu beş görselin çıplaklık içermesi, yaş grubuna göre uygun değildir. TDÖP’de “metinlerde öğrencilerin sosyal, zihinsel ve psikolojik gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek cinsellik, karamsarlık, şiddet vb. içeren öğeler yer almamalıdır” (MEB, 2009: 56) ifadesi yer almaktadır.

Resim 34. Beni Annem Yavruladı’dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Kitabın 17. sayfasında bulunan görselde anne ve baba birbirine sarılmış, çıplak olarak resmedilmiştir. Yatağın başında gözleri kırmızı bir çift tavşan tablosu bulunmaktadır. Yatak odası pembe ve mavi tonlardadır. Yazar resme dair içerikteyse “sarmaş dolaş” yattıklarını belirtmiştir. Çocuklara yönelik yazılan kitapta cinsellikle ilgili çağrışımların bulunması kitabın görsel yönden olumsuz değerlendirilmesine neden olmaktadır.

16.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Beni Annem Yavruladı kitabının teması insan doğasını tanımaktır. Kitabın konusu ise yazarın nasıl dünyaya geldiğini öğrenmek istemesidir. Eserin kahramanları anlatıcı, dede, nine, anne ve babadır. Anlatıcı hayvanlardan yola çıkarak doğum olgusunu sorgulayan meraklı bir çocuktur. Sorularının cevaplarını bulmak için dedesi ve

ninesinden yardım alır. Çiftçi olan dede, hayvan yavruları hakkında bilgi verirken ninesi torununun dünyaya nasıl geldiğini açıklamaktadır.

Hikâyede olay birinci kişi ağzından anlatılmaktadır. Olay dedesinin hayvanlarla ilgilendiği yer ve evde geçmektedir. Zaman anlatıcının sorularına cevap aradığı kısa bir süreyi kapsamaktadır. Eserin dili açık, durudur; cümleler kısadır. Anlamı bilinmeyen kelimeler bulunmamaktadır. Kitabın 12 ve 16. sayfalarında “tombul tombul” ve “sarmaş dolaş” ikilemelerine yer verilmiş; deyimlere, atasözlerine, ses tekrarlarına yer verilmemiştir.

16.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitabın 10. sayfasında *nereden* kelimesinin yanlış yazıldığı görülmektedir.

“ ‘Bu ördekler de **nerden** çıktı böyle?’ ” (BAY, 10).

Yukarıdaki kelime dışında kitapta yazım yanlışı bulunmamaktadır, yazım kurallarına uyulduğu görülmektedir.

Kitapta dokuz yerde (8, 10, 12, ve 24. sayfalarında) tırnak işareti içinde verilen konuşma cümleleri virgülle bitirilerek noktalama yanlışı yapıldığı tespit edilmiştir.

“ ‘Git ninene sor. Benim çok işim **var,**’ dedi dedem ” (BAY, 10).

“ ‘Annenin **karnından,**’ dedi ninem ” (BAY, 12).

“ ‘İşte **böyle,**’ dedi ninem ” (BAY, 24).

Sayfa 14’te verilen eksiltili cümle üç nokta yerine noktayla bitirilerek noktalama yanlışı yapılmıştır.

“ ‘Annem *gelin olmuş. Babam da **damat.***’ ” (BAY, 14).

16.2.2. İleti ve Değerler

Kitapta verilmek istenen ileti insanlar bir anne ve baba aracılığıyla dünyaya gelmektedir. Kitapta çocuklar için bir bilinmezlik içeren bebeklerin oluşumu ve doğum konusu, çocuğun seviyesine uygun biçimde aktarılacak istenmiştir. Kitabın kahramanı çevresindeki çeşitli hayvanları gözlemleyerek nasıl doğdukları sorusu karşısında aldığı cevaplar kahramanı kendisinin dünyaya nasıl geldiği sorusuna yöneltir. Yazar eserine her anne babanın cevaplamakta zorlandığı sosyal bir konu seçmiştir. Kitabın kapağında bu konuyu seçmedeki amacını Göknil şu şekilde açıklamaktadır:

“ ‘Ben dünyaya nasıl geldim? sorusu her çocuğun aklını kurcalar. Leyleklerle bezeli masalımsı yorumlar yerine anne ve babanın arasındaki sevgiden söz etmek, bebeklerin bu sevginin sonucunda doğduklarını, çocuk duyarlılığına zarar vermeden anlatmak istedim,’ ” (BAY).

Kitapta sevinç, mutlu olmak gibi duygulara ve sevgi değerine yer verilmesi okuyucu açısından olumlu örnek teşkil etmektedir.

“Annem gelin olmuş. Babam da damat. Düğünleri olmuş, evlenmişler. Çünkü birbirlerini çok sevmişler” (BAY, 14-15).

“Ben dünyaya gelince annem çok mutlu olmuş. Sevinçten havalara uçmuş. Beni kollarına almış, beraber dans etmişiz” (BAY, 22).

“ ‘İşte böyle,’ dedi ninem. Yanağımı öptü. Ninem sabun kokuyor. Beni çok seviyor. En güzel masalları bana ninem anlatıyor” (BAY, 24).

Kitapta kahraman çevresini gözlemlemekte ve sorular sormaktadır. Keçi ve ördeğin yavrularını görüp nasıl doğduklarını soran kahraman, aldığı cevaplar sonucu kendi varoluşunu sorgulamaya başlar.

“ ‘Dede,’ dedim. ‘Bu ördekler de nerden çıktı böyle?’

‘Yumurtalardan,’ dedi dedem.

‘Dede,’ dedim. ‘Ben de yumurtadan mı çıktım?’

‘Git ninene sor. Benim şimdi çok işim var,’ dedi dedem” (BAY, 10).

Dedesı öğrenme çağındaki çocuğun merakını gidermek yerine işi olduğu gerekçesiyle çocuğu uzaklaştırmaktadır. Öğrenme isteklerinin kırılmaması için çocukların merak ettiği sorular cevapsız bırakılmamalıdır.

Kitabın giriş bölümünde hayvanların yavrilaması anlatılmaktadır. Kitabın devamında insanlar için de doğum ve doğurmak kelimeleri yerine kitabın başlığında olduğu gibi yavru ve yavrilamak kelimeleri kullanılmıştır. GTS’de “hayvan doğurmak” olarak tanımlanan yavrilamak, kelimesinin insanlar için kullanılması doğru değildir.

“Annem beni hastanede **yavrilamış**” (BAY, 20).

Kitapta cinsellik içeren cümleler ve çıplaklık içeren görseller bulunmaktadır. Eserde nine torununa, anne babasının soyunmalarını ve sarmaş dolaş yatmalarını anlatır. İçeriğe yönelik görselde ise anne ve baba yatakta çıplak biçimde birbirlerine

sarılmaktadır. Devamında kahraman kendisini annesinin karnına koyanın babası olduğunu söylemektedir. Bu cümle okuyucuda nasıl sorusunu akıllara getirmektedir. Kitabın sonuç bölümünde kahraman yavruları olsun diye kendine karnı şişen bir kadın bulacağını belirtir. Bu sayfanın görselinde göğüsleri belirgin biçimde çizilmiş karnında bebekler olan bir kadın resmedilmiştir. Hedef kitlesi okul öncesi olan kitapta çocuk gelişimini olumsuz etkileyecek cinsellikle ilgili unsurların bulunması pedagojik açıdan yanlıştır.

“Yeni evlerinde yiyip içmişler. Karınları doyunca soyunmuşlar, sarmaş dolaş yataklarına yatmışlar” (BAY, 15-16).

“Derken annemin karnı şişmiş. Çünkü içinde ben varmışım. Annemin karnında dokuz ay kalmışım. Beni oraya babam koymuş”(BAY, 18).

“Büyüyünce ben de evleneceğim. Kendime karnı şişen bir kadın bulacağım. Yavrularım olsun diye” (BAY, 26).

17. BİLMECELER İLE ABC

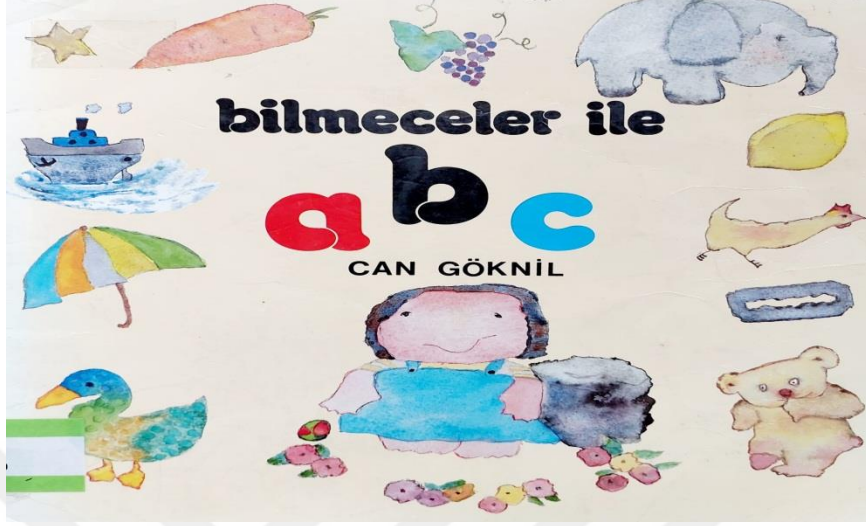
Kitapta alfabetik sırayla yirmi dokuz harfe yönelik yirmi dokuz bilmece ve görselleri bulunmaktadır. Bilmece şunlardır:

Dağdan gelir, takla makla. Aman abla sen beni sakla (ayı). Suda yayılır. Karada bayılır (balık). Bir çağırış, bir bağırış. Vardım, baktım bir top gümüş (civciv). Ufacık boyu var. Türlü türlü huyu var (çocuk). Ağır ağır yol alır. Yüğü üstüne bol alır (deve). Dört ayaklı. Döner kulaklı (eşek). Kuyruğu kadar burnu var (fil). Mavi atlas. Üstünde altın tas (güneş). Uzun uzun uzanır. Yeşillere boyanır (ağaç). Yeraltında kırmızı çivi (havuç). Camı kırmadan içeri girer (ışık). Kazım’a lazım. Sana da lazım. Bana da lazım (isim). Kâğıttan ince, bıçaktan keskin (jilet). Üstü yünlü, altı sütlü (koyun). Küçükçük fiçicik, içi dolu turşucuk (limon). Tanesi darı, kendisi sarı (mısır). Çarşıdan aldım, bir tane. Açtım baktım bin tane (nar). Dağda biter, taşta biter. Yazın biter, kış gider (ot). Ayakları kürekler. Gagasıyla bir renktir (ördek). Alçacık boylu. Kadife donlu (patlıcan). Kapı açar. Kapamadan kaçır (rüzgar). Bir kızım var. hep çalışır (saat). Ben giderim o gider. Üstümde gölge eder (şemsiye). Sıra sıra odalar. Birbirini kovalar (tren). Çarşıdan alınmaz. Mendile konulmaz. Tadına doyulmaz (uyku). Alçacık dallı. Yemesi ballı (üzüm). Dumanı tüter. İsterse gider. Balık değildir. Denizde yüzer (vapur). Gece baktım, çok. Gündüz baktım, yok (yıldız). Ağaç üstünde kara kara kuşlar (zeytin).

17.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknıl, C. (1990). *Bilmeceler ile ABC*. İstanbul: Redhouse.

Resim 35. Bilmeceler ile ABC'nin Kapağı (Resimleyen: Can Göknıl)

Redhouse yayınları tarafından basılan *Bilmeceler ile ABC* 60 sayfalık bir bilmece kitabıdır. Eserin sağdaki sayfalarında üstte bilmece, ortada harfin büyük ve küçük yazımı, altta bilmecenin cevabı yazmaktadır. Soldaki sayfadaysa bilmecenin cevabını gösteren görsel bulunmaktadır. Kitapta sayfa numaralarına yer verilmemiştir. Eserin yazıları kalın harflerle yazılmış, bilmeceler 16 punto iken cevaplar 18 puntodur.

Çocukların rahatça kavrayacağı boyutlarda (21 x 21 cm) olan kitap, okul öncesi ve ilkokul düzeyine uygundur. Kitabın ciltlemesi tel zımbayla yapılmıştır, yırtılmalara karşı dayanıksızdır. Sayfalarda 2. hamur kitap kâğıdı kullanılmıştır.

17.1.1. Kapak

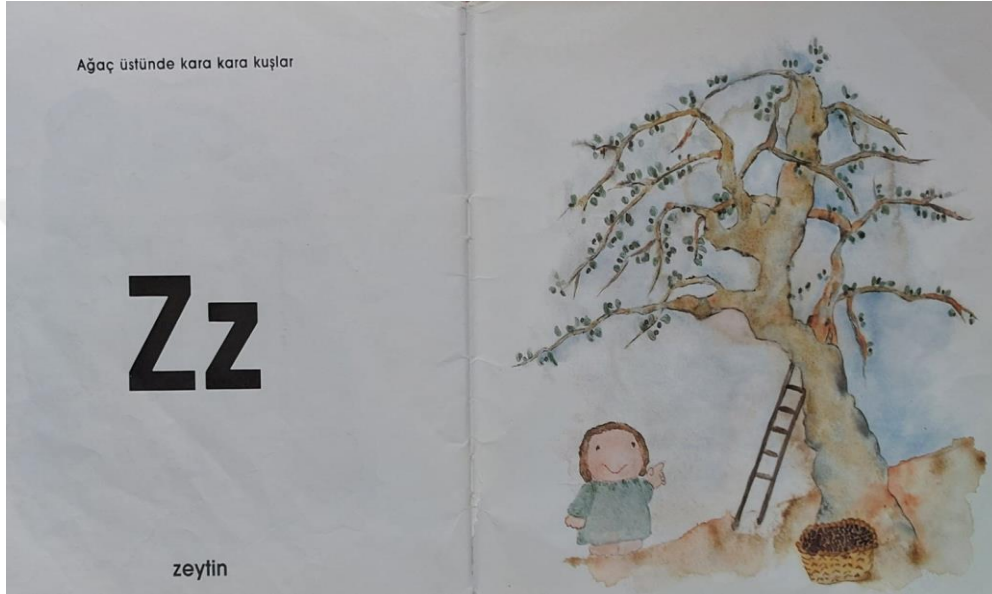
Yumuşak karton kapağı bulunan kitabın beyaz tonlarda zemin rengi bulunmaktadır. Tamamı küçük harflerle yazılan kitabın adında yazım yanlışlığı bulunması (**bilmeceler ile a b c**) bir eksikliktir. Yazarın adı tamamı büyük harflerle kitap adının altında yer almaktadır. Ön kapakta yayınevinin logosu ve adı bulunmamaktadır.

Göknıl'e ait görselde bilmece cevaplarına yönelik küçük resimler kapağın çevresine yerleştirilmiştir. Arka kapakta ön kapakla aynı görsellere ve tasarıma yer verilmiştir. Arka kapakta yazar ve eser adına yer verilmemesi bir eksikliktir. Ön iç kapakta yazarın kitabı yazma gerekçesine, arka iç kapakta yazarın biyografisine ve yayımlanan eserlerine yer verilmiştir. Kitabın yazarı ve eserleri hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler için faydalıdır.

17.1.2. Resimler

Kitapta yirmi dokuz harf, yirmi dokuz bilmece, yirmi dokuz da görsel bulunmaktadır. Kitabın sağdaki sayfalarında harf ve bilmeceler, soldaki sayfalarında görseller bulunmaktadır. Görsellerin bulunduğu sayfaların zemin rengi beyazdır. Görsellerde sekiz hayvan, dokuz bitki, meyve veya sebze resmedilmiştir. Geriye kalan on iki resimde nesne ya da günlük hayatta karşılaşılan varlıklara yer verilmiştir.

Resim 36. Bilmeceler ile ABC'den Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Sol sayfada üstte bilmece, altta bilmecenin cevabı, ortada büyük ve küçük biçimiyle harf yer almaktadır. Sayfanın sağında bilmecenin cevabına yönelik meyveleri olan zeytin ağacı, merdiven, kız çocuğu ve sele içinde zeytinler resmedilmiştir. Görseller bilmeceleri bulmaya yardım edici niteliktedir.

Kitapta on bir resimde kız çocuğu görseline yer verilmiştir. Yazarın insana yönelik figürlerde yalnız kız görsellerine yer vermesi feminist tutumunu göstermektedir.

17.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Bilmeceler ile ABC çocuklara harfleri eğlenceli şekilde öğretmek amacıyla yazılmış bir bilmece kitabıdır. İçinde yirmi dokuz bilmece bulunmaktadır. Bilmecesi sorulan varlıklar şunlardır: Ayı, balık, civciv, çocuk, deve, fil, güneş, ağaç, havuç, ışık, isim, jilet, koyun, limon, mısır, nar, ot, ördek, patlıcan, rüzgâr, saat, şemsiye, tren, uyku, üzüm, vapor, yıldız, zeytindir. Kitapta yer verilen bazı bilmecelere yazarın başka bir eseri olan *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri*'nde de yer verildiği tespit edilmiştir.

Kitabın amacı hayal gücünü zenginleştirmek, dil becerilerini artırmak, problem çözme becerisini geliştirmektir.

Bilmecelerde kafiyeli, redifli söyleyişler, ses tekrarları, ikilemeler, yansıma sözcükler mevcuttur. Bu kullanımlar kitabın dil ve anlatımına zenginlik katmıştır.

Bilmeceler kısa cümlelerden oluşmaktayken, bazılarında ise yüklem kullanılmamıştır. Bazı bilmeceler tek satırdan oluşmaktayken bazıları iki ya da daha fazla satırdan oluşmaktadır. Çoğu bilmecede soru cümlesi kullanılmamıştır.

17.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitapta yazımı yanlış olan kelime tespit edilmemiştir. Ancak bilmece cevaplarının tamamı küçük harflerle yazıldığı gözlemlenmiştir. Harflerin büyük ve küçük biçimleri sayfa ortasında büyük puntoyla yazılmıştır.

Kitaptaki tüm bilmecelerin sonunda herhangi bir noktalama işareti kullanılmamıştır.

*“Kuyruğu kadar kulağı **var**”* (BABC, 14).

Kitaptaki yirmi üç bilmece iki ya da daha fazla satırdan oluşmaktadır. Satırlar arasında nokta, virgül gibi herhangi bir noktalama işareti kullanılmadığı görülmektedir.

*“Ufacık boyu **var**”*

*“Türlü türlü huyu **var**”* (BABC, 8).

17.2.2. İleti ve Değerler

Okul öncesi için hazırlanan kitap; bilmecelerle çocukları bir yandan eğlendirirken diğer yandan harflerle tanıştırmayı, harfin görüntüsüne alıştırmayı, çocuklara harfleri öğretmeyi amaçlamaktadır.

Kitapta seçilen bilmeceler okul öncesi düzeyine göre cevapları kolayca bulunacak basitliktedir. Cevaplar dilde sıkça kullanılan kelimelerden, günlük hayatta kolayca karşılaşılabilecek varlıklardan seçilmiştir.

Yazarın Redhouse yayınevinden yayımladığı ilk dönem eserleri incelendiğinde okul öncesine yönelik öğretici içerikler ortaya koyduğu gözlemlenmektedir. “1, 2, 3” eseriyle sayıları, “Hayvanları Tanıyalım”, “Bitkileri Tanıyalım” eserleriyle hayvan ve bitkileri, “Zıt Kavramlar” eseriyle karşıt anlamlı kelimeleri hedef kitlesine öğretmeyi amaçlamıştır. Yazar amacına ulaşmak için tekerleme ve bilmecelere başvurmuştur.

18.KURTÇUĞUN HAYVAN BİLMECELERİ

Kitapta hayvanlara yönelik 13 bilmece ve görseli bulunmaktadır. Bilmeceler şunlardır:

Elma içinde sarı kız (kurtçuk). Bizde bir dudu var, eğri büğrü budu var. Yazın gelir, kışın gider (çekirge). Ağır ağır yol alır, yükü üstüne bol alır (deve). Dalda durur, elde durmaz (kuş). Karşıdan baktım bir kara taş. Yanına vardım dört ayak, bir taş (kaplumbağa). Ayakları kürektir, gagasıyla bir renktir (ördek). Suda yatar, çamura batar (kurbağa). Üstü çayır biçilir, altı çeşme içilir (koyun). Elde kayan suda parlayan (balık). Dal verir budak vermez. O neyin ağacıdır? (geyik). Kafası tarak, kuyruğu orak (horoz). Yer altında evleri, eğri büğrü yolları, incecikten belleri (karınca).

18.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknıl, C. (2016c). *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri* (İkinci Baskı). Ankara: Uçan Balık.

Resim 37. Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri'nin Kapağı (Resimleyen: Can Göknıl)

Uçan Balık yayınları tarafından basılan *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri* 32 sayfalık bir bilmece kitabıdır. Eserin sağdaki sayfalarında bilmeceler, arkasındaki sayfada bilmecelerin cevapları bulunmaktadır. Kitaptaki sayfa numaraları yalnızca sağ taraftaki sayfalarda 5, 7, 9 gibi tek sayılara yazılmıştır. Bilmeceler 14 punto iken cevapları 28 puntodur.

Kitabın sağdan başlamasının sebebi bilmedenin ön sayfada, cevaplarının ise arka sayfada yer almasıdır. Çocukların rahatça kavrayacağı boyutlarında (20 x 22 cm)

olan kitap, okul öncesi ve ilkokul düzeyine uygundur. Kitabın ciltlemesi tel zımbayla yapılmıştır, yırtılmalara karşı dayanıksızdır. Sayfaların tamamı renkli baskıdır. Sayfalar kaygandır, 1. hamur kitap kâğıdı kullanılmıştır.

18.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağı sarı zeminlidir. Yazarın adı ve soyadı tamamı büyük harflerle kırmızı renkte, hemen altında ise kitabın adı kelimelerin ilk harfleri büyük harfle mavi renkte yazılmıştır. Görselin altında yayınevinin logosu ve adı verilmiştir.

Göknil'e ait görselde bir sirk çadırı, çadırın önünde oturan dört maymun ve çadırdan başını uzatan kurtçuk görülmektedir. Sirk çadırı ve maymunlar, kitabın içindeki tüm sayfalarda da yer almaktadır.

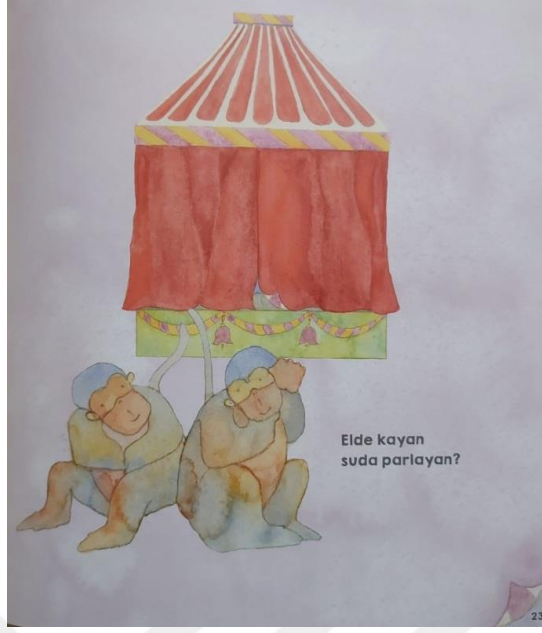
Beyaz bir zemine sahip arka kapakta yazar ve eser adına yer verilmemesi olumsuz bir eksiklikler. Arka kapakta iki maymun görseline ve bir bilmeceye yer verilmiştir. Ön iç kapakta yazarın biyografisine yer verilmesi yazar hakkında bilgi sahibi olmak isteyenler için faydalıdır.

18.1.2. Resimler

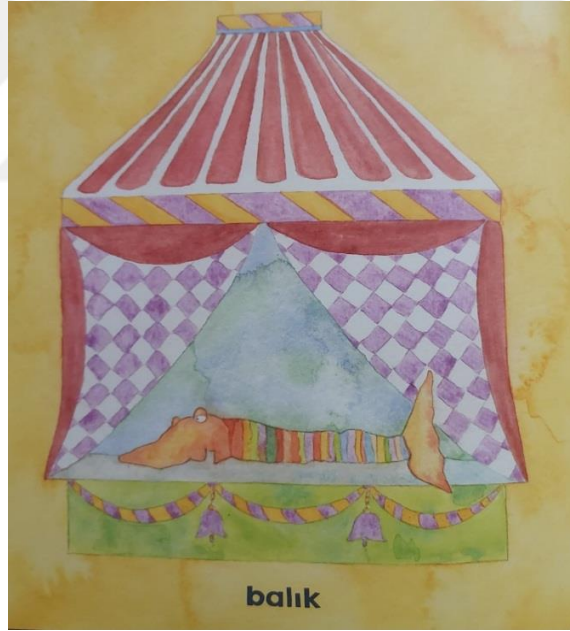
Kitaptaki 28 görselin 14'ü bilmeceye, 14'ü cevaba yöneliktir. Kitabın ilk ve son sayfaları olan sayfa 5-6 ile 30-31'de aynı bilmeceye ve aynı görsele yer verilmiştir. Kitabın sağdaki tek sayılı sayfalarında bilmeceler ve bilmecelere yönelik görsellerin bulunduğu sayfaların zemin rengi açık mordur. Bu görsellerde sirk çadırı ve önünde iki maymun resmedilmektedir. Soruları soranın maymunlar olduğu düşünüldüğünde kitabın başlığının *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri* yerine "Maymunların Hayvan Bilmeceleri" olması daha isabetli olacaktır.

Kitabın soldaki sayfalarında bilmecelerin cevapları ve bu cevaplara yönelik görsellerin bulunduğu sayfaların zemin rengi sarıdır. Görsellerde sirk çadırının örtüleri aralanmış, çadırın içinde bilmecenin cevabı olan hayvan resmedilmiştir. Hayvan resimlerinin estetik yönden zayıf olduğu gözlemlenmektedir. Hayvanlar gerçek hâllerini anımsatmakta başarısızdır.

Resim 38. Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri’nden Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Resim 39. Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri’nden Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Resim 38’de sirk çadırı önünde bilmece soran iki maymun, Resim 39’da bilmecenin cevabı olan balık görseli bulunmaktadır. Ancak görsel balık imgesini yansıtmakta başarısızdır.

18.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri hayvanlara yönelik on üç bilmecenin yer aldığı bir kitaptır. Bilmecesi sorulan hayvanlar şunlardır: Kurtçuk, kelebek, çekirge, deve, kuş,

kaplumbağa, ördek, kurbağa, koyun, balık, geyik, horoz, karıncadır. Kitap problem çözme becerisini, hayal gücünü ve dil becerilerini geliştirmektedir.

Kitapta yer verilen “deve ve ördek” bilmeceleri *Bilmeceler ile ABC* kitabında yer alan bilmeceyle aynı, “koyun” bilmecesi ise benzer kelimelerle ifade edilmiştir.

Bilmeceler kafiyeli dizelerden oluşmaktadır ancak bazı dizelerde ses benzerlikleri bulunmamaktadır. Bilmeceler kısa cümlelerden oluşmaktadır ve çoğu bilmecede soru cümlesi kullanılmamıştır.

18.2.1. Yazım ve Noktalama

Bilmece cevaplarının tamamı küçük harflerle yazılmıştır. Kitapta bütün bilmecelerden sonra soru işareti kullanılmıştır. Fakat kitabın 5, 7, 9, 11, 13, 15, 17, 19, 21, 23, 27, 29, 31. sayfalarında soru cümlesi bulunmamaktadır.

“Elma içinde sarı **kız?**”(KHB, 5).

“Dalda durur elde **durmaz?**” (KHB, 13).

Aşağıdaki cümlelerde noktalı virgül kullanılmamasından kaynaklı noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“Kanadı **var**, kuş **değil** boynuzu **var**, koç **değil?**” (KHB, 7).

“Karşıda **baktım** bir kara **taş** yanına **vardım** dört **ayak**, bir **baş?**” (KHB, 15).

“Üstü **çayır**, **biçilir** altı **çeşme**, içilir?” (KHB, 21).

Kitabın 11, 13, 15, 17, 19, 23, 25, 27 ve 29. sayfalarında cümlelerde virgül kullanılmamasından kaynaklı noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“Ağır ağır yol **alır** yükü üstüne **bol alır?**” (KHB, 11).

“Suya **yatar** çamura **atar?**” (KHB, 19).

“Kafası **tarak** kuyruğu **orak?**” (KHB, 27).

18.2.2. İleti ve Değerler

Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri kitabının türü bilmecedir. Çocuklar tarafından sevilen bilmece Elçin tarafından şöyle tanımlanmıştır: “Bilmeceler, tabiat unsurları ile bu unsurlara bağlı hâdiseleri; insan, hayvan ve bitki gibi canlıları; eşyayı; akıl, zekâ veya güzellik nevinden mücerret kavramlarla dinî konu ve motifleri vb. kapalı bir

şekilde yakın uzak münasebetler ve çağrışımlarla düşünce, muhakeme ve dikkatimize aksettirerek bulmayı hedef tutan kalıplaşmış sözlerdir” (1987: 91).

Kitap bilmeceleriyle okuyucularını bir yandan eğlendirirken diğer yandan onlara çeşitli beceriler kazandırmayı amaçlamaktadır. Güdülenme için kullanılabilen bilmeceler; yaratıcı düşünmeyi geliştirir, dil gelişimine katkıda bulunur, yeni kavram öğreniminde etkili bir araçtır. Sorgulamayı, eleştirel düşünmeyi gerektirir; problem çözme becerisini geliştirir. *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri* hitap ettiği okul öncesi ve ilkokul düzeyindeki okuyucularına bu yönlerden katkı sağlayacak mahiyettedir.

19. KİMİ UÇAR KİMİ KOŞAR

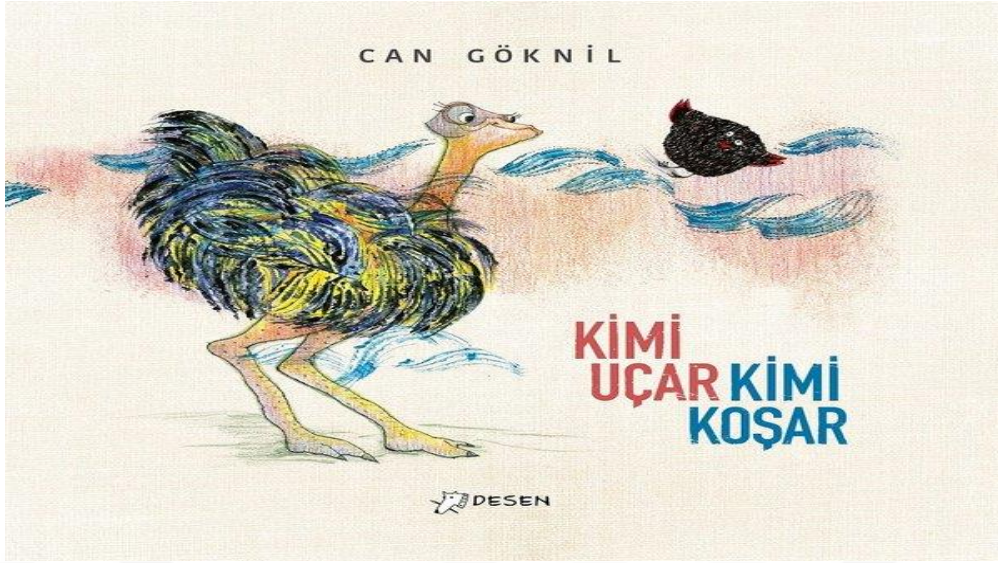
Kimi Uçar Kimi Koşar resimli bir kitaptır, eserde yazı bulunmamaktadır. Görseller olay sırasına göre resmedilmiş, okuyucunun görselleri inceleyerek olayı zihninde canlandırması amaçlanmıştır. Görsellerde resmedilen olay şöyledir:

Gökyüzünde rengârenk kuşlar uçmaktadır. Yuvadaki yumurtadan siyah bir kuş çıkar, annesi ona uçmayı öğretmeye çalışır. Ne kadar denese de başarısız olur ve uçma denemesi sırasında gökyüzünden bir kurbağanın üzerine düşer. Kurbağa ile arkadaş olurlar. Kurbağanın sırtına konar, birlikte bisikletle dolaşmaya başlarlar. Yolda keçilere, ineklere, tavuklara, ördeklere rastlarlar. Bir yamaca tırmanırken siyah kuş, kurbağanın sırtından düşer. Düştüğü çukurda otlar arasında bir deve kuşu yumurtasına rastlar. Güneşte, yağmurda, karda yumurtanın üzerinde kuluçkada bekler. Bir gün deve kuşu yavrusu yumurtadan çıkar. O anda siyah kuş uçmaya başlar. Deve kuşu yavrusuyla arkadaş olurlar. Deve kuşu da arkadaşı gibi uçmak ister, ancak ne kadar çabalasa da başarısız olur. Deve kuşu uçamasa da hızlı koşmakta yetenekli olduğunu keşfeder. Bütün hayvanlar mutlu bir şekilde yaşamaya devam eder.

19.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknıl, C. (2019e). *Kimi Uçar Kimi Koşar*. Ankara: Desen.

Resim 40. Kimi Uçar Kimi Koşar'ın Kapağı (Resimleyen: Can Göknil)

Kimi Uçar Kimi Koşar 34 sayfadan oluşan ve yalnızca resimlerden ibaret bir kitaptır, kitabın sayfa numaraları küçük puntolarla sayfa altlarında yer almaktadır. Kitap, çocukların rahatça kavrayacağı boyutlara (22 x 25 cm) sahiptir. Dikişli ciltleme uygulanan kitap yıpranmalara karşı dayanıklıdır. Kâğıt türü kuşe, 1. hamur kâğıdıdır ve sayfalar kalındır. Kitabın kenar boşlukları tüm yönlerden 2,5 cm'dir.

19.1.1. Kapak

Dikdörtgen biçiminde tasarlanan kitabın sert kalın karton kapağı yıpranmaya, darbelere karşı dayanıklı bir kapaktır. Kapak zemini beyaz renktedir. Kapağın üst kısmında siyah renkte yazar adı küçük puntoyla yazılmıştır. Kitabın adı ise görselin sağında iki renkten oluşacak biçimde büyük puntolarla verilmiştir. Kapağın altında yayınevi logosu ve adı yer almaktadır.

Göknil tarafından resmedilen kapakta uçan siyah bir kuş ile deve kuşu görülmektedir. Başlıktan hareketle uçan ve koşanın görseldeki hayvanlar olduğu anlaşılmaktadır. İç kapaklarda tavşan, kuş ve ağaç görseli bulunmaktadır. Bu sayfalar ciltleme için kullanılmış, tutkallanarak kapakla sayfaları birleştirilmiştir.

Kitabın arka kapağında, ön kapaktaki şekil ve renkte yazar ile kitap adına yer verilmiştir. Arka kapakta, sırtında siyah bir kuş olan kurbağanın bisiklete bindiği resmedilmiştir. Altında kitaba yönelik şu cümleler bulunmaktadır:

“Herkes bir olmaz ki! Kimi uçar, kimi koşar... Can Göknil'den büyüme ve farklılıklar üzerine sessiz bir kitap” (KUKK).

Arka iç kapakta yazarın biyografisine yer verilmesi okuyucu açısından olumlu bir özelliktir.

19.1.2. Resimler

Kitapta Göknil'e ait 28 görsele yer verilmiştir. Kitap açıldığında sayfanın solunda kitabın künye bilgileri bulunmaktadır. sağdaki yedinci sayfadan başlayan görseller dikdörtgen bir çerçeve içinde verilmiştir. Görsellerin boyutları 19 x 16 cm, kenar boşlukları ise tüm yönlerden 2,5 cm'dir.

Görseller birbirinin devamı niteliğindedir, yazar okuyucusuna olayı görsel olarak hikâyeleştirmiştir. Görseller üç bölümde incelenebilir. Birinci bölüm siyah kuşun yumurtadan çıkışı ve uçuşa denemeleri yaptığı bölüm, ikinci bölüm siyah kuşla kurbağanın arkadaşlığı ve yolculuğunu içeren bölüm, üçüncü bölüm ise siyah kuşla deve kuşunun arkadaşlığını resmeden bölümdür.

Sulu boya tekniğiyle resmedilen mekânlara ait betimlemelerde renkler iç içedir, şekillerse belirsizdir. Kimi alanlara noktalama tekniğiyle doku kazandırılmıştır. Hayvan ve nesnelerin çizimlerinde genellikle dış silüet siyah çizgiyle belirginleştirilmiştir. Ancak deve kuşu ve siyah kuş görsellerinde canlı çizimler görülmektedir.

Resim 41. Kimi Uçar Kimi Koşar'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Resim 42. Kimi Uçar Kimi Koşar'dan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Resim 41 ve 42'deki görseller kitabın 14-17. sayfalarına aittir. Resimlerde olay akışı ve devinim gözlemlenmektedir. Bisiklet süren kurbağa ile sırtındaki siyah kuşun ilerledikleri fark edilmektedir. Geçtikleri yerlerde ineklere, tavuklara, ördeklere selam vermektedirler. Yüzlerinden mutlu oldukları görülmektedir. Sayfa 17'deki görselde dik bir yokuş çıkarken kurbağanın sırtındaki kuşun düştüğü görülmektedir. Mekâna ait betimlemeler soyuttur, sınırlar belli değildir. Görsellerde renk yoğunluğunun fazla olması ilgiyi dağıtan diğer bir unsurdur.

Kitabın görsellerinde hareketlilik fazladır. Hareketin yanı sıra görsellerde zamana ait geçişler de başarılı bir şekilde yansıtılmıştır. Siyah kuşun deve kuşu yumurtası başında beklemesi güneşli, yağmurlu ve karlı havalarda resmedilmiştir. Böylelikle okuyucu tarafından zamanın ilerlediği anlaşılmaktadır. Okuyucu hayvanların jest mimiklerinden sevgi, üzüntü, mutluluk gibi duygulara ait çıkarımlarda bulunmaktadır.

19.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kimi Uçar Kimi Koşar kitabının teması büyüme ve farklılıkları keşfetmedir. Kitabın konusu ise iki farklı kuşun kendini tanıması ve yeteneklerini keşfetmesidir. Eserin kahramanları siyah kuş ve deve kuşudur. Siyah kuş başlangıçta uçmayı beceremez ancak zamanla yeteneğini nasıl kullanacağını keşfeder. Deve kuşu, siyah kuş gibi uçmak ister fakat asıl yeteneğinin uçmak değil, koşmak olduğunu keşfeder. Varlık kadrosunda kurbağa, inek, keçi, tavuk, ördek gibi çeşitli hayvanlara yer verilmiştir. Olaylar doğada birkaç mevsime yayılan bir süreçte geçmektedir.

19.2.1. Yazım ve Noktalama

Yazılı bir içeriğe sahip olmaması nedeniyle *Kimi Uçar Kimi Koşar*'da yazım ve noktalamaya ait bulgu yer almamaktadır.

19.2.2. İleti ve Değerler

Kitapta verilmek istenen ileti, kişi sahip olduğu farklılıklarla değerlidir. Herkesin olumlu ya da olumsuz farklı özellikleri vardır. Kişi bunların farkına varıp kabullenirse mutlu olur.

Zorluklar karşısında yılmadan mücadele ederek onların üstesinden gelinir. Nitekim kitapta siyah kuş uçmayı beceremez ancak zamanla yılmadan çabalar ve günü geldiğinde uçar. Diğer yandan deve kuşu ne kadar çabalasa da uçmayı başaramaz çünkü uçmak için yeterli donanıma sahip değildir, bu durumu kabullenir. Deve kuşu asıl yeteneğinin koşmak olduğunu keşfeder.

Kitap görsel okuma becerisini geliştirmektedir. Okuyucusunun hayal dünyasını zenginleştirirken diğer yandan okuyucusunu eleştirel düşünmeye yöneltmektedir.

Kitap büyüme ve olgunlaşmanın zamanla gerçekleşeceğini vurgulamaktadır. Başarı için çabalamayı ve azimle çalışmayı öğütlemektedir.

20. HATIRALARI SAKLAMA SANDIĞI

Abide üçüncü sınıfa, ablası Lebibe ortaokula gitmektedir. İsimlerini aile büyüklerinden almaktadırlar. Abide, ablasına “Âşık olduğumu nasıl anlarım?” diye sorar, ablası ise İbo'ya âşıktır. Osman ise Abide'den hoşlanmaktadır. Abide annesinin de babasına âşık olduğunu düşünür.

Ninesinin ölümünden sonra dedesinin Almanya'da yalnız kalmasını istemeyen Abide'nin babası, onu evlerine davet eder. Dedesinin küçük bir çantası ve üç valizi vardır. Valizlerde eşi Karin'den hatıra eşyalar bulunmaktadır. Babası Abide'nin dedesi için bir sandık yapar. Abide'nin yardımıyla dedesi; sandığa fotoğrafları, balerin olan eşinin kıyafetlerini ve hatırası olan diğer eşyaları koyar. Sandık artık hatıraları saklama sandığı olmuştur. Dedesi Abide ile ara ara sandığı açıp geçmişi yâd eder. Güneşli havalarda Abide, dedesi ve köpekleri Yulaf, yürüyüşe çıkar. Yulaf'ı çok seven Abide, onunla birlikte oyun oynar, yağmur yağdığında Yulaf'ın kulübesine saklanır.

Abide okulunu, arkadaşlarını ve Tülay öğretmenini çok sevmektedir. Öğretmeni yıl sonu resim sergisi açacaklarını, öğrencilerinden altı büyük ressamdan birini temsil

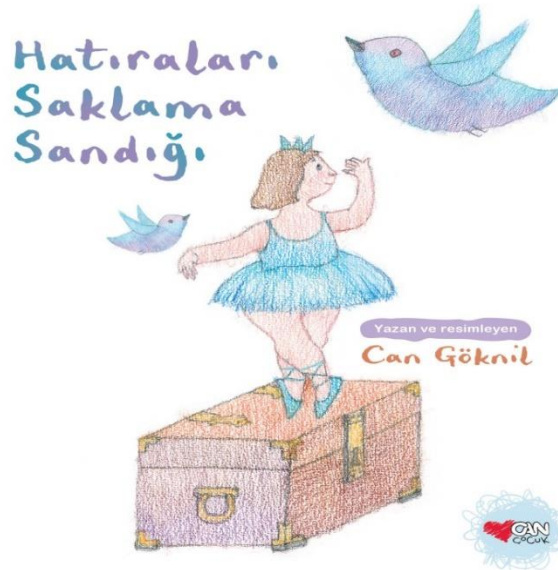
etmelerini ve ressamın bir resmini taklit etmelerini söyler. Altı büyük ressam Salvador Dali, Vincent Van Gogh, Leonardo Da Vinci, Osman Hamdi Bey, Picasso, Frida Kahlo'dur. Öğretmen bu ressamlar ve tabloları hakkında bilgi verir. Ailelerin, öğrencilerin ve pek çok kişinin katılım sağladığı sergi açık alanda gerçekleştirilir.

Öğretmen bir gün sevgi ve aşk üzerine yapılan bir anketin sonuçlarını öğrencilerine okur. Sonra öğrencilerine en çok kimi, niçin sevdikleri sorusunu cevaplamaları için ödev verir. Öğrenciler farklı farklı cevaplar verir, Abide ise hep birlikte yaşamayı, hayatı sevdiğini söyler. Cevaplar sırasında pandemiden söz açılır. Herkes Covid-19'dan şikâyetçidir, her kafadan ayrı ses çıkar. Gürültüyü bastıran öğretmen, öğrencilerine Covid 19'la savaştıkları bir antivirüs resmi çizme ödevi verir. Bütün öğrenciler çeşit çeşit antivirüs resimleri yapar ve onlara isim verir. Abide'nin yaptığı antivirüs resmi denizkeşanesine benzemektedir. Tülay öğretmen yapılan resimleri çok beğenir ve kitap ayracı, takvim gibi çeşitli nesnelere dönüştürür. Devamında bu antivirüslerin heykelciklerini yaparlar. Dördüncü sınıf biterken bunları bir kutuyla okul bahçesine gömmeyi planlar. Zaman kapsülü adını verdikleri kutuyu uzun zaman sonra başka çocuklar bulacak ve onların neler yaşadıklarını anlayacaktır. Abide zaman kapsülünü, bugün yaşananları geleceğe taşıdığı için dedesinin hatıraları saklama sandığına benzetmektedir.

20.1. DIŞ YAPI ÖZELLİKLERİ

Kitabın Künyesi: Göknıl, C. (2021e). *Hatıraları Saklama Sandığı*. İstanbul: Can Çocuk.

Resim 43. Hatıraları Saklama Sandığı'nın Kapağı (Resimleyen: Can Göknıl)

Hikâye 59 sayfadan oluşmaktadır. Sayfa numaraları metinlerin bulunduğu sayfalarda alt kenarlarda yer almaktadır, yalnız tam sayfa resimlerin bulunduğu sayfalar numaralandırılmamıştır.

Kitap çocukların rahatça kavrayacağı boyutlara (16 x 20 cm) sahiptir. Kitabın arka kapağında yaş grubu 7-9 olarak gösterilmiştir. Kitabın hitap ettiği sınıf düzeyi 2-5. sınıflardır. Ciltlemesi tutkalla yapılan kitabın 1. hamur kitap kâğıdı; yırtılmaya ve yıpranmaya karşı dayanıklıdır, gözü yormamaktadır. 14 punto olan metinler, TTKB'nin belirlediği yazı büyüklüğüne göre ilkökul ikinci sınıf ve diğerleri için uygun büyüklüktedir. Ancak tablolarının açıklandığı metinler farklı renkte ve daha küçük puntolarla verilmiştir.

20.1.1. Kapak

Kitabın yumuşak karton kapağı beyaz renktedir. Kitabın adı, kapağın üst bölümünde kelimelerinin ilk harfleri büyük harflerle olacak şekilde yazılmış, sağ alt çaprazında ise yazar ve resimleyen ibareleriyle yazarın adına yer verilmiştir. Kitap adı, büyüklüğü ve bulunduğu konumu itibariyle öne çıkmaktadır. Sağ alt köşede yayınevi adı ve logosu bulunmaktadır.

Göknil tarafından resmedilen kapakta kahverengi bir sandık üzerinde bale yapan kız çocuğu görülmektedir. Kızın kıyafetleriyle aynı renkte iki kuş bulunmaktadır. Kızın üzerinde bale yaptığı sandığın başlıktan hareketle hatıraları saklama sandığı olduğu düşünülmektedir. Tasarım açısından kitap sade bir kapağa sahiptir.

Arka kapakta eser adına yer verilirken yazar adına yer verilmemiştir. Görsel olarak üç adet valiz, kuş ve bale ayakkabılarına yer verilmiştir. İçerikle bağlantısı bulunan görsellerin altında iki paragraf bulunmaktadır. Kitaptan alıntı yapılan birinci paragraf başlığa yönelik bir açıklama, ikinci paragraf ise yayınevine ait tanıtım metindir. Ön ve arka iç kapaklarda mavi fonda ikişer sayfaya yer verilmiş, sayfalarda kuş ve bale ayakkabıları bulunmaktadır.

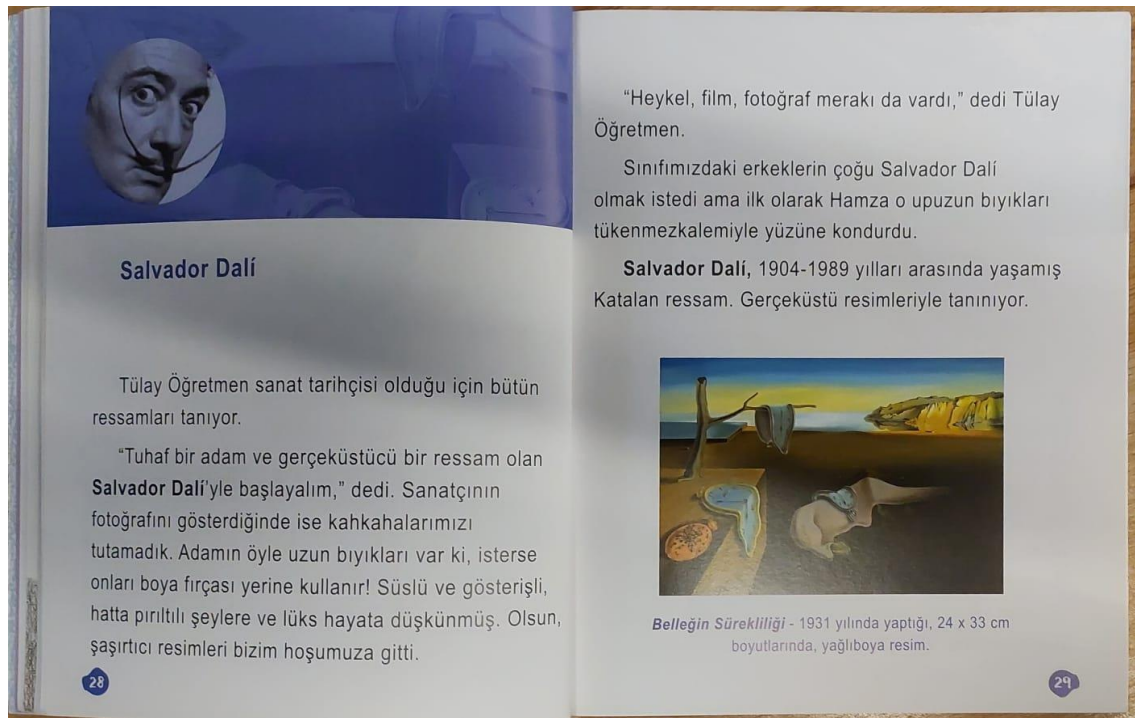
20.1.2. Resimler

Kitapta Göknil'in resmettiği olaya dair 17 görsel bulunmaktadır. Kapaktaki görsele sayfa 18'de, ön ve arka iç kapaklarda yer verilen bale ayakkabılarına sayfa 17'de yer verilmesi görsellerde tekrara düşüldüğünü göstermektedir.

Kitapta Göknil'e ait olmayan görseller de bulunmaktadır. Bunlar altı ressamın fotoğrafları ve tablolarıdır. Sayfa 27'de altı ressamın fotoğrafı tek sayfada; 28, 30, 32, 34, 36 ve 40. sayfalarda ise ressamların fotoğrafları müstakil olarak yer almaktadır. Kitapta altı ressama ait 10 tablo görseline (29, 31, 33, 35, 37, 38, 39 ve 41. sayfalarda) yer verilmiştir.

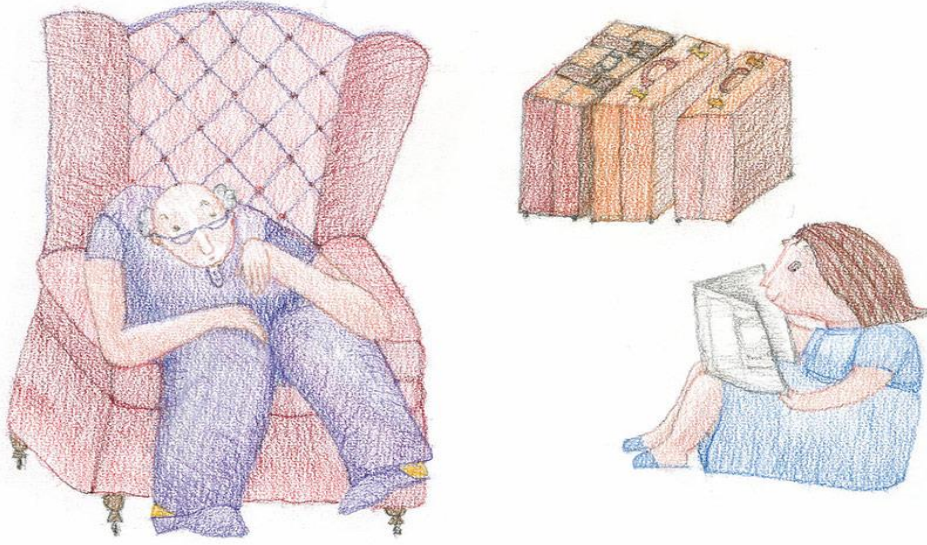
Metinler görsellerin farklı yerlerinde bulunmaktadır. Bazı sayfalarda altta ya da üstteyken bazı sayfalarda görselin yanında daralacak şekilde tasarlanmıştır. Görselin bulunmadığı sayfalar da mevcuttur.

Resim 44. Hatıraları Saklama Sandığı'ndan Örnek Bir Görsel

Resim 44'te yer alan görselde sayfa 28'de Ressam Salvador Dalí'nin fotoğrafı, sayfa 29'da Dalí'nin en önemli yapıtlarından *Belleğin Sürekliliği* tablosu bulunmaktadır. Görsel altında tablonun kaç yılında yapıldığı ve boyutlarına dair bilgilere yer verilmiştir. Kitapta Vincent Van Gogh fotoğrafına ve Otoportre, *Vazoda Ayçiçekleri*, *Yıldızlı Gece* tablolarına; Leonardo da Vinci portresine ve *Mona Lisa* tablosuna; Osman Hamdi Bey fotoğrafına ve *Kaplumbağa Terbiyecisi* tablosuna; Picasso fotoğrafına ve *Oturan Dora Maar*, *Jacqueline Çiçeklerle*, *Guernica* tablolarına; Frida Kahlo fotoğrafına ve *Dikenli Kolye* ve *Sinekkuşu ile Otoportre* tablosuna yer verilmiştir. Fotoğrafların altında yazarların hayatlarına dair bilgiler; tablo altlarında tabloların boyutları, yapım yılları, içeriği, yapım tekniği, nerede bulunduğu gibi bilgiler yer almaktadır.

Resim 45. Hatıraları Saklama Sandığı'ndan Örnek Bir Görsel (Resimleyen: Can Göknil)

Görselde Abide dedesine gazete okumaktadır. Dedesi koltuğuna oturmuş dikkatle torununu dinlemektedir. Kenarda dedeye ait üç valiz görülmektedir. Yazar, kuru boya tekniğiyle oluşturduğu resme mekân algısı kazandırmamıştır. Kitaptaki diğer görsellerde de mekân betimlemelerine yer verilmemesi okuyucunun olayı zihinde canlandırması açısından eksikliklerdir.

20.2. İÇ YAPI ÖZELLİKLERİ

Hatıraları Saklama Sandığı kitabının teması sanat ve toplumdur. Abide'nin aile ilişkileri, okul yaşamı, toplumda yaşanan pandeminin yansıması kitabın konuları arasında yer alır. Toplumsal ilişkilerin yanı sıra sanata dair konular da ele alınmaktadır. Kitapta karşılaşılan problemlere çözüm yolu olarak sanatın iyileştirici gücünden faydalanılmaktadır.

Eserin kişi kadrosu Abide, ablası Lebibe, annesi, babası, dedesi, Karin ninesi, Tülay öğretmen ve sınıf arkadaşlarıdır. Abide üçüncü sınıfa giden, ailesini, arkadaşlarını, hayvanları seven bir kızıdır. Yardımlaşmayı sever, hayvanlara karşı sevgi doludur. Abide'nin dedesi; geçmişe özlem duyan, sık sık hatıraları yâd eden bir yaşlıdır. Abide ile birlikte hatıraları saklama sandığını açıp geçmişini yâd eder. Tülay sanat alanında kendini geliştirmiş, öğrencilerine sanatı sevdirmeyi amaçlayan bir öğretmendir.

Hikâyede olaylar Abide'nin evinde, okulda ve sergi alanında geçmektedir. Mekâna yönelik betimlemeler bulunamamaktadır. Zaman Abide üçüncü sınıftayken geçmekte, Covid-19 pandemi dönemini kapsamaktadır. Olay birinci kişi ağzından anlatılmıştır.

Açık, duru bir dil kullanılan kitapta olaylar kısa cümlelerle aktarılmıştır. Metinde deyimlere, ikilemelere, pekiştirmelere, yansıma sözcüklere yer verilerek anlatım zenginleştirilmiştir. Öte yandan tabloların anlatıldığı metinlerde geçen terim anlamlı kelimelerin hitap ettiği yaş grubunun seviyesine uygun olmadığı görülmüştür.

20.2.1. Yazım ve Noktalama

Kitabın 9. sayfasında iki kez Abide ismi büyük harflerle yazılmıştır.

“Artık, ‘AA-Bİİ-DEEE,’ demez oldu. Topu da aldı, gitti” (HSS, 9).

Kitapta beş kez (26, 28, 29 ve 58. sayfalarında) özel isimden sonra gelen meslek ismi büyük harfle yazılarak yazım yanlışlığı yapılmıştır.

“Tülay Öğretmen sanat tarihçisi olduğu için bütün ressamı tanııyor” (HSS, 28).

“Tülay Öğretmen böylece kutumuzun bir zaman kapsülüne dönüşeceğini söylüyor” (HSS, 58).

Kitabın 50. sayfasında cümleye küçük harfle başlayarak yazım yanlışlığı yapılmıştır.

“Gazetede gördüğümüz kadarıyla kırmızı, yusuvarlak, çiçek açan bir top sanki... ya da balon” (HSS, 50).

Kitabın 29. sayfasında “tükenmez kalem”, 33. sayfasında “bilim insanı” ve 43. sayfasında “açık hava” birleşik yazılarak yazım yanlışlığı yapılmıştır (HSS).

Kitapta “hatıraları saklama sandığı” özel isim olarak kullanılmamasına rağmen kelime grubuna getirilen çekim ekleri kesme işaretiyle ayrılarak ve tek tırnak işaretiyle verilerek noktalama yanlışlığı yapılmıştır.

“Günler sonra babam dedeme bir sandık yaptı. ‘Hatıraları saklama sandığı’ymış” (HSS, 16).

“ ‘Ninenden kalanları ‘hatıraları saklama sandığı’mıza’ yerleştirelim ’ ” (HSS, 16).

“Bizim zaman kapsülü dedemin ‘hatıraları saklama sandığı’na benziyor” (HSS, 59).

Kitapta “çok” kelimesi üç o harfiyle (çooook) yazılmıştır.

“**Çooook** sonra kapağı açıldığında, başka çocuklar nasıl yaşadığımızı anlayacaklar” (HSS, 58-59).

Yazarın gençlik yıllarında imlâ olarak yanlış olmayan bağlaç ve zarf fiillerden sonra kullanılan virgüller, günümüzde ise kullanılmamaktadır. Kitapta yedi kez (8, 9, 28, 33, 48, 56 ve 57. sayfalarında) bağlaçtan sonra virgül kullanıldığı tespit edilmiştir.

“En ünlü ve gizemli tablosu olan Mona Lisa isimli portreyi 1503-1506 yılları arasında **yapsa da**, 1517’de de çalışmayı sürdürmüş olabileceği söyleniyor” (HSS, 33).

“Covid-19 savaşçılarınız gerçekten **hem cesur, hem de** marifetliler. Her ne kadar sizin resimlerinizde şirin görünseler **de**, düşmanı yeneceklerinden eminim...” (HSS, 56-57).

Kitapta dokuz kez (9, 10, 26, 41, 45, 48, 56, 58 ve 59. sayfalarında) zarf fiilden sonra virgül kullanıldığı tespit edilmiştir.

“Kendimizi bir ressama **benzetip**, onun en ünlü tablosunun kopyasını yapacağız” (HSS, 26).

“Saçlarımızı Frida gibi **toplayınca**, kendi resmimizi yaptık” (HSS, 41).

“Dördüncü sınıfı **bitirirken**, kutuyu sarıp sarmalayıp okul bahçesine gömeceğiz” (HSS, 58).

Kitapta on beş kez (8, 20, 24, 28, 32, 36, 37, 43, 45 ve 52. sayfalarında) ünlem cümlesi olmamasına rağmen ünlem işareti kullanımından kaynaklı noktalama yanlışlığı tespit edilmiştir.

“Adamın öyle uzun bıyıkları var ki, isterse onları boya fırçası yerine **kullanır!**” (HSS, 28)

“... Çok uzun bir adı var, tam yirmi sözcükten **oluşuyor!**’ dedi” (HSS, 36).

“Denizkestenesi resmi **yapacağım!** Covid-19’a karşı savaşacak ve o kötü virüsü puf diye **söndürecek!**” (HSS, 52).

Kitapta yirmi altı kez (9, 10, 12, 15, 16, 19, 21, 24, 28, 32, 35, 36, 41, 45, 48, 50, 53 ve 56. sayfalarında) tırnak işareti içinde verilen konuşma cümleleri virgülle bitirilerek noktalama yanlışlığı yapıldığı tespit edilmiştir.

“ ‘Bunun bana yakıştığını sen söylemiştin. Ne çabuk **unuttun,**’ diye söylendi” (HSS, 9).

“ ‘Babanın çayı güzel olmuş mu diye tadına **baktım,**’ diyor” (HSS, 10).

“ ‘Nineni kaybetti de **ondan,**’ dedi babam. ‘Karin Hanım dedenin ikinci **eşi,**’ dedi annem” (HSS, 12).

Kitapta on üç kez (11, 12, 16, 26, 33, 35, 37, 40, 43, 45 ve 57. sayfalarında) üç nokta eksikliğinden kaynaklı noktalama yanlışı yapıldığı tespit edilmiştir.

“Gerçi annem babama yıllar önce âşık olmuş ama yine ben evin en kıymetlisiyim. En küçüğüüm de **ondan.**” (HSS, 11).

“Dedem bize taşındı. Ta **Almanya’dan.**” (HSS, 12).

“Okulumu ve sınıfımı çok seviyorum. Hele Tülay öğretmenimizi **en çok.** Bize öyle eğlenceli etkinlikler **yaptırıyor ki.**” (HSS, 26).

Kitapta beş kez (21, 50, 52, 58 ve 58. sayfalarında) üç noktanın gereksiz kullanımından kaynaklı noktalama yanlışı yapıldığı tespit edilmiştir.

“Farklı bir Covid-19 aşısının kâşifleri de bizler olacağız, annem ve **ben...**” (HSS, 52)

“Sınıfımızın oyuncak müzesine koyacağız. O müze ‘kapsül’ bir **projeymiş...**” (HSS, 58)

Aşağıdaki cümlelerde virgülün gereksiz kullanımından kaynaklı noktala yanlışı bulunmaktadır.

“Ertesi **gün,** öğretmen, Vincent van Gogh’u tanıttı” (HSS, 30).

“O, bizim **gibi,** Frida’nın hayat hikâyesini yazmamış” (HSS, 41).

“Covid-19’a savaş açacağımıza **göre,** onu yenecek cesur bir virüs bulmalıyım” (HSS, 50).

Kitabın 48. sayfasında ünlem ve üç nokta işareti birleştirilerek noktalama yanlışı yapılmıştır.

“ ‘Bıktım şu pandemiden!.. En sevmediğimiz şey **Covid-19!..**’ ” (HSS, 48)

20.2.2. İleti ve Değerler

Hatıraları Saklama Sandığı kurgusal olarak gerçek hayattan esinlenilmiştir. Eser üzerine yapılan söyleşide Göknıl, Türkoğlu’na (2021) eserin yazımı hakkında bilgiler vermiştir. Kitapta adı geçen sanat tarihi uzmanı Tülay öğretmen, İzmit’te Türkan Dereli

ilkokulu 3-C sınıf öğretmeni Tülay Tanyol Pişkin'dir. Göknil, pandemi döneminde 3-C sınıfıyla sosyal medya üzerinden yaptığı görüşmenin kitabın çıkış noktası olduğunu belirtir. Yazar kitabı yazma amacının yüz yüze eğitimin önemini hatırlatmak ve çocuklara yardım etmek olduğunu dile getirir. Yazar kitabın adında yer alan sandığın gerçek hayatla bağlantısı olduğunu da ifade eder. Yazarın eşi usta bir tasarımcı ve marangozdur, ahşaptan pek çok kutu tasarlamıştır. Yazar anıları için çeşitli kutuları olduğunu söyler. Kitaptaki sandığı eşinin bir yakını için yaptığını, Göknil'in de sandığı hikâyeye kattığını belirtir.

Kitapta verilmek istenen ileti hayatın tüm zorluklarına karşı sanatın iyileştirici gücü bulunmaktadır. İnsanlar sanatla hayatın zorluklarına karşı mücadele edebilir; sanat birleştirir, bütünleştirir.

Kitap dokuz bölüme ayrılmıştır, bölüm başlıkları şu şekildedir:

Merhaba

Dedem

Valizler

Yulaf, Dedem ve Ben

Okul ve Arkadaşlar

Altı Büyük Ressam

Aşk ve Sevgi

Covid-19 Savaşçılarımız

Zaman Kapsülü

Kitap konu olarak ise üç olay etrafında kurgulanmıştır: Dedesinin hatıralarını sandıkta saklaması, altı büyük ressamın tanıtılıp resimlerinin yapılması, Covid-19'a karşı sanatsal etkinlik düzenlenmesidir.

Kitapta Abide ve kardeşi Lebibe isimlerini âdet gereği aile büyüklerinden aldığını belirtmektedir.

“Ben Abide. Üçüncü sınıftayım. Ablamın adı Lebibe. O da ortaokulda. Eski zaman isimleri vermişler bize. Aile büyüklerimizin adlarını koymuşlar. Onları anmak, unutmamak için böyle âdetler varmış” (HSS, 6)

Kitapta Abide'nin annesi babasına âşıktır, kocasına sevgilim diye hitap etmektedir. Dedesi ise ölen eşi Karin'e âşıktır, sürekli onu özlemektedir. Bununla birlikte aşk olgusuna çocuklar arasında yer verilmesi olumsuz izlenin yaratmaktadır.

“Ablamı sorarsanız, Lebibe İbo’ya âşık. Bunu biliyorum. İbo ders yapmaya hep bizim eve geliyor. Sözde tableti bozuk bozukmuş. Ablamın tabletiyle ödev yapıyorlar. Ekranı görebilmek için yan yana oturuyorlar. Ders günleri ikisi de öyle çok koku sürüyor ki, nefes alamıyorum” (HSS, 8).

Kitapta ölüm olgusunun doğrudan verilmeyip çocuk gerçekliğine uygun, çocukça bir söyleyişle verilmesi pedagojik yönden başarılıdır.

“Uzun lafın kısası, Karin Ninem dedemin en iyi arkadaşıymış. O melek olunca, dedem gurbette yalnız kalınca, babam babasını bize davet etmiş” (HSS, 13)

Kitapta okula, sınıf ortamına ve öğretmene karşı olumlu izlenimlere yer verilmiştir.

“Okulumu ve sınıfımı çok seçiyorum. Hele Tülay Öğretmenimizi en çok. Bize öyle eğlenceli etkinlikler yaratıyor ki” (HSS, 26).

Kitapta Abide dedesine çay ikram eder, gazetesini okur, sandığa eşyalarını yerleştirir. Kısacası Abide yardımlaşmayı seven, büyüklerine hürmet gösteren biridir. Ayrıca Abide hayvanları seven, onlarla dostluk kuran bir çocuktur.

Kitaptaki olay ve diyaloglarda çoğunlukla devrik cümleler yer almaktadır. Didaktik yönü ağır basan eser, okuyucusuna resim sanatına dair detaylı bilgiler vermektedir. Resim sanatının ülkemiz ve dünyada önde gelen ressamlarının okuyucuya tanıtıldığı bölümde açıklayıcı anlatım ağır basmaktadır. Ressamların nerede doğdukları, hangi meslekleri icra ettikleri, bağlı oldukları sanat akımları gibi pek çok bilgi okuyucuya sunulmuştur. Ressamların sanat tarihine iz bırakan tabloları da tanıtılmıştır. On tablonun tanıtıldığı sayfalarda tabloların hangi boyutlarda oldukları, yapımında hangi tür malzemelerin kullanıldığı, kaç yılında yapıldığı, nerelerde sergilendikleri, konularının neler olduğu gibi bilgiler yer almaktadır (HSS, 28-41).

Resme, ressama dair içerik seçiminde ve detaylı bilgilerin yer almasında yazarın kendisinin de ressam olması yatmaktadır. İçerikte yazarın kendi hayatına dair izler görülmektedir. Kitapta çocukların Covid-19 resimlerini heykellere, objelere dönüştürmesi (HSS, 58) yazarın gerçek hayatta yaptığı eylemlere örnek gösterilebilir.

Kitapta resme dair *“gerçeküstücü, izlenimci, oryantalist, kübizm, asamblaj, kolaj, otoportre”* (HSS, 28-41) gibi terim anlamlı ifadeler yer almaktadır. İçerikte

bilimsel yazılar, tarihi olaylar bulunmaktadır. Bu hususlar doğrultusunda resimle ilgili açıklayıcı bölüm hitap ettiği yaş grubunun algı seviyesinin üzerindedir.

Hatıraları Saklama Sandığı pandemi dönemine ait bir edebî üründür. Pandemi, Covid-19, virüs gibi terim anlamlı ifadeler bulunmaktadır. Eserde Covid – 19’un toplum hayatına getirdiği *sokağa maskeyle çıkma, evden çalışma, uzaktan eğitim* gibi durumlar aktarılmıştır. Pandeminin hayata getirdiği zorluklar ve eğitimdeki yansımaları etkili bir şekilde okuyucuya yansıtılmıştır.

“ ‘Bıktık şu pandemiden!.. En sevmediğimiz şey Covid-19!.. Bizi korkutuyor... Onun yüzünden okulumuz kapandı... Öğretmenimizin, arkadaşlarımızın yanında olmak istiyoruz...’ diye herkes şikâyetini anlatmaya başlayınca, öğretmen mikrofonlarımızı kapattı” (HSS, 48).

Göknil tüm bu zorlukların çözüm yolunun sanattan, hayal gücünden ve sevgiden geçtiğini okuyucusuna hikemî bir tarzda şu satırlarla belirtmiştir:

“ ‘Sanat işte böyledir çocuklar, pek çok korkumuzu onunla yenebiliriz. Tıpkı virüs korkumuzu hayal gücümüzle ve sevgiyle yaptığımız şu resimlerle yenebildiğimiz gibi’ ” (HSS, 57).

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada Can Göknil'in, *Ormandaki Arkadaş*, *Kokuşuk Arkadaş*, *Mandolin Çalan Pangolin*, *Burçlar Kuşağı*, *Dev Tavşan*, *Gökyüzü Sirki*, *Çatlak Hasan Keçeci Bayram* ve *Anka Kuşu*, *Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz*, *Kirpi Masalı*, *Deniz Masalı*, *Gülfidan Çiftlikte*, *Babasının Başka Evi Var*, *Kardeşim*, *Renkli Öcüler*, *Beni Annem Yavruladı*, *Bilmeceler ile ABC*, *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri*, *Kimi Uçar Kimi Koşar*, *Hatıraları Saklama Sandığı*, adlı yirmi çocuk kitabı dış ve iç yapı özellikleri bakımından incelenmiştir. İnceleme neticesinde tartışılan noktalar, öneriler ve sonuçlar aşağıda belirtilmiştir.

İncelenen eserlerin konu, içerik, anlatım düzeyleri göz önüne alındığında yazarın ağırlıklı okul öncesi için kitaplar yazdığı görülmektedir. İncelenen yirmi eserin on beşi okul öncesi ve ilkokulun birinci, ikinci sınıfları düzeyindedir. Ancak *Burçlar Kuşağı*, *Hatıraları Saklama Sandığı* ve üçleme olan *Ormandaki Arkadaş*, *Kokuşuk Arkadaş*, *Mandolin Çalan Pangolin* düzey olarak ilkokul sonu, ortaokul (9-13) düzeyindedir. İnceleme kapsamı dışındaki kitaplar da göz önüne alındığında Can Göknil'in hedef kitlesinin genellikle okul öncesi ve ilk iki sınıf (5-8 yaş) olduğu görülmüştür.

Can Göknil'in sanat hayatında mitoloji önemli bir yere sahiptir. Gerek resim, heykel ve objelerinde gerekse kitaplarında çıkış noktasının, beslenme kaynağının mitler, mit kahramanları, mitsel olaylar olduğu görülmektedir. Yazar Batı mitolojisine özenmek yerine, öz kaynaklara yönelerek Türk mitolojisini ve Anadolu inanışlarını araştırır. Şamanizm inancından faydalanır. Türk ve Anadolu kültürlerinde yer alan *muska*, *büyük*, *fal*, *tanrı*, *tanrıça* gibi inanç ve varoluş unsurlarını okuyucusuna sunar. *Burçlar Kuşağı* kitabında yazar astrolojide yer alan on iki burcun varoluş mitini Türk inançlarından yola çıkarak okuyucusuna sunmuştur. *Gökyüzü Sirki* eserinin kurgusu *Burçlar Kuşağı*'nda yer alan kahramanlar üzerinden yapılmıştır. İki eserin kaynağı doğrudan mitolojidir. Yazar *Keçeci Bayram* ve *Anka Kuşu*, *Zilli Tilki ile Çanlı Goncoloz*, *Dev Tavşan*, *Renkli Öcüler* kitaplarının kurgusunda ise mitolojik bir olgu veya kahramandan faydalanmıştır.

İncelenen eserlerden yola çıkarak yazarın metin türü seçimlerinin masal ve hikâye ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır. Yirmi eserin dokuzu hikâye, altısı masal türündeyken ikisi mit türündedir. İki kitap bilmece kitabı bir kitapsa yazısız yalnızca görsellerden oluşmuş bir kitaptır. Yazar *Dev Tavşan* eserinde gökkuşağının altından

geçenin dileğinin kabul olacağı imgesinden, *Keçeci Bayram ve Anka Kuşu* eserinde küllerinden yeniden doğan Anka kuşu motifinden, *Zilli Tilki ve Çanlı Goncoloz* eserinde Türk mitolojisindeki Goncoloz'dan kurgusal olarak faydalanmıştır. Masal türlerinde çeşitli tekerlemelere, ses tekrarlarına yer verilerek okuyucusunun dil gelişimine katkı sağladığı görülmüştür.

Mit türünde yazılan *Burçlar Kuşağı* ve *Gökyüzü Sirki*'nde Türk destanlarından faydalanılmıştır. *Yaratılış* ve *Göç Destanı*'nın içerik özelliklerinin *Burçlar Kuşağı* ve *Gökyüzü Sirki*'nde yer aldığı görülmektedir. *Bilmeceler ile ABC* ve *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri* görsel ağırlıklı bilmece kitaplarıdır. İlgili eserler okuyucusunda görsel olarak estetik duygusu geliştirirken bilmeceleriyle problem çözme becerilerini geliştirmektedir.

Can Göknil; hayvanları seven, hayvan hakları konusunda duyarlı, hayvanlarla dostluk kurmak gerektiğini savunan bir sanatçıdır. Aynı zamanda çevresine karşı duyarlıdır, iklim ve doğa koruyucusudur. Bu durumu kaleme aldığı eserlere de yansıtmıştır. İnceleme yapılan yirmi eserden *Dev Tavşan*, *Zilli Tilki ve Çanlı Goncoloz*, *Deniz Masalı*, *Kirpi Masalı*, *Kimi Koşar Kimi Uçar* adlı beş eserinin ana kahramanları hayvanlardır. *Ormandaki Arkadaş*, *Kokuşuk Arkadaş*, *Mandolin Çalan Pangolin* ve *Gülfidan Çiftlikte* adlı dört eserde ise ana kahramanın yanında olayın üzerine kurgulandığı varlıklar yine hayvandır. *Renkli Öcüler* kitabı dışında incelenen on dokuz kitapta muhakkak hayvanlara yer verilmiş olması yazarın bu konuda ne kadar hassas olduğunu göstermektedir. Eserlerde insanlar hayvanlarla dosttur, onları ailelerinin bir parçası olarak görürler. Onlara yardım ederler, onlardan yardım alırlar. Hayvanların zarar görmelerini asla istemez, olumsuz bir durum karşısında önlem alırlar. Üçlemede (*Ormandaki Arkadaş*, *Kokuşuk Arkadaş*, *Mandolin Çalan Pangolin*) hayvan kaçakçılarına, sirk hayvanlarına yapılan kötü muameleye sert tepki gösterilir.

Göknil'in eserlerinde yer alan hayvanların çeşitliliği gerek evcil olsun gerekse yaban hayatından olsun bir hayli fazladır. Yazar coğrafyamızda pek alışkın olunmayan hayvanlara eserlerinde yer vermiş, bu hayvanlara yönelik didaktik bilgiler vermekten kaçınmamıştır. *Ormandaki Arkadaş* kitabında tembel hayvan, *Kokuşuk Arkadaş* kitabında *karıncayıyen*, *Mandolin Çalan Pangolin* eserinde *pangolin* seçilmiştir. İncelenen kitaplar arasında olmayan *Kuyruksuz* eserinde ise *kivi kuşu* seçilmiştir. Bu hayvanlar tropikal iklimlerde yaşayan ülkemizde bulunmayan hayvanlardır. Yazar bu

hayvanların anatomik biçimlerini, beslenmelerini, güçlü ve zayıf yönlerini olay akışını bozmadan eserlerinin dokusuna yedirmiş, okuyucusuna sunmayı başarmıştır.

Yazarın kahramanı insanlar olan eserleri incelendiğinde kahraman seçimini kadınlardan, özellikle kız çocuklarından yana kullandığı görülmektedir. Kahramanı insan olan on eserin yedisinde kahraman kadın, ikisinde erkek (Renkli Öcüler: Ali, *Beni Annem Yavruladı: anlatıcı*), birinde anne ve oğuldur (*Keçeci Bayram ve Anka Kuşu: Bayram ile Zeliha*). *Ormandaki Arkadaş*, *Kokuşuk Arkadaş*, *Mandolin Çalan Pangolin* eserlerinde As, *Kardeşim* eserinde Fiti Fiti, *Babasının Başka Evi Var* eserinde Fatoş, *Gülfidan Çiftlikte* eserinde Gülfidan, *Hatıraları Saklama Sandığı* eserinde Abide adlı kız çocukları eserlerin kahramanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yazarın ağırlıklı olarak kadın cinsiyetine yönelmesi feminist bir yaklaşıma sahip olduğunu göstermektedir. Okuyucu kitlesi dikkate alındığında eserlerinde erkek kahramanlara daha fazla yer vermesi uygun olacaktır.

Yazarın birbirinin devamı niteliğinde eserler ortaya koyduğu gözlemlenmiştir. *Fiti Fiti Tek Başına* eserinin devamı niteliğindeki *Kardeşim* eserinde Fiti Fiti'nin artık yalnız olmayışı işlenmiştir. Sırasıyla 2015, 2016 ve 2017'de yayımlanan *Ormandaki Arkadaş*, *Kokuşuk Arkadaş*, *Mandolin Çalan Pangolin* eserlerinde As'ın hayvanlarla olan dostluğu üçleme olarak okuyucuya sunulmuştur.

Can Göknil özellikle okul öncesi dönem için didaktik içerikli eserler ortaya koymuştur. Hitap ettiği okuyucu kitlesine bilmece, tekerleme gibi eğlenceli türlerle harfleri, sayıları, şekilleri, mevsimleri, hayvanları, böcekleri, karşıt anlamlı kavramları vb. öğretmeyi amaçlamıştır. Hedef kitlesini okula ve hayata hazırlayan yazar, resimleriyle çocuk kitaplarını keyifli hâle getirmiştir. Bu doğrultuda çocuk edebiyatına *Çocuk Tekerlemeleri*, *Bilmecelerle ABC*, *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri*, *Bilmeceler ile Alfabe*, *Şekiller*, *Mevsimler*, *Sayılar*, *Nerede*, *Zıt Kavramlar*, *Büyük Küçük*, *Cesur Korkak*, *Uslu Yaramaz*, *Çalışkan Tembel*, *Mutlu Mutsuz*, *Temiz Kirli*, *Böcekleri Tanıyalım* gibi eserler kazandırmıştır. Ancak bu kitapların çoğunun güncel basımlarının bulunmayışı, okuyucunun bu eserlere ulaşması konusunda eksiklidir. Yayınevlerine yukarıda adı geçen eserlerin güncel basımlarını okuyucuya ulaştırması önerilmektedir.

Yazarın tema seçimleri incelendiğinde toplumu ilgilendiren hassas sosyal temalara değinmekten sakınmadığı ve bu hassaslıkları başarıyla ele aldığı görülmektedir. *Annem Beni Yavruladı* kitabında hayatın gerçeği olan doğum olgusu ele

alınmıştır. Çocukların “Nasıl dünyaya geldim?” sorusuna çocuk gerçekliğine göre cevap aranmıştır. *Babasının Başka Evi Var* kitabı çocuklara izah edilmesi güç bir olgu olan boşanmayı ele almıştır. *Hatıraları Saklama Sandığı* eserinde toplumun içinde bulunduğu günlük hayata dair problemler ele alınmıştır. Eserde Covid-19 pandemisinin insanların hayatına getirdiği zorluklar, toplumsal yaşamdaki değişimler okuyucuya aktarılmıştır. Yine ilgili eserde yazarın resme ve sanata dair birikimleri okuyucuya sunulmaktadır. Ülkemizin ve dünyanın ünlü ressamaları ile bu ressamların önemli eserleri okuyucuya tanıtılmıştır. Resim sanatındaki akımlar, yönelimler hakkında bilgiler verilmiştir Yazarın *Hatıraları Saklama Sandığı*’ndaki gibi konusu resim olan diğer eserinin adı *Ressam Masalı*’dır.

Yazarın ağırlıklı ele aldığı tema hayvan sevgisi, hayvan haklarını korumadır. Kahramanı As olan üçlemde hayvanların kaçırılması, zorla sirkte çalıştırılması gibi hayvan haklarına dair duyarlılıklar okuyucuya sunulmuştur. *Deniz Masalı* kitabında soyları tükenme tehlikesi altında olan deniz kaplumbağalarının yumurtlama ve denize ulaşma serüveni dile getirilirken insanların deniz kaplumbağalarının yaşam alanlarına verdiği zararlar okuyucuya sezdirilmiştir. Bu yönüyle sosyal mesaj edebî bir esere ustaca sindirilmiştir.

İncelen kitaplar dış yapı özellikleri bakımından ele alındığında yayınevlerinden kaynaklı farklılıklar görülmektedir. Okul öncesi ve ilkokul düzeyine göre hazırlandığı için kitapların boyutları büyüktür. Okuyucusunun rahatlıkla kavrayabileceği, taşıyabileceği ölçülerdedir. Yazı puntoları yaş düzeylerine uygundur. Sayfa düzenleri eserden esere farklılık göstermektedir. Genellikle resimlerle yazılar asimetrik olarak konumlandırılmıştır. Desen Yayınları’na ait *Burçlar Kuşağı* ve *Kimi Uçar Kimi Koşar* ile Uçan Balık Yayınları’na ait *Dev Tavşan* eserlerinin kapakları sert karton kapaktır, ciltlemesi dikişli sağlam bir ciltlemedir, sayfaları birinci hamur kuşe kâğıttır. Diğer eserlerin kapakları ince yumuşak karton kapağa sahiptir. Ciltlemeler zımbayla yapılmıştır; dağılmaya müsait, yıpranmalara karşı dayanıksızdır. Sayfalar genellikle birinci hamur kâğıttır, gözü yormamaktadır. Bazı kitaplarda ise ikinci hamur kâğıt kullanıldığı gözlemlenmiştir. Yayınevlerinin maliyeti düşürmek adına bazı alanlarda kaliteden ödün verdiği görülmektedir. Bu durum kitabın dayanıksız olmasına, kolayca dağılmasına neden olmaktadır. Yayınevlerine kitapların dış yapısında kaliteden ödün vermemeleri, sağlam ve dayanıklı ürünler kullanmaları; tasarımda okuyucuyu cezbedecek ve onları okumaya yönlendirecek yaklaşımlara yönelmeleri önerilmektedir.

İncelenen kitaplarda az sayıda yazım yanlışlıklarına rastlanmıştır. Kelimelerin genel anlamda doğru yazıldığı söylenebilir. Kitaplarda rastlanılan bazı yazım yanlışlıklarının sebebi şu şekildedir: Özel isimden sonra gelen akrabalık bildiren ifadelerin veya meslek isimlerinin büyük harfle başlamasından, gezegen ve yıldız isimlerinin bitişik ya da küçük harfle yazılmasından, bazı kelimelerin ünlem içerdiğini belirtmek amacıyla harflerinin birden çok yazılmasından, birleşik kelimelerin bitişik veya ayrı yazılmasından kaynaklıdır.

Kitaplarda en sık karşılaşılan noktalama yanlışı, tırnak içinde verilen konuşma cümlelerinin nokta yerine virgülle bitirilmesinden kaynaklıdır. İncelenen kitapların tamamında bu yanlışa rastlanmıştır. Ancak en çok yirmi altı kez *Ormandaki Arkadaş* ve *Hatıraları Saklama Sandığı* kitaplarında, yirmi dört kez *Mandolin Çalan Pangolin* kitabında, yirmi iki kez *Kokuşuk Arkadaş* kitabında rastlanmıştır.

Zarf fiillerden sonra virgül kullanımından kaynaklı noktalama yanlışlıklarına sıklıkla rastlanmaktadır. En fazla *Gökyüzü Sirki* adlı eserde on üç kez bu yanlış kullanım tespit edilmiştir. Bağlaçtan sonra virgül kullanımı bir diğer noktalama yanlışıdır, en çok *Hatıraları Saklama Sandığı*, *Ormandaki Arkadaş*, *Mandolin Çalan Pangolin* ve *Kokuşuk Arkadaş* kitaplarında rastlanmıştır.

Güncel noktalama kurallarına göre incelenen kitaplarda farklı sebeplerden dolayı birçok noktalama yanlışı tespit edilmiştir. 1945 doğumlu olan Göknil'in yetiştiği dönemdeki mevcut noktalama kurallarının birçoğu günümüzde değişmiştir. Göknil'in döneminde kullanımı doğru olan noktalamaların bir kısmı günümüzde kullanılmamaktadır. Kitaplarda tespit edilen imlâ ve noktalama yanlışının bu sebeple olduğu görülmektedir. Bu noktada eserlerin yeni basımlarında güncel imlânın esas alınması çocukların çelişki yaşamaması açısından daha isabetli olacaktır.

Eserlerde ünlem cümlesi olmasına rağmen ünlem işareti kullanılmamasından kaynaklı noktalama yanlışı bulunduğu gibi ünlem cümlesi olmamasına rağmen ünlem işaretinin gereksiz kullanımından kaynaklı noktalama yanlışları bulunmaktadır. Bu yanlış kullanım *Hatıraları Saklama Sandığı* kitabında on beş kez tekrarlanmıştır. Eksilteli cümlelerde üç nokta kullanılmamasından kaynaklı noktalama yanlışları olduğu gibi üç noktanın gereksiz kullanımından kaynaklı yanlışlar sıklıkla yapılmıştır. Üç nokta eksikliğinden kaynaklı noktalama yanlışı *Hatıraları Saklama Sandığı* kitabında on üç cümlede mevcuttur. Kitaplarda soru işaretinin yanlış kullanımı, tek tırnak işaretinin

yanlış kullanımı, noktalı virgül eksikliği gibi çeşitli yanlışlar bulunmaktadır. Kitaplarda bu denli fazla noktalama yanlış bulunması okuyucuyu olumsuz etkilemektedir. Güncel basımlarda eserlerin noktalama yanlışlarının düzeltilmesi ve noktalama işaretlerinin doğru kullanımlarıyla basılması önerilmektedir.

İncelenen eserlerde ağıdalı bir dil kullanılmadığı, aksine hitap ettiği seviyeye uygun açık, sade, yalın bir dil kullanıldığı görülmektedir. Anlatımda çocukların algılarına, yaşlarına uygun kavramlar kullanılmıştır. Bazı kitaplarda durum ve kişi betimlemelerinde uzun cümlelere rastlanılsa da genel olarak uzun cümlelerden kaçınılmış, çocukların düzeyine uygun kısa cümleler kullanılmıştır. Soyut anlatımlardan ziyade olaylar ve durumlar somutlaştırılarak aktarılmıştır. Dilimize girmiş yabancı sözcüklerin Türkçe karşılıkları tercih edilmiş, az sayıda yabancı sözcük kullanımı tespit edilmiştir. Yazar yöresel söyleyişlere, argo sözcüklere, kaba ve şiddet içeren sözcüklere yer vermemiştir. Çocukların gelişimini olumlu etkileyecek bir Türkçe kullanmıştır. Göknıl'in anlatımı zenginleştirmek adına kitaplarında deyimlere, yansıma sözcüklere, pekiştirmelere, ses benzerliklerine, ses tekrarlarına, tekerlemelere sıklıkla başvurduğu görülmektedir. Kitaplarında atasözü ya da özdeyişlere ise yer vermemiştir.

Göknıl'in özellikle Türk ve Anadolu mitolojisine, Şamanizm'e, destanlara, inançlara yönelik önemli resim çalışmaları bulunmaktadır. Bunları edebî eserlerine de yansıtmıştır. Tüm çocuk kitaplarını bu vasıftaki görsellerle kendisi resimlendirmiştir.

Kitaplarda yer alan resimlerin farklı boyutlarda olduğu görülmektedir. Olaya dair bir sayfanın üçte biri, yarım sayfa, tam sayfa veya iki sayfa büyüklükte farklı boyutlarda görseller resmetmiştir. Yazar kitaplarında olayları betimlediği resimlerin yanında sıklıkla bir nesneye, hayvana, eşyaya yönelik küçük resimlere de yer vermiştir. Bu resimler sayfa kenarlarında ya da iç kapaklarda yer alan kitabın içeriğiyle ilgili görsellerdir.

Kitap kapaklarındaki görseller, *Burçlar Kuşağı* ve *Bilmecelerle ABC* kitapları hariç tamamında kitap içinde yer alan resimlerdir. Bahsi geçen iki kitabın kapakları ise içerikteki görsellerin birleştirilmesiyle tasarlanmıştır. Kapaktaki görselin kitap içindeki görsellerden seçilmesinden dolayı kapak görselleri içerikle örtüşmektedir.

Kitaplardaki resimlerde oran orantı, uzaklık yakınlık, büyüklük küçüklük, derinlik algılarına riayet edilmediği görülmektedir. Resimlerde mekâna ait betimlemeler zayıftır, bazı kitaplarda olaylar beyaz zeminde verilmiştir. *Kirpi Masalı*, *Gülfidan*

Çiftlikte, Kimi Uçar Kimi Koşar gibi kitaplarda renklerin çok yoğun kullanılması, soyut çizimlerin bulunması ve şekillerin belirsiz çizilmesi nedeniyle resimlerin yorumlanması güçtür. Okuyucu resmi algılamakta zorlanmakta, metin yardımıyla görselleri çözümleyebilmektedir. *Gülfidan Çiftlikte* kitabında sulu boya tekniğiyle yapılan resimlerde hayvanların fiziksel görünüşleri belirsizdir, hayvanlar karakalem tekniği ile şekillendirilmiştir. *Kirpi Masalı* kitabındaki kimi hayvanın ne olduğunu okuyucu içerikten faydalananarak tespit edebilmektedir. Bu durum görsel yönden eksiliktir.

Kitap görselleri incelendiğinde en çok resmedilen varlığın hayvanlar olduğu gözlemlenmektedir. Kitaplarda pangolin, karıncayiyen, tembel hayvan, maymun, zürafa, su aygırı, fil, leopar, tilki, baykuş, kurbağa, yılan, ördek, deniz kaplumbağası vs. geniş bir hayvan kataloğu görülmektedir. Konusu hayvanlar olmasa dahi her kitapta bir hayvana ait resim bulunmaktadır. Böylelikle çocuklara bilinen hayvanların özellikleri verilmiş, bilinmeyen hayvanlar ise tanıtılmıştır.

Yazar içeriğinde öcüler, yeraltı canavarları, kötü ruhlar gibi varlıkların bulunduğu *Burçlar Kuşağı, Gökyüzü Sirki, Renkli Öcüler* ve *Zilli Tilki ile Canlı Goncoloz* gibi kitaplarda bu varlıkların görsellerini bir korku unsuru olarak resmetmemiştir. Çocuklar bu varlıkları korkmadan inceleyebilmektedir.

Ormandaki Arkadaş, Mandolin Çalan Pangolin ve *Kokuşuk Arkadaş* gibi bazı kitaplardaki resimlerin olaylardan sonra ya da olaylardan önce verildiği gözlemlenmiştir. Bu durum olay ve resmin eş zamanlı ilerlemediğini göstermektedir. *Kokuşuk Arkadaş* kitabında, *Ormandaki Arkadaş* kitabındaki resimlerin; *Mandolin Çalan Pangolin* kitabında, *Kokuşuk Arkadaş* ve *Ormandaki Arkadaş* kitaplarındaki resimlerin aynısına yer verildiği gözlemlenmiştir. Benzer durum *Burçlar Kuşağı, Gökyüzü Sirki, Renkli Öcüler* ve *Zilli Tilki ile Canlı Goncoloz* kitaplarındaki karakterlerin aynı resmedilmesiyle görülmüştür. Resim ve karakterlerde tekrara düşülmesi okuyucu açısından olumsuz bir durumdur.

Kimi Uçar Kimi Koşar kitabının tamamı görsele dayalı bir eserdir. Fotoroman mantığıyla hazırlanan eserde olaylar sırayla resmedilmiştir. Resimlerin yorumlanması okuyucunun hayal gücüne bırakılmıştır. Kitap sentezleme becerisini, hayal gücünü, eleştirel düşünmeyi geliştirmektedir.

Beni Annem Yavruladı kitabında çıplaklık içeren beş görsele yer verilmiştir. Görselin birinde anne ve baba yatakta çıplak olarak resmedilmiştir. Görselle bağlantılı

içerikte ise anne ve babanın soyundukları, sarmaş dolaş yatakta oldukları ve annenin hamile kaldığı anlatılır. Hedef kitlenin okul öncesi ve ilkokul olduğu düşünüldüğünde kitapta ilgili durumların bulunması pedagojik açıdan uygun değildir.

İncelenen kitaplarda pek çok değere yer verilmiş, okuyucuya çeşitli iletiler ulaştırılmıştır. İncelenen eserlerde kök değerlerden sevgiye 15 (*Ormandaki Arkadaş, Kokuşuk Arkadaş, Mandolin Çalan Pangolin, Hatıraları Saklama Sandığı, Gökyüzü Sirki, Dev Tavşan, Gülfidan Çiftlikte, Kardeşim, Kimi Uçar Kimi Koşar, Kirpi Masalı, Annem Beni Yavruladı, Babasının Başka Evi Var, Deniz Masalı, Keçeci Bayram ve Anka Kuşu, Burçlar Kuşağı*), dostluğa 10 (*Ormandaki Arkadaş, Kokuşuk Arkadaş, Mandolin Çalan Pangolin, Hatıraları Saklama Sandığı, Gökyüzü Sirki, Dev Tavşan, Gülfidan Çiftlikte, Kardeşim, Kimi Uçar Kimi Koşar, Kirpi Masalı*), yardımseverliğe 8 (*Ormandaki Arkadaş, Kokuşuk Arkadaş, Mandolin Çalan Pangolin, Hatıraları Saklama Sandığı, Gökyüzü Sirki, Kirpi Masalı, Deniz Masalı, Keçeci Bayram ve Anka Kuşu*), sorumluluğa 2 (*Kokuşuk Arkadaş, Renkli Öcüler*), dürüstlüğe 2 (*Keçeci Bayram ve Anka Kuşu, Gülfidan Çiftlikte*), saygıya 1 (*Hatıraları Saklama Sandığı*) kitapta yer verilmişken kök değerlerden vatanseverlik, adalet, sabır ve öz denetime yer verilmemiştir.

Kök değerlerin detaylandırılması yapıldığında kitap özelinde şu değer ve tutumlara ulaşılmıştır: *Ormandaki Arkadaş*'ta hayvan sevgisi, dostluk, hediyeleşme, yardımlaşma değerleri bulunmaktadır. *Kokuşuk Arkadaş*'ta sorumluluk, söz tutma, hayvan sevgisi, dostluk, yardımlaşma değerleri bulunmaktadır. *Mandolin Çalan Pangolin*'de hayvan sevgisi, dostluk, yardımlaşma, hayvan haklarını koruma bulunmaktadır. *Hatıraları Saklama Sandığı*'nda aile sevgisi, dostluk, hayvan sevgisi, okul sevgisi, sanat sevgisi, büyüklere saygı ve hürmet, zorluklara karşı mücadele etme kararlılığı vardır. *Çatlak Hasan*'da kararlılık; *Keçeci Bayram ve Anka Kuşu*'nda çalışkanlık, alın teri, dürüstlük, pişmanlık, özür dileme vardır. *Beni Annem Yavruladı, Babasının Başka Evi Var, Kardeşim*'de aile sevgisine yer verilmiştir. *Kimi Uçar Kimi Koşar*'da kararlılık, mücadele etme, azim, farklılıkları kabul etme bulunmaktadır. *Renkli Öcüler*'de sorumluluk ve cesaret değerleri bulunmaktadır. *Gülfidan Çiftlikte*'de hayvan sevgisi, dürüstlük, güvenilir olma değerleri bulunmaktadır. *Kirpi Masalı*'nda arkadaşlık, yardımlaşma, kararlılık, hoşgörü değerleri bulunmaktadır. *Deniz Masalı*'nda yardımlaşma; hayvanlara, çevreye, doğaya karşı duyarlı olma bulunmaktadır.

Göknil, 1974'te yayımlanan ilk çocuk kitabı Kirpi Masalı'ndan bu yana elli yıldır çocuk edebiyatına onlarca eser kazandıran önemli bir sanatçıdır. Yazarın okuyucusunda mitolojiye karşı ilgi uyandıracak, hayvan sevgisi aşılayacak, doğaya ve canlılara karşı duyarlı olma bilinci kazandıracak nitelikte eserler kaleme aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Özellikle okul öncesine yönelik eserleriyle okuyucusunu bir yandan eğlendirirken diğer yandan okuyucusuna eğitsel olarak fayda sağladığı görülmektedir. İlgili çalışmada eleştirilen hususlar olsa dahi yazarın çocuk edebiyatı eserlerinin biçim ve içerik açısından başarılı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, E. ve Uçan, M. H. (2020). Sevimli Mecmua Adlı Çocuk Dergisinde Çocuğa ve Eğitime Bakış. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 15(2), 595-609.
- Alaylıoğlu, R. ve Oğuzkan, A. F. (1976). *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Ana Britannica. (1994). *Genel Kültür Ansiklopedisi*. 9. Cilt, İstanbul.
- Arıcı, A.F. (2009). *Masalın Sesi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Aslan, C. (2017). *Örnek Eğitim Durumlarıyla Türkçe-Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi*. Ankara: Pegem.
- Banarlı, N. S. (1198). *Göç, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi 1*, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.
- Baş, B. (2015). *Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı* (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Boratav, P. N. (1973) *100 Soruda Türk Halk Edebiyatı* (2. Baskı). İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Göknil, C. (2007). *Gölge Renkli Mi*. İstanbul: Can Sanat Yayınları.
- Çelebioğlu, A. (1987). “Ninnilerimize Dair”. *Çocuk Edebiyatı Yıllığı*. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Çeribaş, M. (2021). Türk Kültüründe “Kut İnancı” ve “Kut Aktarma Yolları”. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14(36), 1185-1206. <https://doi.org/10.12981/mahder.1017943> (Erişim Tarihi: 29.04.2024).
- Çıkla, S. (2005). Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler. *Hece*, 104-105, 89-107.
- Demiray, K. (1953). *Türkçe Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Millî Eğitim Yayınları.
- Destegüloğlu, B. (2018). *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/goknil-can> (Erişim Tarihi: 15.03.2024).
- Dilidüzgün, S. (2002). *Çağdaş Çocuk Yazını: Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. (3. Basım). İstanbul: Yapı Kredi.
- Dilidüzgün, S. (2004). *Çağdaş Çocuk Yazını, Yazın Eğitime Atılan İlk Adım*. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Dilidüzgün, S. (2006). Çocuk Kitaplarının Çocuğun Sanat Eğitime Katkısı, 2. *Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*, Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Doğan, Ç. (2015). *Sevim Ak'ın Çocuk Kitaplarının Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri Yönünden İncelenmesi ve Türkçe Eğitime Katkısı*. (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Elçin, Ş. (1987). Bilmece Üzerine. İçinde; *Çocuk Edebiyatı Yıllığı* (Ed: M. R. Şirin), İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Elçin, Ş. (1993). *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ.
- Gencan, T. N. Ediskun H, Dunder B. ve Gökşen E. N. (1974). *Yazın Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gökşen, E. N. (1985). *Örnekleriyle Çocuk Edebiyatımız* (5. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güleç, H. ve Geçgel, H. (2006). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Kök Yayıncılık.
- Güleryüz, H. (2006). *Yaratıcı Çocuk Edebiyatı*. (3. Baskı). Pegem Akademi.
- Gürel, Z. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Öncü Kitap.
- Karabudak, N. (2015). *Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı Tarafından Yayımlanan Çocuk Roman ve Çizgi Romanlarının Tematik İncelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.

- Karatay, H. (2011). Karakter Eğitiminde Edebi Eserlerin Kullanımı. *Turkish Studies*, 6(1), 1439-1454.
- Kur'an-ı Kerim, Arâf Sûresi, Ayet 59-64.
- MEB. (2009). *İlköğretim Türkçe Dersi (6-8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB.(2013). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Çocuk Edebiyatına Giriş*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Oğuz, M. Ö. (2020). Karakoncolos. *Yozgat Gazetesi*. <https://www.yozgatgazetesi.com/prof-dr-m-ocal-oguz/karakoncolos-136155.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2024).
- Oğuzkan, A. F. (1977). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Oğuzkan, A. F. (2006). *Yerli ve Yabancı Yazarlardan Örneklerle Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Oğuzkan, A.F. (2013). *Çocuk Edebiyatı*, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özdemir, E. (2002). *Yazınsal Türler*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Özgür, S. (2006). *Şamanizm ve Can Göknıl'ın Yapıtlarındaki İzdüşümleri*. (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Sever, S. (2006). *Çocuk Edebiyatı Öğretimi Nasıl Olmalıdır?. II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sever, S. (2008). *Çocuk ve Edebiyat*, Ankara: Tudem Yayıncılık.
- Sever, S. (2015). *Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü*. Ankara: Tudem Yayınları.
- Seyidoğlu, B. (1997). *Erzurum Masalları*. İstanbul: Emek Matbaacılık.
- Şimşek, T. (2012). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şimşek, T. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şimşek, T. (2018). *Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış*. Ankara: Kök.
- Şirin, M. R. (2014). *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi. Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayı (756)*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Şirin, M.R. (2019), *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış-Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?*. İstanbul: Uçan At.
- TDK. (2019). *Türk Dil Kurumu*, <https://tdk.gov.tr/icerik/sikca-sorulan-sorular/amca-ve-teyze-gibi-akrabalik-adlari-gercek-akrabayi-ifade-etmedigi-durumlarda-nasil-yazilmalidir-yani-ahmet-amcayi-bu-koyde-herkes-sever-ve-benzeri-cumlelerde-akrabalik-isminin-il/> (Erişim Tarihi: 23.04.2024).
- TDK. (2022). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. Güncel Türkçe Sözlük <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 06.04.2024).
- TTKB. (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmaları üzerine. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı Basın Toplantısı Metni. https://kandira.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_09/04202207_18160003_basin_a_ciklamasi-program.pdf (Erişim Tarihi: 06.06.2024).
- TTKB. (2021). *Ders Kitaplarında Okunabilirlik*. Ankara: Ders Kitapları ve Öğretim Materyalleri Daire Başkanlığı.

- Türk Edebiyatçıları. (bt.). *Can Göknil Kimdir? Hayatı ve Eserleri*. <https://www.turkedebiyatcilar.net/can-goknil-hayati-eserleri> (Erişim Tarihi: 15.03.2024)
- Türkoğlu, N. (2021). Can Göknil: “Hatıraları Saklama Sandığı İle Yüz Yüze Eğitimin Önemini Hatırlatmak İstedim”. *Ajandakolik*. <https://www.ajandakolik.com/can-goknil-hatiralari-saklama-sandigi-kitabimla-yuz-yuze-egitimin-onemini-hatirlatmak-istedim/> (Erişim Tarihi: 06.06.2024).
- Ural, Y. (1987). *Yalvaç Ural’la Çocuk Edebiyatı Üzerine*, Çocuk Edebiyatı Yıllığı. 1987. İstanbul: Gökyüzü Yayınları.
- Usanmaz, C. (2021). Burçlarla İlişkimiz Karışık. *İyi Kitap*. 138, 22-23. İzmir: Tudem Yayın Grubu.
- Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2005). *Çocuk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yurttaş, H. (1997). Çocuk ve Kitap. *Ana Dili Eğitimi ve Çocuk Kitapları Sempozyumu*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Yüce, K. ve Nuhoglu, M. M. (2007). *Çocuk Edebiyatı*. İstanbul: Lisans.

İncelenen Eserler

- Göknil, C. (1990). *Bilmeceler ile ABC*. İstanbul: Redhouse.
- Göknil, C. (2012). *Keçeci Bayram ve Anka Kuşu*. İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2016a). *Zilli Tilki ile Canlı Goncoloz* (İkinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2016b). *Gülfidan Çiftlikte* (İkinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2016c). *Kurtçuğun Hayvan Bilmeceleri* (İkinci Baskı). Ankara: Uçan Balık.
- Göknil, C. (2017a). *Mandolin Çalan Pangolin*. İstanbul: Can Çocuk
- Göknil, C. (2017b). *Dev Tavşan*. İzmir: Uçan Balık.
- Göknil, C. (2019a). *Kokuşuk Arkadaş* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Can Çocuk
- Göknil, C. (2019b). *Deniz Masalı* (Sekizinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2019c). *Renkli Öcüler* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2019d). *Beni Annem Yavruladı* (İkinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2019e). *Kimi Uçar Kimi Koşar*. Ankara: Desen.
- Göknil, C. (2020). *Ormandaki Arkadaş* (Altıncı Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2021a). *Burçlar Kuşağı*. İzmir: Desen.
- Göknil, C. (2021b). *Kirpi Masalı* (Beşinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2021c). *Babasının Başka Evi Var* (Üçüncü Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2021d). *Kardeşim* (Beşinci Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2021e). *Hatıraları Saklama Sandığı*. İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2022a). *Gökyüzü Sirki* (Dördüncü Baskı). İstanbul: Can Çocuk.
- Göknil, C. (2022b). *Çatlak Hasan*. İstanbul: Can Çocuk.